CLAVDII

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS

de Victus ratione in morbis acutis Commentarij quatuor,

*

Ioanne Vaſſæo Meldenſi interprete.

Nunc denuò ad fidem veneti exemplaris recogniti, & emendati.

REM MAXIMAM SIBI

PROMITTIT PRVDENTIA.

LVGDVNI,

Apud Gulielmum Rouillium.

Sub ſcuto Veneto.

1542

TYPOGRAPHVS INGENIOSO LECTORI.

*

CVM VEL *pharmacis vel victus ratione aut chirurgia morbi curantur lector amantiſſime: curauimus his diebus tranſactis omni diligentia atque ſtudio vt libris pharmacorum localium Galeni correctiſſimis, & percommodis animaduerſionibus illuſtratis vti poſſes: quod cùm multi homines & eruditiſſimi iureq́ magni nominis ſummopere probaſſent, auxerũt (ita me Deus amet) ſollicitudinem meam, effeceruntq́ vt in præſentia tibi vultu lætiori, animoq́ iucundiore offerem hos libros Hippocratis de ratione victus in morbis acutis, vnà cum commentariis Gale. quod ideò tibi gratius forè iudicauimus quia*

ex tribus medendi rationis partibus nulla hac nobilior inueniatur imò quod nec pharmaca nec chirurgia abſque hac quicquam proficere poſſent tantiq; eſt momenti vt leuiculum erratum in victus ratione, exitiale eſt in morbis acutis: Quam ob rem cordate lector illos grato animo accipies quoniam ita perbellè nūc denuò ſunt reſpecti atq; emēdati vt multa illis ſint adiecta, quæ antehac non habebantur, ſintq; auctiores multò, quàm hactenus vnquam fuerint.

*

Vale & nos ama.

PRISCORVM MEDICORUM tres fuiſſe familias meminit Galenus libro primo de curandi via & ratione. Vna eorum fuit medicorum, qui Coum inſulam incolebant: quorum princeps fuit Hippocrates. Alia Rhodiorum. Tertiæ ſectæ autores Gnidij vocabantur, à Gnido inſula: vna ex quinque Cycladibus. Horum placita Hippocrates hoc loco Gnidias ſententias vocat.

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS, De victus ratione in morbis acutis, Commentarius Primus.

*

IOANNE VASSAEO
Meldenſi interprete.

QVI GNIDIAS appellatas ſententias conſcripſerunt, hi ſanè quæ ægri in morbis ſingulis patiuntur, & quonam modo nonnulla his eueniant, rectè ſcripſerunt: atque ea quoque quæ medicinæ imperitus quiſpiam ſcribere potuiſſet, ſi ab ægro vnoquoque qualia patitur probè intellexiſſet. Verùm quæ medicum non referente ægro ipſo perdiſcere oportet, multa ex his ſunt prætermiſſa, alia in aliis, & quædam ad coniecturalem cognitionem

(ſtin

(τέκμαρσιν græcè dicunt) peropportuna.

Non ſolùm nihil eorum quæ ægri patiuntur, prætermiſerunt qui gnidias ſcripſerunt ſententias: verùm quoque & vltra id quod iuſtum eſt, de quibuſdam mentionem fecerunt, vt paulò poſt oſtendam. Neque id artis opus eſt, ſi nihil prætermiſerint eorum quæ à plebe ipſa cognoſci poſſunt. non etenim is artifici eſt ſcopus: ſed quæ ad curationem idonea ſunt, omnia ſcribere. Quapropter ſæpius nonnulla adiicere quæ vulgus non nouit, erit opus: & multa quæ huic nota ſunt auferre, ſi nihil ad finem artis conferre videantur.

Et quædam ad coniecturalem cognitionem (τέκμαρσιν dicunt) peropportuna.

Τέκμαρσις, eſt quæ per τεκμήριον fit cognitio. τεκμήριον autem appellant veteres ſyllogiſticum ſignum, non autem ſimpliciter ſignum omne, vt in opere de coniectura & ſigno eſt demonſtratum. Quæ igitur medicis ad huiuſmodi cognitionem, tum neceſſaria, tum vtilia exiſtunt, non omnia ait gnidiis in ſententiis ſcripta eſſe, ſed prætermiſſa pleraque.

Quum autem ad coniecturalem cognitionem dicatur quonammodo curare ſin-

gula oporteat, in his multa aliter quàm illi enarrauerunt, ſentio.

Ex quo multa quæ ad coniecturalem cognitionem expedita & idonea exiſtunt, à gnidiis medicis prætermiſſa eſſe dixit: coniecturalem quandam cognitionem aſſerit, quod deinceps demonſtrauit, inquiens. [Quonam modo curare ſingula oporteat]. Nempe quod ad horum inuentionem vtile fuerit, id ex arte eſt. Sed forſan quis opinabitur prætermiſſas eſſe, quæ tum ad dignotionem, tum ad prænotionem conferunt coniecturas. Verùm res non ita habet, quum de neceſsitate in his quæ ad curationem idonea ſunt, hæ contineantur. Si enim ad optimæ curationis inuentionem nihil conferrent morborum dignotio & futurorum prænotio, prorſus hæ ſuperuacarent. Nunc autem quod conferant, ob id commodæ exiſtunt. Ergo quod affectuum dignotio ad curationem valde neceſſaria ſit recenſere non eſt opus. Nam in primis quiſnam ſit morbus dignoſcere oportet, deinde curationẽ ipſius ita aggredi. Quòd verò prænotio ad curationem quoq; commoda ſit, demonſtrauit in præfatione prognoſtici Hippocrates. Qui ergo omnia quę

ad medicinam ſpectãt, commoda ea vel ad dignotionem vel curationem vel prænotionem eſſe dixerit, virtute idem dicit. Curatio ſiquidem per ſe à medicis exercetur. Prænotio autem & dignotio propter curationem. Quoſfit, vt nemo ſinẽ artis dignotionem vel prænotionem, ſicuti curationem aſſeuerauerit. Intellige autem impræſentiarum curationem, ſublationem morbi, non eam quidem quæ adhuc fit, ſed quę iam facta ſit. Sed de omnibus abundè eſt ſcriptum in eo libro qui de fine medicinæ agit. Nec expedit vt impræſentiarum quippiam præpoſterè & præter inſtitutum faciamus (græcè παρέργον ἔργον ποιεῖσθαι dici ſolet) vtpote qui iam veteris mentem vel ſine exquiſito finis examine cognouerimus. Verùm cum & modo alio dictio præſens pleriſque in exemplaribus, fide etiam dignis ſcripta ſit, de ea mentionem facere non intempeſtiuum fuerit. Differt autem ab anteſcripta dictione litera vna videlicet ἢ, id eſt vel, vt ad hunc modum græcè ſit: ὁκόταν δὲ ἐς τέκμαρσιν λέγηται, ἢ ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν, id eſt: Cùm autem quippiam ad coniecturalem cognitionem dicatur, vel quonã modo curare ſingula oporteat. Qui ita ſcribũt, per τέκμαρσιν dignotionem & prænotionẽ intelligunt: & per verba hæc ὡς χρὴ ἕκαστα

ἰητρεύειν, id eſt, quonam modo curare ſingula oporteat, curationem, nolẽtes eam in τεκμάρτως nomine contineri. Quod ſi ita habet, in ante ſcripta dictione, qua dicitur, Multa prætermiſſa ſunt, alia in aliis, & nonnulla ad coniecturalem cognitionem peropportuna non rectè ſanatoriam artis partem prętermiſiſſe videtur Hippocrates. Sed quod hi reſpondeant, ob id reſumptã ſcriptamq́; quę ſequitur dictionem, vt quod ſanatorium eſt adiiceret, nemo eſt qui ignoret. Verùm quoniam de re ad curationem cõgrua diſceptatio nõ ſit, ob eas res ſermonẽ protrahere eſt ſuperfluum. Pergamus igitur ad ea, quibus quæ ad ſanationem vtilia ſunt, docet.

Atque non ob id ſolùm non laudo, verùm quod & paucis numero ſint vſi medicamentis. † Nempe maximus, medicamentorum quibus in morbis non acutis vſi reperiuntur, eſt tempeſtiuè exhibitorum tum elaterij, tum ſeri, tum lactis,] quæ ſi bona eſſent, morbisq́; quibus dari cenſerent, congruerent, multò ſanè digniora laude erant, quod paucißima ſatisfacerent. Sed res impræſentiarum non ita habet.

† Ego ſic verterem hunc locũ. Nã ex his quæ ab ipſis repta: ſunt medicamenta, præterquã in acutis morbis, plurima elaterio cõſtant, aut ſero, aut lacte tẽpeſtiuè exhibitis. quæ verò ſequuntur ĩ antiquis exemplar. græ. nõ habentur, ſicut nec in antiquis verſione latina.

Paucis

Paucis quoque numero auxiliis vſos eos ait, niſi in acutis morbis: quaſi in his multa dixerint: quod ſanè fecerunt. Quæ verò longis in morbis dixerunt, † hæc verè ſunt. Nam & per tempeſtiuam elaterij, ſeri, & lactis potionem perficiuntur.

† In antiquis exēp. ita legitur is locus ὄντως τοῦ μοπαλιν καὶ γὰρ καὶ ταῦτα δὴ i. ea reuera contra ſe habent: nā et per.

5 *Qui verò ſecundum adornauerunt librum, hi medicè magis quæ ſingulis exhibenda ſunt percurrerunt.*

Liber ſecundus à primo ſcriptus, adornatus digeſtusque dicitur, quum inſtitutum habens idem, plurimas dictionum eaſdem, nonnulla quidem eorũ quæ in priore erãt, abſtracta habet, alia autem adiecta, & alia permutata. Exemplum rei huius, ſi perſpicuitatem deſideras, ſecundum Eupolidis Autolicum ex priore adornatum, digeſtumq; habes. Sic & gnidias ſententias à primis ſecundas gnidij ædiderunt medici: quæ nonnulla quidem haberent eadem omnia; alia verò adiecta, & alia ſublata, veluti & alia permutata. Secundum igitur hunc librum, Hippocrates priore medicinalem magis eſſe aſſerit.

6 *Sed de diæta, id eſt victus ratione, nihil quod effatu dignum ſit, conſcripſerunt veteres, quanquam id magnum eſſet.*

Is

Is curationis ductus contextusq́; qui per conſuetam materiam efficitur, diæta, id eſt, victus ratio, nuncupatur: vt qui per conſuetas, tum ſectiones, tum aduſtiones, & quæcunque alia manu fiunt, chirurgia. Tertiam ab his medicinæ partem pharmaceuticen dicunt, quæ ſcilicet per medicamenta abſoluitur, perficiturq́ue. Accuſat autē priſcos Hippocrates, quod de victus ratione nihil effatu dignum conſcripſerint: idq́ue dixit, non quòd nullum quod ad victus rationem ſpectaret theorema conſcripſerint, ſcripſerunt etenim, ſed quod non effatu dignum. Qualenam autem ſit effatu dignum, docebit in ſequentibus.

Fuerunt verò qui varios morborum ſingulorum modos, diuerſasq́ horum ſectiones diuiſionesq́ non ignorauerint.

Non ſolùm varios morborum modos non ignorauerunt, verùm quoque & vltra quàm decet de his ſcripſerunt: vt oſtendam in ſequentibus.

Verùm morborum ſingulorum numeros clarè pronunciare volentes non rectè

ſcri

ſcripſerunt: quippe cùm non facilè numerari queant, ſi quis languentium morbos alterum ab altero quadantenus differre, nullumq́ morbum eundem videri, quin idem quoque nomen habeat, cõiectauerit. †Mihi verò placet omni in arte animum tum conuertere, tum appellere. Nam quæ probè vel rectè procedunt officia, probè & rectè ſingula peragere oportet. Quæ item celeritatem deſiderant, celeriter adimplere: & quæ ſinceritatem, ſincere: & quæ ſine dolore adminiſtrari poſtulant, citra dolorem omnẽ adminiſtrare. Cætera quoque huiuſmodi omnia, ſecus quàm hi qui rem proprius ſunt contemplati, ad meliorem formam nos redigere conuenit. Maximè autem medicũ laudauero qui in morbis acutis, vi quorum plurimi hominum enecantur, ſecus quàm cæteri in melius procedat. Sunt hi igitur acuti morbi, quos priſci nominatim perſtrinxerunt: pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, cauſus, & quicunque alij hos conſequuntur

†Hæc in ant. græ. nõ habentur, vt neque in veteri latina.

tur morbi, quorum febres prorſus continuæ interficiunt.]

Dixi paulò ante gnidios medicos confeſtim ab initio de morbis pluſquam oportet ſcripſiſſe: ſcripſerunt ſiquidem bilis morbos ſeptem: pari modo & paulò infra veſicæ duodecim. Renum quoque quatuor. †Stranguriæ quatuor.] Deinde tetanos tres. Morbi præterea regij genera quatuor, atq; tandem phthiſes, tres. Nempe ad*corporum varietates, quæ multas ob cauſas permutabantur, reſpexerunt: morborum identitatem haudquaquam contemplati, quo modo eſt contemplatus Hippocrates, ad horum inuentionem methodo vſus: qua duntaxat morborum numerum inuenire conceditur. Methodum autem eam in methodi medendi principio demonſtrauimus, diximusque aliquid in libro de elementis ſecundum Hippocratis mentem. Habes quoq; & à nobis compendio quodam ſcriptum vnum de morborum differentiis commentarium: ſed hoc in loco dictiones proſequi eſt opus. Nempe is expoſitionis ſcopus exiſtit. Nam ſi quis inter exponendum demõſtrationes ſcripſerit, ſermonem protrahet, & præcipuam quæ ſanationis morborum cauſa exiſtit, dimittet partem: partem inquam quæ ad maximè letalium

†In ant. deſiderantur.

**In ant. συμπτωμάτων legitur. i. ſymptomatum ſicuti etiam in veteri tranſlatione & melius.*

talium

taliſ morborũ curationẽ excellit, præſtatq́;. Sũma quidẽ pręſentis dictionis hæc eſt, particularia verò dictionis deinceps explicabo.

9 *Quum enim nullus communis peſtiferi morbi modus paſsim graſſatus fuerit, ſed morbi σποράδες, id eſt, ſparſim priuatimq́; prehẽdentes, & ſimiles fuerint: ab his plures quam ab aliis omnibus intereunt.*

Oſtendit hac oratione Hippocrates morbos multos vno fieri tẽpore: quos, ſi pernitioſi fuerint, peſtẽ appellãt. Si verò mitiores, altera quadã indicãt appellatione, epidemos vel epidemios nominãtes: vt epidemus morbus ſit qui tẽpore anni aliquo, in regione aliqua abũdet inſoleſcatque. Peſtis verò, epidemia pernitioſa. Eſt aũt & aliud morbi genus cõmune multis, quod in regione ſuperuenit acceditq́;, endemumq́; vel endemiũ appellitatur, quaſi patriũ dixeris aut vernaculum. His aũt omnibꝰ aduerſantur σποράδες.i. qui ſparſim priuatimq́; prehẽdunt, ęgros diſcrepãter fatigãtes: neq; ſecũdum cõmunẽ modũ conſtantes. Sed quidnã eſt quod ab Hippocrate dicitur: Sed morbi & σποράδες, & ſimiles fuerint. Nẽpe cõtrariũ dicẽdũ fuit. Et nõ ſimiles eos inter ſe eſſe: ſi vtiq; aliqd morborũ ſimilitudine & endemũ & epidemũ & peſtiferũ

iudicari

iudicari debuit. Duorum igitur alterum, vel meliorem hanc ſcriptionẽ exiſtimare oportet, Sed morbi & σποράδες & nõ ſimiles fuerint: vel ſimiles eos dicere oportuit nõ inter ſe, ſed morbis ante dictis, id eſt cõſuetis: quoniam rarius quidem tum epidemij tum peſtiferi fiunt: vocati verò ſporadici frequenter. De quibus & hoc in loco agetur, veluti de epidemiis in libro epidemiorũ morborum, & de endemiis in libro de aquis, aëre, & locis. Nullum autem peculiarem de peſte confecit librum, quoniam ex epidemiis vnum eſſe illam per libros epidemiorum demonſtrauit.

Idiotæ verò non admodum cognoſcunt eos qui huiuſmodi ab his differũt, qui rem propius ſunt contemplati. 10

Idiotas ait non omnino cognoſcere medicos eos, qui quantũ ad huiuſmodi morbos attinet ab his differunt, qui propius rem attigiſſe videntur. Quod autem acutos dicat, palàm eſt de quibus ante ſermonem fecit.

Aliaq́ auxilia magis laudant, vituperantq́. 11

Neque

Neque cõuenientes,neque laudabiles curationes dignoſcere ait idiotas,ſed alias magis.Quo fit vt illi nequaquam rectè laudet culpéntve. Deinceps tanquam eorum quæ dixit demõſtrationem adiiciens,hæc ſcribit.

12 *Magnum autem rei argumentũ,quod vulgus morbos huiuſmodi ſanationemq́, vtpote rude,planè ignoret,eſt hoc:nempe qui medici nõ ſunt,medici eſſe ob huiuſcemodi morbos videntur:facilè ſiquidem nomina diſcuntur quæ apud ægros vſui eſſe existimata ſunt.Si enim quiſpiam ptiſanæ cremorem,vinumq́ hoc vel illud, & melicratum nominauerit,referre omnia eadem medici tum boni,tum mali plebeis huiuſmodi videntur. Sed res ipſa ſecus habet:nempe hi quantum ad hæc attinet, ſupra modum inter ſe differunt.*

Quod materiis huiuſmodi eorum quæ ad victus rationem ſpectant,medici vtantur tum boni tum mali, ob id quiſnam melior ſit,dignoſcere nequeunt idiotæ : vtpotè qui diſcernere nõ poſsint quínam opportunè &

debito † modo præſidiorum materias ægris adminiſtrent, & quínam citra hæc. Hippocrates autem vbi impræſentiarum ſecundum præfiniuit procœmium,* à conſequentibus in oratione præſenti exorditur.

† In ant. pro modo habetur qualitate ποιότητος nepe ant. tamē trāſlatio legit ποσότητος. *Melius ſic: à præſenti oratione ſequentia exorditur. & in ant. non ἐπὶ ſed ἀπὸ habetur.

Digna autem ſcribi mihi maximè videntur quæ quanquam medicis vtilia exiſtant, tamen ignorantur: quæ inquam inſignes profectus, & inſignes offenſas adferunt. Quæ autem ignorantur, hæc ſunt. Cur in acutis morbis medici quidam ptiſanas non colatas perpetuò exhibeãt, & rectè curare ſeſe exiſtiment: alij omninò contendant, hordeum vt nullum æger voret, ſubſequuturam inde quæ inſignis ſit offenſam veriti: ſed cremorem linteo colatum porrigant. Alij verò neque craſſam ptiſanam, neque cremorem exhibeant: atq; ex his quidam quoad æger ad ſeptimam vſque peruenerit diem, alij perpetuò donec morbus iudicatus fuerit. 13

Logicam magis ſpeculationem ſapere videtur quod ab Hippocrate in quæſtionē diſceptationemq; ponitur: cū & ſine huiuſmodi

di ſpeculationibus rectè ſanare queamus. Nẽpe morbos rectè ſanare ineſt medicis ex faciẽdorum cognitione,& non ex cauſæ inueſtigatiõe, ob quã ſunt cõtrouerſi q varias in huiuſmodi morbis ſcripſerũt curationes. Eſt verò ſecũdum veritatẽ id non cõmodiſſimum modo, verùm quoq; & omniũ primum,atque quæſitu neceſſariũ, vt proceden te exponã ſermone: quod enim quæſtione dignũ ſit,quod proponit,& quo ſoluat modo,ante percurrere eſt melius. Quod igitur quæſtione dignum ſit, hinc diſces. Nam de philoſophorum controuerſia nullam habemus,quæ euidẽs ſit,cõiecturam. Neq; enim ſi genitus mũdus ſit,neq; ſi interitus cõſcius: neq; ſi extra ipſum inane nõ ſit,neq; ſi infinitus,neq; ſi is ſolus vnus ſit,neq; ſi plures,neq; quot numero ſi plures,neq; horũ multitudo incõprehenſibilis ſit,aut infinita, manifeſtè cõiectari poteſt. Ad hũc ſanè modum & de aliis multis quę in philoſophia quęrũtur,nõnulla quidẽ iudicare prorſus nequimus, alia verò nõ ſine magna cõtemplatione. Verùm de ipſis quæ ægros iuuant, †nõ ſimiliter eſt. Nempe etſi ad ipſa inuenienda longo opus ſit tẽpore,viroq; à multis diſcrepante,quæ tamen ſeſe reperiſſe quidam iactant,ea facilem habere iudicationem videbuntur. nempe ſi ægris quidem adhibita pręſidium attulerint,

†Vel lædunt nam in ant. eſt, ἢ βλαπτόντα.

laudare oportet atque agnoſcere : ſi verò detrimento fuerint, vitare atque repellere. Quæ verò nihil auxilij vel offenſæ effatu dignum præſtiterint , in neutrius horum ratione cenſere conuenit. Sed ſanè medicos ab euidenter affendentibus abhorrere oportet. Si ergo † parum exuperantibus inſiſtant, qui quouis modo ab initio ſunt opinati, nihil mirum videri debet. In his verò quæ admodùm receſſerunt, atque vſqueadeò vt à quibuſdam laudentur, ab aliis culpentur, admirari quiſpiam eos poterit, qui valdè offendentia extollunt, vel eos qui verè iuuantia vituperant. Id ſanè eſt quod Hippocrates particulari vno exemplo proponit. Dictum autem & id, nec ſecus ipſius ſolutio, ab Eraſiſtrato in primo libro de febribus, paucisque & euidenter: vtpote qui Hippocratem planè eſt ſecutus. Percurrens etenim in libro præfato medicos, eos qui aduerſiſsimum febrientibus victum præſcribunt, tum eos qui lõgis inediis ægros ipſos conficiunt, tum Petronã ipſum qui tum carnes tum vinũ exhibebat: in textura ſermonis hoc infert pacto: In multis igitur valde magnis plagis decidebant: ſi autem febrientes omnes ex tali curationis modo malè liberati eſſent, qui ita curabant, à curatione deſtitiſſent. Sed vt videtur non febri

† *In quibus exigua eſt differẽtia ait ipſe in ant. tamẽ legitur* βλαβηρ. *i. quæ parũ detrimẽti afferunt.*

febribus omnibus opem fert is ſanatiõis modus. Laudandi igitur cum Eraſiſtratus, tum alij qui quæſtionem hanc propoſuerunt, & ſolutionem eius ſcripſerunt: laudandus quoque & qui præ cæteris eam propoſuit. Sciueris præterea & eam non magis de acutis morbis, quàm de aliis omnibus proponi, ſoluiq;: nempe reſpoſio de omnibus communis eſt. Nó enim in acutorum modo, verùm quoq̃ue & morborum aliorum curatione controuerſi fuerunt medici, atque ob id longo tempore ſua in cibi exhibendi regula permanent, quod nonnullos ab ea euidẽter iuuari vident. In cæteris autem qui nihil inde auxilii recipiunt, citò quidẽ & ægros occultè aliquid deliquiſſe ſuſpicantur: quanquã id nó ſit, ſed, quod retulit Hippocrates in libro de fracturis: vbi agens de his qui fracturas cum vulneribus perperã ligant, atque ob id lædũt, ait. Non enim deligationem cauſam eſſe exiſtimãt, ſed aliud quodam infortunium. Sic & eos in victus ratione opinari par eſt. Quod autem præſenti in oratione recẽſuit Hippocrates, id palàm eſt, vbi quis eam ſecum cogitans bis & ter legerit. Nempe ex particulari exemplo cómunem doceri ſermonem comperiet: quem & vniuerſalem vocare conſueuerunt, non philoſophi modo

[library stamp]

verùm quoque & propè omnes Logicæ artis non imperiti. Eraſiſtratus ergo aduerſiſſimarum meminit victus rationum. Hippocrates verò relictis monſtroſis alienisque, ad moderatiores ſe contulit. Mõſtroſæ etenim alienæque verè ſunt, tum quæ per inediam fiunt ſummam, tum quæ per repletionem immoderatam, qua vtebatur Petronas. Moderatæ verò, quarum meminit Hippocrates in acutis morbis, ab inſignibus exhibentur medicis. Quidam enim hordeaceam ptiſanam in his adminiſtrant, alij cremorem duntaxat, alij ne hunc quidem in acutis morbis ante iudicationem, ſed tempore interiacente ſolos exhibent potus, aquam, melicratumque, & ſi opus ſit oxymeli. Controuerſiæ igitur cauſa eſt quam Hippocrates ipſe in ſequentibus exequetur, & quam ab Eraſiſtrato in primo de febribus bene enuntiari aſſerebam. Eſt autem ea quod aliqui ſolo ptiſanæ cremore indigent, alij hordeacea ptiſana, & alij horum neutro, ſed potibus ſolis ad iudicationem vſque feliciter ſeruantur. Demonſtrabit autem in ſequentibus qui nam hordeacea indigent ptiſana, & qui ptiſanæ cremore, & qui neutro horum.

Sanè

14 *Sanè quæſtiones huiuſmodi proponere medici non conſueuerunt: neque forſan ſi proponantur, ſoluuntur.*

Quòd primus Hippocrates quęſtionē hāc propoſuerit, ſolueritque, ex hac notum euadit dictione. Neque enim, inquit, tales quæſtiones proponi à medicis conſueuerunt. Quòd ſi & eas quis fortaſsis propoſuerit, ſolutio non reperietur.

15 *Calumniam verò vſque adeo grauem patitur apud vulgum ars tota, vt nullo pacto medicina eſſe videatur.*

Hac quoque in oratione ex particulari exemplo rem quandam vniuerſalem docet. Nempe in primis qualemcunque ingredientium exercitationem controuerſia, iuſtam ignorantiæ ſuſpicionem oſtendit. Secundo concordia ipſa, iuſtam magnamque cognitionis ſpem demonſtrat, quod nimirum mathematicis diſciplinis valdè contulit. Neque enim diſcipulos ſolum alliciunt, credulosque reddunt: verùm quoque & apud idiotas ſeſe veriſsimas exiſtimādas præſtāt Mathematicis igitur demonſtrationibus vſos ait

qui euidenter quippiam & citra quamuis ambiguitatem demonſtrauerunt. Sed controuerſiæ rationem diligenter in ſequenti oratione proſequitur.

Quapropter acutiſſimis in morbis vſq; adeo diſſentiunt inter ſe artifices, vt quæ alter porrigit optima eſſe exiſtimans, ea alter mala eſſe putet: atque ferè ob id vaticinationi, quam græce μαντικὴν vocant, ars ipſa ſimilis eſſe videatur: augures ſiquidem alitem eandem ſi ad ſiniſtram, volauerit, bonam fauſtãq; eſſe putant: ſi ad dextrã, malã infauſtamq́;. Talia quoque in aruſpicina, quã ἱεροσκοπίαν dicunt, videntur: alia in aliis: ſed vaticinantiũ nõnulli contraria ſentiunt.† Dico autem ſpeculationem hanc eſſe & pulcherrimam, & germanam propter quãplurima & commodiſſima quæ in arte comperiuntur. 16

† *In anti. exẽpl. tã græ. quam lat. hæc deſunt.*

Μαντικὴν appellauit Hippocrates οἰωνιστικὴν ἱεροσκοπίαν, verò θυτικὴν à pleriſque appellatam: quam vere etiam antiqui alij ἱεροσκοπίαν vocãt, quòd ἱερεῖα, id eſt hoſtias inſpici

ſpicientes qui in ea ſcientia graues & præſtan
tes ſunt,ex ipſis ventura prænuncienti ἱερεῖα
autem ſcimus appellari omnia quæ diis ad
honorem exhibemus,quales ſunt que litan-
tur victimæ,quarum exta inſpiciente ἱεροσ
κόποι,id eſt aruſpices prædicũt. Eos verò qui
ex auium volatu augurantur,quos οἰωνιστὰς
& οἰωνοσκόπους, id eſt aruſpices appellãt, nũc
μάντεις,id eſt augures appellauit Hippocra-
tes:quanquam μάντεως nomen & μαντικῆς,
de omnibus quæ ita prædicunt artibus pro-
feratur. Nempe μάντεις vocãtur,& ἱεροσκόποι
& οἰωνισταὶ & qui appellantur γενεθλιακοὶ:&
qui per notas,& qui ex victimis futura præ-
dicunt. Præterea & χρησμολόγοι,id eſt fatidici,
& θεομάντεις, id eſt diuini vates. Sunt qui &
ὀνειροπόλους,id eſt ſomniorũ ĩterpretes à poë
ta appellatos inter μάντεις,id eſt vaticinantes
collocant. Sed conſtat Hippocratem ſolos
οἰωνιστὰς appellare μάντεις,vt poëta appella-
uit. Nã is in pleriſque ſui operis poëtici par-
tibus οἰωνιστικὴν artem, venturorum præno-
tionem eſſe demonſtrat:quo modo & in pri
mo Iliados circa initia ait: ἀλλ' ἄγε δή τινα μάν-
τιν ἐρείομεν ἢ ἱερῆα. ἢ καὶ ὀνειροπόλον, καὶ γάρ
τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστι. id eſt, Conſulamus itaque
augurem quempiam , aut aruſpicem , aut
ſomniorum interpretem. Nempe & ab Ioue

oſtenduntur in ſomnia. ἱερῆα quidem dicens ἱεροσκόπον, ὀνειροπόλον verò qui circa ſomnia verſatur. μάντιν autem οἰωνιστὴν id eſt, augurem auſpiciemque. Sæpius etenim in ſuo opere poëtico huius meminit in maximis rebus, diuinandi etiam arte per alites vſus. Sed forſan hæc & quàm decet plura de huius nominis μάντεως appellatione dicta à nobis ſunt: atque ob id ad quod dicitur tranſire iam eſt tempeſtiuum. Quod enim ait Hippocrates, tale eſt. Qui diuinatorias artes proſequuntur, in particularibus multis nihil minus quàm medici diſcordant. Vidi equidem aliquando augures in volatibus ipſis, quos dextros & ſiniſtros memorauit Hippocrates, diſcordantes. Alter arabs erat, alter Græcus, atque ex Aſia noſtra. Arabs dicebat dextram alitem, laborantes mulieres ſeruare: ſiniſtram, viros. Qui verò ex Aſia noſtra erat, dextram alitem in virorum morbis apparentem, interrogantibus ipſis ſi ſeruaretur aſtruere interrogationem recenſebat, ſiniſtrâm verò denegare. Interrogabam præterea eos, ſi quomodocunque volantem vel dextram vel ſiniſtram alitem pollere eadem ſignificandi facultate dicerent, nihilque differre putarent, ſi aut celſiſ-

ſima

ſima, aut terræ propinquiſsima, aut media volaret. Et ſi media, an ſi propius vel celſiſſimam, vel infimam, vel adhuc inter has mediam. Pari modo & ſi auis vel propinqua vel longinqua volaret, an ne in his nulla foret diſtinctio. Arabs eas nihil ea, quæ vel in altitudinem vel longitudinem vel latitudinem eſſet diſtantia, diſcrepare reſpondebat. Græcus verò de ſymmetro diſtinguebat, dextro & ſiniſtro: aſſerebatque ab auguribus hæc ſcripta eſſe, atque immoderatas diſtantias moderatis contrarias: teſteſque in eam rem libros Apolletis, Athenæi, Chæremonijs, Artemidori Phocæ, atque aliorum multorum, qui in augurandi arte clari eſſent, proferebat. Deprehendi proculdubio arabem & confuſum & à diſtinguendi arte alienum: Græcum verò diſtinctè loqui, & artificem eſſe. Nempe artis quæ ſuorum theorematum iudicium per experimenta habet, diſsidentia, ex diſtincta & indiſtincta rerum explicatione oritur. Quod ab Hippocrate edoctus, Græcũ augurem in auium volatu artificioſum magis videri iudicaui: quippe qui & ex abundantia quod celebratiſsimos augurum teſtes exhiberet, fide dignus magis erat. Cùm verò arabs plurimos ægrotantium

tium quibus vera prædixerat, teſtes citaret, ſuccedentis vt plurimũ euenti ſubſecuti cauſam pronuntiaui. Nempe ſi auis dextra moderatè diſtans viros ſeruat, immoderatè verò diſtans fœminas: ſint autem plures quæ immoderatè diſtent, vna verò duntaxat quæ moderatè: iurè quidem multis ſuccedet ex animi ſententia, paucis verò non ſuccedet. Græcus autem alias adiiciebat diſtinctiones, quibus etſi dextra auis immoderatè diſtaret, intendum tamen ſeruandum virum laborantẽ declararet: nempe qui molle & muliebre ſtudium exerceret, veluti & ſacrificulũ mulieris ſchemate ſeruari dicebat, rurſumque & id ab optimis ſcriptum eſſe auguribus demonſtrabat. Adde quod & alias quaſdam adiiciebat diſtinctiones, in quibus arabs nihil intelligere videbatur. Retuli hęc propter ſequentem dictionem, quam nemo cõuenienter expoſuit, ſicuti neque eam quæ ante ſcripta eſt, vbi ait: Quæſtiones ſanè huiuſmodi proponere non conſueuerunt medici, neque forſan ſi proponantur ſolui reperiuntur. Nam cùm inquit græce τοιάδε, latine huiuſmodi, id eſt quæ ita diſsident, quidam de ptiſana ſola perperam intellexerunt: alij autem paulo his melius de victu acutorum, alij de omni ſimpliciter victu, alij verò de

de curatione vniuerſa prioribus quidem melius:ſed neque adhuc abſolutè. Cauſam autẽ totius diſsidij quæſiuit Hippocrates in omni arte quæ experimẽtis iudicari poſsit. Quod autem id ita habeat,manifeſtè per ſequẽtem condiſces orationem.

17 *Nempe & ægris omnibus ad ſanitatem magnum quippiam poteſt,ſanisq; ad ſecuritatem,ſeſeq; exercitantibus ad bonum habitum,atque ad quod quilibet voluerit.*

Sermo præſens eos arguit qui Hippocratem exiſtimant præſcriptam dictionem de ptiſana ſola propoſuiſſe, eosq; qui de victus ratione ſiue acutorum morborum,ſiue ſimpliciter vniuerſa factum id putant:pari modo & eos qui de curatione vniuerſa problema eſſe exiſtimauerũt. Nempe prior oratio quæ ita habet:Nempe & ægris omnibus ad ſanitatem magnum quippiam poteſt,eos arguit qui de ptiſana, atque alios qui de ſola vel acutorum vel morborum aliorũ victus ratione antecedentem orationem eſſe opinantur. Neque enim ægri omnes à ſola vi-

ctus

ctus ratione curãtur: cùm multi ſint, qui ma nuum opera & medicamentorũ adminiſtra tione indigeant: adhuc autem magis neque à ptiſana ſola. Quapropter, neque de ſola in acutis morbis victus ratione, neq; de ea quæ ſimpliciter morborum eſt omnium, ſermo Hippocrati exiſtit: neque de ſola ea quæ ex his oritur controuerſia: ſed de omni ſimplici ter arte quæ experimentis tum diſcerni, tum iudicari nata ſit. Qui etenim communem vniuerſalemque locum ſententiæ quendam reperit, ex eo quæ particularia ſunt iudicat. Particulare autem vnum eſt, & quod de pti ſana medicis in controuerſiam venit, ſicuti & quod de victus ratione non acutorũ mo do, verùm quoque & morborum aliorum, atque etiam quod generalius eſt de curatio ne vniuerſa, & quòd adhuc hoc generalius vniuerſaliusq; eſt, de omni corporis prouidẽ tia, & ſi ſanórum ea fuerit. Nempe & hi ea indigent arte, non quæ ad conſequendã ſa nitatem præcepta tradat, ſed ad præſentem conſeruandã. Quod non prætermiſit Hip pocrates, cùm inquit: Saniſque ad ſecuritatẽ. Nempe vt talis ſeruetur, ſecuritate eſt opus. Vtilem quoque ait eſſe ſpeculationem & his qui exercitãtur ad habitum bonum: vt enim

ægro

ægrorum curatio ea quæ nunc ab Hippocrate propoſita eſt, ſpeculatione indiget: ſic & ſanorum ſecuritas, vt præſens ſanitas conſeruetur: ſic & ſeſe exercitantium prouidentia, vt bonum habitum conſequantur. † Hæc igitur omnia artis ſunt. † Sed quod ſerie continuata dicitur, ad omnem extenditur artem. Quidnam etenim eſt quod ait: Et ad quod quilibet voluerit? Nempe augur, aruſpex, muſicus, rhetor, & artifex omnis ſimpliciter cauſam eius quę in ſua arte reperitur, cōtrouerſię vnā eſſe exiſtimat, cùm ſcilicet vnuſquiſque ex particulari vniuerſale facit. Ita ſanè & in auguribus factam controuerſiam deprehendi, eumque qui veriora loqueretur iudicaui: atque ob id augurum memini arabis & græci. Nempe artis omnis conſtitutio ex propriorum à communibus diſtinctione oritur. Qui enim hæc diſtinguere poteſt, is optimus cenſetur artifex. Vt autem conſtitutio, ſic & iudicatio in diſtinctione ſubſtantiam habet. Nempe falluntur qui artes conſtituunt, cùm quod cuipiam contingit, id vel in omnes vel in plures quàm oportet, extendunt. Quòd ſiquidē nulli prorſus contigit, nemo id in tali arte perſuadebit ſibi verū eſſe. Nā in hoc vere

† Quæ circa corpus verſatur. in antiquis enim græc. eſt τῆς περὶ τὸ σῶμα.

ori-

oritur controuerſia, cum vnuſquiſque rem ſibi perſuadet, non circa illud quod aſſumitur confingiturque contentioſè litigãs: quo modo nonnulli de quibuſdam ſecus quàm ſentiebant, fecerunt quo modo & qui proponunt ambiguum eſſe, vtrum vigilamus dormimúsve, aut ſapimus inſanimúsve. Quod ſi manifeſtũ eſſe id indulgeatur, vtri ſanè magis vera loquuntur, anceps inquiunt eſſe, an qui vigilant his qui dormiunt, vel quàm inſanientes qui non inſaniunt. Nullus ſiquidem qui ſibi rem perſuaſerit, aut qui ſecum opinatus fuerit, ita ſermones facit: ſed qui contentioſè litigat, ſecusque quàm ſentiat facit. Quidam autem in arte medicinali res nouas quidem ſunt aggreſsi, cum rebus prioribus melius quippiam inuenire nequiuerunt, ſed vulgi affectionem quam Hippocrates recenſuit, intellexerũt. Nempe quod externum inuſitatumque eſt, & nondum ſi vtile eſt intellectum, laudant magis, quàm aſſuetum quod vtile eſſe eſt cognitum. Sunt qui ob victus ſuauiſsimi affirmationem perſuadentes ægros alliciunt, doli vafriciæque nõ ignari: ſed id propter lucri gloriæque cupiditatem aggrediuntur. Reiecta ergo ergo ea quæ verbis fit controuerſia, quam viri huiuſmodi inter ſe habent, quæ
ſecun

ſecundum rei veritatem eſt controuerſia: ea oritur quod enunciatio non diſtinguatur, ſed de pluribus quàm oportet, vel omnibus tanquam ſimiliter habentibus efferatur. Atque ob id iuſtè laudandus venit Hippocrates, qui de ſola ſecundum rei veritatem meminit controuerſia: quam qui artem conſtituere aliquam volunt patiuntur, cùm ſecũ ſuaq; in anima differenter opinantur, & non verbis ſubdole ſimulatis id agunt ob gloriæ vel lucri cupiditatem. Nullus enim qui animi conſilia verè per experimenta iudicat, Petronæ, victus rationem recipiet, carnes aſſas adminiſtrans, vinumq; nigrum in his qui acuta laborant febre, neque in tanta ſiti ita temperans, vt cotulæ aquæ vigeſimã porrigat partem. Talia ſiquidem diætemata abſurda ſunt, duorumq; alterum exiſtit: nempe aut quòd externa ſunt, vafris ab hominibus exercitãtur paranturq;: aut ſummã propter †admirationem id agunt, ſi planè ſoli veritatem reperiſſe exiſtimauerint. Quæ verò ab Hippocrate ſcripta ſunt, ea in prudentibus viris qui verè artem conſtituere ſtudent reperiri poſſunt: cum non maxima ſit, læſio, quando quibus non oportet offeruntur. Talia igitur diſtinctu difficilem habent eam quæ experimentis conficitur iudicationem; quæ autem valde differunt, facilem,

† *Stupiditatem potius.*

Controuerſiam igitur in his quæ parum inter ſe exuperant, iudicare, & quibuſnam ptiſana ſola exhibenda in acutis morbis ſit, & quibus hordeacea, & quibus nullo pacto id faciendum ſit, ſed potus ſolus ad iudicationem vſque porrigendus ſit, demonſtrare Hippocratis intelligentia eſt dignum.

Ptiſana igitur frumentaceis guſtamentis rectè præferri mihi videtur in acutis morbis: eosq́ qui eam prætulerunt, laudo. Nempe viſcoſitas eius lænis, continua, iucunda, lubrica, & mediocriter humens, ſitim minimè infert. * *& ſi quid ablui eget, probè abluit. Non aſtringit, non malè turbat, neque in ventre tumeſcit. Nempe inter coquendum quoad maximè potuit intumuit.*

* Vbi in impreſſis ἐν ἐκπλυτοις, in antiquis ἐν ἐκκειτον legitur: hoc eſt facili ad excretionẽ, et in cõmentario eodẽ modo.

Orationem hanc tantummodo legiſſe mihi videntur, qui librum hunc de ptiſana inſcripſerunt: veluti procœmij partem primã qui aduerſus gnidias ſententias titulum fecerunt. Nam Hippocrates in ſecunda procœmij parte non amplius gnidios medicos contra agere, ſed ſeſe ad curationis acutorum morborum exercitationes conuertere eſt viſus. Tertia autem procœmij pars quam hucuſque percurrit,

percurrit, ad eam quæ victum morbis acutis præſcribit, artem ſpectat. Neque tamen ad eã ſolam eſt accommoda, verum quoque & alteri qui vniuerſalior ſit, ſubiecta eſt ſermoni. Demonſtrauimus autem in his quos in ſcripta de fracturis articulisque parauimus commentariis, Hippocratem ſubiectos ſpecialesque ſermones pro aliis quibuſdam vniuerſalioribus obſignare conſueuiſſe, doctrinamque vniuerſalium ex ipſis quæ tanquam exempla conſtituit efficere. Neque enim ita ab inſtituto recedit, neque ſæpius præcipit quod multorum commune exiſtit. Quo autem modo in ptiſana ſermonem fecit, cauſam eius quæ de ipſa eſt contentionis, tũ veſtigans tum decernens: ſic & de omni acutorum morborum victu rectam tulit ſententiam. Quinetiam & de venæ ſectione & purgatione, & tum glandis tum clyſteris vſu: de cataplaſmatis item, fotibus, vino, aqua mulſa, oxymelite & balneo, non parua inter medicos exorta eſt controuerſia. Quæ omnia libro in hoc percurrit Hippocrates methodo vna quam nuper dixi: vim cuius † ignoraſſe viſi ſunt, qui ſe empiricos nominauerunt, dioriſmis, id eſt, diſtinctionibus propria à communibus ſeparantes. Conſueuerunt autem diaſtolas magis quàm dioriſmos appellare ſermo-

† *Nouiſſe græc. ille ait.*

nes eos, qui quod proprium eſt, à communi ſeparant diſtinguuntque. Iam ergo quæ ab Hippocrate de ptiſana dicuntur, videamus. Videntur ergo mihi, inquit, priores medici frumentaceis guſtamentis prætuliſſe in acutis morbis ptiſanam. Frumentacea guſtamenta intelligit, quæ ex frumento fiunt: frumentum autem græcè σῖτον homines appellant, maximè quidem triticum,* ſed iam vnà cum tritico, tum hordeo tum zea veſcuntur. Appellationem verò ad plura extendentes, cerealia quoque appellata ſemina cōnumerant: lentem videlicet, fabam, lupinum, cicerculam, panicum, milium, piſum, fœnum græcum, auenam, tipham, cicera, & quæcunque id genus alia, Horum igitur omnium frumentaceorum guſtamentorum. cætera quidem vulgò damnantur, quod protinus magnum inferant detrimentum. Panis autem vnus & chondrus in acutis adminiſtrantur morbis cum his ſolis ptiſana conferenda eſt. Lens ſiquidem, & milium, & fœnum græcum, tanquam medicamenta ob quoſdam ventris morbos exhibentur, & non tanquam nutritura cibaria. Ptiſanam igitur rectè prælatum eſſe ait frumentaceis eduliis, pani ſcilicet, chondro & zeæ, ex qua fit tragus appellatus. Nempe eorum qui chondrum temporibus Hippocratis

** Non hoc voluit Galen. græc. ſed quòd iā & hordeū et zea latiori ſignificatu σῖτος conſueverint appellari.*

cratis nondum fuiſſe exiſtimant ignorantiam argues,tum ex quibuſdam antiquis comicis quæ chondri meminerunt,tum etiam ex Hippocrate ipſo, qui in libro de victu ſalubri de chondro ipſo mentionem fecit. Nam etſi liber ille Hippocratis non ſit,ſed vel Euriphontis, vel Phaontis, vel Philiſtionis, vel Ariſtonis,vel alterius cuiuſpiam ex antiquis (nempe ad multos librum hunc referunt) ſanè omnes hi veteres viri ſunt, atque ex eis quidam & Hippocrate antiquiores exiſtunt, alij verò tempore ipſius vixerunt. Loquor autem de Hippocrate Heraclide filio, qui librum hunc confecit. Nam auus ipſius Gnoſidici filius Hippocrates, quorundam iudicio nihil omnino ſcripſit aliorum verò ſententiæ duos ſcripſit de membris fractis & articulis. Quare autem ptiſana frumentaceis eduliis non perperam antepoſita ſit, oſtendetur per ea quę ipſe infert, inquiens: Quæcunque etenim ad acutorum morborum ſanationem inſunt bona, nulli alteri ineſſe comperies: Rectè autem iudicabis, ſi & acutorum morborum naturam, & ptiſanæ vires cognoueris. Natura igitur acutorum morborum eſt vti ipſe paulo ante dixit,vt horum febres omnino ſint continuæ: febris verò ortus, caloris natiui ad igneum eſt

conuerſio, vt alibi demonſtrauit, & nunc manifeſtabit, inquiens: Ex thorace ſiquidem incipit, atque ad caput flammam mittit. Præterea in libris vulgarium morborum, febrem magnam ignem vocare conſueuit: quaſi non aliam habeat naturam præterquàm ignis ſubſtantiã. Si igitur contraria contrariorum remedia exiſtant, ſanè febris peculiare remedium vt virtute tum refrigerante tum humectante ſit, oportet. Id namque febris naturæ, quæ & calida & ſicca eſt, contrarium erit. Talis ſiquidem naturæ eſt ignis. Præterea cum febres & ex humorum putredine, oriantur, non paruam diligentiam adhibere oportet vt quicquid ex ipſis concoqui poſsit, concoquatur: & quod iam exuſtum ſit, neque amplius concoqui poſsit, euacuetur. Quòd ſi febrientibus ipſis cibi vſus ſit, qui hæc efficere queat, ſi etiam facilè tum coquitur, tum diſtribuitur, iam omnia hæc quibus eſt opus habuerit. Quænam igitur ſit ptiſanæ virtus, ex Hippocrate audiamus: Viſcoſitas, inquit læuis eſt. Læue, exaſperanti opponitur. Exaſperant autem acria, acida, & aſtringentia: acria ſanè omnia calfaciunt, vt eruum, fœnum græcum: acidorum cætera quidem dimittere oportet, de oxymelite verò eſt duntaxat agendum. Dimittantur pari modo ex aſtrin

ſtringentibus pira agreſtia, & meſpila, & quæcunque huiuſmodi, atque ex frumentaceis, lens & ſimilia. Exaſperantium igitur malitiam ptiſana effugit, vtpote quæ læuorem non tactu ſolùm, verum quoque & facultate habeat. Eſt item & viſcoſitas eius continua. Eſt ſiquidem in omni parte ſibiipſi ſimilis propter exactam coniunctionem†: quod zeæ nullo ineſt pacto. Laudatur præterea non parum quod in ptiſana iucundum & mite exiſtit, quod immiti iniucũdoque opponitur: id eſt, quod dum ſumitur, inſuauitatem quandam facit: ſicut denique & panis inſuauis eſt, dum ſumitur, niſi abundè ipſum maceraueris madefecerisque. Imò & ita ſuperatur ab ea quæ in ptiſana eſt iucunditate, quæ mandi non indigeat, ſed potum inſtar ſorberi poſsit. Neque paruæ eſt conditionis ptiſanæ lubricitas, præſertim cremoris. Pertranſit enim thoracem, in nulla ipſius parte quippiam dum tranſit, relinquens: veluti faciunt quæ in meatibus infarcta adeò obſtruant, vt vix abſolui poſsint. Quod accidit viſcoſis omnibus excepta ptiſana. Hinc ſanè quæ ex chondro fit ſorbitio, quod quidem viſcoſum ſit, habet ſed lubrico eſt deſtituta. Ptiſanæ autem ineſt & lubricum & detergens: quapropter medici ad deter-

†*In antiquis exemplaribus legimus* τοῖς λοιποῖς ζωμοῖς. *i. cæteris iuribus.*

gendum eum qui in ventre infarctus eſt humorem, vomitibus, exhibito ptiſanæ cremore veluti & aqua mulſa, vtuntur. Crudam quoque conterunt ptiſanam puerorum mangones, faciesque, vt vitioſos cutis exterant colores, illinunt. Quod autem in ea deterſorium exiſtit, id & ad deiectionem eſt idoneum, diſtributionemque: præſertim vbi ex ſima hepatis ad gibbam tranſmeare debeat, quæ diſtribuitur alimonia. Hic etenim infarciũtur quæ craſsi ſucci ſunt, & quæ tenaciter collæ modo adhærent. Atque ob id chondrus non in affectis iecinore ſolùm maximè nocet: verum quoque & in his qui viſcus hoc nullo quidem pacto læſum, ſed cum meatuum anguſtia naturaliter afformatum habent. Qui igitur ita natura affecti ſunt, ipſis tum viſcoſa, tum craſsi ſucci omnia infarciuntur, atque opplent: atque ob id grauitatem in eo viſcere ſentiunt, cum hæc diſtribuuntur. Præterea ptiſanæ viſcoſitas humectans eſt, ſed non vehementer, vt aqua & melicratum: ſorbitio item ex chondro, & ea quæ ſorbentur oua. Nempe ea omnia ſtomachum languentibus ipſis ita manifeſtè ſupinam, vt ſubuerſum ipſum eſſe exiſtiment. Verùm ptiſana humectare quidem valet, ſed ſtomachum ſubuertere non poteſt. Stomachum autem

hoc in loco intelligere oportet, vt huiuſce temporis homines dicere conſueuerunt, non meatum ventriculi tantummodo, verùm quoque & os ipſius. Quod ſi imbecillum fuerit, atque exolutum, manet diutius in eo quod ingeſtum eſt ſupernatans. Sed contrarium vſu euenire natum eſt, vbi à cibo aliquo boni ſucci reductum, quod continetur expellit. Nempe humor protinus ab ipſo recedit & coquitur, atque quod ita expulſum eſt deiicitur. Nec ſecus quàm crudum manet, tradéque cedit quod in ore ventris ſupernatat. Nempe partis huius munus eſt appetere, non concoquere. Quæ igitur aſtringunt edulia, vt ventriculi os roborant, ſic & plus iuſto exiccant. Pari modo & quæ ex chondro paratur ſorbitio vt humectat, ita & ſupinare nata eſt. Ptiſana igitur humectantium vim aſſecuta, malitiam effugit. Deinceps ptiſanam ſitim minimè inferre ait Hippocrates, maximum quippiam & hoc eſſe in his qui corpus tum exurunt, tum ſiccant morbis teſtatus. Hac ſanè occaſione ptiſana quàm aqua mulſa longè melior exiſtit, quanquam abluendi bonitatem quã deinceps huic ineſſe aït, ſimiliter aquæ mulſæ nacta fuerit: imò ſi ptiſanam aquæ mulſæ comparaueris, ptiſanam ipſam in acutis morbis & ſuperiorem & melioris condi-

tionis eſſe reperies: quod procedente oſtendam ſermone. Nam de ptiſana ſermonem abſoluere eſt tempeſtiuum. Probè ſiquidem abluere dixit cum adiectione, ſi quid ablui egeat: quaſi non in omnibus acutis morbis probè abluente vtamur edulio. Nempe cætera omnia quæ de ptiſana dicuntur bona, morbis omnino proſunt acutis: ſed abluendi bonitas quibus ventrem ſubduci volumus, vbi cibus in via moratur, eſt idonea. Probè igitur abluere, febrili affectioni neque tanquam contrarium, neque tanquam familiare auxilium vnum vtile exiſtit: ſed bene tanquam ſymptomatis alicuius emendatorium correctoriumque. Deinceps inquit, Neque aſtringit, neque malè turbat, viſcoſitas ſcilicet ptiſanæ: ſic etenim ſermonem de ea inchoauit. Non aſtringere autem quibuſdam maximè bonum exiſtit. Nemo ſiquidem aſtringentibus vtitur cibis, niſi vel propter ſymptoma quod animi deliquium inducat, vel propter immoderatum ventris profluuium. Cogunt ſiquidem conſtringuntque corpora, viasque tum diſtributionis, tum alimoniæ, tum eius quæ foras fit perſpirationis conniuere faciunt: quas recluſas apertasque eſſe conducit. Quod autem non turbet, id eſt nullam dum concoquitur faciat perturbationem, in laudem & ipſum

ipſum præſtat ptiſanæ. Perturbatio autem huiuſmodi ex multis paritur eduliis: his quidem ventrem mordentibus, aliis verò inflantibus: aliis item quæ pugnantibus facultate partibus conſtant, quod tum in lenticula, tum in braſsica reperitur. Nempe ſolidũ ipſarum corpus ventrem cohibet, ius autẽ ipſum proritat, ſubducitque. Sic & qui cerebrum cum oleo & garo condiunt totum ex ipſis tum diſsimilare, tum ſibiipſi pugnans efficiunt, cerebro quidem ſtabili & tarde meante, mixtis verò ipſi ad deiectionem excitari idoneis: pari modo & de ouo dicendum, ſiue cum melle, ſiue cum ſale, ſiue cum garo adſumatur. Nempe quod ex ipſis conſtat, differentes habet facultates: Iura item ferè omnia. Quapropter & circa ſermonis initia viſcoſitatem ptiſanæ laudans inquit, continua. quod ſanè citra totius in partibus omnibus ſimilitudinem non fit. Verùm in præſentia huic verbo Turbat, adiecit hoc aduerbium, malè: (ſic Græcè, ἐν τε ἀραδὸν κακὸν) ptiſanam non turbare haudquaquam ſimpliciter aſſerens, ſed malè adiiciens. Nihil enim ciborum concoctioni quàm hoc ipſum aduerſatur magis. Quo fit, vt qui de concoctione ſcripſerunt, ciborum varietatem, præſertimque vbi variis conſtent facultatibus,

tibus, nocentiſsimam dixerint, vtpote quæ ingeſta ipſa probè concoqui prohiberet. Obſeruant id maximè, tum qui luctantur tum qui legitimè certant. Prandio ſiquidem panem duntaxat edunt, in cœna vero carnem. Plura de his enuntiarem, niſi ſcirem te inuenire ipſa poſſe, qui ex his quæ de concoctione in commentariis de facultatibus naturalibus dicuntur, ſis inſtructus. Commentarios autem huiuſmodi ſi neglexeris, fruſtra in his verſaris. Quapropter de perturbatione huiuſmodi ſuperſedes, ad omnium vltimum me transferam, quod ab Hippocrate de ptiſana adhuc loquente dicitur. Neque in ventre tumeſcit. Nempe multos ptiſanam quod flatuoſa eſſet damnãtes, haudquaquam ignorans non abs re adiecit, Nam inter coquendum quoad maximè potuit, intumuit. Qua ſanè adiectione crimen, controuerſiamque, ſimul & purgationem ſignificauit, coctionemque edocuit. Scribit quædam & nihilominus de coctione in ſequentibus, ſed in præſentia tantillum hoc ſermoni de ptiſana adiiciam. Ptiſanam ſi val de coxeris: cibum haudquaquam flatuoſum efficies. Et nos autem fabaceum (ita Græci dicunt) neque ſi tribus coxeris diebus, flatu viduum orbatumque reddideris. Nempe ex propria ſubſtantia quod flatuo-

ſum

ſum eſt, habet, non autem ob diminutam coctionẽ veluti ptiſana. Sunt qui ab ipſius coctione ocyus recedere conſueuerunt, potiſsimumq́ue diuitum coqui. Terunt ſiquidem crudam eam, atque deinde parum calfaciunt. Non enim coctam dominis offerunt. Sed de coctione ptiſanæ, vt dixi, rurſum dicetur. Nunc autem poſteaquam vires ipſius demonſtrauit, deinceps vſus diſtinctiones docebit: ad quem & ego me conferam, vbi me in ſequentibus abſolutum ſermonem de ptiſanæ ad aquam mulſam & alia comparatione præmonuero.

Qui autem in huiuſmodi morbis† ptiſana vtetur, ne vno quidem die vaſa, vt ita dicam, inaniri permittat, ſed ab vſu eius nequaquam deſiſtat, niſi vel propter medicamentum vel clyſterem, eum deſiſtere opus ſit.

† In ant. ὅλησι πτισά-νησι i. tota ptiſana.

Soluere incipit quod quæritur. Sed quoniam dictionem ipſam non exactè interpretatus ſit, ob id obſcurum ambiguumq́ue reddidit ſermonem. Quapropter, vt quonam maximè expoſitus modo nihil obſcuritatis habeat, referre conabor, ſermonemq́;

ab

ab initio hoc repetam pacto. Quænam eſt cauſa diſcordię, cur in acutis morbis alij quidem ptiſana hordeacea vtantur, alij ſolo ptiſanæ cremore, alij ne hoc quidem ad morbi vſque iudicationem? hoc ſanè eſt problema. Sed ſolutionem deinceps audi. Qui acutis laborant morbis, alij quidem à cremore ſolo, alij à ptiſana ipſa, alij ab horum neutro iuuantur. Sed ſanè immodeſtius de omnibus morbo acuto laborantibus tulit medicorum vnuſquiſque ſententiam, non conſiderata ea quæ in omnibus eſſe debuit experientia. Sed diſtinguam ego demonſtraboque quínam à ptiſana iuuantur, quínam à cremore ſolo, & quínam neutro indigeant. Tota igitur ptiſana vti debent ex acuto morbo laborantibus, qui neque alio quopiam ante egēt remedio, quale vel per ſectam venã, vel ventris ſubductionem, vel quippiam ſimile fieri ſolet: neque etiam eis inſit quod periculum minetur ſymptoma. Cremore autem, qui aliquid tum fallacius, tum periculi magis particeps habent. Quos verò vel ſanguinis miſsione, vel purgatione vacuare expedit, vel etiam dolores ſedare: his nõ ante vel ptiſanam vel cremorem dabis, quàm quippiam eorũ quæ dixi feceris. Sanè hæc Hippocratem præſcripſiſſe oportuit, & ab vnoquoq; ſingulariũ incepiſſe: atq; hoc pacto futurum

ſer

ſermonem obſcuritate omni viduum priuatumq́; feciſſe. Verùm quoniam id non fecit, non abſque cauſa obſcurus abiecto conueniente ordine, eſt effectus. Nos autẽ dictiones ipſius ſequuti, reducamus vnamquãque ad ea quæ ante dicta ſunt capita, atq; in primis diligentia adhibita præſentem exponamus dictionem. Quare me latius explicantem Hippocratis dictionẽ, ſimulq́; & verba aliqua gratia perſpicuitatis adiiciẽtem audito. Qui igitur ęgrotantes ptiſana in his morbis reficit (dicam autem paulo poſt quínam ea vtantur) iis quidem nulla die vaſa inaniri, vt ita dicam, permittat: niſi deſiſtere debeat vel propter medicamentum vel propter clyſterem. His ergo ſi bis dederis, cum opus habuerint, bene facies, atque quantum corporis tolerat virtus. Explicabo autem tibi ſcopos, quibus attentus vel per ventrem vel per venas ipſos euacuabis, aut fotibus cataplaſmatiſve vteris. Quos ſi prædixiſſet, deinde vnumquenque ſeriatim reſumens conuenienti expoſuiſſet ordine: non obſcurus fuiſſet ſermo ipſius. Nunc autem quod interrepit, interlabiturq́ue ſemper, ad finem vſque perſequi cupiens, vbi ſermonem non parum ſuſpenſum eſſe voluit, iure obſcurum fecit. Vera autem me loqui deprehendes,

des, ſi dictiones ſingulas omnes claras manifeſtaſq; inueneris: orationem verò totam incompoſitam, & ob id obſcuram.

Proinde qui bis die cibari conſueuerunt, bis ptiſanam dare oportet, qui ſemel, ſemel quidem primo die detur, deinde ἐκ προσαγωγῆς, id eſt ſenſim paulatimq́, ſi fieri poteſt: bis quoque detur† ſi quid putas adiiciendum. 2

†Si id putas eſſe ex vſu. ego verterem.

†Sic rectius, Quod ſi neceſſitas fuerit, eis quoq; bis offerre qui ſemel tãtum cibari conſuenere.

Bis cibandos ipſos inquit, qui bis cibari conſueuerunt:† idq́; ſi adſumendi neceſsitas fuerit. Quòd ſi ſemel tantum cibari conſueuerunt, ptiſanam bis dabis, ab ipſo quidem ſemel incipiẽs, ſed paulatim ad bis ipſum procedens. Nempè ἐκ προσαγωγῆς. i. ſenſim, id declarat. Fitq́ue res hoc pacto: Semel quidem dabis quod ſatis ſit, ſed minimum ſit quod ſecundo exhibeas. Deinde paulatim augebis, idq́ue efficies donec ambas æquari alimonias continget. Sed nondum ſermonis huius fides huic patet, qui librum hunc Hippocratis legit, quòd neque ab ipſo eſt præmonſtratum, quínam ſint qui commodè ptiſana vtantur. Verum vbi mediocriter ægrotantes ab ipſo ita cibari prędixero, paulo

lo poſt & Hippocratem ipſum velle id demonſtrabo. Atque hæc tibi ſit pręſentis huius dictionis expoſitio. Sunt autem plerique qui dictionem hoc ſcribant pacto, Qui ſemel cibari conſueuerunt, ſemel quidem prima die dandum ſenſim paulatimq́;: quod ſi fieri poteſt, bis quoq; detur, ſi quid adiiciendum putes. Sed mẽte caret dictio hæc. Nam, quòd prima detur die ſenſim paulatimque, fieri non poteſt, cum ſenſim ipſum pluribus ingeſtionibus fieri natum ſit, non ſemel, neque ſtatim in prima.

Verùm inter initia neque multã, neq; craſſam admodum dare oportet, ſed quantum & ob conſuetudinem, & ne multa vaſorum inanitio fiat, ingerere conuenit.

Qui Hippocratẽ replere ęgrotãtes aſſerũt, quòd his qui citra periculũ agunt, bis quotidie ptiſanã dare iubeat, ſi quod in dictione retulit, cõſiderarẽt, ſeipſos cõdẽnarent. Tantum ſiquidẽ ſorbitionis dari præcipit, quantum alimoniæ corpori & ob cõſuetudinem, & nõ multa fiat vacuatio, adminiſtrari conuenit. Si igitur ptiſanæ oxybaphũ, id eſt cotulæ quartã partẽ, quę quotidie ad ſeptimam vſq; vel nonam diẽ exhibetur, minòris eſſe

facultatis quàm id quo alunt nutrimentum faterentur, mea ſententia à nugis ſeſe cohibuiſſent. Sed paulo poſt id declarabo, atque in præſentia verbum hoc, inter initia, quod Græci dicũt κατ' ἀρχὰς, exponã. Neq; enim morbi principium id ſignificat. Sed ex eo generalius audi ſignificatũ. Nempe cum ægrotans primum ptiſana egere videbitur, tunc protinus neque multam, neque admodum craſſam dato. A multa ſiquidem & ſubita tum repletione, tum vacuatione ſemper abſtinuit Hippocrates.

Verum dandæ ſorbitionis quãtitas hoc obſeruabitur pacto. Nẽpe ſi morbus ſiccior quàm vt quiſpiã exiſtimet fuerit, nõ multum dare oportet: ſed ante ſorbitionẽ, vel mulſam, vel vinũ, vtrũ magis auxiliaturum putaueris, propinare conuenit. quod autẽ modis ſingulis iuuare poſſit, dicetur.

Morbus ſiccior variis dignoſcitur modis, quãquam vniuerſalẽ cõmunemq; rationem habeãt eandem. Peripneumonia quidem & pleuritis, atque omnino qui tum pulmonem tum aſperã arteriam infeſtãt morbi, cũ nihil ab affectis expuitur partibus: Iecinoris verò, vel

vel meſaræi,vel vētris,†vel ieiuni,vel inteſti- norum,vel lienis,vbi aluus prorſus cohibita ſit,aut pro neceſsitate excernat,tũ ſicca, tum aridiora,&* in ſeſe cõuoluta ſpirasq; referen tia excremēta. Morbi tum arteriarũ,tum ve- narũ dignoſcũtur linguę ſiccitate,& ea quæ †totũ corpus occupat ariditate. Phlegmonę pari modo fiũt durę in his quę tum foris tum cõſpicuè apparēt vlceribus, vbi ſcilicet nul- la ex ipſis ſanies effluat. Sæpius & in oculis phlegmonæ etiã duræ oriũtur nihil excer- nentes. Cerebri præterea ægritudines, quæ neq; per nares,neq; per palatum expurgãtur, iure optimo ſiccæ dicũtur. Et ſanè ſuperflui- tatum nihil excernere, ſiccorũ omniũ mor- borum notam eſſe nõ ignoras. Non imme- rito igitur Hippocrates humectãtium aliqd ante ptiſanã adſumi iubet,vt vel aquã mul- ſam,vel vinũ,tãquam hęc quàm aqua magis humectēt. Sed quoniã vires ipſorũ ſeſe enar- raturum pollicetur, ob id & nos eorum quæ ad aquam eſt cõparationem, in eam differe- mus libri partem,quæ horum vires edocet.

†Alicubi κόσιν legi mus hoc eſt veſicæ.

**Alibi πεπατώδη legitur hoc eſt pe- tram du- ritie refe- rentia.*

†Alibi παντὸς δέρματος. i. totam cutem.

*At ſi os madeſcat, & quæ à pulmo- ne expuuntur talia ſint, qualia eſſe opor- tet, ſorbitionis quantitatem, * vt dicam ſummatim,] augere cõuenit. Nempe quæ ſunt.*

**In antiquis græ. vt in lat. tria hæc verba deſ.*

citius magiſq́; madeſcunt, iudicationis denunciant celeritatem: quæ vero tardius minuſq́;, tardiorem ſignificant iudicationem.

A morborum ſiccorũ genere ad eos qui cõtrario pugnãt modo cõuerſus, deinde memorato citra omniũ adiectionẽ vno, narrationem eius cõmune omnium eiuſdem generis exẽplum ratus, non abſq; cauſa obſcuritatem fecit. Nempè os madeſcere, & talia à pulmone expui, qualia oportet, morbi non ſimpliciter ſunt humidi notę, qui omnino in omni ſit corporis parte: ſed cum cuiuſpiam eorũ quæ reſpirationi ſubſeruiũt inſtrumentorum affectione. Ob eam'rem, vt dixi, dictio Hippocratis obſcurior eſt reddita. Sed quod ab eo enunciatur, verum omnino eſt: quòd ſcilicet quæ per ſputa, veluti oportet, excreta expurgãtur, celeriter iudicãtur. Contraria verò duorum alterum ſubeunt: nẽpè aut in perniciem, aut in longum finiuntur tempus. Ergo qui probè expurgãtur, his ptiſanam dare oportet: †non vt virtutem roboret modo, verum quoq; & his quæ per tuſſes ex pulmone fiunt huiuſmodi expuitionibus opem ferat. Nempè verba hæc, qualia eſſe oportet, coctionis habent notas: de quibus

†Vt virtus facta robuſtior ſufficiat ad eas quę per tuſſes ex pulmone fiũt humidorum expuitiones: vbi in antiquis ꝓ ῥωσθῆναι, ἐρωσθε͂σαν legitur.

bus abſolutè diximus tum in his quos de criſibus, tum in illis quos de temporibus morborum fecimus cōmentariis. Præterea & in expoſitione aphoriſmi illius, vbi Hippocrates quonam oporteat modo ex apparentibus prænotiones facere oſtendens, ſermonis exemplum pleuritidem ſcripſit hoc pacto: Veluti in pleuriticis ſi ſputum inter initia protinus appareat, morbum breuiat: ſi verò poſtea appareat, producit.

Et hæc quidē per ſe talia parte plurima exiſtunt. Sed multa quoque & alia peropportuna quæ præmonſtranda ſunt, prætermittuntur, quæ poſtea dicentur.

Dixi & ego ſermoni huic deeſſe nō pauca, quæ ad diſtinctè definiteque loquendum commoda exiſtunt: de quibus & ipſe agere pollicetur. Sed in præſentia de his ſolū vult intelligere, quæ dicta ſunt. Ea ſiquidem per ſe talia ſunt, qualia ipſe percurrit.

Et quāto maior fuerit expurgatio: tāto magis ad iudicationem vſque dare oportet: ſed maximè duos ab iudicatione dies, quibus vtique vel quinto, vel ſeptimo, vel

nono fieri debeat morbi iudicatio: quaſi dierum tum paritas, tum imparitas perpendenda ſint poſt hoc autem mane ſorbitionem dabis; ſerò autem ad cibaria tete conferes.

Κρίσιν id eſt indicationem, nūc dixit vel perfectam morbi ſolutionem, vel permutationem eam quæ vſqueadeo inſignis ſit, vt æger periculū omne euaſerit. Ducs autem ab indicatione iubet adnotari dies, vt & eos qui diebus tum paribus, tum imparibus fiant acceſsionū circuitus, obſeruemus. Contingit ſiquidem interdum, vt tanquam ſoluto exacte morbo ægri confidant, cibentur deinde negligentius, & eius quæ per circuitum repetat acceſsionis occaſionē præbeāt. Tutum igitur eſt etiā, ſi morbus iudicatus fuerit, ad duos vſque dies diligentem victus rationem qua æger vſus fuit ſeruare. Præteritis autem ab iudicatione diebus duobus, iam ſecurum eſt plenius cibare, ſic vt neque mutationem eā quæ vniuerſim ſubitoque fit, efficiamus, ſed mane quidem ſorbitionē demus: poſtea vero dimittente die iam & frumentacea exhibeamus alimenta. Cōſtat igitur Hippocratem languentibus ipſis neque aliud quippiam ante præfinitum tempus nu per dictum dare, neque panem, ſed ptiſana

omnino

omnino contentum. Quod ægrum ſatiantis replentiſque non eſt, ſed potius, ſi quis vitio vertere voluerit, tenuius quàm oportet: ſed exuperantiarum exacte eſt medium, & maxime laudabile. Quod autē ita cibare ſit medium, argumento eſt eorum, qui contraria vitio vertunt, contentio. Quo è numero Theſſalus, eiusq; ſequaces, tanquam ægros replentem accuſant Hippocratem: Eraſiſtratus vero tanquam fame necantem. Nempe quæ ab Eraſiſtrato in primo de febribus aduerſus Apolloniū, Dexippūq; Hippocratis diſcipulos, dicuntur, calumniam habent eius qui per famem ſit cruciatus, qui ad Hippocratem magiſtrum refertur. Sed ſanè Eraſiſtrato ignoſcendum magis, vtpote qui veriſimilia dicat: cæteros verò qui Hippocratem ægros replere aiunt Viros Theſſalo dignos eſſe eſt exiſtimādum: qui neque aliud quippiam ſcriptorū Hippocratis, neque quæ de victus ratione proferuntur, nouerunt.

Talia autē parte plurima proſunt his qui protinus tota vtuntur ptiſana.

Siue totam, ſiue hordeaceam, ſiue ptiſanam ſimpliciter dixerit, vnum & idem ex tribus his ſignificatur vocabulis, ptiſanam

vnoquoque non colatam ſignificante. Nẽpe ſi à decoctione quis ipſam colauerit, deinde cremorem ſeparauerit, dederitque, is neque tota, neque hordeacea, neque ſimpliciter dicta vti ptiſana dicetur, ſed ſolo ptiſanæ cremore. Rurſus autem in præſentia memorabo quínam ſint, qui ptiſana tota ab initio vti debeant, breuisq; erit memoratio, niſi ſegniter deſidioſeq; quæ prædicuntur, audieris. Sí ergo quæ expuuntur vtilia fuerint, ægerq; neque medicamento neque clyſteri egere videatur, ptiſana hunc cibare iubet. Sed propoſiti cõſiderationem adiecit, inquiens.

Dolores ſiquidem pleuriticorũ confeſtim ſponte deſinunt, vbi aliquid effatu dignum tum expui, tum expurgari cœperit. Nempe & purgationes longe perfectiores exiſtunt, minusq; purulenti ita fiunt, quàm ſi quis aliter cibaret. Praterea iudicationes ſimpliciores facilioresq; & minus reuerſoriæ.

Probe autem hæc omnia à ptiſana fiunt, tum quòd humectet, mediocriterq; incidat quæ expui debent humida, tum demũ quòd virtutem roboret. Concurrentibus ſi quidem

dem vtriuſque,ocyus expurgantur, qui reſpirationis inſtrumenta infeſtant humores: quos quidem & humectare, & ſecare poteſt ptiſanę modo aqua mulſa:ſed virtuti robur non addit. Contraria autem pollent facultate,& panis, & chondrus. Nempe virtutem quidem roborant:ſed neque humectāt, neque ſecant. Quod neque alteri cuipiam ineſt eorum,quæ medici languentibus dare conſueuerunt: verbi gratia,ouis, gallorum teſticulis,alis,piſcibus,iuuenibus colūbis,& quæcunque id genus ſunt. Quare qui lenticulam ex aceto confectam pleuritico in ea morbi declinatione quæ nihil aliud quàm coctorum expuitionem deſideraret, exhibuit,is non immerito languenti ipſi qui ſequenti nocte ſuffocatus eſt,mortis occaſionem dediſſe eſt viſus: imo lenticulam nemo qui mētis compos fuerit,dederit. Quod ſi æger quam mulſam ptiſanamque faſtidierit,piſces ſaxatiles ſunt maximè idonei, ex aqua ſcilicet & † marrubio,& anetho,& ſale parati:* atque ex non ſaxatilibus aſelli. Sed antea oxymeli propinare oportet: neque enim id ſtomacho aduerſatur, niſi affectis in languente neruis, & in muliere, vtero. Quòd ſi oxymelitis loco medicamentum aliud dare volueris, dabis eam quæ ex marrubio & iride fit,confectionem. Nèmpe hęc

† *Porro potius* πράσου. *enim ait.*

* *Et cum olei moderata portione, id ab interprete derelictū eſt.*

ſi per ſe cum mulſa bibatur, maturat probè quæ tum in thorace, tum in pulmone ſunt ſuperflua, atque ad expuitiones præparat.

Ptiſanam autem ex optimo cõfectam eſſe hordeo oportet, atque quàm probiſſime coctam, & maxime ſi non ſolo vti debeas cremore.

Probatiſſimum hordeũ prius quàm experiaris, ex eo ſolum quòd & plenũ ſit, & nihil rugoſum in ſe habeat, iudicabitur. Sed experientia iudicatum per decoctionem deprehendetur, vbi ſcilicet plurimum intumuerit, & ſuccũ fecerit plurimum: quod ſtabile ratumq; facultatis ipſius eſt argumẽtũ. Nempe quod ab † alendi bonitate ſumitur, id ſciẽtificum nõ eſt, neque perpetuo verum, quãquam vt plurimum inſigne, egregiumque. Ptiſanam autem perpetuo optimam eſſe iubet: ſed maxime ſi non ſolo vti cremore velimus, verum & ipſa tota. Quare autem id præcipiat, manifeſte declarauit, quũ inquit.

† εὐτροφία *hic id ipſum ſignificat quod ſuperius plenum, non alendi bonitatem.*

Nam præter reliquas ptiſanæ facultates, lubricitas eius, ne hordeum cum deuoratur noxam inferat, efficit: neque enim adhæret, neque in recto thoracis manet tramite, ὄλισθον eum vocant.

Hippo

Hippocratem ἶξιν vt plurimum quidem εὐθυωρίαν, id eſt rectum tramitem. Interdũ autem & φορὰν, id eſt delationem dicere nõ ignoramus. Quod autem ptiſanæ hauſtæ per thoracem tum rectum iter, tum delatio ad ventrem vſque per ſtomachum fiat, liquido conſtat omnibus: vultque, Hippocrates in ea re nihil ipſi adherere. Nempe cũ multa in thoracis pulmonisque affectionibus exiſtit caliditas, quod adhæret areſcitq́; , atque adeo pertinaciter obſtruit, vt vix abſolui poſsit, id ciborum faſtidium quoddam & ſitim facit.

Lubriciſsima autem eſt, ſitim maxime arcet, facillime concoquitur: & infirmiſsima exiſtit ſi optime cocta fuerit: quibus omnibus eſt opus.

Ptiſanam probè coctam nõ lubriciſsimã modo, maximeq́; ab inferenda ſiti alienam, & facilis domituræ eſſe adſtruxit, ſed tandẽ infirmiſsimam eſſe adiecit. Quòd maxime lubrica ſit, ſi probè cocta fuerit, iam antea eſt enuntiatum. Sed quòd ab inferenda ſiti maxime aliena ſit, hic propter hordei naturam continuò adiicitur. Eſt autem hordeum temperamento frigidum. Verum quonam pacto ſubſtantiam ipſam tum frigi

frigidam,tum calidã iudicare oporteat,inter animantia quidem in libris De temperamentis diximus:inter ea vero quæ anima carent,in his quos de ſimplicium medicamentorum viribus fecimus commentariis. Imo & facillimæ ait eſſe concoctionis ptiſanam huiuſmodi,vtpote quæ diſſoluta ſit,neque quippiam habeat quod & durum ſit,& difficulter perfici poſsit,atq; haudquaquã flatuoſam iam propter longam cocturam affectã eſſe. Quantum vero ſpectat ad id quòd in dictionis fine dixit,ptiſanam huiuſmodi infirmiſsimam aſſerens:ſi nihil de probiſsima ipſius cõcoctione antea egiſſet, promptum eſſet,ſermonem Hippocratis ad eam quæ in ventre fit domituram referendum affirmare:quaſi infirmiſsimam dixiſſet quæ in ventre & facile vincatur, & perficiatur, & permutetur.Sed quoniam id prædixit, infirmitatem illam intelligere oportet, quòd vel paucam præſtet corpori alimoniam,vel nullam habeat qualitatem quæ vſque adeo vehemens ſit,vt vel neruos,vel mentem feriat, quo modo acetum vinumque.

†Sequẽtia oſtendunt hoc nõ ad apparatũ ptiſanæ, ſed ad exhibendi rationem eſſe referendum.

Niſi igitur quis quantum deeſt, contulerit,vt ptiſanæ ſorbitio †ſufficienter paretur,crebrius ſanè detrimentum afferet.

Docere

Docere incipit, quæ paulo ante ſe dictu- rum promiſit, cum dixit: Multa quoque alia peropportuna quæ præmōſtranda ſunt prę- termittuntur, quæ poſtea dicentur. Quod autē verbum τιμωρῆσαι, id eſt cōferre, tum apud antiquos, tum apud Hippocratē ipſum ſæpius pro βοηθῆσαι, id eſt auxiliari dictum ſit, demōſtratum & in aliis libris per eas quas in ipſos confecimus enarrationes.

32 *Quibus enim cibus ſtatim incluſus, ſi quis non vacuato eo ſorbitionem dederit, dolorem ſi adeſt adaugebit: ſi non adeſt, protinus inducet, frequentiorq́; reddetur ſpiritus: quod malum eſt. Nempe pulmonem exiccat, fatigatq́;, tum hypocondrium tum ventrem imum, tum ſeptum tranſuerſum.*

Cibum dixit, quod ab eduliis in inteſtinis ipſis continetur excrementū: quod Græci & σκύβαλον & κόπρον appellāt. Si igitur incluſo eo, id eſt ex multo tempore haudquaquam eiecto, ptiſanam quis propinauerit, lateri offenſam fieri eſt neceſſe propter inteſtinorum opilationem: quam ex collecto in ipſis ſtercore, flatuq; propter oblatam pti-

ſanam haudquaquam pertranſeunte, & demum ob prauam quę ad affectam partem fit diſtributione nacta ſunt. Quo fit vt exhauſta ptiſana, neceſſario dolorē ſi adſit, adaugeat: & ſi conquieuerit, reducat. Nempe vapores flatuoſique ſpiritus, & ſcybalorum exhalationes cū ad latus perueniunt, dolorem ipſi pariunt, adaugentq;: ob eas cauſas & frequentior fiet reſpiratio. Vocauit autem totam reſpirationem ſpiritum, & in prognoſtico, & in libris populariter vagantium morborum. Denſata autem frequensq; reddita reſpiratio, reſpiratoris in organis aſsiduum ob motum caliditatem efficit maiorē, qua ſiccantur tum pulmo, tum ſeptum tranſuerſum: ſiccātur q; vna & calfiunt eæ quæ tum in hypochōdrio, tum in peritonæo exiſtūt animalis partes. Omnes ſiquidem in reſpirationibus vnà cum thorace mouētur. Quod autem principio dictionis dicitur: Quibus enim cibus ſtatim, incluſus, vocem hanc ſtatim ordine habet cōmutato: quæ ſi ſuam, peculiaremque acceperit concinnitatem, compoſitionēq;, dictio ita habebit. Niſi præfato ptiſanaceæ ſorbitionis modo ſuppetias tulerimus, frequentius orietur læſio: ſtatim ſi quidem quibus cibus incluſus eſt, niſi quis prius vacuato eo ſorbitionem ita dederit, maximam afferet offenſam.

Prætcrea

33 *Præterea ſi lateris dolor aßiduus eſt, calidisq́ fomentis non remittitur, ſputumq́ non procedit, ſed καταγλισχραινόμενου ἀπεπτίως, id eſt ſumme citra coctibilitatem glutinoſum ſit, niſi quis dolorem vel alui ſubductione vel ſecta vena pro vtriuſuis exigentia ſoluerit, ptiſanam autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem.*

Quòd de pleuritide tanquam exemplo agat Hippocrates, memoria non excidat. Fieri autem pleuritidem ipſam propter inflã mationem eius quæ coſtas ſuccingit membranæ, oſtendimus. Si igitur cum in vigore fuerit inflammatio: ptiſanam quis dederit, ægrum grauiter offendet. Vigentis autem inflammationis notæ ſunt, dolor aßiduus, & quòd nullo pacto à calidis fomẽtis remittatur. Continuo autem & alia adiicitur pleuritidis non magnæ modo, verum & moroſæ nota: quòd ſcilicet ſputum abunde glutinoſum ab euacuatiõe arceatur, infarctumque affectis partibus ſit & detentum. Nempe hoc verbum καταγλισχραίνεσθαι plus aliquid indicat, dictione maximam ſignificante glutinoſitatem, facta præpoſitionis

huius

huius κατὰ adiectione. Satis igitur fuerit ex ipſius additamento quod ita glutinoſum ſit, ab eo quod concoquitur diſtinxiſſe. Nēpe quod concoquitur, mediocriter glutinoſum exiſtit, non tamen καταγλισχραίνεται, id eſt neque extreme neq; ſumme id habet. Et ne quis in ea re falleretur, continuo Hippocrates verbo huic. καταγλισχραινόμενον, aduerbium hoc ἀσαπᾶς adſcripſit, quod idē cum ἀπίπτως, id eſt, incoctibiliter ſignificat. Nempe καταγλισχραινόμενον ἀπίπτως, id eſt citra coctibilitatem glutinoſum malum eſt. Aegro autem ita affecto ſi quis priſanam dederit prius, quā dolorem vel ſecta vena, vel ventris euacuatione ſoluerit, hominem perimet. Nempe in præſenti & tali pleuritide, poſteaquàm à calidis fomentis nō remiſſum eſſe dolorē dixit, ſtatim duo alia habet aduerſus dolorē remedia, ſanguinis miſsionem ſcilicet & purgationem. Nempe eorū quæ ex opio: hyoſcyamo & mandragora conficiuntur medicamentorum vſus pleuritidis dolorem non ſanat, ſed ſenſum tollit enecatque. Nunc ergo ſectionis venæ meminit ſimpliciter & purgationis. Sed deinceps ſuper vtriuſque vſu diſtinguetur.

Ob has igitur προφάσιας id eſt cauſas, atque ob alias ſimiles adhuc magis, qui 34

tota

tota vtuntur ptiſana, ſeptimo die vel cele rius moriuntur: alij quidem deliri: alij verò ob difficultatem ſpirandi ſtertoremq́ præfocati.

Quod ſæpius appellet cauſas προφάσεις, demonſtratum quidem in his quas in alios libros parauimus enarrationibus. Sed quáſnā alias præter dictas vnà celeriorē inferre mortem dicat, adiicere ſermoni oportet. Nunc ſiquidem ſumptionem ptiſanæ prius quàm ſoluatur dolor, recenſuit, ſputiq́; ob frequentem reſpirationem glutinoſitatem, ob quam & ſuffocantur. Sed lædi quoque aſſerit, ſi prius, vt ſupponitur, quàm vacuati ſint, vinum ſumpſerint, aquā item mulſam & oxymeli. Nempe de aliis omnibus neque idiotis ipſis non conſtat. Non abs re igitur ait alios mente læſos mori. Id enim contingere natū eſt, ſi vinū vinoſaq́; intēpeſtiuè ſumpſerint.

Non perperam autem hos antiqui ſideratos eſſe exiſtimauerunt, tum maximè ob id, tum non minimè quod mortuis latus liuidum plagæ ſimile videretur.

Veteres talis prehendit opinio, tum propter necis celeritatem, tum quòd nonnullorum latus affectum liuore videretur, vbi

ſcilicet inflammationis erat radix. Sanguine etenim in latus ob dolorem perueniente, quicquid in cute diuiſum ſolutumq; eſt, id in morte refrigeratum nigrorem contraxit: ſimiliter illis qui ita ex plaga affecti ſunt.

Rei huius cauſa eſt, quoniam prius quàm dolor ſoluatur, pereunt: celeres ſiquidem fiunt reſpirationes. 16

Quòd autem hoc reſpirent pacto, deinceps ipſe oſtendit, inquiens.

A multo autem frequentiq́; ſpiritu, vt iam dictum eſt, ſummè tum viſcoſum, tum incoctum affectum ſputum, fieri egreſſum prohibet. 17

Quod prius ἀσαπτὶς dixit, nunc ἄπεπτον, id eſt incoctum dicit: fidemq́ue facit quod & probè tunc vocis tranſpoſitionem fecimus.

Nempe & ſputum quod intus retinetur, prohibet aëris ad interna delationem, cogitq́; ipſum celeriter egredi. 18

Non omnis aër in huiuſmodi affectionibus ad interna ferri prohibetur. Nempe ſi id fieret, hominem protinus mori eſſet neceſſe, non ſecus quàm his accidit qui ſtrangulantur. Verùm quod vſui reſpirationis

conferat, introferri prohibetur: quapropter ad dies aliquot ſufficiunt, ſed tractu temporis aucta indigentia moriuntur.

Et ita aduerſus malum ſibi inuicem opitulantur. Nempe retentum ſputum, ſrequentē ſpiritū reddit: qui frequēs effectus ſputū adglutinat, atq; expui prohibet.

Quòd verbo hoc τιμωρεῖν pro opitulari tum antiqui alij, tum Hippocrates vſi ſint, ſæpius ante dictum eſt: & nunc ſanè συντιμωρεῖν ἀλλήλοις εἰς τὸ κακὸν, dixit pro συμπράττειν καὶ † λυσιτελεῖν, id eſt, opitulari & prodeſſe: atque quonam modo ſibi inuicem opitulétur, proſintq;, perſpicuè quidem ipſe oſtendit: ſed & à nobis dicetur. Sputum in bronchiis pulmonis tenaciter adhærens, pulmonis canali anguſtiam parit: atque ob eam anguſtiam minus ægri inſpirant. Quo autem minus inſpirant, eo magis inſatiabilem reddunt reſpirationis neceſsitatem: atque ob id citius à priore inſpiratione, ad ſecundam properant: quod denſum frequentemq; ſpiritum vocant.

† In ant. συντελεῖν.

Prehendunt autem hæc non ſolùm ſi ptiſana intempeſtiuè vtatur, verùm & multò magis ſi quippiam aliud quod ptiſana deterius ſit, vel ederint vel biberint,

Iam rei huius paulò ante meminit, quum dixit: Ob has igitur cauſas, atque ob alias ſimiles magis. Imò eo in loco de vino, aqua mulſa, & oxymelite mentionem fecimus. Hic autem & alia intelligere eſt opus, quæ ita affectis non aliter plerique medici exhibent: quæ etiam quàm aqua mulſa, vinum & oxymeli nocent magis.

Bene igitur vt plurimum ſimilia ſunt auxilia tum iis qui tota vtuntur ptiſana, tum iis qui cremore ipſius: verùm qui neutro horum, ſed potione ſola vtuntur, his interdum non vno eſt auxiliãdum modo. 41

Auxilia inquit. ſimilia ſunt & iis qui ptiſana, & his qui cremore ipſius vtuntur. Sed qui potione duntaxat vtuntur, his interdum differenter opitulari oportet. Sed qualíſnam ſit huiuſmodi differentia, in ſequentibus perdocet.

Verùm omnia hæc ad hunc modum facere oportet. Si nuper paſto cuipiam: & alui oneribus haudquaquam purgato febris vel cum dolore, vel ſine dolore inceperit, à ſorbitione tantiſper eſt temperandum, donec cibum ad infernam inteſtini partem 42

partem deſcendiſſe coniectum fuerit.

Sermonem lacerum, fruſtatimq; ſectum, neque continenter & cõuenienti digeſtum ordine feciſſe ſeſe deprehendit Hippocrates: quaproper reſumens ipſum, ad accommodum perducit principium. Hoc autem ideò ipſi accidit, quod quæſtionem ſuper medicorum controuerſia ſoluere conatus, in ea ſolutione de rationibus curatoriis mentionem fecit: qui ſanè re intellecta, atque his quidem permutatis, ſermonem ab initio aliter percurrere debuit. Nempe & ita mihi aliquando felicius contingere eſt viſum: vtpote qui his quæ ante ſcripta fuerant permutatis, alio de ipſis ſcripſerim modo. Sed quonã pacto & quęſtionẽ ab ipſo propoſitã ſoluere, & ſermoni ordinẽ dare debuit, his exponam ego, qui talia interpretari, exponique deſiderant, viamque delucidabo. Iam ergo animum conuerte, ſermonem ab initio auditurus. Quare contingit vt interdum præſtantes medici, de curatione diſſideant? quòd ſcilicet in nonnullis expertum, conuenire omnibus putauerunt. Sic ſanè & in victus ratione in morbis acutis fuerunt controuerſi: alij quidem ægros ad iudicationem vſque ptiſanæ cremore ſeruantes, alij ptiſanam ipſam exhibentes, alij

autem neutrum horum adminiſtrantes. Ex parte autem verùm quidem dixerunt omnes: ſed ex parte, falſi, circumuentique ſunt. Nempe quidam ex acutis morbis ptiſana indigent, alij cremore, alij horum neutro ad iudicationem vſque. Verùm lucis gratia de acuto morbo vno tanquam exemplo, ſermonem faciam: & demum pleuritidis ſuper curatione agere proponatur. Si languenti non multo ante tempore cibato, neque ventris oneribus expurgato febris inceperit, ſorbitionem huic non dabis donec quæ adminiſtrata eſt alimonia, penetratis plurimis inteſtinis, ad vltimum vſque perueniſſe videbitur. Principium huius modi vbi quiſpiã ſermoni fecerit, atque deinceps omnia proprio dotauerit ordine, doctrinã in his haudquaquam obſcuram pariet.

Vbi autem dolor aliquis vexauerit, oxymeli bibendum dabis: hieme calidum, aſtate frigidum: quòd ſi multa ſitis fuerit, melicrato vtendum & aqua. 44

Siticuloſo exiſtente ægro, ab oxymelite admodum multò maximè temperandum præcipit: quapropter continuata ſerie tum melicrati, tum aquę mentionem fecit. Nempe

pe quantum ad morbum ſpectat, oxymelite magis eſt vtendum: verùm ſi æger accepto multo oxymelite, adhuc ſitiuerit, melicratum dare oportet. Quòd ſi & ab ea re ſitiuerit, aquam offerendam putato. Nempe aqua per ſe pota culpa non caret. Cauſas verò ob quas aqua pota culpetur, in ſequentibus atq; in ea libri parte quæ de virtutibus ipſius agit, perdiſces. Nunc autem quod præſenti appoſuit orationi, recenſebimus: qua ſcilicet præcepit oxymelite vtendum hieme quidem calido, æſtate verò frigido. Nempe id ad eam quæ in acutis morbis magno eſt adiumento, nos hortatur gelidæ aquæ potionem, quam omnino prætermiſiſſe * videtur Hippocrates: atque ob eam rem à quibuſdam eſt culpatus. Res etenim doceri, non negligenter incurioſeque narrari debuit. † Si ergo de aquæ frigidæ potu intellexerit, præſenti ex ſermone dignoſci valet. Nempe ſi Hippocrates ſitientibus oxymeli frigidum aliquando exhibeat, quòd & aquam daturus ſit, eſt manifeſtum. Quamuis ſi quidem non prorſus de frigidæ potione id præceperit, veruntamẽ præceptionem ſequitur ipſius: vtpote qui febrem ex natiuo calore ex ardeſcente ſuſcitari exiſtimet, atque contraria contrariorum eſſe remedia. Cùm autẽ ignis tum calidus, tũ ſiccus

** In anti. habetur τισὶ. i. aliquibus.*

† Forſitan ſic melius. Si ergo frigidã aquã potandam cenſuerit.

ſit,atque ob id etiam febris: ſanè aqua febris naturæ aduerſiſsima eſt,corpus tum refrigerans,tum humectans. Et ſanè ab ea ſi tempeſtiuè detur,febres protinus extingui videntur. Dictum ſanè abundè in libris methodi medendi: ſed & nunc rei ſumma dicetur. Cùm ergo febris fuerit,conſtante virtute, tunc non ſolùm non offendes,verùm & iuuabis abundè. Potio autem frigidæ huiuſmodi tanta ſit,quantum frigidæ aquæ æger inſpirando haurire poſsit. Oxymelitis verò exiguum datur,neque ſingulis oblationibus plus dimidio:in hoc ergo exhibitionis ſcopus eſt diſsimilis. Nempe ad febris extinctionem frigida affatim atque ad laborantis vſque ſatietatem bibitur. Quæ enim ita bibitur aqua,ſanationis occaſio*efficitur. Oxymeli verò æſtate datur frigidum, ne laborantis adaugeat ſitim: imò vt aduerſus etiam contrarium conferre poſsit. Ob eas etiam cauſas,frigidum oxymeli ante morbi coctionem dari iubet, quaſi frigidam aquã ad ſatietatem vſque, in eiuſmodi affectione dare æſtate haudquaquam debeamus: denſat ſiquidem inflammationem, ſi ex ea febrierint: crudoſque refrigeratione reddit humores, vbi ex ipſis morbum contraxerint:ſed ab oxymelite reducuntur, quo ſecandi vim habeat. Nempe quod ſecat, penetrat

*πίνεται habẽt antiq.i.bibitur ſanationis gratia.

netratque,id ſpiſſanti, cogentique corpora, eſt contrarium.

Poſteà ſi dolor quiſpiam vel periculum comparuerit, ſorbitionem dare oportet, neque multam, neque craſſam: ſed poſt ſeptimam† vel nonam, ſi validus ſit. † *In exemplar. antiq. nō eſt vel nonam.*

Qui Hippocratē ægros ἐμπιπλᾶν, id eſt replere, dixerunt (ita enim verbo ſunt vſi) dictionem hanc prætermittere mihi videntur: vt qui fame necare ipſum dicunt, ſolam hanc legiſſe apparent. Quod ſi vtrique animaduertiſſent, eorumque quæ ab ipſo bene enarrata ſunt meminiſſent, quonam ſcilicet pacto naturæ inter ſe valde differant, forſan eos contraria Hippocrati imponere puduiſſet, & potiſsimum ſi reliqua animo volutaſſent, quæ ipſe demonſtrauit, regiones inter ſe differre oſtendens, anni tempora, ætates, conſuetudines, & proprios peculiareſque languenti vnicuique ante morbum victus. Si ergo in omnibus quæ dicta ſunt, contrario habentes modo inter ſe comparaueris, maximas in victus ratione comperies differentias. Quas vbi è regione inter ſe ordinaueris, iam & hoc pacto multas conſiſtere in medio exactè videbis. Sed de huiuſmodi differentiis dictum quidem abſolutè in libris methodi medendi: dicetur

quoq; & nunc rei ſumma. Statue igitur quẽpiam natura ſiccum quidem corporis habitu, ſed ſuperficie denſum ſpiſſumque, latis venis, virtute vitali valida, cibisque non multis aſſuetum ægrotare hieme non admodum frigida, in loco tali, atque prius quàm ægrotaret otio deditum, inſatiabiliterq́; † ciborum varietate abuſum. prætereà & os ventris validum ſit: quod & ſtomachum quidam appellant. Sit autem & alter contrario affectus modo: humidus quidem & mollis, & virtute vitali imbecilla, & qui plures cibos ingerere conſueuit: ægrotetq́; æſtatis tempore æſtuoſo, regione eiuſmodi: ſtatuamusque hominem antequam ægrotaret, tum curis, tum aſsiduis neceſsitatibus fatigatum, pauca præter conſuetudinem ediſſe, & oleracea, & quæ haudquaquam nutriunt: ventris item os non validum, ſed natura imbecillum habere. Atque his ita habentibus, vterque eodem, ſi volueris, morbo infeſtetur, ea ſcilicet, quam Hippocrates veluti exemplum hoc in loco conſtituit, pleuritide. An ne vna tibi victus ratio in vtroque definienda videtur? An poſterior à prima die alendus? prior verò potu ſolo ad ſeptimam vſque gubernandus, vbi morbum non longius protracturum ſeſe ſperaueris? Ego ſanè qui

long

† In anti. legitur πολυτρόφοις ἐδίσμασι. id eſt cibis multũ nutrientibus, non πολυτρόποις.

longa experientia vtrunque probauerim, optimam ita fore victus formam aſſero. Nam ſi vice verſa feceris, priorem ſcilicet à principio nutrire aggreſſus, poſteriorem verò ad ſeptimum vſque ſine cibo ſeruare volueris, trucidabis ſanè ante quartum diem vtrunq;: nempe alterum citiſsimè præfocabis, alterius vero vires proſternes. Cæterum adiice ſi velis ętatem vtrique contrariam, priorem quadragenarium conſtituens, poſteriorem puerum. Nam hoc pacto citius adhuc ad mortem vterq; properabit. Sed ſanè omnia hæc, quæ nunc dicta ſunt, ad vnum reducuntur ſcopum, qui vno verbo ab Hippocrate eſt declaratus. Quid enim ait, Sorbitionem dare oportet poſt ſeptimam, ſi validus fuerit? Verbum ſiquidem vnum eſt: ſed ex omnibus quæ nuper dicta ſunt inuenitur. Si enim validus ad ſeptimum vſque diem fuerit, oxymeli, & melicratum, & aquam dare ſatis erit: per quæ vt dixi omnia † tum liberabitur tum ſanabitur. Quaſi ſanè ex ipſis alia quidem præſtò ſint, alia verò non: quorum vires ſi vice verſa comparaueris, quot diebus ſufficere ex tali victus ſpecie æger poſsit, deprehendes. Verùm hæc noſtris in tractationibus demonſtrata ſunt, quas ſi legiſti, memoriæ mandes oportet: ſi non legiſti, in eas tę prius transfer,

† *In antiquis legitur* εὑρεθήσεταί τε καὶ γνωσθήσεται, *& fortè melius:*

Sed tūc ſic erit is locus vertendus. Si.n. valeat ad ſeptimum vſque diē victū ex oxymelite aut melicrato perferre ex his omnibus, quæ dixi inueniri & cognoſci poterit.

transfert, ſi ſententiæ Hippocratis veritatem cognoſcere volueris. Omnia ſiquidem in operibus omnibus dicta ſunt à nobis, qui veriſsima Hippocratis dogmata ſequimur. Sed cùm fieri non poſsit, vt homo vnus conuenientem methodum & ſingularia quæ in ea ſunt omnia doceat: neque ideò ab Hippocrate ſingularia omnia auditurum te exiſtimaueris. At potius culpa eos, qui cum ea quæ ab Hippocrate bene præcepta ſunt, elaborare & conficere deberent, laudis appetentia ducti, ſectam aliam conſtituunt. Verum nos qui veritatem honoramus, laudamus Hippocratem cùm in cæteris omnibus tum quod in vnoquoque opere proprium ſcopum ita docuerit, vt huic attentus omnino quiſpiam definitam certamq́ue inuentionis auxiliorum habeat viam. Sic ſanè & cibandi ſcopum vnum communem prorſus tum ſanis, tū languentibus eſſe demonſtrauimus. Is autem facultatis vitalis cuſtodia eſt, quam nunc maniſeſtè explicuit, cùm dixit, ſi validius fuerit. ob eandem ſanè facultatem ſani edimus & bibimus, aliaq́ue omnia vitæ munia exequimur. Propter hanc eandem & ægri ad cibos potuſq; procedimus. Nempe morbus ſuæ affectionis indicat auxilia: phlebotomiā videlicet, clyſma, cataplaſma, purgationem, oxymeli, aquam

mulſam,atque aliorum vnũquodque. Virtutis verò cuſtodia ſolam indicat alimoniã. Si igitur morboſam affectionem nullo pacto offenderet alimonia,nos virtuti ſoli attendẽtes,ægros vt ſanos aleremus. Sed quoniam ſæpius noxam, vti oſtendimus, affert, ob id morbi affectionem,non tanquam cibi indicatricem,ſed tanquam prohibitricem contemplamur.Vbi ergo non prohibuerit, facultasq; præceperit,tunc nutrimus.Neque enim cibus morbi affectionem ſua ratione iuuabit. Id ſanè dixi,quoniam ſæpius materia vna,vim tum cibi,tum medicamenti obtinet:vt ptiſana. Nempe quod virtutem roboret,id ea efficere tanquam alimentum nata eſt:ſed quoniam & ſecat & humectat quę expui oportet , ideo medicamenti obtinet rationem. Chondrus ergo pleuritico cibus tantum exiſtit: oxymeli verò medicamentum. Sed vtranque facultatem ptiſana obtinet, vſumque languentibus ipſis exhibet:ſed ingeritur virium quidem conſeruandarum gratia tãquam alimẽtum,vt vero ſoluatur morbus,tanquam medicamentum. Cum igitur virtus ad morbi vſq; iudicationem ſine ptiſanæ ſorbitione ſuffecerit,oxymeli & aqua mulſa ſatis ſunt:oxymeli quidem vim medicamenti ſolam habens,aqua mulſa verò cibi pauci & imbecilli. At ſi iudicationem

dicationem ſeptima die citius futuram ſperaueris, vt, verbi gratia, vel quarta, vel quinta, ægros ſanè multos ſufficere citra ptiſanæ ſorbitionem poſſe cõperies. Quòd ſi ad ſeptimam vſque protrahatur, paucos omnino: ſuntq́: qui & virtutem habent valẽtem, corporisq́; habitum tum durũ, tum, ęgre trãſpirabilem, ſuccosque vel craſſos vel viſcoſos, atque ſi ambiẽs aẽr calidus non fuerit. Nẽpe ſi nihil è noſtro efflueret corpore, alimento opus nõ eſſet: *ſed quoniã huius ꝓportione effluit, cibi ideo quantitatem definimus. Quibus igitur per cuticulares meatus parum exhalat, fieri poteſt vt his ſummã cõſulamus inediam, & magis vbi virtutẽ ab initio validam habuerint: quaſi velociter laboret quæ imbecilla veluti ſenũ fuerit, & ſi corpus parũ exhalauerit. Quapropter & paulo ante quadragenarij meminimus, & nõ ſeptuagenarij.

**Sic melius, ſed quoniam effluit, ideo huius ꝓportione cibi quãtitatẽ &c.*

At ſi nuper cibato cibus prior non de- 45
ſcenderit, virtusq́ valida fuerit, & floruerit ætas, ſubluere oportet: ſi verò virtus imbecilla fuerit glande eſt vtendum, niſi aluus ſua ſponte probè deiecerit.

Rurſus & hoc in loco remediorum indicationẽ ab affectu corporis accepit, ſimulq́;

virtu

virtutem cōſiderauit:neque tanquam remediorum vſum aliquādo indicantem,ſed tanquam cōtrario indicantem modo,interdum autem & prohibentē. Non enim quod æger valida ſit virtute,ob id clyſmate eſt opus,ſed clyſmatis indicatio ex ventris deſumitur affectu. Si verò virtus valida fuerit,vacuationi non reclamat:quę ſi imbecilla eſt, vacuationem ipſam inhibet. Sed rurſus ad Hippocratis conſuetudinem conuerte animum,qui in talibus aliquando de ſola agit virtute, ſicut in ante dicta videre eſt dictione, ſed interdum adiicit ætatem. Præcipuus ſiquidem eſt virtutis ſcopus: ſed ad notitiam eius confert etiam ætatis cognitio,citò quidem in pueris laborante propter copiam effluuij virtute, in ætate verò florentibus abunde ſufficiente. Cæterùm quo modo in pueris corporis ſubſtantia,tum mollis,tum humida,præcipua exolutionis virium cauſa efficitur: ſic & in regionibus & anni temporibus res habet. Nempe horum caliditas velociter confeſtimque virtutem vacuationis quantitate ſoluit. Iure igitur Hippocrates ex virtute interdum ſola diſtinctionum huiuſmodi doctrinam efficit: interdum & quippiam ex aliis adiicit,vnà cum ipſis & cætera commemorans.

Tem

Tempus autem dandæ ſorbitionis: tum per initia, tum per omnem morbi decurſum, hoc maximè ſeruare oportet. Nam ſi pedes frigidi fuerint, non à ſorbitione modò: verũ quoque & maximè à potu temperandum. At quum caliditas ad pedes deſcenderit, tunc dare expedit. Sanè tempus valere admodum putandum cum in morbis omnibus, tum præcipuè in acutis, & potiſsimum quibus febris vehementior ſuberit, periculumq́ ſummum.

Quomodo dixi vnum quidem eſſe alimoniæ ſcopum cuſtodiam virtutis, neceſſario autem ſimul morbi affectionem cõtemplandam eſſe: ita cibi offerẽdi tẽpus ex morbo non prohibente inuenitur. Quantum ſiquidem ex primo virtutis ſcopo eſt, interdum & per acceſsionum initia alimoniæ exiſtit neceſsitas, ſicuti & in ſanis, vbi primum in naturalibus euacuationibus* quis ob educationis viriũ focillatricis neceſsitatẽ probè laborat. Sed quoniam in acceſsionum tum principiis, tum incrementis ingeſta alimonia lædere admodum nata ſit, ob id differimus ipſius exhibitionem, quanquam corpus ipſum

**Sic verterem hunc locũ: quis eo deuenerit, vt propè laborare incipiat, refocillatione eget.*

ipſum iamiam indigere videatur. Quódnam igitur optimũ languẽtibus ipſis dãdæ alimonię tẽpus? Sanè cũ moderatiſsimè habuerint, tum thorax, tum vẽter: deterrimũ verò, cum ea deterrimè habuerint. Deterrimè autẽ habent in acceſsionũ principiis: moderatiſsimè verò in declinationibus Cõſtat igitur optimum tibi miniſtrandi tempus in ægrotantium declinationibus eſſe. Acceſsionis autem principium fit calore omni †toto ex corpore ad cor, thoracemq; concurrente: incrementum, cum paulatim ad extremas corporis partes ſeſe expandit: Status, cum ex æquo corpus totũ occupat. Verum declinatio contrarium principio modum habet, perſpirãte ſcilicet caliditate, atque medium corporis relinquente, quod vno oſtendit verbo, inquiens. Cum ad pedes calor deſcenderit. Neque enim idem eſt calidos ex frigidis fieri pedes, & caliditatem in eos tranſire. Nam deſcendere commutationem caliditatis ex alia parte in aliam manifeſtat. Fieri autẽ poteſt, vt pedes calfiant, manente in corporis medio caliditate, quod in vigore ipſo contingit.

† vbi impreſsi habent ἐξ ὅλου τοῦ σώματος anti. *καὶ τὰ μέσα τοῦ id eſt, & ad medias corporis partes.*

In primis autem & maximè cremore, deinde ptiſana vteris, præſcriptis coniecturis diligenter attentus.

Poſtea quàm Hippocrates prædixit quã-do potu ſolo regere ægrotantes oporteat, & quando ptiſana: nunc quando cremore ſo-lo, & quando ptiſana ipſa vtendum ſit, di-ſtinguit, breui quidem & conſpicua diſtin-ctione. Nempe ad coniecturas, quas recen-ſuit, animum conuertens, quiſnam ex lan-guentibus ptiſana vti poſsit, comperies: ſic tamen vt à cremore ipſo exorſus, ad ipſam ſenſim paulatimque te transferas. Dico au-tem ſenſim paulatimque, vt primùm qui-dem ſolo vtaris cremore, deinde cremoris quidem plus exhibeas, ptiſanæ autem exi-guum: deinceps æqualiter vtrunque, mox ptiſanæ plus, atque tandem eam ſolam: ſciẽs ptiſanam ipſam ad corporis nutrimentum virtutiſque robur exuberare, cremorem au-tem ad concoctionem confectionemque facilem eſſe. Cum igitur morbi con-ditionem virtutiſque robur vergere ad melius vi-deris, auge & tu ptiſanę obla-tionem.

***

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS De victus ratione in morbis acutis Commentarius ſecundus.

*

IOANNE VASSAEO *Meldenſi interprete.*

Lateris dolorem ſiue is per exordia fuerit; ſiue poſtea obortus ſit, tentare calidis fomentis diſſoluere, non abs re exiſtit.

Quod à me ſæpius eſt enũtiatum, ad memoriam & nũc id reuocare eſt melius. Nẽpe quod exponũtur explananturq́; quæ obſcuritatem habẽt dictiones: neq; tamẽ expoſitores id tantummodo in commentariis faciunt, verùm quoque & ea quæ dicuntur in libris in quos commentaria parant, aſtruunt & demonſtrant. Ob eum igitur morem cogor ego & his conſentire quos non probo, atque vt plurimum ad ea quæ

explicatione egent, ſententiam meam prodere,& efferre. Neque tamen eorum quæ in huiuſmodi commentariis vera mihi apparent demonſtrationes ſcribo, vtpote qui de his peculiariter in eorum vnoquoque ſcripſerim: ſed ſolas earum quæ cęteris in tractationibus demonſtratæ ſunt rerum ſummas ad memoriam reuoco: quod & hoc loco in mentione doloris ſum facturus. Ergo quod dolor in ſenſilibus fiat corporibus, cum ea ipſa in id quod præter naturam eſt, ſubito ſimulque tranſmutantur, diximus & in libro de elementis ſecundum Hippocratis mẽtem, & in eo quem de ſymptomatum cauſis fecimus. Præterea & quónam pacto tranſmutatio ea bifariam fiat, corporibus huiuſmodi aliàs tum ſubitò ſimulq; tum violenter ſecundum qualitatem alteraſcẽtibus, aliàs vnitatis diſſolutione. Alterantur autem ſubitò ſimulq; ab efficientibus qualitatibus, cum & calfiunt, & refrigerantur, & ſiccantur, & humectantur. Verùm vnitas diſſoluitur corrũpiturque, vbi corpora illa vel † diſtenduntur, vel comprimuntur.] Ad hũc igitur modum dolor lateris in pleuritricis affectibus, de quibus agit Hippocrates, ortum habet. Nam phlegmone illis in locis præ caloris qui præter naturam eſt copia, partes eas quæ phlegmone obſidentur, per diſtemperantiam contriſtat,

† τεμνομέ-νων ἢ θλι-βομενῶν. .i. quum, ſecantur vel cõprimuntur. ant. tamẽ habent θλωμένων .i. quum contunduntur.

triſtat,& repletione diſtendit.Primo autem
auxilio ſi doloris vel ſanari,vel mitigari fo-
mentis calidis poſsit,tentandũ præcipit Hip-
pocrates.Nempe fomẽta calida cutim ipſam
ad perſpirationes rariorem efficere,phlegmo
neſque ſanguinem tum tenuare,tum per ha-
litum digerere conſueuerunt. Quæ ſi facta
fuerint,non ſolùm ſanguinis aliquid euacua
5 bitur,verùm quoque & affectæ quæ minus
diſtenduntur partes, mitius exinde & man-
ſuetius dolebunt. At cum ſanguis in phleg-
mone non diminuitur,vel etiam ſpiritus va-
poroſus ex calore generatur, tunc dolorem
augeri contingit.Sanguis autem non dimi-
nuitur propter eam quæ in toto corpore eſt,
humorum redundantiam. Nam pars quæ
calore afficitur,plus trahit quàm euaporet.
Nempe quæ calfaciunt,ſuapte natura hęc vt
quod vicinis continetur partibus digerunt,
ſic & quod redundat ex propinquis trahunt.
Cum igitur fomenta calida dolorem non
ſoluerint, corpus totum inſigni aliqua va-
cuatione præuacuabis.Vacuatio autem inſi-
gnis in morbis acutis, aut per ventrem, aut
per venæ ſectionem fit. Quarum alteram
adſumi præcipit Hippocrates, ſcoposq; eius
quæ pręſidio magis eſſe poſsit,edocet. Sum-
ma ergo præſentis narrationis hæc eſt. Ve-
rum quæ particulatim ab eo dicuntur, &

quæ multis tum obſcura, tum ambigua exi‑ſtunt, in ſequentibus explanabo. Multis dixi: quoniam his qui ſeſe in dictionibus antiquis intelligendis exercuerunt, pauca omnino obſcura ſunt. At in hiſce commentariis intentionem non eò tantum dirigimus.

Fomentorum calidorum probatiſsimum eſt aqua calida, vel in vtre, vel in veſica, vel in vaſculo aut æneo, aut teſtaceo poſita.

Fomenta calida procul dubio vocat, quæ corpus quouis modo calfaciunt. Quorum alia prorſus humida, alia ſicca, & alia ex vtriſque mixta: mordentia præterea alia, & alia mordendi facultate carentia, & ex his commixta tertia. Primum igitur horum genus, cuius in dictione meminit, morſu caret, atque humidum exiſtit. Secundum ex vtriſque, ſicco & humido, mordenti & morſu priuato commixtum eſt. Tertium autem ſiccum quidem, ſed vel mordens vel morſu carens. Quòd ſi & affectiones quæ vnoquoque dictorum generum egent recenſuiſſet, orationem profectò ſuam tanto perfectiorem,

rem melioremque, quanto & legẽtibus ipſis vtiliorem feciſſet. Sed quia non recenſuit, propterea neque id recenſere neceſſariũ erit nobis, qui doctrinam alterius explanamus, non noſtram perſequimur. At verò quoniam partes meæ ſunt contra quàm expoſitores cæteri agere (nempe illi ſuis in enarrationibus ſophiſticas, quæ diſcẽtes ipſos ad finem artis nullo pacto iuuare poſsit, ſuperſeminãt quæſtiones: ego autem ſemper quę commodiſsima ſunt proſequi molior) ob id & nunc doctrinæ Hippocratis prætermiſſa quidã ab eo, ſed quæ toti ſententiæ dogmatiſque atque vniuerſalibus præceptis quodã accedunt conſequio, adiicere nõ cunctabor. Quanam igitur ratione fotus omnis dolori bus ſæpiuſculæ adiumento ſit, prius dictum eſt. Dictum quoque & de his eſt doloribus, qui à fotu nullo pacto, niſi prius vacuato vniuerſo corpore, iuuantur. Verùm cum hęc fotibus omnibus cõmunia ſint, humidi quidem phlegmonis his quæ à biliosiore ſucco factæ ſunt, opitulantur: Sicci verò his quæ à tenui aquoſoque ſanguine exortæ ſunt. Perpetuò ſiquidem contraria cõtrariorum eſſe remedia, meminiſſe oportet. Hoc igitur ſcopo fotus morſu carentes aduerſus mordẽtes ſuccos proſunt. Mordentes verò, ꝙ tenuent, cõtra craſſos viſcoſoſque valent humores.

Eam ob rem quiſnam in ea quæ phlegmone obſidetur parte euincat humor obſeruabis,ab his quæ retuli auſpicatus,ætate ſcilicet laborantis,naturali tẽperatura,anni temporibus,locis,& vita antecedẽte:& ſi phlegmone videatur,ex his quę ipſi tũ in colore tum in magnitudine,tũ in duritie,tũ in mollitie, cõtigerũt. Et ſi pleuritidẽ vel peripneumoniã curaueris,ex his quę ſpuẽdo excernũtur, Verùm quum præfata omnis dignotio coniecturalis ſit & non ſcientifica,non certa,cõpertaq;,præſertim vbi in corporis imo ſita ſit,quæ dolore afficitur,particula:ab his inchoare te oportet,quæ quàm cætera magis auxilio eſſe tibi videbuntur. Quod ſi nihil præſidii tuleris,ad alia etiam te transferre cõueniet. Dolore autem non ſedato ,ad aliam totius corporis accede euacuationẽ. Videtur ergo Hippocrates ab eo incepiſſe fotu, qui periculo omni vacat. Is autem eſt , qui minimè mordet,humidusque exiſtit. Nẽpe tametſi nihil aduerſus malum fecerit ,non tamen magnum,& inſigne adferet detrimentum. Cæterùm fotus qui ex aceto, vel orobo,vel ſale fiunt,niſi propitiam conuenientemque conſequantur affectionem,non ſolum non ſalutares erunt , verùm quoque & malum augebunt,vtpote qui fortem efficacemque habeant facultatem.

Verum

3 *Verum prius molle quippiam lateri, vt & mitior & iucundior fotus fiat, ſupponere oportet.*

Poſtea quàm in vtre,vel veſica,vel vaſculo aut æneo aut teſtaceo poſitam aquam lateri exhiberi præcepit,hac in dictione prius molle aliquid ſupponi his quæ lateri tum quadrare,tum cohærere debeant, vt nullo pacto angat prorſuſq; iucunda ſit eorũ quæ exhibẽtur applicatio,præcipit Hippocrates: cuiuſmodi fuerit lana mollis, vel linteũ multiplex,vel quippiam eorum quę tum tenera, tum mollia exiſtunt. Sed Paulo poſt de eo qui per ſpongiam fit fotu agens,nihil ſupponi iubet.

4 *Vtilis autem & ſpongiæ mollis, magnæq́, atque ex aqua calida expreſſæ applicatio. Sed fomentum linteo veſtiendũ, vt vis eius pluſculo ſufficiat tẽpore, permaneatq́: atque ſimul ne halitus ad laborantis ſpiritum feratur, niſi forſan & id prodeſſe aliquãdo videatur: nempe interdum prodeſt.*

Cætera quidem,quæ in dictione continentur,liquida manifeſtaq́; exiſtunt: ſed de

halitu eſt diſcutiendum, qui & lædit, & contriſtat, nõ ſpirandi difficultatem caloris incremento ſolum proritans, ſed pulmonis anguſtiam, qua ob replentem, qui humidus eſt halitum afficitur. Solis igitur laterum doloribus tum ſiccis, tum quibus nihil expuitur, idonea eſt halitus inſpiratio, plus auxilii quã noxæ adferens. Hoc igitur in loco ſcriptum eſt primùm fotus genus: mox ad ſecundum ſeſe conferens inquit.

Præterea & hordeum & eruum in aceto ita diluto, vt paulò acidius ſit, quàm vt quis bibere poßit, madefacta, perſuſaq́; & feruefacta, atque in ſacculos coniecta lateri apponuntur: atque ad hunc modum furfur.

Hordeum eruumq́ue nõ ſemina quæ integra ſint, ex aceto & aqua excoquere præcipit, ſed prius conciſa comminutaque: conſtatque Hippocratem velle id ex verbo hoc διέντα. (διίημι ſiquidẽ madefacio & perfundo ſignificat) atque aliter ex actione ipſa certior fies. Nempe hoc pacto tum blandior tum efficacior erit fotus. Furfur denique & hoc pacto parare præcipit: fotus autem huiuſmodi, priore efficacior virtute aceti redditur

ditur. Quòd ſi & ex orobo paretur, confe-ret ſanè & is nõ parum. Nempe eruum craſ-ſos humores tum ſecare, tum conficere, tum euaporare poteſt: atque ob id fotibus huius modi vtemur, vbi craſſos viſcoſosque hu-mores in ea quæ phlegmone obſidetur par te collectos ſuſpicabimur. Tibi autem ſanè id conſtabit ex antecedente victu, ſi humo-res huiuſmodi produxerit, anni temporibus & locis, & ætate. Præterea & ſi beneuoli hi manſuetiq́; , quos prius memorauimus, fo-tus nihil præſidii attulerint. Nã vbi de cor-poris totius repletiõe diſtinxeris, cum vide-licet neque huius notæ apparuerint, neque beneuoli miteſque hi fotus quippiam iu-uerint ſuccorum exiſtimabis cras ſitiem, quæ in halitum ſoluitur, flatuoſumq́ue ſpiritum, qui ob denegatum exitum contri-ſtat, grauatque. Flatum ergo hunc, parien-teſque ipſum humores, præfati diſcutiũt fo-tus: & potiſsimum qui ex eruo parãtur. Præ-terea & ſermonem percurrens Hippocrates, manifeſtè ſimul & optimè metricam aceti ad aquam temperaturam memorauit. Nem-pe acetum ita dilutum eſſe oportere inquit, vt paulò acidius ſit, quàm vt quiſpiam bibe-rit, vt ſcilicet & acrius ob mordẽdi facultatẽ, & aquoſius propter operationis ignauita-tem vitemus. In incidendis igitur atque per

halitum

halitum digerendis, tum craſsioribus, tum viſcoſioribus ſuccis, aquoſo oxycrato congruentius fuerit quod acrius. Sed quoniam medicamenta huiuſmodi non tolerant quæ phlegmone obſidentur partes, ob id mediã vtriuſque exuperãtiæ temperiem fecit. Hoc tibi ſit ſecundum fotuum, quos ab initio trifariam ſeparauimus, genus.

Siccis Ex fomentis maximè conueniũt quæ ex ſale milioq́ frictis torrefactisq́: atque in ſacculis concluſis parantur. Leue ſiquidem quippiam & beneuolum iucundumq́ eſt milium. 6

Cum de ſale & milio agit Hippocrates, ad tertium fotuum, quos ab initio diſtinximus, genus ſeſe transfert. Eſt autem communis vtrique ſiccitas ſali verò peculiariter ineſt ſiccitas. Milium autem morſu caret.

Fomentum huiuſmodi, & dolores ad clauiculam humerumq́ pertinẽtes ſoluit. 7

Ex actione huius coniunctionis, & oſtẽdit & dolores alios ſoluere, vtpote eos qui ad hypocondria pertinent.

Sectio autem non ſimiliter tollit dolorem, niſi is ad clauiculam pertingat. 8

Sectio, inquit, venæ ſcilicet, quam nõ ſimiliter

militer ſoluere inquiens, auxiliari & ipſam non negauit. Sed de huiuſmodi auxilio, in ſequentibus fuſius latiusque ſcribit.

7 *Verùm ſi fomentis dolor non placetur, nõ diutius calefacito: ſiccat enim id pulmones, atque ad ſuppurationem excitat.*

Fomẽta varia, alia quidem humida, alia ſicca, & alia mordentia, aliaque mordacitate carentia, vbi percurreris, ſi ab horum experientia dolor non leuetur, totum corpus vacuabis à fomentis deſiſtens, cum pulmonem exiccẽt, & ſuppurationẽ excitent. Fit autem ſuppuratio huiuſmodi, lateris inflammatione non exhalante, ſed in pus tranſeũte, mox pure ipſo in mediam thoracis pulmoniſque regionem confluente.

10 *Si verò dolor ad clauiculam pertigerit aut moleſta ſit vel brachio, vel mammæ, vel partibus ſepto trãſuerſo ſuperioribus grauitas, internam cubiti venam ſecare expedit: neque vt copiosè ſanguis detrahatur, eſt cũctãdum, ſed eouſque auferendus donec rubidior multo, vel pro puro rubidoq; liuidus fluxerit. Nam vtrunque contingit.*

Pro

Pro eorum qui inflammationem pariunt humorũ vergentia inclinationeque, vacuationes facit Hippocrates. Nempe quod dicitur: Quò natura vergit, per loca conferentia eò ducere, Id veriſsimum exiſtit. Contingit autem interdum id ob differentiam partium eius quæ coſtas ſuccingit membranæ. Nẽpe ſuperiores ipſius partes cum inflammantur, † ad humerum, brachiumque, & mãmã condolentiam extẽdunt: inferiores verò ad ſeptum trãſuerſum & hypochondrium. Cũ igitur ſuperiorum condolentia ſignum fecerit, venam in cubito ſecare eam oportet, quę ſanguinem ab affecta parte & magis & velocius tum reuellere, tum vacuare poſsit: verum ſi partibus infernis affectus conſenſerit, purgatione vacuare expedit. Rectè autem grauitatem circa brachium eſſe, & non dolorem dixit. Nempe quòd hoc in loco ſanguis magis aceruetur, repatque, ſignum eſt grauitas quæ ex multitudine fit. Tenſiones autem & in ſola affectus participatione fieri conſueuerunt: cũ videlicet partes his quę inflammantur attiguæ, citra ſanguinis redundantiam tenduntur. Ob id igitur, ſanguinẽ redundantem ſecta interna vena vacuandũ præcipit. Sunt autem in interno cubiti articulo plures quas ſecare conſueuimus venæ de quibus abũde quidem in anatomicarum tracta

† *Ad claviculam.*

tractationum tertio, atque in alio libro qui ſeorſum de venarum arteriarumque ſectione ſcriptus eſt, diximus: ſed in præſentiarum de ipſis ſummatim agemus, ab initio ducentes orationem. Vena caua ex gibba hepatis ſurſum ad dextram cordis aurem ſanguinem deferens, partibus quidem interiacentibus exiguum ipſius diſtribuit, ſed cordi ipſi plurimum elargitur. Deinde ab eo tanquam ab initio progreſſa ad collum recto feſtinat tramite, atque in duas rectas ſcinditur in thoracis parte venas, easque inſignes, quas iugulares vocant. Propagantur autem ab ipſa prius, quàm ad cor ipſum pertingat, inſignes quidem venæ ad ſeptum tranſuerſum: paruæ autem ad inferiorem thoracis partem, quæ octo coſtis conſtat, contendentes. Pars autem hæc ab vna, quæ coniugio caret, nutritur vena: quæ in quibuſdam animantibus ſupra cor adnaſcitur: in cæteris verò, vt in hominibus, ex ea emergit parte, qua iam cordis aurem vena caua tangit: hinc ſiquidem emergens, humilius, depreſſiusque per cor defertur, atque in ſpinam contorquetur. Vena igitur quæ ad inferiorem thoracis partem defertur, vtrinque coſtis octo ad ſeptum vſque tranſuerſum diſtribuitur. Cæteræ autem ſubli-

miores thoracis coſtæ quatuor, ab alio venarum nutriũtur coniugio: quod à vena caua propagatur prius quàm ea in iugulares ſcindatur. Ab his igitur duabus venis deinceps ſunt quæ ad manus per axillas pertingunt. Verùm quæ humerariæ appellantur, ab ipſa caua poſtea quàm in iugularias fiſſa eſt, vtrinque vnà iam thoracem exrra progignuntur, habẽtq; radices his quæ inſuperficie extant iugulariis communes. A iugulariis ſiquidem quæ in ſuperficie extant vt partes ferè omnes, tum colli, tum capitis in ſuperficie conſtitutæ nutriuntur: ſic & à iugulariis altius profundiuſque latentibus partes omnes altius profundiuſque latentes ali contingit. Verùm quæ circa ſcapulas atque in collo † dorſali exiſtunt loca, venas habẽt quæ ex inferioribus præfatæ radicis communis partibus ad ipſas aſcendunt. Communẽ dico radicem, quam proximè dixi, & his quę in ſuperficie cõſtitutæ ſunt iugulariis & humerariis communem eſſe. Non immerito igitur humeraria ſuperiores clauicularũ partes, easq; quæ & in collo & capite exiſtunt, tum magis, tum velocius euacuat. Axillaria vero thoracis partes, & magis eas quæ in ſublimi ſitę ſunt, præſertimque in hominibus ipſis: nẽpe infernas, demiſſasque omnes vena vna altera nutrit, quę ſub corde à vena caua

† νωτιαῖον, hoc eſt ſpinæ medullã ait ipſe.

caua procedit. Ex ſiniſtra autem parte venæ illius quæ infernas thoracis partes alit, atque ad coſtarum radices prona fertur, aduſque ſeptum tranſuerſum ſingulis intercoſtalibus ſpatiis, tum ſiniſtris, tum dextris rami diſtribuuntur. Verùm quod reliquum ex ea eſt ſeptum tranſuerſum penetrat, primisq́; ad eo corporibus diſpenſatur. Cæterùm quæ per axillas ad manus feruntur venæ, proximas his quæ ſublimes thoracis alunt partes, radices habent, ſuntq́ue quàm quæ per humerũ ad manus contendunt, longè maiores: aſcendunt autem ad internam brachij vtriuſque atque cùm per ipſam pronè feruntur, muſculis ipſis qui inibi ſitum habent, notabiles diſpenſant ramos. Verùm cùm ad cubiti articulum propè venerint, venas brachij internas ad ipſius cubiti oſsis nodum, qui hic poſitum habet, producunt: quicquid verò reliquum eſt, bifariam ſciſſum diuiſumq́ue per cubiti flexum defertur, parte ea quæ in ſuperficie conſtituitur, venam eam quæ in eo cubiti flexu ſecatur efficiente: penitiore verò eam quæ cum arteria diuiditur. Secatur quoque & vena alia in cubito obliqua, veluti & ea quæ in vtraque manu vna eſt humerariæ non exigua portio. Nempe & humeraria ipſa per brachium ſubter cutem conſpicue percurrens, in ipſo cubiti articulo

qua ſublimiores extant partes, figurata ſcilicet, vt Hippocrates in libro de mẽbris fractis manu, diuiditur. Quæ igitur ſublimior venæ ipſius à fiſſura portio per externa cubiti loca defertur, ea poſt fiſſuram ipſam ſecatur, qua primæ venæ radici è directo maximè reſpondet. Eam ob cauſam & ſublimiora clauicularum loca citiſsimè euacuat. Portio autem quæ in cubiti flexum oblique fertur, minus quidem ea, ſed cæteris magis eas euacuat partes. Pars verò quæ ab interna notabili vena obliquè etiam fertur, minimè quidem præfatas vacuat partes, verùm maximè thoracis ſuperiora, quod radices tum eius quæ per axillam ad manum fertur, tum eius quæ ſuperiores thoracis alit partes, vicinæ admodùm exiſtant. Secare igitur hanc iubet Hippocrates prius quàm venæ quæ ex humerariæ fiſſura prouenit, præſens ſit, inſeraturque. Quæ ſi aliquando non comparuerit, vice huius ſecamus aliquam ex internis quas recta in os cubiti ſidere mergiq; didicimus. Quod ſi & eæ non comparuerint, accedimus ad eam quæ ex præfatarum duarum venarum obliquarũ inciſione progignitur. Verùm & cum ea interdum non apparere poſsit, humeraria apparente, ſeca humerariam: qui ſcilicet vacuationes ab vniuerſo animalium corpore fieri noueris:
quam

quamquam neque celeriter, neque ſimiliter ex vena omni fiant. Nos verò partem eam quæ phlegmone obſidetur, tum celeriter, tum quàm cæteras partes magis in acutis præſertim morbis vacuare contendimus. Quod ſanè interna cubiti vena facit, multoque magis vbi ſanguinis redundantia ad ſuperiora vergere videatur, aut ſuperiores thoracis partes affectæ ſint. Nempe in eo malo tum brachium, tum mamma grauari ſolent. Verùm quæ partes thoracis inferiores prope ſeptum tranſuerſum infeſtant phlegmonæ, non abs re dolorem ad hypochondrium tranſmittunt. Quo fit, vt dolores huiuſmodi non admodùm iuuet quæ in cubito fit vacuatio, corde ſcilicet medium occupante. Nempe venam quæ inferiores thoracis alit partes, ſub corde emergere audiuiſti. Dicta quidem mihi hæc ſunt ſuper eo quod ab Hippocrate bene ſcriptum eſt, de ſecanda ſcilicet interna cubiti vena. Sed quod vacuandi ſanguinis terminum coloris mutationem poſuerit, deinceps eſt diſſerendum. Quicquid ergo ſanguinis in phlegmone continetur, id caloris abundantia colore permutatur. Reliquum autem in partibus omnibus ſimile manet. Eam ob cauſam ſanguine qui in totum ſpargitur corpus pituitoſiore exi-

ſtente, rubicundior ſanè erit, qui in eo quod phlegmone obſidetur, latere continetur. Quòd ſi ſanguis in corpus totum diffuſus, rubidus fuerit, is proculdubio qui ad phlegmonem eſt aduſtus, aſſatusque, in nigrum permutabitur. Liuidus autem in ea quæ fit à rubido ad nigrum tranſmutatione, medium obtinet. Coloris igitur mutatio, ſanguinis ex particula inflammata tranſlationem ſufficienter commonſtrat. Vacuationis igitur modum menſuramq́; quæ affectui peculiaris ſit, diximus. Sed cùm interdũ virtus tantum vacuare prohibeat, parti ipſi quæ phlegmone obſeſſa eſt, minus quidem futurum auxilium ſcire oportet. Quo fit, vt non virtutem exoluere melius ſit, quàm ſanguinem vacuare redundantem.

*Si verò eas quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt partes dolor infeſtat, nullumq́ ad claviculam ſignum fecerit: ventrem vel nigro veratro, vel peplio mollire oportet. Sed veratro nigro, vel dauicũ, vel * ſeſeli, vel cyminum, vel aniſum, vel aliud quippiam boni odoris miſcebis: peplio verò ſilphij ſuccum: quamquam & hæc inter ſe mixta non diſsimiliter agant. Cæterum* 11

** In aliqb⁹ exẽp. ꝓ ſeſeli legitur σίλινον, hoc eſt apium.*

terum veratrum nigrum tum melius, tum ad iudicationem iuuantius quàm peplium ventrem ſoluit: ſed peplium flatum magis excutit. † *Dolorem præterea ambo hæc ſedant. Sedant quoque & alia quæ expurgant medicamenta. Verùm omniũ quæ nouerim, viderimq́; hæc potiſsima exiſtunt. Nempe & quæ in ſorbitionibus dantur purgantia medicamenta, ſoluere poſſunt, quæcunque ſcilicèt non valde inſuauia exiſtunt, vel propter amaritudinem, vel aliam quámpiam iniucunditatem, vel quantitatem, vel colorem, vel ſuſpicionem aliquam.*

† Hæc in antiquis manu ſcr. græ. ſicut & in latina trãsla. non inueniuntur.

Quòd medicamenta purgantia per experientiam inueniantur, & quóſnam expurgent humores, & ſi omnino purgent, in libris de ſimplicium medicamentorum viribus, didiciſti. Quòd verò purgationis neceſſitas ſit, ſi redundantes humores deorſum repant, eſt quoque ratione ſcitum animaduerſumq́; : ſed id teſtimoniũ ratamq́; fidem ab experimentis habet. Edocuit autem Hippocrates facultatem medicamentorum, quæ in huiuſmodi affectibus propinat: veratrum

quidem nigrum κρισιμώτερα, id eſt ad iudicationem iuuantius vacuare, peplium verò flatus magis excutere affirmans. Quæ autem ab Hippocrate κρισιμώτερα, id eſt ad criſim iuuantiora dicuntur, ea morbi iudicium faciunt magis: quod facultate verbo huic ὠφελιμώτερα, id eſt iuuantiora, idem exiſtit. At cùm purgantia omnia medicamenta ventrem, præſertimq; os ipſius, quod maximè tũ neruoſum, tum ſenſile exiſtat, affligant, lædantq;, ob id eorum quæ boni ſunt odoris mixtio excogitata eſt, ne ſola, ſynceraq; purgantium medicamentorum virtus os ventris tangat. Permixta quoque inter ſe tum peplium, tum helleborum, ὁμοιότροπα, id eſt modi ſimilis eſſe ait, quod eſt facultatibus conuenire, & in nullo cõtrouerſia eſſe. Nã & in purgantium medicamentorum permixtione controuerſia eſt, non quando aliud quidem bilis, aliud verò pituitę excretorium fuerit: (Nam eodem tempore vacuari tũ bilis, tũ pituita poſſunt) ſed quando aliud quidem protinus, aliud verò longo à propinatione tempore purgationem mouere natũ ſit. Nempe hoc pacto inæqualis eorum quæ ſimul ingeſta ſunt, fit vacuatio: inæqualem dico, cùm iam altera quidem deſinere, altera verò incipere videatur. Nẽpe quod citius purgare conſueuit medicamentum, id & ex

alio

alio quippiam ſimul vacuat. Quo fit, vt quod exiguum ipſius relinquitur, imbecillius reddatur, & longè tardius ſuam inchoet purgationem. Præfinita igitur vacuationis lege, ſimile eſt helleboro peplium, poteſtq; helleboro ſimiliter nigrum ſubducere humorem. Cætera tum dictionis huius, tum ſequentium patent. Conſiderare igitur hæc atque in memoria tenere nos oportet, ſed non perpetuò in pleuriticis vti debemus, ad memoriam reuocantes Aphoriſmum illum, vbi dicitur: In acutis morbis raro & in principiis, purgantibus medicamentis eſt vtendum. Vbi igitur (inquit) non ſolùm acutus morbus fuerit, cuiuſmodi eſt pleuritis, verùm & cum febre vehementiſsima multò magis vitanda eſt purgantis medicamenti adminiſtratio, atque per ſectionem venæ, vacuandum magis, etiam ſi ad hypochondrium dolor finiatur. Nempe & ſi minus quidem auxilium quàm per purgationem ſequatur, ſecurius tamen multo exiſtit. Imò nullum ex eo quod per venæ ſectionem fit, periculum impendet, eo diſcrimen maximum ſubeunte quod per purgationem tentatur: & potiſsimum ſi laborantis naturam expertus quis nō fuerit. Nēpe alij difficulter natura purgantur: alij modico aſſumpto medicamento, purgantur copioſè. Quibus

igitur dare quadrabit, his medicamenti tantùm propina, quantùm in plurimis mediocriter vacuari tum nouiſti, tum ſis expertus. Si enim hominis naturam non noueris, metus eſt nę plus iuſto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas: aut ſi moueris, non tamen ſufficienter vacues. Quæ omnia magnas in morbis acutis pariunt offenſas: quod non facile, vt in his qui nō febricitant, emendatur. Cùm igitur febris vehemens non fuerit, naturamq́ue laborantis expertus fueris, ad medicamenti purgantis potum te conferes, his quæ ab Hippocrate dicta ſunt, vel etiam aliis ſimilis naturæ vſus. Quo è numero eſt quod ex colocynthide paratur medicamentum: quod iam ex vſu hieram vocant, id ſanè variis parant modis. Sed quod helleborum accipit, ſcammoniamq́ue non habet, id his qui medicamen ſubductorium omnino adſumere poſſunt, optimum eſt.

Vbi autem quis medicamentum ebi- 12
bit, ptiſanam protinus ſorbendam dato, neque inſigniter minore quàm conſuetum eſt quantitate.

Et maximè quidem ventris ori, quod & ſtomachum vocant, vt in ipſis purgantium medicamentorum potibus, illæſum maneat, conſu

conſulere oportet:præſertimq; vbi febrientibus tale quippiam propinatur. Verùm præcipua ne offendatur, cautio eſt, ſi medicamentum quod propinatur, purum non ſit: ſed cum aliis quæ malitiam ipſius hebetare nata ſunt, temperatum mixtumque. Nempe purgantium omnium medicamentorũ natura, corporum quæ expurgantur naturis contraria eſt, atque vt quiſpiam dixerit, letalis, & deleteria, id eſt, peſtilens. Vt autem ſucci papaueris, mandragoræque, & hyoſcyami, atque aliorum huiuſmodi multorum, quæ nobis & ſubſtantia & viribus aduerſa corpus perimere nata ſunt, portionem exiguam adſumentes, magnam percipimus commoditatem: ſic & purgantium medicamentorum quorum natura corporibus noſtris aduerſa eſt, exiguam aliquam partem præcidentes ad ſuppetias ferendas vtimur. Quo item modo in horum medicamentorum potu ſeminum aliqua quæ boni ſint odoris miſcemus, quæ & malitiam obtundere nata ſint, & operationem ipſorum non prohibeant, tenuentque ita incidantque, vt & craſſos incidant humores, & vias quibus vacuatio fiat, aperiant, patefaciantque: ſic & à ſumpto medicamento, ptiſanam ſorbere confert. Nempe purgans medicamentum ipſum tanquam exiguum ad ventris qui-

dem fundum peruenit: verùm dum tranſit, ſtomachus & quæcunque ventris ſublimior pars non qualitatem medicamenti purgantis modo, verùm & ſubſtantiæ, quæ in tranſitu hæret, aliquid adſumens, vehementer læditur. Ptiſanæ igitur cremor ſuperingeſtus commoditatem affert: nempe & deorſum trahere, quod viæ adhæret, & qualitatem medicamenti, quod his adhæret partibus, tum temperare, tum permutare poteſt. Ob eas igitur cauſas à purgantis medicaméti potu, ptiſanam ſuperſorberi præcipit: ſed vbi purgatio cæpit, ab ea vult abſtinendum, purgantis medicamenti operationem exolui veritus. Atque ob eam rem ait.

Et quoniam ab re non eſt, purgatione in media ſorbitionem dare non conducit. At vbi purgatio deſierit, tunc ſorbitio detur, ſed conſueta minor: deinde liberalius perpetuò exhibeatur, ſi & dolor ceſſauerit, & nihil aliud obicem fecerit. 15

Contra quàm plerique huius temporis medici rem hanc docuit Hippocrates. Nempe hi vbi vacuauerunt, copiosè nutriunt. Hippocrates verò à purgatione, ptiſanæ minus miniſtrari iubet. Nam corporum quæ expurgata ſunt natura expurgatione agita-

ta,labefactataq́;, tolerare alimonia non poteſt: neque probè eam conficere,niſi omnino pauca fuerit. Purgatis igitur tantùm cremoris prima die exhibendum,quantùm domare poſsint. Deinde paulatim, ſenſimque adaugere oportet,ſi & dolor, vt inquit, ceſſauerit,& nihil aliud prohibuerit. Quod de dolore ait, eſt manifeſtum: ſed nihil aliud prohibere ad præfatas referre oportet, ſi intelligere volueris, diſtinctiones, in quibus demonſtrauit quonam pacto morbis acutis laborantes abſq; ſorbitionibus regere oporteat. Summa verò horum eſt, cùm vel morbum ante iudicationem nulla ſorbitione indigere ſperabimus, vel in quibus ſumma eſt, quæ phlegmonem facit, cruditas.

14 *Sermo autem mihi idem eſt, ſi & ptiſanæ cremore vtendum ſit.*

Tempus exhibendorum tum ptiſanæ, tũ cremoris ipſius,& antea ſimile eſſe demonſtrauit: re vna duntaxat differentiam horum definiens: nempe à cremore principium exhibitionis facit.

15 *Melius ſiquidem eſſe dico, vt protinus à morbi initio ſorbere incipias, quàm inanitis, vacuatisq́ venis vel die tertio, vel*

quart

quarto, vel quinto, vel ſexto, vel ſeptimo, ſi ante hoc tempus morbus haudquaquam iudicatus fuerit, ſorbitionem inchoare.

Quod in aphoriſmis ſcripſit Hippocrates, id & impręſentiarum perſequitur, in morbi omnis vigore tenuiſsimo vtendum victu pręcipiens. Si igitur quinta die morbi vigor futurus ſit, & æger ſolo vſus potu ſuffi cere non poſsit, melius eſſe ait, ſi protinus ab initio ptiſanam dederis, & neque tertio die, neque quarto ſorbitionem inchoaueris. Sic ſanè & eos, qui vel quinto, vel ſeptimo ſorbitionem inchoant, falli, circumueniriq́ue, ſi ante hoc tempus morbus non fuerit iudicatus. Per iudicationem intelligo, vt dixi, non perfectam morbi mutationem ſolũ, verum quoq; & effatu dignam tranſmutationem.

Præparationes autem & his tales fiãt, quales dictæ ſunt.† *De ſorbitionis igitur exhibitione ita ſentio.*

†*Hæc etiã in ant. deſiderãtur.*

Et quibus ab initio ſorbitionem daturus ſis, præparationem ſimiliter fieri præcipit. Id eſt, ſiue ſectionis venæ, ſiue clyſmatis, ſiue balani neceſsitas fuerit, illud ante faciendum iubet.

De

De potu quoque qualemcunque ex declarandis putaturus quiſpiam ſit, eadem omnino mihi eſt ratio.

Si laborantem potu ſolo, citra ptiſanæ ſorbitionẽ rexeris, præfatas quoq; præparationes te facere iubet: id eſt, aut venam ſecare, aut clyſmate, vel balano vti.

Verum & medicos contra omnino, quàm oportet agere ſcio. Nempe omnes, languentes ipſos per initia morborũ, duos vel tres vel etiam plures dies inedia ſiccare, atque ita tum ſorbitiones, tum potus exhibere volunt, idq́; forſan quòd magnæ corporis mutationi, magnam quampiam obiicere mutationem ipſis decens eſſe videatur. Verum mutatio ipſa bene quidem habet† non modica, ſed rectè transferenda venit. Iam autem & ciborum exhibitio mutationis rationem maximè ſubit.

† In ant. pro μὴ habetur τὶς, & erit contrarius ſenſus: in aliis etiã τι.ι. ſi modica.

Medicos culpat Hippocrates, qui lãguentes ipſos in abſoluta ciborum abſtinẽtia ſeruant: deinde eos protinus alij quidem ad ſorbitionem, alij ad potuũ ingeſtionem deducunt.

cunt. Non tamen mentionem eorum fecit, qui cibos validiores ante morbi concoctionem miniſtrãt. Conſueuit ſiquidem, vt antea dixi, interdũ prætermiſsis quæ maxima ſunt erratis, culpare minora, & inde eam quæ ex illis oritur demonſtrare offenſam. Qui autem ita tranſmutant, forſan (inquit) rationabiliter trãſmutare arbitrãtur, in magna corporis tranſmutatione effatu dignam victus permutationem facientes. Quod ſanè bene eos exiſtimaſſe ait, nõ tamẽ de trãſmutatione omni, ſed bene aliqua eſt putandũ: de qua partim prædixit, & partim quippiam eſt dicturus, ſermoni adſtruens, declinandas eſſe repentinas mutationes.

Maximè ergo lædentur, qui tota vtentur ptiſana, niſi rectè transferantur: lædentur quoque & qui ſolo vtetur cremore, quanquam minus: lædentur præterea & qui ſolo vtentur potu, ſed hi minimè. 15

Dictã paulò ante ſubitã victus mutationem, qua primis diebus in abſoluta ciborum abſtinẽtia ſeruatos languẽtes circa diẽ quartum nutrire incipiũt, maximè quidẽ nocere ait, ſi in ptiſanam totam transferantur, minus verò ſi in cremorẽ: ſed ἥκιστα, id eſt ἐλάχιστα, quod minimum indicat, offendi eos, qui ad ſolos

ſolos procedunt potus. Nempe ex magnitudine virtutis eorum quæ offeruntur, magnitudo oritur offenſæ.

Oportet aũt & ex ſanorũ hominũ victus diſciplinã quæ conferat, facere. Nã ſi ſanis qbuſdã tales vel tales cibi variare videãtur cũ in aliis qbuſdã tũ in nõnullis mutationibus, quo modo & in morbis qbuſdã.

Incipit Hippocrates præfatã ab ipſo de victu ſentẽtiã demõſtrare. arguẽs vnà & eos, q cõtrario victũ inſtituũt modo. Sed vt dilucidus cõſpicuuſq; reddat ſermo, ſummã ipſius omnem pręfari melius eſſe mihi videtur. Eſt autẽ earũ quę in eã rem adſumũtur ſumptionum dignitas altera vniuerſalis hæc: Si bene valentibus lęſionẽ afferãt repẽtinę victus ad cõtraria mutationes, multò magis ægrotãtibus ipſis. Quod variis etiã modis poſſumus interpretari, aliud in aliam trãſſumentes dictionẽ, vt hoc pacto: In repẽtinis victus mutationibus q ſani ſunt, ægris minus lædẽtur. Vel ſic: Aegri ſanis magis lędunt. Vel ad hũc modũ: Detrimẽta ſanos minus q̃ ægros afficiũt.† Generalior hęc interpretatio: Validiores minus afficiũt, imbecilliores magis detrimẽta. Licet & aliter vim ſermonis interpretari, aut ex eo quod per ſe & primum vtile ſit

† *Præterea generalius hoc: legitur in ant.*

ſit ad quod demonſtratur: aut ex aliqua continentium ipſum vel dignitatũ vel ſumptionum. Talis quidem tibi ſit per ſe credibilis ſumptionum altera (lemmata Grȩci dicunt.) Lemmata, id eſt ſumptiones, vocare conſueuit Ariſtoteles dignitates, vel proloquia, vel poſtulata. Sed alteram cui fides per experientiæ lucẽ acceſsit, deinceps audi: Sanos etiam repentina victus mutatio offendit. Ex vtraque hac ſumptione concluditur, languentes à repentina victus mutatione lȩdi magis: ſed multò magis qui acutis infeſtantur morbis. Hæc eſt vis ſermonis. Verum Hippocrates alterã ex ſumptionibus per ſe tum prius, tum credibilius, protinus citra ſtucturam accipit. Alteram verò his quæ ſingulatim per experientiam noſcuntur, fide donat & autoritate. Quod & ſequens declarat oratio.

Atqui quod vitioſus tum cibus, tum potus ſemper ſibi ſimilis ad ſanitatem tutior ſit, quàm ſi quis ſubito ad alterum vel meliorem ſe transferat, facilè diſcitur, intelligiturq́.

Alteram ſumptionum earum quæ ad prȩſentis ſermonis demonſtrationem præſtant,

nunc

nũc ex multis particularibus exẽplis adſtruere incipit, fidẽ ipſius in vnam colligens ſummam, quæ talis eſt: Magnæ & repentinę prę-ter conſuetudinem mutationes non paruam ſanis adferunt læſionem. Quanquam ſermo hic conſpicuus ſit, tamen ſi quippiam quod explanatione indigeat intercidere videbitur, his qui exercitati non ſunt, in ſequẽti ſerie explanare non cunctabor. Nempe hic commentarius propoſito non horũ modò qui in ſermonibus ſunt exercitati, verũ quoque & eorũ qui exercitati non ſunt: tum liberalis, tum benignitatis plenus exiſtit. Quòd ſi quis prẹfatas diſciplinas neq; didicerit, neq; expertus fuerit, aliud quippiam agat.

Nempe tũ his qui bis die comedũt, tum his qui ſemel, noxã imbecillitatẽq; pariunt repẽtinæ mutationes: quiq; prãdere nõ cõſueuerũt, & prãdent, ſtatim ægrè habẽt, toto item corpore graues reddũtur, & parum valẽtes, & deſides. Quòd ſi ſupercœnauerint, alios †alui læuitas exercet: nempe ventriculus præter conſuetudinem grauatur, ſuperſicceſcere conſuetus non bis tumeſcere, neque bis cibos coquere.

†Acidum ructãt, ait Hipp. ſicut & paulo poſt ipſe transfert.

Non ſolùm quod in repentina conſuetudinis mutatione valde lædantur, verùm quoque & quænam læſiones fiant, & quónam modo ſingulas emendare opórteat ſcribens Hippócrates, ob id ſermonem prolixum facit, quo modo ſi duntaxat quòd in repentina conſuetudinis mutatione lædantur oſtenderet, ob id ſermo illi totus breuis foret. Prima igitur conſuetudinis mutatio, quam nunc exprompſit, eſt de his, qui prandere non aſſueti, pranſi aliquando ſunt. Ait enim tales & ægre habere, & toto corpore graues fieri: parum item valere, & deſides reddi. Contingunt autem hæc ipſis grauata ab alimento, veluti à pondere facultate. Neque enim ægre ea habet propria ratione, veluti in cibi penuria fieri conſueuit. Ob eam igitur cauſam hoc in loco ſermoni adiecit, totum corpus grauari his qui bis cibati ſunt, eosque fieri deſidioſiores. Verùm in aſſuetis prandere, & non pranſis imbecillitatem quidem virtutis ſcripſit, ſed grauitatem non adſcripſit. Nempe & in talibus mutationibus imbecillitatur ſua ratione virtus. Præterea cùm deſides fieri in præſenti victus mutatione aſſerat, in contraria timidos eſſe, dixit quaſi opus omne peroſos & veluti opus aggredi veritos díceret.

ceret. Nempe res ita habet. Nam qui aſ- fecti ſunt, virtutis imbecillitatem verè ſen- tiunt: atque ob id eas quas ante promptius obibant, obire non audent actiones. Quin- etiam & his qui diminutè cibantur, viſcera opinione pendere ait, eoſque tum calidum, tum χλωρὸν, id eſt viride meiere. Calidũ in- quiens, id eſt ſolito calidius: χλωρὸν verò, id eſt viride, iuxta morem quendam Aſiatico- rum Græcorum, qui & nunc obſeruatur. ὠχροὺς ſiquidem, id eſt pallidos, quoſdam videntes, cauſam cur ita χλωροὶ, id eſt viri- des facti ſunt, interrogant: χλωρὸν & ὠχρὸν, id eſt viride & pallidum, nihil referre exiſti- mantes: viſumque quendam χλωρότερον, id eſt viridiorem dicunt: ὠχρότερον, id eſt pal- lidiorem ita ſignificantes. Eſt autem ὠχρὸν χρῶμα, id eſt color pallidus, † veluti ignis, & color ὤχρας vocatæ, cuius prima ſylla- ba acuitur, Fitque talis color, permi- xta aquoſa excremento pallida & amara & flaua appellata bile. Nempe flauus color quantum à rubro in albiorem ſecedit, tan- tum à flauo pallidus. Scripſit & alia quæ- dam ſymptomata quæ ita affectis fiunt. De quibus cum ad eam quæ de ipſis eſt men- tionem peruenerimus, agemus. Præſen- tem autem dictionem diſcutiamus. Quæ in non aſſuetis prandere contingere ait, his

† *Quod in impreſsis* οἷον πῦρ *in ant.* οἷον περ *legitur: & ſic nulla erit ignis mẽtio.*

adhuc & hoc adiecit: Si autẽ ſupercœnaue-rint, acidum ructant. Quod autem ructus acidi fiant, & propter ventriculi frigiditatem, & propter pituitam ſæpius in eo aceruatam, & propter ciborum multitudinem, aut ſi pauci quidem ſint, poteſtate tamen frigidorum, didicimus. Omnium autem præfatorum commune eſt, calorem ventris ingenitum vinci à cibis, non eos vincere, neq; his præſtare, neq; probe ipſos cõficere poſſe: vt ſi modicæ flammæ lignorũ multitudinem ſuperaceruaueris, vel & citra multitudinem, tum viridia, tum humida ſuperpoſueris. Cæteris ita cibatis πατίλην, id eſt alui lęuitatem, ſiue humidam deiectionem fieri ait. Verùm in exemplaribus non paucis nõ πατίλην ſcriptum inuenies, ſed ἄσην: vt eo vocabulo ῥιπτασμὸν, id eſt proiectum intelligamus corporis hominis huius, qui ita cibatus eſt: corporis in quam ob cibi multitudinẽ ἀσομένου, id eſt grauiter, moleſteque habentis, atque implacidi, inquietique, dum in lecto iacet, & ſeſe permutantis. Cæterùm quod circa dictionis finem, cibi confectionem coctioni ſimilem eſſe oporteat, manifeſtè oſtendit, tanquam à calido fiat non ſicco ſqualentique, cuiuſmodi eſt febrilis, ſed ab humido vaporoſoq; cuiuſmodi eſt qui in animalibus ſecundum naturam exiſtit.

Conuenit autem his permutationem æqua virtute compenſare. Dormire ſiquidem eos oportet, tanquam noctem à cœna, hyeme quidem citra frigus, æſtate verò citra calorem agant. Quòd ſi dormire non queant, plures lente ambulando abſoluant circuitus, neque ſtent, nihil cœnent, aut pauca & innocua. Minus præterea bibant, ſed meratius & non dilutũ. † Magis præterea & is afficietur, qui ter die replebitur, ac etiam multo magis qui crebrius: quanquam ſint nonnulli qui ter die ſatiati facilè ferant, vtpote qui ita ſunt conſueti.

† *Neq; hæc in antiq. tam græ. quàm lati. habentur.*

Hoc in loco referre hęc nõ erat neceſſe, Nempe docere propoſuerat quonam pacto repentinæ conſuetudinum mutationes nos lædant, nõ autem quo tales læſiones modo curare oporteat. Verùm quoniam Hippoc. hoc tẽtare eſt viſum, propterea quæ ſcripſit perſequemur. Maximè quidem is dormire ipſos pluriuũ iubet, & ſi dormire nequeant plures lẽta ambulatione abſoluãt circuitus, idq; vt quamplurimi expoſitorũ aiunt, poſt cœnam: ſed vt eorum quæ dicuntur ſenſus

præcipit, poſt prandium. Nam oratio hæc, tanquam noctem agant, de ſomno meridiano non de nocturno dici expoſtulat. Præterea quòd continuata eſt ſcriptum ſerie, vbi inquit, Si verò dormire non queant, plures lentè ambulãdo abſolubãt circuitus, neque ſtent nihil præterea cœnent vel pauca & innocua, teſtatur Hippocratem velle eos à prandio dormire non à cœna. Duorum igitur alterũ: Nam aut emẽdanda tanquam errati conſcia ſcriptio, atque ita ſcribendum, Dormire ſiquidem eos oportet poſt prandium tanquam noctem agant: hieme quidem citra frigus, æſtate verò citra calorem. vel ſi ſeruare volumus orationem hãc à cœna, intelligenda eſt hoc pacto dictio: Dormire ſiquidem eos oporter vt à cœna ante dormiebant: ſic & nunc poſt prandium tanquam noctem agant. Quòd autem velit Hippocrates eos vel nihil omnino, vel parce, vel leuiter cœnare, ſenſus eſt manifeſtus. Ventrem ſiquidẽ vult requieſcere, laboremque quo grauatus afficiebatur refoueri, quòd pręter conſuetudinem pranſus homo fuerat. Hinc ſequens eſt & minus bibere, ſed non aquoſum, nõ dilutum. Nẽpe fluctuationem humiditatemque & refrigerationem vitare oportet, vbi à ciborũ multitudine vẽter grauatus fuerit. Potum autem qui exhibetur,
non

non aquoſum eſſe conuenit,ſed ventris tum calfactoriã,tum roboratoriam obtinere facultatem. Cætera quæ continuantur,liquida ſunt & manifeſta.

Prætereà quibus die cibum ſumere conſueuerunt, ij niſi pranſi fuerint, ægre habent, parum valent, timidiq; ad quoduis opus fiunt, & cardialgici. Nempe his viſcera pendere videntur; calidum mingũt & viride, id eſt pallidum, ſtercuq; exuritur. ſunt quibus os amareſcit, oculi cauantur, & tempora ſaliunt, parteſq; frigeſcunt extremæ.

Cætera quidem huius dictionis in eorũ comparatione quæ præter conſuetudinem pranſis contingere diximus,ſunt explanata: ſed de reliquis nunc dicam. ἄφοδον, id eſt ἀποπάτημα, id eſt ſtercus ipſorum ſiue alui purgationem incendi exuriq; inquit,à calore ſcilicet affatã. Nempe corpus magis tum ſicceſcit tum igneſcit iis qui conſuetum relinquunt prandium. Aliis os amaricare ait, vtpote iis qui bilioſiorẽ habent naturã. hisq; caui fiũt oculi ab eadẽ qua excrementũ aduritur cauſa ſicceſcẽtes. Quòd autẽ in amaræ bilis naturis vernaculus calor in id ꝙ igneũ

eſt digrediatur,propterea & tempora ſaliũt, id eſt temporum arteriæ euidenter pulſant. Partes præterea corporis extremæ frigidiores fiunt, quòd venter bilioſis repleatur humoribus,quorum morſu atque contriſtatione affectus,virtutem diſſoluit,corporiſq; extrema refrigerat.

Plurimi quoque horum qui pranſi nõ ſunt,cœnare nequeunt. qui ſi cœnauerint, ventris grauitate afficiuntur:ac difficilius cubant multo quàm ſi pranſi fuiſſent.

Picrocoli natura præter conſuetudinem impranſi permanentes, cibos auerſantur faſtidiuntq;,ventre ſcilicet male tum tractato tum afflicto. Verùm qui coacti cibum ſumpſerint,grauantur:atque ob id δυσκοιτοι,vt ipſe inquit,id eſt male habentes in lecto permanent & traducunt.

Cum igitur talia ob dimidiatæ diei victus à conſuetudine digreſsionem ſanis cõtingant, neque adiici quicquam neque ſubtrahi commodè videtur.

Rurſus inter exponendum quæ contingunt valentibus iis qui ſubitò conſuetudinem permutauerunt,ſermonis ſummam obiter atque veluti appendicem adiecit,cuius gratia omnia hæc exponit quæ ſanis cõtingunt.

gunt. Nempe vt conſtat, ſi beneualentibus victus dimidiatæ diei permutatio adeo moleſta ſit, quo modo nō admodum languētibus ipſis moleſta erit? Deinde rurſus ad explanationem eorum quæ ſanis contingunt reuertitur in ſequenti dictiōe quæ ita habet.

Qui igitur præter conſuetudinem ſemel paſtus toto die exinanitis vaſis quātum conſueuit, cœnauit, ſi tunc impranſus laborauerit, parumq́ valuerit, atque aſſumpta cœna tunc grauatus fuerit, multo magis eum grauari par eſt. quod ſi adhuc pluſculis horis venæ exinanitæ fuerint, atque repente cœnauerit, magis adhuc grauabitur.

Quod ait huiuſmodi eſt. Si qui præter cōſuetudinē impranſus permanens minus conſueto cœnauerit, nocte grauetur multo magis grauabitur qui ſolito plura eſt cœnatus. Qui autē pluſculo tempore exinanitis vaſis repente cœnauerit, magis adhuc grauabitur. Nempe qui impranſi præter conſuetudinē permanent, horum alij ad minus temporis inediam protendunt, alij ad longius interuallum: hos igitur grauari adhuc magis ait.

Quibus igitur præter conſuetudinem venæ ſunt inanitæ, ij eodem die veniunt reficiendi. Vitent in primis frigus, calorē, & laborem. Nempe hæc omnia moleſtè ferunter. deinde cœnam ſolito minorem faciant, eamq́; non ſiccam, ſed humētiorem. deinceps bibant, neque dilutum, neque minus quàm ingeſtorum ratio poſtulat. Poſtero autem die pauca prandeāt: vt acceſſione ſenſim creſcente, ad conſuetudinem redeant.

Vt eorum qui præter conſuetudinem prāderunt detrimenta emendauit, ſic & eos qui quòd ſemel duntaxat die præter conſuetudinem ederunt afflicti ſunt, vult in primis vitare tum calorem tum frigus tum labores: hæc nempe omnia moleſtè ferri ait. Adde quòd & minus ſolito cœnare ipſos iubet: quanquam plerique maxime contra agant. Nam prandere ob negocium aliquod prohibitos, volunt in cœna & eam quæ in prādio omiſſa eſt aſſumere alimoniam, haud ſcientes quòd eget quidem vere alimonia omiſſa corpus, ſed ipſam conficere nō poſſit ventriculus ob longiorem abſtinentiam læſus afflictusque. Quinetiam Hippocrates

vt alimoniæ minus vult exhiberi,ita & eam humidiorem. Nempe huiuſmodi alimonia exiccatis tum ventri tum corpori vniuerſo peculiare auxilium præſtat. Roborare præterea & ventrem ipſorum iubet vini potu, neque dilutum,neque minus quàm cibi pro portio exigit potandum præcipiens. Dilutum enim ventris robur exoluit. Minus vero quàm cibi proportio expoſtulat, ventri arefacto inhabile exiſtit. Poſtero tandẽ die ita affectos victui proſpicere iubet qui Hippocratis præcepto conſuetorum ciborum minus ingerere debeant: vt ſenſim paulatimque in priſtinã redeant conſuetudinem.

Talia verò moleſtius ferunt, qui parte ſuperiore picrocholi exiſtunt.

Iam & ego paulo ante dixi picrocholos, id eſt amaræ bilis homines, ſubitariam eam quæ à victu ad abſtinentiam fit digreſsionẽ pituitoſis difficilius moleſtiúſve ferre. Bileſcit ſiquidem ocyus his totus tum corporis tum ventris habitus. Sed quare non ſimpliciter dixit picrocholi? at parte ſuperiore? Nẽ pe cùm flaua bilis quam & pallidam & amaram nominant, ſuperiori ſupernatat ventri, iure optimo tales parte ſuperiore picrocholos dicimus. Cùm verò per ſedem

demit

demittitur, parte inferiore picrocholos aſſe-rimus. Paulo ſiquidem rhetori qui toto corporis habitu pituitoſus erat, diebus ſingulis ſupernatabat flaua bilis, primamq́; ipſam vomebat à lauacro non paucam. Eudemo autem philoſopho qui temperamento bilioſus erat, per ſedem demittebatur: raroq́; is, quã-quam aliquando, pallidam vomebat bilem. Vt autem Pauli excrementa bilis exiguum habebãt, ita & Eudemi multum. Qui igitur præter conſuetudinem non prandent, ſi & toto corporis habitu, & ſuperiore ventre picrocholi fuerint, his neceſſario contingunt quæ paulo ante dixi omnia. At qui ventre duntaxat ſuperiore picrocholi exiſtunt, his tolerantiæ difficultas ſimiliter cõtinget: ſed ex reliquis ſymptomatis alia quidem nullo pacto erunt, alia erunt quidem, ſed moderatiora. Prædixit quoque & eos qui præter cõſuetudinem non prandent, timidos ad quãuis operationem eſſe, ſtomachi eroſionibus affici, penſilia videri ipſis viſcera, calidum & viride meiere, exuriq́ue excrementa: aliis os amaricare, oculos cauari, tempora palpitare, & extrema perfrigere. Sed horum alia toto habitu picrocholis contingunt magis, alia autem ſuperiore duntaxat ventre talibus. Atque ob id ad quãuis operationem timiditas, extremorum perfrictio, mictus calidus viridisq́ue

viridiſque, deiectionũ aduſtio, cauatio oculorum & temporum ſaltus, toto habitu picrocholis vſu eueniunt. Vtriſque autem pẽſilium viſcerum opinio, & oris amaritudo. Nam ob inſuetam abſtinentiam, tum ſuſpẽſa, tum pendula percipiunt viſcera. Verùm ob bilis † exuperantiam picrocholis toto corpore os amaricat: non quòd affectio in ore magis fiat, ſed quòd ſentiendi partem eã natura generis humorum diſcretoriam fecit. Venter autem magis quidem his exuritur, quibus ex hepate in ventrem bilis effuſa ſupernatat, minus autem quibus deorſum mittitur. Nam his quidem inteſtinum proritat ad excretionem, illis verò ſtomachum mordet. Ob eam rem Eudemus diebus ſingulis bis, & interdum ter deiiciebat. Paulus autem interdum nullo pacto excernebat. Niſi etenim inteſtina à mordente aliquo irritẽtur, vel copioſo excremento grauentur, excretionis promptitudinem non accipiũt. Neutrum horum impranſis contingit, neq; enim mordentur inteſtina bile in os aſcendente, atque illa non mordente contriſtanteque. Neque grauitas his fit: qui nullo pacto comederunt.

† πικρίαν legitur ant. i. amaritudinem.

7 *Non aſſuetam autẽ cibi abſtinentiam facilius omnino ferunt qui parte ſuperiore pituitoſi*

pituitoſi ſunt: quo fit vt ſi ſemel die cibo vtantur facilius etiam ferant.

Prius quidẽ parte ſuperiore picrocholos vſum cibi qui ſemel die ſit, difficilius tolerare dixit. Nunc autem ad pituitoſos ſe trãſferens, pro cibi vſu qui ſemel die ſit, inediæ meminit: ex habente manifeſtius detrimentum, ad minus noxium tranſlationem ex proportione faciens. Nam ſi magis quidem lædi eos qui ſine cibo totum præter conſuetum permanſerunt diem æquum ſit, minus autem qui non prandent: & pituitoſi picrocholis cibi vſum qui ſemel die ſit, facilius ferant, quòd ſanè & inediam facilius ferant, palàm eſt omnibus. Cauſa autem cur pituitoſi facilius cibi vſum qui ſemel die ſit, ferant, ex his quæ antea de bilioſis dicta ſunt euadit conſpicua. Nam bilis humor in ipſis inediis amarior redditur. Pituita verò temporis proceſſu coquitur, ſanguiſque efficitur, neutra bile in ſanguinis ſubſtãtiam redire valente: cùm ex ſanguine quidem plus calfacto flauabilis generetur, ex eodem verò aſſato aduſtoque atque etiam ex craſſo atra. Pituitæ autem generatio in pituitoſis eduliis ſanguinem perpetuò antecedit: atque generatione ipſius media cibi in ſanguinem tranſeunt. Neque hoc deterioribus tantum

cibis

cibis contingit, verum & quibuſdam eorum qui ſalubres admodum eſſe videntur, vt pani, chondro, ſemidali. Ego ſanè eam quæ mihi optima eſſe videtur narraui conſcriptionem. Nempe quod in ea docetur, per ſe verum eſt: atque continuatam cum his quæ ante dicta ſunt, habet ſeriem: qui optimæ explanationis ſunt ſcopi. Non tamen in exẽplaribus omnibus conſimilem inuenies deſcriptionem, ſed in aliis & aliis pugnãtem. Cæterum aliter in libris ferè omnibus reperitur dictio hæc falſo ſermone, & nullã quæ antedictis continuetur ſeriem ſeruante.

Potiſſimum ſanè & hoc argumentũ, quod maximæ mutationes eorũ quæ † circa naturam noſtram habitũq; cõtingũt, maximè morbos committunt.

† Nõ περὶ ſed παρὰ legitur in ãtiquis. i. præter.

Multa quidem apud Hippocratẽ φύσιος id eſt naturæ, nomen indicat: ſed hoc in loco temperaturam ſignificari quiſpiam exiſtimauerit, veluti & partium ipſarum ſtructuram compoſitionemq́ue, ἕξιν, id eſt habitum appellari: quo in ſtructuræ genere cõtinetur & bilis ad partes ſuperiores fluctuatio, & ad inferna deiectio, & viſcerum tum ſuſpenſio, tum conſtantia ſtabilitasq́;. Nẽpe cùm venter magnus exiſtit, viſcera cõfirmat

& ſta

& ſtabilit,tametſi cibis vacuus, deſtitutusq́; fuerit. Verùm cum paruus eſt cibis quidem refertus confirmat: vacuatus verò ſubſidentia relinquit. Hinc fit vt ſuſpenſa ſentiant viſcera. Quibus autem bilis flaua ſurſum natat fluctuatque, ante eſt dictum; meatu bilem ipſam ex hepate ad id inteſtinũ quod Græci ἔκφυσιν vocant, quaſi è ventre enatum dixeris, deferente, neque ſtructuram habente, eandem. Nam interdum quibuſdam portio aliqua ab ipſo ad ventrem procedit: his quidem ſupernatat biliosum excrementum, cæteris verò deorſum omnino voluitur.

Non igitur intempeſtiuè neque fortes vaſorum inanitiones moliri, neque cum morbi vigent, feruoremq́; habent, cibum dare, neque repentè huc vel illuc in toto negocio quicquam mutare licet. 32

Dictio hęc præter ordinem ſcripta eſt, copulari ſi quidem debuit cum ea quæ ſcripta eſt ante, vt tota oratio talis foret: Talia verò moleſtius ferunt qui parte ſuperiore picrocholi exiſtunt. At non aſſuetam cibi abſtinentiam facilius omnino ferunt qui parte ſuperiore ſunt pituitoſi: quo fit vt cibi vſum qui ſemel die fit facilius etiam ferant. Non igitur intempeſtiue, neque fortes vaſorum

inanitiones moliri, neque cum morbi vigent, feruoremq́; habent, cibum dare licet. Nam poſtea quàm ſermonem, quo magnas victus mutationes oſtendit ſanos ipſos, non quo modo languentes lædere, compleuit, abſoluitq́; : iure intulit cuius gratia mentionem de his omnibus fecit, inquiens: Non igitur intempeſtiuè neque fortes vaſorum inanitiones moliri licet. Quanquam autem & inſtitutum etiam per relata ſufficienter demonſtrauerit: videtur tamen & ad alterum tranſire ſermonem qui hæc commonſtret, liberaliter teſtimonio vſus. Principium igitur ſequentis ſermonis iure cenſetur dictio hæc, Potiſsimum ſanè & hoc argumentum, quod maximæ mutationes eorum quę † circa naturam noſtram habitumque contingunt, maximè morbos committunt. Cui quidem dictioni continua fuerit, quæ ita ſequitur: Multa autem his germana eorum quæ ventri contingunt, atque alia quis dixerit. Dictionem ſanè hanc ſum explanaturus: ſed nunc ad præſentem reuertar, quæ hanc habet mentem. Non intempeſtiuè neque vehementer fame necare; neque in morborum conſiſtentiis victum ex inedia ad cibi oblationem permutare licet, ſicuti neque ſubito ad contrarium. Ex quibus ſequitur, talem inſtituendam victus rationem, qua-

† Præter.

lem is præcepit. Summa autem horum eſt, declinandas eſſe ſubitas repentinasq́; ad contrarias permutationes.

Multa autem his germana eorum quæ ventri contingunt, atque alia quiſpiam dixerit: vt exempli gratia: Cibos quibus vti conſueuerunt, facilè ferunt, tametſi natura haudquaquam boni fuerint: ſimiliter & potus. Cibos verò quibus vti non conſueuerunt etiã ſi mali nõ fuerint, moleſtè ferunt: conſimili modo & potus.

Quæ ſimilia congruentiaq́ue exiſtunt, atque, vt quiſpiam dixerit, genere iuncta cognataq́; conſueuit vocare Hippocrates ἀδελφισμένα, id eſt germana: quòd eorum quæ genere iunguntur & familiariſsimi & genere omnium iunctiſsimi ſunt ἀδελφοὶ id eſt germani. Nam propinquitates cæteræ his poſteriores ſunt: vt patrum matrumq́; fratres ſororesq́;, & fratrum ſororumq́; filij filiæq́;, & quæcunque id genus ſunt. Cætera dictionis clara ſunt. Nam demonſtrat Hippocrates ſermonem eundem quem ab initio demonſtrauit, cuius ſumma eſt: Conſuetudo maximè poteſt, repentinaq́; ab ea digreſsio corpora non parum offendit.

Si ergo multa præter ſolitũ carnis deuoratio, vel allia, vel ſilphion, vel ipſius ſuccus† vel caulis vel alia conſimilia, quæ ſeorſum inſignibus ſunt prædita viribus, ventriculis quibuſdam magis quàm alia labores inferant, minus quis admirabitur. † At iure admiraberis ſi didiceris quantam maza turbationem, tumorem, flatum, torminaq́ mazam deuorare non aſſueto pariat, ſi præter conſuetudinem ingeſta fuerit, vel qualem panis ipſe calidus deuoratus ſitim inferat, & repentinam plenitudinem, quòd tum exiccet, tum tardè deſcendat: & quàm varia inter ſe pariant puriſſimi confuſaneiq́ panes ſi præter conſuetudinem deuorentur, & maza ſimiliter vel arida vel humida, vel tenax: qualiter item & polentæ afficiant, recentes quidem eos qui recentibus vti nõ conſueuerũt, & aliæ eos qui recẽtibus ex cõſueto vtũtur. Ad hæc quid faciãt vini, & aquæ potationes præter cõſuetudinẽ in aliud ſubitò trãſlatæ, quid di-

† In anti. addi. vel fructus.

† His omnibus carent anti. exempl. tã græca quã latina.

lutum item vinũ, meracumq́ repente pota. Dilutum enim cum infirmitate humentem reddit ventrem ſuperiorem, flatuoſumq́ inferiorem. Meracum verò venarum pulſationem efficit, capitisq́ grauitatem, & ſitim infert. Præterea quid vinum album nigrumq́ præter ſolitum mutata: quæ ſi ambo vinoſa fuerint, valde alterãt corpus. Quare dulce vinoſumq́ minus quis dixerit mirum eſſe non idem poſſe vbi repentina fuerit mutatio.

Sermonis totius ſenſum intelligentiamq́; vbi prius dixerimus, ad particulares quæ in eo ſunt dictiones perueniemus. Orationis igitur totius ſenſus talis eſt. Victus mutationẽ in eos qui inſigni præditi ſunt virtute, tũ cibos, tum potus nemo qui lædentem corpora viderit, admirabitur: verùm eam quæ fit neque ſine læſione in cibos potusq́; non inſigni præditos virtute, iure quis admirabitur. Talis quidem eſt ſermonis totius intelligentia. Sed vt particulatim dicam, orationis totius principium mentionem eorum facit ciborum, qui fortem vehementemq́; habẽt facultatem: vt carnium deuorationis, alliorum, ſilphij, ſucci eiuſdem & caulis. Nempe

pe ſilphium totum fortem habet faculta-
tem, ſigillatimq́; ſuccus ipſius & caulis. Ve-
rùm hæc quidem ſimpliciter dixit: ſed cum
carnium deuorationis meminit, adiecit hoc
verbum, multa. Nempe multa carnium de-
uoratio magnam habebit facultatem, me-
diocris verò non magnam. Quæ huic ſuc-
cedit dictio, ad eos accedit cibos qui nõ ma-
gna conſtant virtute: mazam videlicet &
panem vel calidum, vel frigidum, vel ſynco
miſton, id eſt confuſaneum. Quod panem
non purum ſyncomiſton appellet, conſtat
& ex quæ ad purum eſt oppoſitione. Pa-
nem hunc homines huius temporis autopy
ron appellant, non diſcreto ſcilicet furfura-
ceo, ſed vnà cum ſyncera puraq́; farina ma-
cerato conſperſoque. Poſt hæc de polentis
mentionem fecit, recenteſq́; vocauit ποταί-
νιας, Ionum voce vſus & antiquorum. Me-
morauit poſtea & vini & aquæ potationes
præter ſolitum mutatas. Meraciorem item
& dilutiorem potum. Quibus adiecit dilu-
tum vinum in ventre ſuperiore πλάδον, id
eſt humiditatem infirmitatemq́; facere, fla-
tumq́; in inferiore: Meracum verò palpita-
tionem temporum, † capitis grauitatem &
ſitim, idque caliditate: dilutum autem con
traria, tum humiditate, tum frigore. Men-
tionem quoque & de vinorum ipſorum

† Et venarum additur ἰαντ.

differentia fecit, ex his omnibus colligens, quod in vniuerſum ab initio ipſi propoſitũ inſtitutumq́; omnem ſcilicet conſuetudinis ſubitam permutationem non paruũ corpori adferre detrimentum.

Cæterùm partem hanc ſermone contrario τιμωρητέον, id eſt iuuare oportet. Nempe his victus mutatio facta eſt, corpore neque ad robur vt cibos adiicere: neque ad infirmitatem vt cibos diminuere oporteret haudquaquam permutato.

Verbum hoc τιμωρητέον, opitulandum ſiue iuuandum indicat. Neque autem opitulatio alia ſermoni huic fuerit præter patrocinium quod vera loquitur. Nempe cùm ex duobus ſermonibus vnus ipſi placuerit, alter verò aduerſetur: & ei quidẽ qui placuit, hucuſque eſt patrocinatus, nunc ad alterius patrociniũ deſcendit. cuius ſententia quis conuenire dixerit, vt languentes ab inſigni victus mutatione iuuentur, quando & corporis affectio in contrarium his quidem qui antea ſani viuebant, nunc verò ægrotant, permutata ſit. Sanè & in huius ſermonis gratiã vniuerſaliter antea eſt loquutus his verbis, Tranſmutatio autem bene habet non modica: ſed ὀρθῶς, id eſt rectè transferenda venit.

venit. Deinde quid aduerbiũ hoc ἀθρόως indicet, nõ paucis oſtendit, ſed ad ſummã ſubducens, colligensq; dixit, Non igitur intempeſtiuè neque fortes vaſorum inanitiones moliri, neque cùm morbi vigent feruoremque habent cibum dare, neque repentè huc vel illuc in toto negotio quicquam mutare licet. Quare & ambiguitatem ſoluere iam anticipat, quam nuper enunciauit ſermoni conſentiens. Adiicietq; impræſentiarum aliquid, cũ inquiet: Cõiicere autẽ oportet & robur, & morbi cuiuſq; ſpeciẽ. & cætera quę his ſuccedunt, quæ in ſequẽti dictione explanabo.

36 *Coniicere autem oportet & robur, & morbi cuiuſque † ſpeciem: hominis item naturam, atque ægrotantis in victu conſuetudinem, non in cibis ſolùm, verùm quoque & in potionibus.*

† τρόπον hoc eſt modum, dicit ipſe.

Conuenienti in acutis morbis victus inſtitutioni quã docuit, & roboris cõſiderationem, & morbi ſpeciem, prætereà & hominis naturam, conſuetudinemq; ipſius adiicere iubet Hippocrates. Nempe ſumma quam adſtruit eſt, non permutandam eſſe victus ſpeciem prius, quàm ſigna coctionis manifeſta ſint. Id autem fiet, ſi quot diebus ad vigorem morbus venturus ſit præ-

cognoueris. Verùm quum victus, quem manifeſtabo, pro maioris minoriſve ratione permutari poſsit, quod laborantes inter ſe differant virtutis tum robore, tum infirmitate, naturali item temperamento & morbi ſpecie, atque antecedente conſuetudine, ſi ad ea reſpexeris, poteris artificioſè † tum magis tum minus animaduertere, ſi videlicet vel oxymelite, vel melicrato ægrum regere debeas, aut ſolam aquam bibendam adusque coctionis notas dare: aut ptiſanam, aut ptiſanç ſolum cremorem: deinde ſi bis & ſemel die. In victu verò tum magis tum minus per ea quæ dixit coniicere oportet. Nam ſi ęgrũ ptiſanæ cremore indigere comperias, iam tibi conſtat quantùm de eo ſis propinaturus. Conſimili modo de oxymelite, melicrato & aqua. Verùm quomodo ad generis victus inuentionem operæpretium eſt, vt cognoſcas an robuſta vel infirma ſit laborantis facultas, quod item diebus morbis coctio futura ſit: ſic & conſiderandum quantum vel robuſta vel infirma fuerit. Nempe in virtutis tum robore tum infirmitate magis & minus valde diſcrepant: Sic morbi quoque diſcrimina differentiasque coniicere oportet. Neque enim ſatis eſt cognoſcere quòd pleuritis vel peripneumonia ſit, ſed & qualiſnam ea ſit cognoſcere oportet in dolore,

† Nõnulla in impreſſis videntur deſiderari, quæ ſi reſtituãtur, ſic erit vertendũ: ea quæ dixit cõiicere, ſi plus vel minus, & victus etiã ſpeciẽ, victus qui dem ſpeciem, ſi.

lore, febre, & ſputis. Nempe pleuritidum quæ cum dolore ſunt, aliæ quidem magis, aliæ verò minus tales exiſtunt: febremq; vehementem habent, tum magis tum minus particulares pleuritides. Cæterùm non parua eſt in his quæ expuuntur differentia: vt in prognoſtico eſt dictum. Cùm igitur particulatim in dictis differentiis varient ægri, fieri nequit vt in Empiricorum appellatis ſyndromis reperiatur diſciplina. Neque enim eorum qui in virtute comperiuntur exceſſuum differentiæ ſcribi poſſunt, neque febris vehementia, neque ſputorum quantitas, neque in particularibus coloribus, diſsimilibusque eductionibus magis minusque. Verùm cuiuſque rei virtute intellecta, omnes inter ſe comparare, ſummamque omnem ex ipſis colligere oportet. Qua quidem in re tum meliores, tum deteriores reperiuntur medici, quamquam eadem didicerint. Nempe qui perſpicaci magis pollent ſenſu, his qui hebetiorem habent, euadunt probatiores. Laboris item amantiores ſegnioribus, exercitatioresque minus exercitatis, atque qui memoriam tenaciorem habent, his qui minus ea valent. Ex particularium igitur omnium virtute colligere † in ſummam omnem formam totam ſingulorumq; ciborum quan-

† Ex anti. exemp. ſic vertendũ. in vnũ caput vniuerſam vi ctus formã ſingulorumq; &c.

titatem commodius eſt. Nam imbecillitas ſæpius quidem ſed paulatim cibandum indicat. Fidemque rei huic facit quod æger bis cibari ſuetus ſit. Facultatis autem robur contrarium indicat. Nam ſi in homine ſemel cibari ſueto videatur, ſemel ipſum cibare oportet: quod indicant ambæ coniecturæ. Sic & corpus bene diſflabile ad cibationem ſtimulat, quod ægrè diſflatur ad contraria agit. Quod item tenues habet ſuccos, id cibandum indicat. Quod his non conſtat, contrarium commonſtrat. Atque in ſingulis quæ dicta ſunt, magis minuſque proportionaliter ſibi & auxiliorum vſum tum auget, tum remittit. Sed de huiuſmodi, omnia in methodo medendi deinceps & ordine ita exarata ſunt, vt tum citiſſimè condiſcere, tum facillimè ad memoriam reuocare poſsis: fieri ſiquidem nequit vt libro vno præſenti bene omnia ſcribat Hippocrates, atque ordine doceat: vtpote qui primus horum inuentionem ſit molitus. Qui tamen hæc ab Hippocrate tum trāſuerſim, tum inordinatè ſcripta didicerit, totamq; ſuam vitam in eam quæ ex operibus docetur, meditationem exercitationemque deuouerit, is & lucem & ordinem doctrinæ adiicere poterit. Quod ſi & pluribus libris fecerit, quanta futura ſit clari-

tatis

tatis eorum quæ docentur exuperantia, liquido patet. Nemo ergo vitio verterit ſi hoc in loco confundatur Hippocrates, ſcoporum multitudine affatim circunceptus. Nam ſi quòd particulatim horum vnumquodque à nobis in methodo medendi demonſtratum ſit intellexerit, atque ad illam tranſlatus† laborioſè ſingula didicerit, ea ſanè quæ nunc incompoſitè inordinateq; dicuntur, liquido cognoſcet: ſpeculationemq; in ipſis artis operibus exercens, veritatem ipſius laudabit. †Sedulo.

37 *Ciborum autem adiectioni intendendum multo minus: ſubtrahere verò omnino ſæpenumero expedit, cùm æger ſufficere poßit donec morbus matureſcat.*

Quoniā victus cuiuſq; ſpecies ex his quæ antea dixit inuenitur: atque inde quę in ante ſcripta dictionē referūtur, cōiicere operępretium ſit, vt in ſingulis victus formis quātitas reperiatur, præſenti dictione, Ciborū autem adiectioni intēdēdum multo minus, prorſus verò ſubtrahere ſæpenumero expedit, cognoſcens præſidiorū ſingulorū quātitatem artificioſa egere cōiectura, artificioſè autem cōiicere viri eſſe, qui vires omniū quę in arte ſunt didicerit, memoriæ mandauerit, atque diligen

diligentia omni adhibita ſeſe in operibus artis exercuerit,paucíq; tales exiſtāt,iure optimo quæ præſenti inquam dictione referūtur adſcripſit, in quantitate ipſa ad id quod minus ſit procedendū eſſe magis quàm ad id quod exuperat vbi quis à iuſto modo abſcedit, admonēs.Nempe quod plus eſt,exuperatq́;, noxas interdum inemendabiles facit.Verùm quod minus eſt,facilè emendatur.Nempe ſi virtus elabi videatur,cibi exiguū miniſtrare poſſumus.Verùm ſi in vētrem abſortus fuerit cibus,quod redundat ſuperfluitq́;, ſi aliàs, multò magis in acutis morbis tollere eſt difficile.Nempe prorſus ſubtrahere ſæpenumero expedit,cum æger ſufficere poſsit donec morbi vigor ad maturitatem perducatur. Rurſum præfatæ dictionis partem hanc aſſumpſit,nos familiaris huius ſcopi admonēs, qui tum hic tum in Aphoriſmis habetur. Nempe ſi æger ad morbi vſque vigorem ſine cibo ſufficere poſſe videatur, in omni ciborum abſtinentia eum & potu ſolo moderaberis,cum tibi videbitur neceſsitas.

Quibus autem id faciendum ſit,ſcribetur. 38

Quod prædixerit Hippocrates,cōmonſtrata vniuerſali victus ratione in hoc libro,

ſe

ſe tranſiturum ad cæteras omnes acutas ęgritudines, liquido cōſtat. Verūtamen opus huiuſmodi non reperitur. Nempe quæ in hoc libro à balneorum conſideratione extant, ſiquis veluti in typo ab Hipppocrate ad futuram memoriam ſcripta, in domo reperiens poſt viri mortem deprompſit: forſan ratione quidem hoc fecit, verūtamen vt liber digna Hippocratis mente non ſunt, ſicuti neq; ea quę de morbis & affectibus inſcripta ſunt, quanquam multa in his bene ſcripta ſint. Sed ſuper ea re in his quæ in ea ſcriptæ ſunt expoſitiones diſceptabimus.

Multa autem & alia his quæ dicta ſunt, germana quis ſcribere poteſt.

Rurſus ad eum reuertitur ſermonē, quem multis certū ratumq; fecit exēplis, mutationem cōſuetudinis languētibus noxā afferre demōſtrans: ſed quoniā à ſanis in eos trāſiit, ob id quæ ſimilia ſunt & congruentia, bene ἀδελφιομένα, id eſt, germana dixit. Quod autem poſtea dicturus eſt, ſermonis huius teſtimonium exiſtit, quanquam non ſimile, non congruens, nec germanum, vt ipſe appellauit, ſed id quod perueſtigatur. Patebit autem tibi mens Hippocratis in ſequentis dictionis expoſitione.

Hoc

Hoc autem verius efficaciusq́ teſtimonium. Neq; enim † rei de qua plurimus factus eſt ſermo germanum exiſtit: ſed res ipſa commodiſſimum eſt documentum. Nempe quidam per morbi acuti exordia eodem quo laborare cœperunt die, comederunt, alij poſtero die, alij quiduis, alij cyceonem ſorpſerunt. Sanè hæc omnia deterius quidem habent, quàm ſi modo alio cibaretur quis: ſed quæ hoc tempore peccata fiunt, ea minus multo lædunt: quàm ſi prius quidem diebus vel duobus vel tribus vaſa quis integrè exinaniuerit, mox quarto vel quinto talia miniſtrauerit. Sed ſanè deterius aget qui omnibus his diebus vaſa antè exinaniuerit, & ſequentibus quibuſdam diebus ita pauerit prius quàm morbus maturus reddatur. Nempe hoc pacto mortem plurimis liquido affert, niſi morbus omninò beneficus fuerit. Quæ verò in principio committuntur delicta, ea non ſimiliter his domantibus renituntur, ſed facilius domari poſſunt.

† Antiqua exēp. habent hic μόνον. i. ſolum.

Ante

Ante ab his quæ bene valentibus ex conſuetudinis mutatione cõtingunt, ad lãguentes ipſos per ſimilitudinem tranſiit: tranſiturus autem & nunc, atque ipſum quod nunc inſtituitur ferè ita habere eſt demonſtraturus. Sed quidnam id fuit? ſanè quod neque à principio neque primis diebus fame cruciatos ægros cùm propè vigorem iam peruenerint, replere oportet. Tota autem dictione vult oſtendere, grauiorem contingere ægris offenſam cùm propè vigorem erratum ſit, quàm ſi in morborum principiis quippiam delinquatur. Inquit enim: Quæ hoc tempore peccata fiunt, ea minus lædunt, quàm ſi primis diebus, duobus vel tribus vaſa quis integrè exinaniuerit, mox quarto vel quinto talia miniſtrauerit, atque etiam antequam morbus, vt græco verbo inquit, πίπειρος red datur. Quod πίπειρον appellet πεπεμμένον, id eſt, quod ad maturitatẽ eſt perductũ, palàm eſt omnibus. Morbos præterea, εὐήθεις, id eſt beneficos dixit, non quidem maleficos moroſosque, quos Græci κακοήθεις vocant: ſed εὐτρέπτους, id eſt, qui facilè ad bonum vergunt. Scimus etenim veterum multos ita vti dictione, ita quoque & Hippocratem, vt alibi eſt dictum.

Hoc

Hoc ſanè maximũ reor eſſe argumẽtũ, quòd primis diebus quauis ſorbitione nequaquã eos priuemus, qbus futurũ eſt vt paulo poſt ſorbitiõibus qbuſuis vti debeãt. 41

Sermonem hoc in loco eum dixit quem ſępius antea demóſtrauit, nutrire ſcilicet ſorbitionibus, ab initio præcipiens eos qui ad vigorẽ vſq; ſufficere citra ptiſanæ ingeſtionem nõ poſſunt. Nam eos prope vigorẽ nutrire compellemur, cum ad tenuiorem victus formam, etiam ſi antea plenius cibati fuerint tranſeundum ſit.

Πυθμενόθεν *ergo qui hordeacea vtũtur ptiſana malè paſſuros ægros ignorant, ſi duobus vel tribus diebus antea exinanitis vaſis ſorbere incipiant: neque etiã qui ſolo vtũtur cremore, quod ſorbẽtes lædentur: intelligũt, cũ ſorbitionem nõ rectè inchoabunt. Sed tũc cauẽt magnamq́ intelligunt læſionem, ſi æger ante maturationẽ morbi ptiſanã hordeaceam ſorbeat, cremore vti ſuetus. †Quæ omnia efficaciter demõſtrãt medicos nõ rectè ægrotãtes ad cibos inducere, quippe qui vaſa exinaniant in his* 42

† In antiquis exem pla. græ. deſiderãt hæc ſicut in latina veteri tranſlatione.

morb

morbis, in quibus ſorbitionem exhibere oportet. Et contra in quibus ex vaſorum inanitione ad ſorbitiones tranſeundum non ſit, in illis tranſeant.

Aduerbiū hoc πυθμενόθεν vel παντελῶς, id eſt omnino, vel ἐξ ἀρχῆς, id eſt ab initio Hippocrati indicat. Nam medicos ignorare ait quādo primum vel ptiſanam vel cremorem ægrotis dare oporteat: bene tamen ſcire ſi ante morbi coctionem ptiſanā hordeaceam dederint, ſe ægrum læſuros. Sequentem autem dictionis huius ſeriem, quæ eadem ex eiſdem ſępius dictis oſtendit, de induſtria ob claritatem tranſgrediar.

Et vt plurimum ἀπάρτι, *id eſt exquiſite. Interdum autem hoc tempore, interdum & alio ex vaſorum inanitione ad ſorbitiones tranſeunt, vbi ſæpius a ſorbitionibus ad vaſorum inanitionem tranſire expedit, ſi ita ex morbi acerbatione contigerit.*

Hoc aduerbium ἀπάρτι & apud autores atticos, & apud Hippocratem eſt in vſu pro ἀπηρτισμένως καὶ ἀκριβῶς, id eſt exquiſitè & abſolutè. In quo ſignificatu & nunc eſt vſus

Hippocrates, demonſtrare volés medicos in illo maximè tempore permutare victus rationem ex abſtinentia cibi ad ſorbitiones, quo ad abſtinentiam accedere oportet. Atq; hinc manifeſtiſsimè oſtendens cùm morbi vigor adeſt, tunc tenuiſsimo de neceſsitate victu eſſe vtendum.

Interdum autem & cruda tum à capite tum à thorace attrahuntur bilioſa, vigiliæq; his accedunt, ob quas non coquitur morbus: triſteſq; & amari hi fiunt: deſipiunt. Incerti & diſcurrentes lucis ſplendores oculis obiiciuntur: aures implentur ſono, frigent extrema, vrinæ crudeſcunt, ſputa tenuia fiunt, ſalſa, colore ſyncero, & exigua, ſudores circa collum, anxietates inquietationeſq;, & ſpiritus offendens in ea quæ ſurſum fit aeris latione frequens vel magnus, ſupercilia quadantenus amplificantur, deliquia animi fiunt, veſtium à pectore reiectiones, manuum tremor, atque interdum labij inferioris concuſsio.

Vniuerſa

Vniuerſa hæc contingere his ait qui perperàm cibati ſunt à medicis: qui primis diebus exiccatos ęgros die tertio vel quarto vel quinto vel ſexto repente ad edulia non peracto morbi vigore permutauerunt. Quaſi peracto morbi vigore, conuenienter eos victum permutaſſe dicat. Quod autem dicebat: Permutare quidem oportet ſanorũ victum in morbis: neq; tamen temere id agendum, iam patere ex prædictis arbitror. Nempe cum vna quidem corporis conditio ſana ſit, altera quæ à morbi initio ad ſtatum vſq; extenditur, mox & tertia quæ ad perfectam vſque morbi ſolutionem ſeſe prorogat, deinde & quarta quæ totius conualeſcentiæ tempus aduſque ſanitatis habitum occupat: in nulla harum quatuor conditionum permutationes victus inſignes facere oportet, niſi prius in alteram cõditionis ſpeciem peruẽtum ſit. Qui igitur ægros morborũ exordiis in omni ciborũ abſtinẽtia ſeruant, ſi ad vigorẽ vſq; talem victus ſpeciẽ ſeruare poſſint, nemo eos culpauerit. Quod ſi facere nõ poſſunt ob inter labẽtes ęgrorũ vires, quod perperàm inedia vtantur προταριχεύσαντες, id eſt exiccantes ægros, palàm eſt omnibus. Hoc autem verbo abſtinentiæ importunitatem plus iuſto corpus exiccantem euidenter demonſtrat: vbi etenim quo tempo-

re propè vigorem tenuius cibandum fuit, in eo cibum dare coacti ſunt, quod ægros abſtinentia immoderatè exiccauerint eſt manifeſtum, quod vocatur ταριχεύεσθαι. Ob id igitur modo cibandi huic ſuccedere ait ſymptomata multa,& praua: quæ omnia cōtinuata recenſet ſerie, à bilioſis crudis exorſus. Nempe bilioſa cruda ita appellauit, quoniam & excremētorum coctionem appellat, quāquam mutata nutrire nō poſſunt, vt bilis vtraque & qui græcè ἰχῶρες dicūtur. Veruntamen quoniam & talia euincit natura, cocta quidem vocare conſueuit Hippocrates excremēta huiuſmodi quæ à natura ipſa euicta ſunt: cruda verò quæ non ſunt euicta. Ob id & pus in phlegmonis quæ cōcoquuntur fieri ait, quāquam pars nulla ex pure alimoniam accipiat, veluti accipit ex crudis appellatis humoribus & pituita, quæ reliquum perfectionis aſſecuta & prorſus cocta, corpus nutrire poſſunt. Sic igitur bilioſorū humorum concoctio exiſtit, vt ſanguinis qui in phlegmone eſt in pus migrantis: intelligentibus nobis coctionis nomē in ſuo vniuerſaliore ſignificato. Eſt autem vniuerſalius, cum natura cauſis fortior fuerit, permutaueritque eas ſuo robore. Quæ igitur veluti in anima carente corpore putreſcunt nihil ad permutationem conferente innato, calore

lore à cõcoctionis ratione degenerant: hoc ſanè contingit aquoſis his humiditatibus quæ per vrinas excernuntur: atque ob id crudas vrinas concoqui dicimus, quãquam corpus ex coctis vrinis ali non poſsit. Generali præterea hoc concoctionis ſignificato vtimur, cum vel catarrhum, vel coryzam, vel fluentes ex his humiditates, vel eas quæ ex oculis manant, aut crudas aut coctas eſſe dicemus. Ad hunc modum & bilem vel crudam vel incoctam, vel coctam eſſe pronuntiamus. Cruda quidem flaua admodum eſt & acris & malè olens: Cocta autem & pallidior, & minimum malè olens. Bilem igitur crudam incoctamq́ue, ait ad ventrem de neceſsitate confluere, quæ ob prauam victus rationem tum ex capite, tum ex thorace trahitur, idq́ue cum fame ægros necant, nullo vtili ſolatium ventri præſtantes, atque cum ex inedia ad validos cibos propè vigorem intempeſtiuè tranſeunt. Recenſet deinceps & ſymptomata alia, quæ prauam ob victus rationem oriuntur. In primis quidem vigilias, quæ longam inediã ciboſq́ue intempeſtiuè exhibitos conſequuntur, quæ vtroque nomine medicorum culpant victus rationem. Quòd autem vigilias morbi cruditas conſequatur, manifeſtum ſanè exiſtit, ſi ſomnos concoctio ſequi debeat. Cæte-

rùm, Per triſtes, inquit, fiunt tum ob longam inediam, tum ob validum repentinum alimentum, quo grauatur venter, grauatuſque languidos reddit & mœſtos. Adde quòd & amaros fieri ait, quippiam manifeſtè præfato conſimile adſtruens: vt etenim ſunt qui ex melancholia tum languidi, tum mœſti fiunt, ſic alii quidem ſæpius acriter excandeſcunt, tanquam collecta aceruataque in ſtomacho bile. Vel ſanè cùm amaros fieri ait, eam quæ in ipſorum ore ex tali bile fit amaritudinem indicat. Deſipientiæ & acres excandeſcentias & bilem amaram, vel in ſtomacho, vel in cerebro collectam, conſequi natæ ſunt. Incerti & diſcurrentes lucis ſplẽdores, qui μαμάρυγες græce dicuntur, oculis fiunt propter eam quæ à ventre eſt exhalationem euaporationemque, & propter ſanguinis qui ad caput fertur, abundantiam. Atque ex his prius quidẽ ex importuna interdum fit ciborum oblatione, alterum autẽ propter eam quæ commodo futura ſit ſanguinis eruptionem, vel delirium imminens. Conſimiliter & aures ſonis implentur. tum propter eos qui à ventre ſurſum feruntur vapores, tum propter flatuoſum ſpiritum, qui in capite ipſo oritur. Corporis extrema, quæ ſunt pedes & manus, prompte perfrigere, male habente ventris ore haudquaquam nos

præterit, vtpote cùm vel propter longam inediam vehementer à mordentibus morde tur humoribus,vel ob importunā cibi mul titudinem grauatur. Patitur autem vtrũque ex ea quæ antedicta eſt victus ratione, qua medici ægros primis diebus vbi fame exiccauerint,tunc cùm tenuiter cibandum ſit,ad frumentacea repente tranſeunt edulia. Ob eandem rationem neque eorum qui ita cibā tur, vrinæ concoquuntur. Nam in ea quæ citra vel cremoris ptiſanæ,vel melicrati, vel oxymelitis oblationem fit exiccatione, ſan guis propterea quod non purgetur bileſcit, propterq; ſubitā ad eſculenta permutationē venter compatiente ipſi facultate vitali grauatur. Quod fit vt ſtomachicæ appellatæ ſyncopæ manifeſto nobis indicent facultatis vitalis ad os ventris condolentiam. Hoc ſiquidem tum magis tum primum ex importunis tum inediis,tũ cibis affligitur. Ob id igitur ſputa,& tenuia,& ſalſa,& parua, & ſynceris coloribus fieri ait,& ſudorem circa collum duntaxat,& anxietatem inquietationemq́ue & ſpirandi difficultatem. Crudus ſiquidem manet morbus propter exceſſum vtrunque, longam ſcilicet inediam, & intēpeſtiuam cibi oblationem. Cruditatē autē ipſam conſequuntur ſputa commemorata,veluti & circa collũ ſudores,virtute &

ob famis anginam langueſcente, & ob cibum intempeſtiuũ grauata. Conſimili modo & anxietas inquietatioque, quàm græcè ἀπορίαν dixit, commune eſt vtriſque ſymptoma, & ob longam inediam quæ vẽtrem † humoribus replet, & propter cibum intempeſtiuum grauantem. Verùm ſpirandi difficultas qua ſpiritus offendit, ob cibum intempeſtiuum magis quàm ob indigentiã oritur. Nam ſpiritum inter inſpirandum & offendere & quaſi ſiſti, tum anguſtiæ tum conuulſionis eſt nota. Latio etenim quæ ſurſum fit expirationem facit. Tali autẽ ſpiritui contrarium, tum in ſecundo tum in tertio de morbis populariter vagantibus libro percurrit inquiens: Duplex intro reuocatio veluti aſpirantibus. Quod autem ob cibum intempeſtiuum & non propter penuriam talis fiat ſpirandi difficultas, patet ex ſermone Hippocratis, ſpiritum frequentem vel magnum, valde perperam cibatis fieri aſſerentis: fit ſiquidem frequens magnusque, acto in anguſtiam ſepto tranſuerſo ab ea quæ in ventre continetur alimonia, cum videlicet neque victa, neque probè à ventre confecta inflationem parit. Nempe tunc ob ſepti tranſuerſi anguſtiam de neceſsitate minus aëris inſpiratur, quanquam thorax ſin ea qua prius dilatabat dilatatione [illegible]ter.

† ἰχώρεσι

Etg

Ergo quod nunc aëris deeſt priori qui inſpirabatur, id deficientem diminutumque reſpirationis vſum facit, atque ob eam rem animal maiorem reſpirationem facere cogitur, vel frequentiorem vel vtranque. Dictum autem abundè de ſpirandi difficultatibus omnibus in libris de ſpirandi difficultate, vbi tum harum tum aliarum difficultatum ſpirandi cauſas vnà cum propriis demonſtrationibus ſcripſimus: verùm quantum ad præſens attinet, hæc ſufficiunt. Ait præterea & ex præpoſtero cibatu ſupercilia quadantenus amplificari. Verùm id bifariam ſcriptum inuenitur. Nempe in quibuſdam exemplaribus ſingulari numero, ad hunc modum: † Supercilium quadantenus amplificatur]. In cæteris verò pluraliter: * Supercilia quadãtenus amplificantur. Significatur autẽ ex ea dictiõe, ſupercilia ipſa quodam modo euelli vel retrahi. Fitque illud interdum quidem ambobus conuulſim intentis, aut altero ſolo: interdum autem & altero reſoluto. Deinceps ait deliquia animi fieri, ſermonem ad ſymptomata referens, per quæ & veſtium reiectiones fiunt ardentibus ægris. Interdum autem & manus totæ tremulæ fiunt, plus aucto malo. Concuſsio autem labri inferioris, morſum in ore ventris vehementem ſi-

† ὀφρὺς δ᾽ ἠνωσίως μετίχουσα.

* ὀφρύες δ᾽ ἠνωσίως μετίχουσαι

gnificat. Quo ſit vt tale ſymptoma, ſvomitus acrium humorum etiam ſignum ſit.

Hæc ſi ab initio apparuerint, delirium graue vehemensq́ indicant, atque vt plurimum ægri moriuntur. 45

Dicta, inquit, ſymptomata ſi circa morborũ initia fiant, deliriũ vehemẽs denunciant. Morbi initiũ nunc intelligere oportet totũ illud tempus in quo nondum exiſtunt cõcoctionis notæ. Nempe & in libris de iudicationibus dictum eſt nomen principii & plura ſignificare & ſignificatũ quod nũc dictũ eſt, ſecũdum eã eſſe diuiſionẽ qua morborũ tẽpora diuidẽtes morbos ipſos cõſtare ex principio, augmento, vigore & declinatiõe aſſerimus. Ergo cùm nuper dicta ſymptomata vbi prope morbi vigorem apparẽt iudicationem futuram conſtantibus in morbis ſignificent: ſanè ſi in principio fiant, iudicationem quidem non denunciant (nihil enim in principio iudicari poteſt) ſed delirii notę exiſtunt. Scriptum autem & de his abũde in libris de iudicationibus, ex quibus totum qui de his eſt ſermonem perdiſcens, cũ illic plenior ſit quàm vt nunc omnino percurrere oporteat. Sed ſanè vt in cæteris, ita

in his ſummatim perſtringere ſatiserit. Ergo quoties natura ad excretionem properat, effatu digna in corpore fit permutatio, ob quam ſymptomata huiuſmodi cum maniſeſtiſsimis coctionis ſignis apparent. Verùm cùm perturbatio efficitur ſimilis, nullo à natura ad infeſtantium excretionem facto apparatu, tunc periculoſiſsimum eſt ſignum. Dictum iam & cæteris in commentariis de κρισίμοις, id eſt iudicatoriis ſymptomatis qualia ſint, & quænam ipſorum natura, & quonam pacto ab his differant quæ ἐπιφαινόμενα, id eſt ſuperapparentia vocantur, quo in genere erunt & ipſa coctionis ſigna. Nempe & prognoſticum, & librum de humoribus, & aphoriſmos iam ante hũc librum expoſuimus. Sanè ſemper de his eadem dicere, ad eum ſpectat qui prolixioribus vti conſueuit ſermonibus.

Qui autem euadunt, hi vel cum abſceſſu, vel ſanguinis è naribus fluxione, vel puris craſsi expuitiõe euadunt, neque aliter.

Cùm mori ipſos dixit, non ſimpliciter dixit, ſed vt plurimum adſcripſit: quaproter quonam pacto quidam ex ipſis ſeruentur dicere ſequens erat: quos nunc percurrit, atque quoſdam ex ipſis ſeruari ait, aut per ſanguinis eruptionem, aut per abſceſſum, aut

puris

puris abundè cocti expuitionem, ſimul quæ retulit ægros in huiuſmodi ſymptomatis incurrere propter multitudinem ſignificans.

Neque ſanè horum ita peritos video medicos, qui vt oportet dignoſcāt eas quæ in morbis contingunt virium infirmitates, & quæ ob vaſorum inanitionem, quā κενεαγγίην, dicunt, & quæ ob aliam quāpiam irritationem, & quæ ob πόνον, id eſt labore, & quæ ob morbi acumen fiant. Quas itē natura noſtra habituſq́; ſingulis affectuū ſpecies omnigenas fabrefaciat: quanuis cognitæ ſalute, & mortem ignoratæ ferant.

Quoniam de ægri robore imbecillitateque ſermonem fecit, qui victus ſcopi ſunt non contemnendi: ob id nunc ſermonē de imbecillitate repetit, quibus hæc fiat modis medicos cognoſcere debere aſſerens. Nempè quod quædam fiat ob vaſorum inanitionem, hoc enim vocabulum κενεαγγία id propriè & primum ſignificat, atque ob id ἀσιτία, ideſt, ciborum abſtinentia, κενεαγγία, id eſt vaſorum inanitio ſæpius dicitur, tanquam nomine generis etiam in ſpecie homines omnes vti conſueuerint. Alia

autem

autem ob πόνον, ideſt laborem, ſeu propriè dictum vt dolori idem ſit, ſeu vt quiſpiam dixerit, malam affectionem, qua in acutis morbis malè ægri afficiuntur. Aliam præterea virium imbecillitatem ob aliam quandam fieri ait irritationem. Nam ſi morſum dixit vel ventris, vel inteſtinorum, ſymptoma hoc ſub dolorum nomine intellexiſſe eſt viſus. Verùm ſi vel vigilias vel oris ventris affectionem dixit, non propriè interpretari viſus eſt. Cæterùm virtus exolui videtur, & ob euacuationem quæ fit vel ſanguinis eruptione, vel vomitu, vel deiectionibus, vel ſudoribus, & † ob longiorem quàm par ſit inediam, & propter tum dolorem aliquem, tum vigilias, tum aſsiduas purgandi ventris ſuſcitationes, atque etiam cum os ventris ita affligatur, vt ſyncope inſultet, idque vel propter grauantis alimoniæ multitudinem, vel contriſtantem quandam ipſius qualitatem. Nempè hæc virtutem celerrimè tum fatigant, tum diſſoluũt. Omnes igitur hæ virium offenſæ ex manifeſtis quidem fiunt cauſis, ſed aliæ ex non manifeſtis: vt quãdo abſq; manifeſta vacuatione vel vigiliis vel inedia vel oris ventris ſenſu ægri ad talẽ ſubtrahũtur corporis affectionẽ, quã in prognoſtico ſcripſit Hippocrates, inquiens: Naris acuta, oculi concaui, collapſa tempora. &

† Alicubi legitur δι' ἀσιτίαν μακροτέρου τοῦ νοσήματος idest ob inediã ex longiore morbo.

ra. & quæ deinceps ſunt. Nam hæc corporis conditio fit quidem & ob vigilias & ob excretionem quandã quæ multa fit, & ob inediam: fit quoque & abſque his, cùm ſcilicet corporis humores tenues fuerint, & febris calor acris. Nam euaporantur qui ita extenuantur, per incenſibilem euacuationẽ. Cęteris autẽ & ob intẽperaturã principis vnius partis affectæ imbecilla redditur facultas. Primum ſiquidẽ affecta prima laborat, deinde affectuũ participatione & reliquæ duę. Didiciſti enim vnã eſſe in neruis facultatẽ, quæ principium habet cerebrum, alteram in arteriis cuius principium eſt cor: tertiam verò in venis quæ ex hepate oritur. Ergo partis, vnius quæuis illa fuerit, intemperatura propriam interdum facultatem violauit: cui affectus participatione conſenſerunt reliquæ duę facultates. Velociſsimę igitur fiũt corde patiente, mortes: Deinde affecto cerebro: Tardiſsimę ab hepate prodeũt. Vt enim partes hæ intemperie affectæ maximam facultatis vnaquæque ſuæ offenſam incurrũt ſic partes aliæ principio vnicuique propius appoſitæ, ſi forti intemperatura affligantur, virtutum principia ad ſympathiam agunt. Sunt etiam aliæ, quæ quanuis propius appoſitæ nõ ſint, ob generalem tamen communitatem vel quandam affectionis proprietatem

tem partes virtutum principia continentes lædunt. Os igitur ventris cùm vitalem facultatem ad ſympathiã agit, ſyncopas infert: cũ verò proprie animalẽ appellatam, deſipientias vel conuulſiones. Vterus interdum & apnœas, quas non ſpirationes propè dixeris: interdum & neruorum contenſiones. Verũ ſingula hæc completa † ſimpliciter cognoſcuntur: cùm verò fiunt & ſenſim increſcũt, medicos pleroſque latẽt. Quæ ſanè nõ quãdo ob magnitudinem auxilio iam carent, tunc cognoſcere oportet, quod vulgo contingit, ſed & cùm incipiunt, & fiunt: hoc ſiquidem optimum eſt. Quod ſi fieri non poteſt, ſaltem omnino cùm increſcunt, dignoſcere eſt neceſſe. Sanè hæc omnia Hippocrates ſignificaſſe mihi videtur cũ inquit: Quas item natura noſtra habituſq; ſingulis affectionum ſpecies omnigenas fabrefaciat. vbi naturam temperaturam dixit, & habitum ſtruem corporis cõpoſitionemq;. Nam qui raram ex natura habẽt texturam, tum euaporantur, tum ſyncopam facilè incurrunt. Qui verò denſiore conſtant textura, hi in morbis cunctantur, diutiuſque trahũt. Sic autem & partes nonnulli habent, alias quidẽ frigidiores, alias calidiores, aliàs ſicciores, & alias humidiores: ſed omnibus peculiare tẽperamento malum.

† Melius in antiq. exẽpl. legitur ἅπασι *pro* ἁπλῶς *.i. ab omnibus.*

Ingens ſiquidem malum eſt, ſi ob laborem morbiq́ acumen imbecillitato porrexerit quis potum vel ſorbitionem copioſiorem, vel eſculentum, imbecillitatem eam ex vaſorũ inanitione cõtigiſſe arbitratus. Neque ſanè calumniã effugere poteſt, qui ægre valentem ex vaſorum inanitione non cognoſcit, torquetq́ victus genere. Periculum ſiquidem adfert erratum hoc: ſed longe minus quàm alterum, atque riſu dignum magis. Nam ſi medicus alius vel plebeius ægrum interuiſerit, cognoueritq́ ea quæ contigerunt, dederitq́ tum edendum tum bibendũ quod alter vetuerit, is præſidium attuliſſe exiſtimabitur. Talia autẽ maxime ab his vituperantur hominibus, qui res ad nigrum vertunt. Nempe qui ægrũ interuiſit vel medicus vel plebeius, hunc à mortuis ſuſcitaſſe ipſis videtur.

Ob dolores ſæpius ægri ſine pulſu redduntur, animiq; deliquia incurrunt, & nullo pacto queũt moueri, ſimiliter & ob morbi acumen. Sunt autem quibus non ob hæc virtus offenditur, ſed ob vaſorũ quomodo libet

libet factam euacuationẽ. Siue igitur ob euacuationẽ ſenſui manifeſtã, ſiue ob eã quæ ꝑ halitũ fit diſcuſsionẽ, ſiue ob inediã virtus labefactata fuerit: qui ita affecti ſunt, cibari quàm celerrimè expoſtulãt. Cõtra autẽ qui ob dolorem vel morbi acumen parũ valentem habent facultatem, vacuatione interdum magis quàm repletione indigent: imò qui cibum his exhibet, maximum adfert detrimentum. Verùm qui ex vaſorum inanitione parum valent, hos ſi quis diæta tenui preſſerit, lædet: quamquam non æquæ euidenter vel celeriter. Ignorare autem ſi æger parum valeat ob vacuationem, magis quàm ob dolorem, probro vertitur. Cætera dictionis manifeſta ſunt.

49 *Scribemus autem & horum notas, quibus ſingula dignoſci poßint.*

Rurſum & hic pollicetur Hippocrates, ſicuti, paulò ante, ſe librum alium quendam de morbis acutis ſcripturum.

50 *Similia porrò his quæ ventriculo contingunt, hæc exiſtunt. Nam ſi corpus totum præter conſuetudinem valde quieuerit, non confeſtim robuſtum magis euadit: quòd ſi diutius otiatum ad labores*

ſeſe repentè verterit, vile profectò quippiam euidenter operabitur. Ita de cæteris corporis partibus eſt exiſtimandum. Nempe & pes, & cætera quæ articulis prædita ſunt partes laborare non conſuetæ, tale quippiam patiuntur, ſi poſt longum tempus ad laborem ſubitò ſe vertant. Hæc tolerabunt oculi, & dentes, & quicquid huiuſmodi eſt: præterea & cubile præter conſuetudinem & molle & durum, laborem facit. Quod item ſub diuo eſt, præter ſolitum corpus indurat.

Rurſus ad inſtitutum rediit Hippocrates, abſoluto de virtutis imbecillitate ſermone, quem per digreſsionem à priſtino mutauerat inſtituto: aitq; quæ nunc dicuntur ſimilia quodam modo eſſe his quæ ventri contingere dicta ſunt. Nempe ſcopum dirigit ad ſummam eam in qua mutationes ſubitas magnam languentibus adferre læſionem aſtruit. Quod autem hoc in loco ſcribit, huiuſmodi eſt. Vt venter diutius omnino otiatus functionem perficere probè non poteſt, niſi prius ſenſim rurſum aſſueſcat, & ſuas exerceat operationes: ſic corpus vniuerſum, ſingu

ſingulæq́; aliæ partes. Deinde & partes aliquas ſerie continuata nominatim commemorat, atque tandem in fine ſermonis, eius quæ in cubili fit mutationis mentionem fecit, aſtruens ſanè & nunc quod ab initio de cõſuetudinis mutatiõe eſt ab eo propoſitũ.

Sed horum omnium exempla quædam perſtringere ſatis fuerit. Nam ſi quis vlcus neq; admodùm inſigne, neq; valde vile in tibia acceperit, fueritq́; homo cui neque admodum difficulter, neque valdè promptè vlcera ſanentur, & prima protinus die ita iacens curetur, vt nequaquam crus tollat: hoc ſanè pacto ſine inflammatione manebit, citiusq́; ſanitati reſtituetur, quàm ſi delinquens curetur. Quòd ſi vel quinto, vel ſexto, vel ſuperiore adhuc die ſurrexerit, atque ambulare voluerit, magis laborabit quàm ſi ſtatim ab initio errans curatus fuiſſet. Porrò ſi & multũ & repentè ſe fatigauerit, multò magis laborabit quã ſi ita curatus in diebus huiuſmodi ſeſe laſſũ & defatigatũ reddiderit.

De repentina adhuc mutatione, vt antea

in exemplis aliis, ita & nunc in vlcere ſermonem facit Hippocrates. Nam ſi quiſpiã (inquit) vlcus in tibia habens, qui & quieſcere & iacere indigeat, quiete ambulet (hoc enim ſignificat πλανώμενος ἐκτρεύοιτο, id eſt peccans curetur) lædetur quidem prorſus: ſed minus quàm qui primis diebus quieuerit, deinde ſubitò circa quintum vel ſextum, vel diem etiam ἀνώτερω, id eſt ſuperiorem, tertium videlicet vel quartum ambulare cœperit. Sunt qui vocabulum hoc ἀνώτερω, de ſequentibus dici diebus exiſtiment, ſeptimo ſcilicet, octauo & nono: quod ſi ipſis placebat, eos principium dictionis per ε, &, ξ, ἐξώτερω & non ἀνώτερω, per α, &, ν, Quale autem inquiunt, tale fieri non valet vlcus, vt ſcilicet non parum lædatur qui ſeptima vel octaua ambulare cœperit, & antea quieuerit: & grauiter dixerim ſi vlcus magnum fuerit, vel laborans fuerit vnus ex his, quibus vlcus difficulter curatur, & magis ſi ambo cucurrerint. Quòd ſi neque vlcus magnum fuerit, neque laborans fuerit cui difficulter vlcera curentur, curetur autem conuenienter, (nam & hoc ſubaudire in ſermone oportet) iam circa ſeptimam aut octauam bene habebit, & ambulare citra læſionem poterit. Quam ob cauſam ſermoni adiecit: Vlcus neque admodùm ἐπίκαιρον, id eſt notabile

inſigneque, neque valde εὔηθες, id eſt vile: ſimplex,ſcilicet εὔηθες, vocans. Fueritq́; item homo cui non admodùm difficulter vlcera ſanentur. Is ſiquidem ſi nihil aliud circa curationem erratum ſit,ſolùm quia mediocriter ambulet, & incedere indigeat, lædetur quidem, ſed non ita grauiter, vt ſi primis diebus quieuerit,mox tertia, vel quarta, vel quinta, vel ſexta obambulare cœperit. Qui verò magnum vlcus habuerit, & is ſit cui difficulter vlcera ſanentur, non mediocriter,ſed grauiter lædetur ab initio obambulans: veluti & qui paruum vlcus habuerit,atque is ſit cui faciliter admodùm vlcera ſanentur,ſi primis diebus quieuerit,& quinta, vel ſexta ambulare cœperit, non grauiter, ſed mediocriter offendetur. Ob eam igitur cauſam Hippocrates de eo, qui in vtraque oppoſitione medium obtinet, ſermonem fecit. Oppoſitionem autem dicit, tum eam quæ in magno & paruo vlcere comperitur, tum eam qua homo dicitur δυσελκὴς & εὐελκὴς, id eſt cui tum difficile, tum facile vlcera ſanantur. Quòd nihil referat dicere inſigne vlcus,vel magnum, palàm eſt. Nempe, ἐπίκαιρον, id eſt inſigne, propter loci naturam tale fit. Magnum verò virtute perficitur, etiam ſi ſectione corporis paruum ſit, vel ipſa ſectionis magnitudine inſigne

fiat. ἰώνης verò, id eſt vile, quod ſimplex eſt & paruum, vel propter loci naturam, quæ vilis & abiecta eſt, vel propter ſectionem ipſam paruam factam, dicitur.

Omnia igitur hæc inter ſe ſubitam omnem ſupra modũ huc & illuc mutationem nocumẽtũ inferre perpetuò teſtatur. 52

In exemplis ſingulis præſentis ſermonis mentionem facit Hippocrates, quapropter & nunc in exemplo quod de vlcere facit, idẽ eſt exequutus. Nempe διὰ τέλεος, id eſt perpetuò, idem ſignificat quod διὰ παντὸς & ἀεὶ, id eſt vbique & ſemper.

Multiplex itaque in ventre eſt læſio. Nam ſi ex multa vaſorum inanitione repentè quid plus iuſto ingeratur: ſimiliter ſi reliquum corpus diutius otiatum ſubitò ad laborem vehementem ſeſe verterit, multò magis lædetur, quàm ſi ex multo cibo ad vaſorum inanitionem transferatur. Corpus re vera his ceſſare oportet, et ſi ex multa fatigatione ſubitò ad otium, ignauiáq́ deſciuerit. Oportet autem & illis ventrem à ciborum ceſſare multitudine, 53

ne, alioqui læſio in corpore fiet, corpusq́; totum grauabitur.

Quod primum omnium demonſtrare decreuerat, id de ſubitis in ventre mutationibus fuit. Deinde ab hoc ad generalius, quod & vniuerſalius dicunt, tranſiens, de repentina omni conſuetudinis mutatione huſque percurrit. Nam cùm ſpecialiora in generalioribus, & particularia in vniuerſalibus contineantur, ventrisq́; permutatio cũ ſubita omnium mutatione demonſtrata ſit, nunc rurſum ad ventrem reuerſus, mutationum quæ in eo fiunt differentias edocet. Aitque longè grauiorem in victus mutatione eſſe læſionem, cùm ex multa inedia repentè plus modico ingeritur, quàm ſi ex multo cibo ad inediam tranſmutatio fuerit. Simile huic fieri in toto corpore deprehẽditur. Nã minus læduntur qui ex motione ad quietem ſubitò trãſeunt, quàm qui ex quiete ad motionem demigrant. Rurſum & hoc in loco permutationis intempeſtiuæ emendationes correctionesq́;, veluti & in præmiſsis adſcripſit, quamquam id ad præſentem non videatur pertinere ſpeculationem. Quæ autem adſcripſit, hæc ſunt: Qui ex motu quidem, actioneq́ue in otium, ſegnitiemq́; tranſeunt, eos ἰλινύειν, id eſt ceſſare, &

toto quieſcere corpore præcipit: quod idem huic ſententiæ exiſtit: Vbi fames, laborandum non eſt. Verùm qui ex multa fatigatione ad quietem tranſeunt, eos pauciora ingerere iubet, quod eſt & ventriculum quieſcere. Quoniam qui toto corpore non labo rans, conſueta ingeret, is multitudinem ſubalet. Qua efficitur ratione, vt totum corpus grauetur, laboretque. πόνος, id eſt labor, nunc Hippocrati læſionem indicat, multis particularibus læſionibus genus exiſtens.

De mutatione quæ in hæc vel illa fit, plurima ſum loquutus, quod reuera hæc nouiſſe commodiſſimum ſit, cum ad omnia, tum ad id de quo nūc agitur. Nam & in morbis acutis ex vaſorum inanitione ad ſorbitione tranſitur. Tranſeundum quidem præcipio ego: ſed ſorbitionibus haudquaquam vtendum prius, quàm morbus ad maturitatem perductus fuerit, aut ſignum aliquod aliud apparuerit, vt in inteſtinis vacuatorium vel proritatorium, vel in hypochondriis qualia ſcribentur ſigna. 54

Rurſum ſermonem totum in ſummam vnam

vnam coëgit. Hippocrates. In habentibus quidem ſimiliter, victum haudquaquã permutare pręcipiẽs, verùm in his qui ex ſanitate ad morbum tranſeunt permutare quidem, non tamen vt cęteri permutant. Deinde compendio quodam victus ſcopum in acutis morbis declarauit. Nam ſi morbus maturuerit, tranſeundum ad cremoris ptiſanæ exhibitionem præcepit: & ſi adhuc crudus fuerit, non tranſeundum, niſi forſan ſymptoma aliquod, quod vires proſternat, apparuerit, vt vel vacuatio ventris immodica vel aliud quippiam quod proritet. Cõmuni autem proritationis nomine comprehendit omnia, quæ quouis modo virtutem ad infirmitatem agunt: quo in numero cenſentur & morſus quem acris humor, ſiue in inteſtinis, ſiue in vẽtriculo, & præſertim ipſius ore parit; & vigilia, & ira, & mœror, & lumbrici elminthes, qui ab inteſtinis ad ventrem vſque aſcendunt, & cutis totius, aut membri alicuius qui nocte aggrediatur pruritus: ita vt virtus non ſolùm ob irritationem, verùm quoque & propter vigilias exoluatur. Præterea inquit: Vel in hypochondriis qualia ſcribentur ſignat. Nam & ipſa dandam vel non dandam commonſtrabunt alimoniam. Fieri ſiquidem poteſt, vt intelligatur vtrunque: ſed alterum magis

pro ſermonum intelligentia. Nempe præcipiens à ptiſana abſtinendum ante morbi maturationem, cum ſcilicet æger ſufficere poſsit, adiecit: Niſi ſignum aliquod apparuerit, vel in inteſtinis vacuatorium, aut proritatorium, vel hypochōdria qualia ſcribentur. tanquam hæc cremoris exhibitionem ante morbi maturitatem admoneant. Forte hypochondria dicit, quæ vehementer exaruerunt, & ſqualida admodùm exiſtunt. Talia nempe contingunt & mortiferæ faciei, de qua in prognoſtico dixit: Naris acuta, oculi concaui, & collapſa tempora. Nempe is ſignorum concurſus hypochondrium habet ita compreſſum, vt quempiam ex inexercitatis fallat, tanquam reuulſum videatur. Verùm diſtendi vehementer ob ſiccitatem, & propter phlegmonem reuelli idem non ſunt, quamquam exuperans corporis ſiccitas tenſionem ſepto tranſuerſo & hypochondrio pariat maiorem. Sed maximè animaduertas, diſtinguasq; à ſiccitate phlegmonem, quòd ſanatio non vna ſit, oportet. Nēpe qui hoc ipſum ob phlegmonem habent, tenui egent victu: qui verò ob ſiccitatem, cōtrario, vbi ſæpiuſculè paucum exhibemus ptiſanæ cremorem.

Fortis vigilia, potus, ciboſq; tum cru- 55

dos,

dos,tum incoctos reddit: Verùm ea quæ in alia ſit tranſmutatio, corpus diſſoluit, excoctionemq́; & capitis grauitatem parit.

Sæpius exiſtimaui librum hunc in typis repertum,poſt mortem Hippocratis eſſe publicatum. Non ſecus etenim quàm hoc pacto facta eſſe videtur inordinata ſermonum compoſitio. Nam quæ ab Hippocrate inueniebantur exempla, hæc in libro ad fidem vniuerſalem ſcripta ſunt,alia quidem in facie,alia in tergo. Neq; enim vnicuique, tum adſcripto,tum addito ſuum aſsignare ordinem potuit. Ergo quod ab Hippocrate in præſentiarum dicitur, id manifeſtè tum incompoſitum,tum inordinatum exiſtit. Neque enim hoc in loco aſcribendæ rei huius occaſio fuit: quanquam bene paulò ante, cum de ea quæ præter conſuetudinem ad contrarium fit mutatione exempla ſcripſit. Nempe illis adſcribi debuit. Quæ etenim ad vigiliam inſueta fit mutatio, crudiores tum cibos,tum potus efficit. Ad ſomnũ verò multum,eumque ſtudio quodam accerſitum,ſegniciem corporis & capitis grauitatem. Si enim dixit ἐφθότητα, id eſt excoctionem, & diſſolutionem, & capitis grauitatem,verbo vno cõiunctã,comprehenſamq; manifeſtat

robo

roboris exolutionem. Commonſtrat autem & nomen ἐφθότητος, id eſt excoctionis, quæ ob calidam humiditatem fit, non ob ſiccitatem. Nempe vigilia per halitum digerere & ſiccare, nõ quę in imò ſunt coquere nata eſt: ſomnus verò humectare, ſpiritumq́; & effluuia cohibere. Non igitur abſque ratione in eorum qui plurimum præter conſuetudinem dormiunt corpore halituoſa redundant excrementa: atq; ob eãrem tota ipſorũ conſtitutio excoctis ſimiliter exoluta redditur.

*

GAL

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS De victus ratione in morbis acutis Commentarius tertius.

*

IOANNE VASSAEO
Meldenſi interprete.

Qvibus autem vinum dulce, vinoſumq́ & album, & nigrũ, melicratumq́, & aqua, & oxymeli inſigniantur, in morbis acutis, diſtinguere oportet.

Non incompoſitè ſolum, inordinateque, verũ quoque & diminutè vinorum catalogum fecit. Eſt ſiquidem vna ipſorum differentia in colore: alteram qualitas in guſtatu facit: tertia conſiſtentiam reſpicit: quartam odor progignit: & quinta in virtute reperitur. Quæ ergo in colore eſt, ea album, nigrum, fuluum, flauum, & rubrum dicitur. Verum

Verùm cum & aliæ quæ medium obtineāt, ſint differentiæ,ſanè vt in colore,ſic in virtute permixtæ reperiuntur. Quæ autem ex vinorum guſtatu eſt differentia, ea in dulce & auſterum diuiditur: & ex his mediū, tum quòd nullam quæ manifeſta ſit habet qualitatem,tum quod ex vtraque cōſtat qualitate. Præterea & in id quod acre appellitatur. Verùm quæ in conſiſtentia reperitur differentia,in aquoſum ſecatur, & tenue, & in valde craſſum, & in horum medium, atque in ea quæ medium hoc & extrema interiacent. At ſecūdum eam quæ in odore eſt,alia quidem boni odoris ſunt,alia verò non boni odoris exiſtunt,ſed ferientem quandam, & inſuauem nacta ſunt qualitatem: alia nullo pacto odorem habent,ſed ſunt aquę inſtar inodora. Differētia verò in facultate eſt,ob quam aliud quidem potens, aliud verò imbecillum,aliud medium,atque aliud quod medium hoc & extrema interiacet. Vinum potens, vehementer celeriterque corpus calfacit,caputque ferit: imbecillum cōtrario agit modo. Quæ verò medium obtinent, nota euadunt, ſi ab extremis diſtinguantur. Potens,vinoſum appellatur,imbecillum,aquoſum. Nempe in quo vinum aquam euincit, id cum in aliquo vehementiſsimum eſſe videbimus,iure vinoſum appellabimus. Sicuti

&

& contrarium aquoſum, quod aquæ maximè in omnibus ſimile exiſti, tenuitate ſcilicet, & colore: & odoris carentia, & non manifeſta calfactione. Hæ igitur in vinis propriam ſecundum naturam reperiuntur differentiæ. Sunt qui his adiiciant eam, quæ ex tempore deſumitur differentiam, qua vetuſta quædam ſint admodum, alia recentia, & alia quæ in medio horum conſiſtant. Sed quòd differentiæ huiuſmodi eorum ſint, quæ extrinſecus accidant, palàm eſt. Nempe quatenus tempore acriora & calidiora fiunt vina, atque vnà cum his tum colorem, tum ſubſtantiam, tum odorem mutant, eatenus differentiam aliquam in vinis tempus facere videtur. Quòd ſi nihil horum immutetur, neque ab aliquo vinum vetus dicetur, neque recens. Imò neque nunc ità dicunt tanquam vini ipſius annis opus prima ratione habentes, ſed tãquam ſimul cum annis facultatem commonſtrantes. Non enim ob tempus vina vel iuuant, vel lædũt, ſed ex propriarum differentiarum mutatione id habent. Ergo cũ de vinorum agimus differentiis, temporis mentionem facimus per accidens, & non propriè, neque primum. Cæterùm inter proprias vinorum differẽtias quędam iuuant, læduntque prima ratione, aliæ non per ſe, proprieque, ſed per accidens.

Dul

Dulcedo quidē & auſteritas propria ratione: ſic tum potētia, tum imbecillitas, tum tenuitas, tum craſsities. Sed differentię quę tum colore, tū odore deſumuntur, nō primū, ſed per accidens: quoniā vinorum hæc quidē & aquoſa, & alba, & fulua, & nigra: alia aquoſa & inodora vt aqua, vel inſtar aromatis, vnguentique bene olentia. Si igitur vinorum hæ ſint differentiæ, quæ & ſecundum propriam virturem & per accidens numerentur, iam tibi conſtat de eo tum ordinis, tum numeri, qui in præſenti dictione ſit defectu. At ſi in ſequentibus omnium quæ commodæ ſunt, differentiarum meminiſſe Hippocrates videtur, veniam inter exponendum defectis dabimus.

Vinum dulce vinoſo minus caput grauat, minusq́ mētem ferit, atq; quouis alio facilius per inteſtina deſcendit: lienem tamen, iecurq́ tumefacit, picrocholisq́ nullo pacto eſt idoneum. Nempe his ſitim facit, ſuperiusq́ inteſtinum inflat, non tamen inferiori pro flatus ratione eſt inimicum, etſi non admodum penetret qui à dulci vino eſt flatus, ſed diutius circa hypochondria moretur.

Vinum

Vinum dulcè ſecundum guſtandi qualitatem nominatur, qua & auſterum & acre, vt aquoſum prætermittamus, quod non omnino ab aſtringente degenerat, tametſi languidam, exolutamque habeat aſtringendi qualitatem. Nam ſi aquæ comparaueris, percipies manifeſtè ex ea comparatione guſtum huiuſmodi vinorum, eorum eſſe, quæ modicam nacta ſunt aſtringentiam. Aquoſum autem vinum appellant homines, quod aquæ tum colore, tum ſubſtantia ſimile eſt. Perſpicuum ſiquidem vt aqua, ſplendidum & purum, & ſubſtantia tenue videtur. Protinus autem & facultate aquæ ſimile exiſtit, neque imbecillum caput feriens, neque infirmos neruos, quando ne quidem manifeſtè calfacit. Sed de vino hoc rurſum tractabitur. Dulcè igitur vinum hoc quidem modo ab ea quæ in guſtu reperitur qualitate eſt nominatum, ſed multis numeris ab aqua & colore & ſubſtantia receſsit. Neque enim tenue exquiſitè, neque album vidiſti aliquando vinum dulcè: ſed plus minus dictis recedit, & neutrum horum habet. Dulcia autem vina maximè ſunt theræum & ſcybelites, craſſa vtraque & nigra. Dulcia quoque & ea quæ in Mæonia ſunt, therinũ, & caryinum, tanto dictis & craſsitiæ & nigritiæ ſuperiora, quanto dulcedine inferiora. Præterea

quod hepſema & ſireon à Græcis & à Latinis ſapa appellatum, ex cocto muſto conficitur: quo dulcius vino perficitur, eo & colore nigrius, & ſubſtantia craſsius apparet. Quarto autem de ſimplicium medicamentorum viribus, dulcem omnem ſaporem à caliditate, quæ non immoderata & vehemens ſit, fieri demonſtrauimus, ſicuti & acrem in vehementer calfacientibus. Acrimonia ſiquidem horum eſt inſeparabilis. In vſu verò vinum dulce mediocriter calfacere videtur, ſitimque facit propter tum caliditatem, tum craſsitiem. Ita ſanè & muſtum quo diutius in igne verſatur, eo tum craſsius, tum nigrius, tum dulcius euadit: quanquam ſupra modum coctum amaritudinem contrahat, quo modo & mel ipſum, quod quanquam omnium dulciſſimum ſit, longa tamen coctione amarum redditur. Sed vt iam retuli, de qualitatibus omnibus guſtabilibus in quarto de ſimplicium medicamentorum viribus eſt tractatum, atque hoc in loco, vt in aliis, ſuper Hippocratis libros expoſitionibus non demonſtrationes, ſed concluſa tantummodo recenſeo. Cùm igitur vinum dulce viſcus calfaciant, ſitque vt dictum eſt ſubſtantia craſſum, particulares ipſius facultates quas epotum commonſtrat, ſecundas qualitates conſequuntur.

ſequuntur. Color ſiquidem ſua ratione nullo pacto vel iuuare, vel lædere poteſt. Ergo vinum huiuſmodi pro ſubſtantiæ craſsitiæ tarde meat: quapropter tantum abeſt, vt ex obſtructis partibus aliquid adimát, vt etiam obſtructiones adaugeat. Atque ob id hepati adfecto maximum adſert detrimentum, præſertimq́ue vbi vel phlegmone, vel ſcirrhus occupauerit. Sed moderatius lædit, vbi vel ab humorum craſsitie viſcus oppilatur, vel propter imbecillitatem afficitur, vti in affectionibus, quæ propriè hepaticæ nuncupantur. Poſt hepar, lien à vinis craſsis læditur: non tamen pulmo, cum bronchia craſſum habent humorem. Nempe in hepate ex amplis portæ vaſis ad anguſta ſtrictaq́ue vaſorum, tum gibbæ, tum ſimæ proceditur extrema: per quæ eorum omnium quæ in corpus totum digeruntur tranſmeatio fit. At in pulmone contrario euenit modo. Nam per venas multas digeſta, cõfectaq; in amplam brõchiorum & primo minorum irruunt capacitatem, atque ab his ad maiora excipiuntur, ſecum & craſſos tollentia humores, quibus non calidiora ſolum, verum quoque & tenuiora exiſtunt. Scis autem pulmonem ipſum ab humoribus craſsis, viſcoſisq́ue per tuſſes expurgari. Nam qui aquoſi ſunt, & exquiſitè tenues,

aërem qui tuſsiendo extra mittitur, circumfluunt. Aër etenim tanquam manus quędam exiſtit, quæ ſurſum craſſos humores ſecum ferat. Sed craſsitiem humorum talem eſſe oportet, vt ab aëre ſurſum ferri poſsit, & non vt lutum bronchiis illitam eſſe & infarctam. Ob id ſanè viſcoſos humores tuſſes non expurgant: nempe manent, & interna viſci inſtar occupant bronchia. Ergo quæ ad eductionem eorum qui in pulmone continentur craſſiorum humorum futura ſunt idonea medicamenta, moderatam humiditatem habere debent. Quòd ſi viſcoſi humores fuerint, non humiditate ſolùm eſt opus, verum quoque & ea quæ ab acidis fiat ſuccis deterſione. Ob eam rem melicratum quidem ad craſſorum humorum expuitionem eſt conuenientiſsimum, oxymeli verò ad viſcoſorum. Poſt melicratum ptiſana eſt, atque ab ea vinum dulce, ſi coctis iam tum peripneumonia, tum pleuritide propinetur, idque non vexatis inflammatione corporibus. Quod ſi vinum huiuſmodi epotum ſitim faciat, ad expuitionem minus idoneum redditur. Verùm vt vno abſoluam verbo, vinum dulce in acutis morbis ad expuitionem, tum propter dictas operationes, tum propter communem vinorum omnium rationem qua vires roborant, idoneum exi-

ſtit,

ſtit,& maximè his qui quæuis humida, quæ tum in thorace,tum in pulmone continentur,expuunt. Didiciſti autem humida illa varia tum ſubſtātiis,tum qualitatibus,tum virtute eſſe in Prognoſtico,vbi ſputorum expoſui differentias. Nullum ſanè bonū aliud vinum huiuſmodi habet febrientibus propinatum. Minus tamē vinoſo quod vehementer calfacit, lædere poterit. Commodum præterea aliud nihil habet præter ante dicta, niſi quod ventris permeationem modicè iuuet. Ob id igitur Hippocrates,vbi à minus lædentibus quæ multa ſunt,doctrinæ exordium fecit,ad iuuamenta ipſorum quæ pauca ſunt circa finem ſermonis tranſiit. Percurramus igitur quæ recenſet, dictionem ipſius perſequentes. Vinum dulcè minus quàm fortia potentiaque mentem ferire ait,id eſt, minus deliria progignere:fortia ſiquidem vina vehementer calfacientia caput humoribus, vaporibusque,& caliditate replent. Vina igitur dulcia,quo magis à vehementi caliditate abſunt ,eo minus tum caput grauant, tum mentem lædunt. Sed facilius per inteſtina deſcendere ait, & viſcera tumefacere , id eſt, viſcerum tumores augere. Sed de his dixi paulò ante. Præterea dulce vinum non idoneum eſſe ait picrocholis,id eſt,qui amaram bilem ſibi aceruant. Nempe medici χολὴν,

id eſt bilem, ſimpliciter & pallidā & flauam dicere conſueuerunt: μέλαιναν verò χολὴν, id eſt nigram bilem hoc toto appellare, & non χολὴν, id eſt bilē ſimpliciter: ſed hæc quidem acida eſt, amara autem quæ flaua. Ob eas res picrocholos appellat Hippocrates, qui redū-dantem habent huiuſmodi bilem. Permixta autem aquoſis humoribus & liquidiſsima & pallida videtur. Sola verò cū exiſtit, & craſ-ſa, & flaua eſt. Quę autem huiuſmodi bilem procreant, ſunt calida & ſicca temperamen-ta, ad cuius generationem idonei ſunt & dul-ces omnes humores. Quo fit, vt omniū ho-rum maximè mel bileſcat, quod dulciſsimū ſit, deinde & dulcia vina. Non ſolùm autem quod caliditas multa tales humores amaros reddit, propterea dulce vinum febrientibus & præſertim vbi calidi & ſicci temperatura fuerint, idoneum non eſt: verum quoque & quod craſſa ſint huiuſmodi vina, neque per vrinas velociter deſcendant, neque citò diſ-flentur, tranſpirentque. Quo fit, vt bilioſos humores neque ſecum agant, neque excer-nant. Solis ergo his vnum ineſt bonū, quod ventrem emolliant: quod ſi non fecerint, o-mni pacto nocent. Præterea & ſiticuloſa ſunt, hac re quod facilè bileſcant, commonſtrantia. Flatuoſum quoque vinum huiuſ-modi eſſe aſſerit. Nempe incaleſcentes craſſi humo

humores, flatum ſibi ſimilem generant, tum vaporoſum, tum craſſum. Quod autem tale eſt, inflationes parit. Quapropter ex tenuibus vinis non prodit flatus, quanquam interdum quippiam generetur, quod & tenuiũ ſit partium, & aeroſum, non nebuloſum vaporoſumque. Cæterum dulce vinum inferioribus inteſtinis non eſſe inimicũ ait, quãquam tarde meet qui ab ipſo eſt flatus, moreturque circa hypochondrium. Ea autem occaſio eſt ob quam non admodum turbet inferiora inteſtina, quia circa hypochõdriũ moretur, donec perfecte coctus & tenuatus fuerit: quòd ſi ſemel coctus fuerit, commeabiliorem tenuiorumque partiũ habebit naturam. Qua igitur ratione à ſupernis ad infernas expellitur partes, eadẽ ab infernis extra mittitur.

Vrinas ſiquidem hoc minus, quàm vinoſum album omnino mouet.

Quod nam vocauit vinoſum albũ, conſiderabimus. Nam antea vinoſum vinum tum eſſe, tum appellari diximus, quod iure optimo aquoſo opponitur. Valenter igitur ipſum & calfacere, & caput replere, & deſipientias procreare, & calorem febrilem augere eſt operæ pretium. Sed vinum hu-

iuſmodi album non eſt, neque cum nouum exiſtit, neque cum vetus quando nequidem aliud quippiam antiquorũ vinorum manet albũ, etſi quàm maxime circa initia tale fuerit: imo ſemper fuluius redditur, & tandem flauum. Viſus eſt ergo Hippocrates dixiſſe vinoſum album auſterum, quod neque vrinas mouet: ſed ſi tale craſſum fuerit, circa hypochondriũ moratur: ſi vero non craſſum, neque multum moratur, vt nigrum: neque albis ſimul & mediocriter auſteris ſimiliter ad vrinas deſcendit. Nempe vina hæc vrinas cient quod vtranque tarde per vrinas deſcẽdendi effugerũt proprietatem, tum eam quę aquæ eſt, quam obfrigiditatẽ nacta eſt, tum eam quam vinum nigrum propter craſſitiẽ habet. Vinum ſiquidem album & auſterum minime calidum inter vina exiſtit: atque ob id iis quæ ad ventrem fiunt deſtillationibus idoneũ. Non tamen abunde ciet vrinas hoc vinum. At forſan Hippocrates vino huic nigrum comparans, minus ciere vrinas ipſum ait.

Sputum autem alio efficacius educit quod dulce eſt.

Quodnam aliud dicit: vtrum ne præſens ad quod dulce comparans dixit: Vrinas ſiquidem hoc minus quàm vinoſum album

omnino

omnino mouet. An non hoc ſolũ,ſed ſimpliciter omne id quod dulce non eſt. Cùm ergo Hippocrates, quantum ad dictionem hãc attinet,obſcurus ſit,credibiliusq; ſit ipſum nunc de vinoſo albo ſermonem intelligere:rurſum & alia oritur ambiguitas,quid nam ſit vinoſum album,quòd nõ valde manifeſtum ſit:vtrum ne id quod vehementer calfacit,an quod valde aſtringit? quod acerbum Græci appellitãt,veluti quod moderatius,auſterum. Quonam igitur pacto habeat quod in dictione eſt,ego in præſentiarum exponam. Sputum maximè omnium vinorum dulce educit,vbi non ſupra modum craſſum fuerit, veluti & quoties non vſqueadeo ad fuluum ſeceſſerit,vt exoluta in eo ſint,tum craſsities,tum dulcedo. Prauum autem febri auxilium eſt vinum fuluũ, quod vehementer calidum ſit:verùm poſt vinum dulce nõ admodum craſſum ad eorum quæ in pulmone ſunt eductionem cõueniens eſt aquoſum vinum,virtutem ſcilicet roborans,& humores tum humectans, tum madefaciens mediocriter. Quod cæteris vinis omnibus innocentius febrientibus exhibetur.

Et ſane quibus propinatum ſitim facit his minus quàm vinum aliud educit: qui

bus vero ſitim non facit, vino alio magis educit.

Vinum aliud nunc dixit, quod omnino ſiticuloſum nō eſt. Quare autem vinum ſiticuloſum minus ſputa educat, facile intelliges, ſi quæ ante dicta ſunt ad memoriam reuocaueris. Nēpe ſitis his perſeuerat qui dulce vinum bibunt, quod febrilis calor in ipſis tum moroſior, tum maleficentior exiſtat. Qui ſi talis fuerit, ſputum ſiccat, craſsiuſq; & viſcoſius reddit. Quod autem ſputum huiuſmodi difficulter educatur, verbis non eſt opus.

Vinū autem album vinoſum iam plurima maximaq; parte laudatum quidem & culpatum in vini dulcis enarratione. Ad veſicam verò vino alio magis penetrat, vtinasq; prouocat, & perpetuo purgat: atque multa ad opem his morbis ferendam facit. Nempe etſi vino alio ad cætera inhabilius exiſtat, veruntamen quæ in veſica ab eo fit purgatio liberat, ſi propinetur quale oportet. Bonæ hæ coniecturæ ſunt de vino tum profectus, tū detrimēti: quas qui me ſeniores ſunt, non didicerunt.

De

De vino hoc in dulcis vini mentione diximus,poſtea quam vires ipſorum comparauit,perquiſiuitque.Dixi autem non paruam eſſe quæſtionem,ſi album ſimul & auſterũ vinum,album vinoſum dixit,vel quod vehementer inter vina alba calfacit.Nempe ex vinis albis nullum valenter calfacere poteſt. Quod enim ſummè calidum eſt,id cõtinuo & flauum exiſtit, veluti & quod ab ipſo eſt fuluũ.Mox ab his rubrum,& deinde dulce. Album autem minus quidem his omnibus calfacit:ſed differentias particulares,aliaque omnia pro pluris,minoriſque ratione habet interualla.Quòd autem vinum huiuſmodi dulci facilius ad veſicam penetret, dictum antea. Sed ad alia dulci inhabilius eſſe ait, quæ ſunt ventris ſubductio,& eductio ſputorum.Bonas autem has ait coniecturas eſſe id eſt notas facultatis vinorum.

Fuluo autem vino & nigro * *auſtero** *in morbis huiuſmodi ad hæc vteris, ſi neque grauitas capitis fuerit, neque mentis concuſsio,neque ſputo via cõcludatur, neque teneatur vrina:excrementa autẽ & humentiora, & ramẽtoſa magis fuerint. In his autem ex albo migrandum, & his quæ ijs ſimilia exiſtunt.*

* Alicubi legi nigro & auſtero.

Dulce

Dulce quidem vinum continuo & nigrũ exiſtit:non tamen nigrum omne continuò & dulce. Nam ex his quædam auſtera ſunt, qualia apud nos in Aſia prope Pergamum in Perperine & Aegis. Quod autem in Cilicia eſt †albates, auſterum ſimul & dulce exiſtit, qualitatibus conſtans cõtrariis: quo fit vt prauum ſit: quia neque diſtribuatur, neq; deſcendat, ſed plus iuſto in ventre permaneat ſuperiore, atque ipſum inflet. At quod citra dulcedinem nigrum auſterum eſt, id, ventri vtile exiſtit, quando vel plura iuſto deſcendunt vel ramentoſa, tunc enim eſt idoneum ſicuti & vinum album auſterum, & quæcunque alia aſtringentia. In eum vſum & fuluum vinum prodeſſe ait, nõ omnino ſimpliciter fuluum affirmans, ſed fuluum auſterum. Nam de vtriſque te intelligere oportet, quod in principio dictionis exiſtit, qua dicitur: Fuluo autem vino & nigro auſteris, in morbis huiuſmodi ad hæc vteris. Duplex ſiquidem fuluum, vt nigrum: aliud ſiquidem dulce, aliud auſterum. Atque cùm tertiũ præter vtrunque exiſtat, ex vtriuſque qualitatis permixtione conſtans, attamen quod vna eſt præditum qualitate, id colore vtroque duplex exiſtit. Caput autem & mẽtem fuluum magis ferit, quod & calidius nigro exiſtat: febres quoque ratione eadem

† *Alias ſybates.*

auget

auget: qbus idonea ſola ea quę aquoſa ſunt. Non immerito igitur vinis auſteris vtendũ prohibuit, ſiue ea colore fulua, ſiue nigra fuerint, in capitis grauitatibus, & mentis læſiõe, vbi febris ipſa percuſſerit: atque amplius in thoracis, pulmonisque ægritudinibus, in quibus ſputũ detinetur, vina huiuſmodi inhabilia eſſe ait: atque cum vrinæ ſupprimũtur, propter craſsitiem videlicet, & † aſtringendi facultatem.

† *In impreßis legitur* ψύξεως, *ideſt refrigerãdi faculta tem.*

Quòd autem ſuperiora quidẽ omnia, veſicamq́ minus offendet, ſi dilutius fuerit: inteſtina verò iuuabit magis ſi meracius, neminem latere debet.

Vinum meracius, vt dixi, inteſtinis magis cõuenit: quo fit, vt non abs re iuuet ipſa aſtrictionis ratione, propter quam omnino iuuamentum habet. Verum huiuſmodi aſtrictionem labefactat, exoluitq;, ſi aqua temperatum fuerit, atq; ob eam rem minus ipſa iuuat. Quo autem modo hæc iuuat magis aſtringendi ratione vbi meracius fuerit, ſic thoracẽ, caputque magis offendit. Hæc ſunt ſanè quæ manifeſtauit, inquiens: Superiora quidem omnia lædit, lædit quoque & corpora ea, qbus per vrinas expurgari eſt opus.

Nemp

Nempe auſterum vinum, excretiões omnes cohibet. De vinis hæc loquutus Hippocrates, continuo ad melicratum tranſit, cæteris quidem ferè omnibus de vino demõſtratis: at prætermiſſo vno, quod non abſoluit, & ego obiter percurram, quod ſcilicet febrientibus maxime idoneum aquoſum ſit. Eſt autem vinum hoc album colore, ſubſtantia tenue, nullam earũ quæ cæteris vinis inſunt, habens qualitatem, neque auſteritatem, neque aſtringentiam, neque dulcedinem, neq; acrimoniam, neque odorem. Nempe vino huic omnium ſoli, vt tum aquæ, tum vini mala effugeret, eſt datum. Prodeunt autem talia in vnaquaque gẽte aliqua. In italia imbecillum Sabinum, quod febrientibus admi niſtrant. In Aſia, titacazenum & tibi cenũ. Sed vini huius notas vbi intellexeris, talia facile in qualibet gente reperies: vbi & valde tenuia & aquoſa producuntur vina. Reperi equidem talia in Cilicia, Phœnicia, Palæſtine, † Scyro & Creta. * Imo, vt retuli, in regionibus vidi omnibus, & quod mirum magis ſit, in Aegypto. Craſſa ſiquidẽ vina & odora & valde fortia, in feruidis progignũtur regionibus. In Italia verò, & Bithynia, & Aſia ſi multa producãtur aquoſa, nihil mirum. Sed quæret quiſpiam, quam ob rẽ Hippocrates in antecedente dictiõe peculiarem

† Cyro alibi & melius legitur.

** Antiqua exempla huic loco hæc addunt: quibus in locis non facile gignũtur vina tenuia & aquoſa.*

de

de his vinis prætermiſit ſermonẽ, cũ febriẽtibus quàm cætera omnia ſint iucundiora. †Sanè qui id petit, Hippocratem vinum huiuſmodi neſciuiſſe haudquaquam oſtendit. Nempe poſt paulo, cùm de melicrato agit, hæc ſcribit: Cæterum vino albo tenui, paucifero, & inodoro quodã modo fortius eſt, & quodã modo infirmius. Hæc ait Hippocrates, vino albo tenui, & paucifero, id eſt, parum aquæ ferenti & inodoro melicratũ comparans. Vini igitur vinoſi notas, tũ cõſpicue, tum exacte recenſens, percurrenſque quonã, ſcilicet pacto, tũ caput, tum mentem feriat, de aquoſo ipſi contrario diſciplinam ſufficientem eſſe exiſtimauit, cum aduerſa contrariaque ipſi ineſſe ratiocinari poſſumus.

† *Græcorum verborũ is ſenſus videtur. Nam neque dicẽdum eſt quòd non nouerit Hip. vinũ id.*

Melicratum, id eſt mulſa, per totum morbum in acutis epota parte plurima tũ picrocholis: tũ his quibus tumefacta ſunt viſcera (μεγαλοσπλάγχνους vocant) minus quàm non huiuſmodi eſt idonea.

Oratio hæc, Per totũ morbum, oſtendit Hippocratem de his intelligere morbis, in quibus cremorẽ exhibere idoneum non

eſſe

eſſe demõſtrauit prius quàm ad morbi peruentum ſit vigorem. Nam ſi eger acuta febre laboret, neque tum in thorace, tum in pulmone fuerit morbus, vireſque valuerint, & morbus quintum vltra diem ſeſe prorogaturus non ſit, aqua mulſa ſola epotà abũde ægro ſufficere poteſt. Cæteris quidem omnibus in morbis huiuſmodi eſt conuenientiſsima: ſed picrocholis minus propitia exiſtit. Nam in ipſis bileſcit, niſi prius vel inteſtina, vel veſicã pertranſierit, non ſolum nihil lædit, verum quoque & maxime iuuat: nam ſecum bilioſa deducit excrementa. Hac ſanè cum ratione temperaturam quoque ipſius demonſtrauit. Nempe in huiuſmodi naturis, dilutior exhibita mulſa confert. Neque enim hoc pacto ſiticuloſa exiſtit, neque bilem generat. Vt autem picrocholis, ita megaloſplanchnis haudquam idoneam eſſe ait. Megaloſplanchnos nunc dixit non eos quibus magna ex natura ipſa ſunt viſcera, ſed quibus ea ex affectu aliquo intumuerũt, ſiue ſcirrhum, ſiue phlegmonẽ, ſiue œdema nacta ſunt. Mala ſiquidẽ in his quod cito pertranſire viſcera ipſa non poſſit, & facile bileſcat, præſertimque in phlegmonis propter caloris magnitudinem: in cæteris autem qui præter naturam ſunt tumoribus, minus detrimenti affert.

Porrò

Porrò & ſiticuloſa minus quàm dulce vinum exiſtit. Nempe & pulmonem mollit, & ſputum mediocriter educit, & tuſſes mitigat. Habet etenim vim quandam exterendi, quæ plus quàm † mediocriter viſcoſum facit ſputum.

† *Alicubi pro* μετρίω *legitur* κιῤῥῶ *.i. fuluum.*

Quam ob cauſam aqua mulſa minus quàm vinum dulce ſiticuloſa ſit, dixi antea cum vtraque quatenus dulcia ſunt, eatenus facile bileſcere demonſtrarem. Verùm quòd tenuior, penetrantiorque, vt omnia ſubeat, exiſtit, ea ratione minus vino dulci eſt ſiticuloſa. Quo fit, vt ſi aliquando pluſculo tempore in ventre manſerit, tunc vino dulci non minus ſiticuloſa reddetur: quod rarenter contingit. Aqua verò mulſa, vino dulci citius ventrem, inteſtinaque omnia penetrat. Nec ſecus hepar aduſque tum renes, tum veſicam non rarenter quidem, ſed perpetuò. Ob hæc igitur vino dulci minus ſiticuloſa exiſtit. Hippocrates idem, quamquam non ita, ſed modo alio dixit, mulſæ virtutem ex his quæ in pulmone facit demonſtrans. Nempe quòd hæc nõ efficeret, niſi vias meatusq́; ipſius penetraret, abſtergeretq́;, palàm omnibus exiſtit. Prętereà ſputum educere non ſimpliciter dixit, ſed hoc

aduerbium, mediocriter, adſcripſit. Neque enim valenter educit vt oxymeli, ſed mitigat: quo oxymeli priuatur. Nempe oxymeli tuſſes incitat, tum irritans, tum aſperans, quatenus ſcilicet vehementer detergit. Mulſa verò & præſertim aquoſa, dilutaq́; deterſoria quę minima ſit participat facultate. Vocatur autem huiuſmodi facultas σμηκτική, à qua & nunc Hippocrates nomen fecit σμηκματώδες, de mulſa ita ſcribens: ἔχει γὰρ σμηκματῶδές τι, id eſt, habet etenim vim quandam exterendi, detergendiq́;. Mediocri autem participare ipſam facultate huiuſmodi oſtendit adiiciens vocabulo huic σμηκματῶδες vocabulum hoc τί. Nempe quibuſuis adiiciatur, paucitatem indicat. Ergo quod mulſæ parum abſtergit, non quod abſtergens ob id impotens infirmumq́;, ſed quòd paucum. Ad glutinoſum ſiquidem ſputum, medicamentū vehementer abſtergere oportet, quod glutinoſum eum, qui in bronchiis pulmonis continetur, detergere poſsit humorem. Quòd ſi talis quiſpiam in thoracis, pulmonisq́; medio aceruatus fuerit, iam & maior vt probè ſpuatur, tum inciſoriæ, tum deterſoriæ virtutis eſt neceſsitas, quæ id à ſuccingente coſtas membrana detergat, diſſecet, & tenuet. Nam fieri non poteſt, vt talis humor aliter per membranam, quæ

viſcus

viſcus ambit, ad pulmonis bronchia tranſferatur. Non igitur bene eſt vſus dictione Hippocrates, cùm huic orationi: Habet enim vim quandam exterendi, eam quæ ſequitur adiecit: Quæ plus quàm mediocriter καταγλισχραίνει, id eſt, viſcoſum reddit ſputum. Nam melius dixiſſet: Habet enim vim quandam exterendi, detergendiq́;, quæ exigua ſit, & quæ ſæpenumero viſcoſum fieri ſputum ſinit. Non enim ob mulſam glutinoſum fieri ſputum contingit, cùm id ſanè ſputo huiuſmodi proprium ineſt. Mulſa igitur nil iuuat, ſed excrementi naturam talem permanere ſinit. Quapropter melius dixiſſet, nihil glutinoſum ſputum iuuari, & non tale à mulſa fieri. Nam hoc verbum καταγλισχραίνειν quod ab Hippocrates dicitur, ſputum à mulſa tale fieri, cum emphaſi ſignificat.

Ciet autem & vrinas abundè mulſa niſi ex viſceribus aliquod prohibuerit.

Mulſam ante, quòd vias omnes quæ ventrem, reneſque interiacent facile penetret, ciere vrinas dixi: atque vbi iecur malè afficitur, vſui haudquaquam conuenire demonſtraui. Lieni prætereà ſi phlegmone obſideatur, moleſta eſt: atque multò magis inteſtinis, ventriq́;. Nam citò igne-

ſcens ob phlegmones caliditatem in bilem conuertitur. Melle ſi quidem ob dulcedinem delectantur tum viſcera, tum venter: quo fit, vt tum citius tum raptim magis eliciant. Melli quoque & dulcia alia idem habere quis dixerit, atque ideo vt ad ventrem, ita ad viſcera accommodari. Venter autem his oblectari videtur. Nempe vbi ea deglutiuit, manifeſtè quodam modo ab aſſumptis delectatur, veluti è contrario ab aſperantibus, amariſque offenditur: neque ſolùm cùm aſſumuntur, verùm quoque & vbi aſſumpta ſunt, ad aliquod vſque tempus. Quo fit, vt nemo ea niſi interdum vice medicamenti, vt ob collectos præter naturam in ventre humores, ingerat: vbi enim ſecundum naturam habuerit, iniucunda ipſi talia omnia ſunt: iucunda autem ſola quæ dulcia exiſtunt. Sanè in appellato * gutture maxima ex deuoratis dulcibus exoritur voluptas, corpore ſcilicet loci illius peculiare quippiam cum ſucco huiuſmodi habente. Corpus autem hoc facit ventriculi interna tunica, vt & ea quæ linguam ambit. Verùm in lingua euidentiſsimam habet dulcedinis ſenſionem: in gutture autem voluptatis. Senſio verò manifeſta continuo efficitur & in ventris ore, quod dulcibus aſſumptis delectatur,

** Λαιμὸν ait ipſe. id verò non eſt guttur propriè, ſed pellicula quæ veſtit fauces et guttur, & eſt continens cũ tunica interna ventriculi, vt ipſo paulò pòſt affirmat.*

modo

modo animans ſecundum naturam habuerit. Viſcera igitur hoc pacto dulci gaudere ſucco, plurimumque ipſius celeriter euocantia cùm valent, frui, alique: cùm verò febriunt & phlegmone obſidentur, in id quod bilioſum eſt, dulcem ſuccum conuertere par eſt. Videntur igitur quæ συκωτὰ, id eſt ficata ex caricarum eſu appellantur, tum maxima, tum ſuauiſsima eſſe, iecinore ipſo, vt liquet, ex dulcium eſu alimentum vberius accipiente. Verùm in phlegmonis febribusque rerum huiuſmodi ingeſtio non in probam alimoniam, ſed in bilis generationem demigrat: febrilis ſiquidem calor exuperat, natiuus autem deficit, qui bene temperatus erat.

Plutôt: Bilioſa quoque alui deiicit magis: interdum quidem bona, ſed interdum quàm decet redundantiora, ſpumantioraque: quod bilioſis magis, & his quibus tumefacta ſunt vicera, contingit.

Reuocare ad memoriam oportet dictionem ante enuntiatam: in qua mulſam vino dulci comparans, dicebat: Porrò & ſiticuloſa minus quàm dulce vinum exiſtit. Nam & hoc in loco mulſam eandem ad vi-

num dulce comparans, biliofa alui excrementa deiicere magis pronuntiauit. Nempe & biliofa deiicere vinum dulce poteſt. Verùm mulſa, biliofa interdum quæ bona ſunt ſubducit, interdum & vitioſa, quæ ſyncere admodùm biliofa exiſtunt, bilem ſcilicet vel igneam, vel flauam habentia, craſſamque. Bilis igitur ea ſpumam accipit ſæpius quidem ratione ea qua in his quæ vehementer igne calfiunt, ſpuma exurgit : ſæpenumero autem & in his quæ † à flatu agitantur humidis. Horum primum caliditatis exuperantis nota eſt: Secundum verò inſtrumentorum anguſtiam, & flatuoſi ſpiritus interclusi, viamq; haudquaquam liberam habentis agitationem denotat. Biliofa autem huiuſmodi magna ex parte ſubducuntur in his febribus quæ liquefaciunt, † & ad tabem perducunt, quibus fermè omnium aduerſiſsima, nocentiſsimaque eſt mulſæ potio, veluti & modo contrario potio aquæ frigidæ iuuantiſsima. Excrementum huiuſmodi ait à mulſa magis generari his qui natura biliosi, id eſt immoderatè calidi exiſtunt, atque in his morbis quibus viſcus aliquod phlegmone infeſtatur. † Commune ſiquidem nomen hoc in loco eorum qui inflammantur, peculiare fieri volumus. Neque

† *Hoc non habet Galen.*

† *Nomen phlegmones quod erat ant. commune, nunc peculiare factum eſt i. apud iuniores, ait ipſe Gale. quod & aliàs ſæpiſſimè repetit.*

que enim propter ſcirrhum vel œdema febris incenditur. Ergo quod in acutis morbis, de quibus agit Hippocrates, vbi tumor in viſceribus fuerit, phlegmones ſymptoma ſit, non œdematis, vel ſcirrhi, conſtat omnibus. Hos autem nunc μεγαλοσπλάγχνους appellauit, quaſi viſceroſos dixeris.

Mulſa præterea quæ dilutior eſt, ſputum educit magis, pulmonemq́ lenit. Meracior verò ſpumoſa excrementa, atque plus quàm conuenit valde bilioſa calidioraq́ quàm dilutior agit magis.

Mel in acutis morbis bileſcere, atque ob id nobis afferre moleſtiam antea dixi. Aquam præterea tardè penetrare, atque in hypochondriis diutius morari, atque ob eas res fugiendam. At quod ex vtriſque mixtum ſit, conueniens redditur: quod ea conſtet temperatura qua aquæ plurimæ tantùm mellis permixtum fuerit, vt viam aquæ paret, & ad diſtributionem agat. Nempe his ita temperatis, vrinæ facilius penetrabunt, ociusque ſputum educetur. Quòd ſi mellis plurimum admixtum fuerit, ſitim facit, & viſcoſum

reddit ſputum. Atque ob eas res aquoſior mulſa, tum ad ſputi eductionem, tum ad penetrationem vrinarum idonea magis exiſtit: Meracior verò ad ventris deiectiones. Nempe quantò magis proritabit, tantò magis & velocius ſubducet. Clyſteribus ergo infuſa quo meracior, eo magis excretoria reddetur. Cauſaque erit deiectionum, tum earum quæ κατακορέως, id eſt ἱκανῶς, hoc eſt valde bilioſæ exiſtunt, tum ſpumoſarum. Talia ſiquidem trahere magis poteſt† quàm inteſtina tum mordere, tum detergere. Ad de quod & in bilem flauam tranſiens, ea occaſione bilioſorum excrementorum copiã, ſimul adauget: quo fit vt ipſius vſum non laudet Hippocrates. Declarat autem ex horum verborum adiectione: καὶ μᾶλλον τοῦ καιροῦ κατακορέως χολώδεα, id eſt, atque plus quàm conuenit valde bilioſa. Nam μᾶλλον τοῦ καιροῦ dicere conſueuit pro μᾶλλον τοῦ προσήκοντος, id eſt plus quàm conuenit. Spumoſas item deiectiones & in prognoſtico dãnauit. Et κατακορέως, id eſt, ἀκράτως, hoc eſt ſincere bilioſa mala ſunt. Neque enim κατακορέως neque ἀκράτως, ſed mediocriter talia eſſe oportet. Horum igitur non immemor, cùm vel ex mulſa epota, vel abſq; ipſa quis ſpumoſa ſimul & ſincere bilioſa deiecerit febrẽ ſciueris eſſe quæ liquefaciat,

†Ego verò ſic verterem: ob id quod inteſtina tũ mordeat, tum detergat.

&

& ad tabẽ perducat:atq; ob id ab vſu mulſæ abſtineto,atque in ptiſanæ cremorem deue nito, ſignum quodpiam coctionis morbi quantumuis momentaneum ex vrinis obſeruans. Nam ſi tunc frigidam dederis, maximo eris præſidio.

Deiectiones autem huiuſmodi habent quidem & alias quæ graues ſunt offenſas. Neque enim hypochondriorum extingunt ardorem,ſed excitant:inquietationemq́; & membrorum iactationem faciunt: inteſtina etiam ſedemq́; exulcerant.

Conſueuit Hippocrates βλάβας, id eſt offenſas σίνια dicere, vt in libris de fracturis & articulis eſt demonſtratum. Nam σίνειν Iones dicunt pro βλάπτειν, id eſt lædere. Imò & βλαβερὰ,id eſt nocua,σινάμορα ſæpenumero appellauit. Graues igitur offenſas habent (inquit) præfatæ deiectiones, id eſt purè biliosæ ſimul & ſpumoſæ. Conſueuit autem Hippocrates inter ſigna notasq́ue, vocibus vti tum cauſarum, tum quæ læduntur corporum. Deiectiones ergo huiuſmodi ſignificare commodius dixiſſet ſed habere dixit: quanquam corpora af-

fecta læſiones habeant, cauſæ faciunt, & ſi-
gna indicent. Sed quænam ſint quæ à di-
ctis proueniunt deiectionibus offenſæ, ab
Hippocrate audi inquiente: Neque enim
hypochondriorum extinguunt ardorem,
ſed excitant. Hoc autem ideo dixit, quo-
niam ſæpius bilioſorum deiectio hypo-
chōdriorum feruorem protinus extinguit.
Quare in malignis, maleficisq́ue bilioſis ad-
iecit, quòd talia excernentibus ipſis non ex-
tinguuntur, ſed omnino vice verſa incre-
ſcunt, augenturq́;. Neque ardor hypochon
driorum ſedatur, quin potius vehementior
redditur. Adde quod ριπτάζονται, id eſt
ἄσην & δυσφορίαν habent, id eſt implacidi,
inquietiq́ue fiunt. Deiectiones ſiquidem
huiuſmodi, flammantis in hypochondriis
ipſis affectionis ſymptomata exiſtunt, atque
in inteſtinis ramentoſam parit acrimonia af-
fectionem. Sanè affectionis huius quæ ſyn-
cere bilioſa ſunt, cauſæ exiſtunt. Eius verò
quę in hypochondriis exiſtit, ſigna. Verùm
Hippocrates, vt dixi, vocabulis cauſas indi-
cantibus inter ſigna vti conſueuit.

Sed horum auxilia ſcribentur.

Quod morborum ſingulorum remedia
ſe ſcripturum dixerit, vt antea expoſuit: ſic
hoc

hoc in loco non minus. Verùm ſi & quæ libro huic poſt ſermonem de balneis adiecta ſunt, digna Hippocrate exiſtant, & quæ in libris de morbis vel de affectionibus ſcripta ſunt, ea inter exponendum conſiderabimus.

Qui ergo in morbis huiuſmodi relictis ſorbitionibus mulſa potionis alterius vice vtetur, is vt multa feliciter conſequetur, ſic ei nequaquam præter animi ſententiam ſuccedent multa. Verùm quibus danda ſit, & quibus non, & quam ob cauſam, iam magna ex parte eſt dictum.

Significauit & nunc manifeſtiſsimè, ad morbi vſque iudicationem ſola vti mulſa conſulens. Nempe in ſolis quæ colliquè faciunt morbis, vel in quibus hominum virtus ad morbi vſque iudicationem ſufficere non poſsit, ad ptiſanæ cremorem peruenie- mus. In aliis verò ſolam exhibere mulſam eſt commodius.

Damnata autem propterea ab hominibus eſt mulſa, quòd bibentes ad vltimum imbecillitatis agat, atque ob id citam adferre mortem ſit creditum. Verùm id ob † languentes ipſos dictum fuerit.

† ἀποκαρτεροῦντας i. qui inediã ſponte tolerant.

Sunt

Sunt enim qui ſola vtantur mulſa, tanquam huiuſmodi exiſtat.

Dicere ſummè à mulſa imbecillitari, & mulſam nullo pacto nutrire, vel exigue, idem non eſt: quippè cùm tria hæc inter ſe diſtent. Nam quæ vires euertunt, vt ſanguinis eruptio, deiectio ſuperflua, ſudor immodicus, & per accidens cibi abſtinentia, ſummè imbecillitare dicuntur. At quæ nullo pacto nutriunt, vt aqua, ea virtutem neq; ſummè imbecillitare, neque roborare quiſpiam verè dixerit, niſi id aliquando per accidens contingat. Aqua ſiquidem non vt alimentum vires recreat, ſed bene vt medicamentum ad temperamēti ſymmetriam quæ propter ipſius immoderationem imbecilla ſunt, reducens. Tertio deinceps loco ſunt quæ exigue nutriunt: quibus qui tantummodò vtitur, tametſi interire poſsit, non tamen tanquam vires ſubuertentibus, ſed tanquam eas non quod ſatis ſit roborantibus: quo è genere eſt mulſa. Nam ſi quis diebus quatuor cibo priuatus interiturus ſit, poſſet is mulſæ vſu non quintum modo, verùm quoque, & ſextum attingere. Sermonem hunc & de melle intelligas. Nempe mellis natura mulſam ipſam inter modicè nutrientia facit. Nam humiditatem

tatem non modo Hippocrates, verũ quoq; & medicorum probatiſsimi ferè omnes, cibi vehiculum, non cibum cenſuerunt. Hęc ſanè eadem quæ nunc dicuntur de mulſa & mel-le ſcripſit non obſcurè Hippocrates in ſe-quentibus.

Sed hoc non omnino ita habet.

Non omnino ſiquidem verùm eſt ęgros ipſos propter mulſam mortem obire. Mo-riuntur etenim & ſi aquam ſolam biberint: ſed quòd exiguam corpori præſtet alimo-niam, ob id ſolùm vitam ſeruare non ſuffi-cit. Quod etiam accidit, vbi quis ſolius pti-ſanæ cremorem perpetuo ſorbeat.

Sed mulſa quàm aqua multo potentior eſt, ſola epota, niſi aluum perturbet.

Indicare videtur per hanc vocem, poten tior, quòd & aqua aliquam vim habeat nu-triendi: euenit autem eo quòd corporis ari-ditás irrigatur, vt diu, qui aquam bibant, ma gis durent, quàm qui nihil aſſumunt. Securè autem, niſi aluum perturbet, addidit, de mul-ſa ſermonem faciens, illos enim iure peius habere facit propter euacuationem, quibus aluum perturbat, ſimulque verbum id, per-turbat, immoderatam ſignificat excretio-

nem

nem & non mediocrem. Scire quidem oportet mulſam crudam aluum magis ſoluere, coctam autem bene, magis nutrire. Hoc autem obiter à te ſit cognitum. Videamus autẽ quę deinceps ſcribit vino mulſam comparans.

Cæterum vino albo tenui, paucifero & inodoro, quodam modo fortior eſt, & quodam modo infirmior.

Sunt qui dictionem ſcribãt ſine hoc verbo, eſt, hoc pacto: Cæterùm vino albo tenui, paucifero & inodoro, quodam modo fortior, & quodã modo infirmior. Alij pro quodam modo, legunt interdum, ad hunc modum: Cæterùm vino albo, tenui, paucifero & inodoro, interdum quidem fortior, interdum autem & infirmior. Sed ex omnibus vis eſt eadẽ, atq; idem intellectus. Nam Hippocrates mulſam vino huiuſmodi quadantenus imbecilliorẽ dicet. Feci autẽ mentionem vini huius in ea quam de vinis feci tractatione: quod tanquam neſcientis vice functus Hippocrates ſubticuit, ſed nũc quædam manifeſtauit, tum ſubſtantiam memorans, ex hoc verbo tenui, tum virtutis imbecillitatem, cùm adiecit, oligophoro, id eſt paucifero. Vocatur ſiquidẽ oligophorum,

ſiue

ſiue pauciferum, quod vt bibatur, minima eget aquæ mixtione. Contrario autem modo polyphorum, vel multiferum appellatur, quod vt bene tẽperetur, multã exigit aquã. Aequiualenter dixeris, quod aquæ multum ſuſtinere† debeat ad tẽperatam mixtionem. Quod verò pauciferum appellatur, id fractum, infirmumq́;, & ad potum inutile redditur, ſi multa diluerisaqua. Atqui inodorum in vino, hoc eſt carentia odoris, ea imbecillitatis, frigiditatisq́; efficaciſsima exiſtit nota, nõ ſecus quàm fortis odor efficaciſsimum roboris ſignũ. Vinum ſiquidem aquoſum, leuiſsimam in ligno vitis habuit tranſmutationem: leuiſsimam quoque & elementi terrei permixtionem: †quod vt aqua foret, paulum terrei, calidæque ſubſtantiæ occupauit, atque in horum coniunctionem leuiſsima indiguit confectione. Contrarium autẽ, tum vinoſum, tum multiferum, neque à leui coctione tale efficitur, vtpote quod ab aqua longiſsimo recedat interuallo. * Quo itum eſt, vt inſignem conſecutum fuerit, tum caliditatem, tum odorem.

Vini autem, mellisq́ meracitas, ſi robur vtriuſq́ conteplatus fueris: inſigne recipit diſcrimen. Nam ſi duplã vini meri menſuram,

† δυνάμενος alibi legitur. i. poſsit.

† Ita vt aqua ſit, quæ paululum terræ calidæq́; ſubſtãtiæ ſit particeps & cui nõ fuerit opus ad horum vnionem multa opera. ita verterem locum, vbi μετειληφώς. habẽt ant. ce. nõ προειληφώς vt impreſsis.

** Quo fit, vt: digreſſio.*

ſuram ad mellis delictum quis biberit, à ſolo nimirum melle validior longè reddetur, niſi ventrem turbauerit: nempe multo plus ſtercoris deiicietur.

Si mulſæ & non mellis dixiſſet Hippocrates, manifeſtius enũtiaſſet. Nam de mulſa hucuſque egit, ipſamque vino ex aqua diluto cõparauit, neq; ipſam per ſe, ſed vt iuſta, fieret cõparatio. Ob eas res ſermonẽ ſuũ ad mel, vinumque reuocauit. Sunt autem qui in huiuſmodi comparationibus, non reliquos modo volentes, ſed † nos quoque inuitos circumueniant, fallantque. Cæteri meraciora, purioraque experti, non puris ſolis, ſed quouis modo temperatis vires contribuunt. Non ſecus alij aquoſiora experti, ex illis de omnibus quoquo modo temperatis ſententiam ferunt. Non ita tamen de rebus iudicium eſt faciendum. At ſi iuſtam facturus ſis de ipſis comparationem, mulſam ad eorum quæ bibuntur vinorum temperaturam in aquæ permixtione, ita ex proportione exiſtimabis, vt vinum non meracius & mulſa aquoſior fuerit. Sed quoniam in mixtione proportione exactè ſeruare difficile eſt, ob id ad ea quæ verè immixta & propriè pura appellata, tranſtulit ſermonem Hippocrates,

† Seipſos quoque inuiti.

tes, vino nullo pacto dilutum mel ipſum comparans:aitque duplum vini epotum minus alere quàm mellis ſimplum. Verùm quoniam plura vinorum genera exiſtunt, non quæ fortia ſunt,caputque feriunt,& deſipiētias creare poſſunt, in hoc exprompſit ſermone,ſed vinum imbecillum, aquoſumque:melque ipſum huic comparans,plus alere enuntiauit. Cæterùm cum vini duplo mel dimidium comparare voluerit,nō quod ſolùm vtrunque per ſe & citra aquæ mixtionem æger ſumere debeat aſſeruit:ſed ſi poſt vtrunque dimenſum pro arbitrio ingerat, non minus vtile eſt. Poteſt ſiquidem, ſi res tulerit,mellis cyathum vnum vel per ſe accipere, vel aquæ quantum volet mixtum ingerere,atq; id quotidie bibere: vel denuo vini cyathos duos,diebus ſingulis vt volet aqua temperatos. Tali ſiquidem experimento tum in plurimis ſimiliter in cæteris habentibus hominibus, tum etiam in vno magis per idem temporis ſpatium cognoſcetur exquiſita vtriuſque facultas. Si enim mel non ex naturæ proprietate ventrem turbat, qui melle vtuntur, diebus pluribus abundè ſufficient. Si ergo res ita habet,cur in principio orationis dixit Hippocrates: Cæterùm vino albo tenui, paucifero & inodoro, interdum fortior & interdum infirmior eſt,

mulſa. Non enim interdum fortior, & interdum infirmior, ſed ſemper fortior ſecundum nuper dicta videtur: quoniam prius quàm de cõparatione iuſta diſtinxiſſet, docuiſſetq; citra diſtinctioné abſoluto ſermone, bene & ſecurè dixit: Inuenietur mulſa vino quadantenus fortior, & quadãtenus infirmior. Si enim tẽperamenti vtriuſque analogiam quis nõ diſtinxerit, interdũ quidem infirmius vinum, interdum & mulſa eſſe videbitur. Verũ ſi hæc diſtinxeris, vt eſt dictũ, atq; eam quam mel in ventre facit turbationem cõtemplatus fueris, mulſam ad nutriendum validiorem ſemper deprehendes, quàm vinũ proportione dilutum, temperatumq;. Quòd ſi & execrementum quod ex mulſa ita moderatum excernitur, vt virtutem non exoluat, adnotaueris, tibi etiã magis ex mulſa copioſior videbitur nutritio, quàm ex vino. Nam etſi duplum exeat excrementum, laborans tamen pluribus diebus ex mulſa ſufficiat, certè ad nutritioné mel vino, tum potentius, tum validius videtur.

Mulſa tamẽ poſt ptiſanæ ſorbitionẽ epota valde replet, inflat, & hypochõdriorũ viſceribus eſt inutilis. Sed ſi ante ſorbitiones bibatur, nõ vt ſuperepota lædit, ſed iuuat.

De

De ordine ait Hippocrates,quem in vſu mulſę,ptiſanæq́; quis optimè ſeruare debeat. Verùm vno mulſæ,ptiſanæq́; edoctus exemplo,vniuerſalem hūc accipe ſermonē. Nam perpetuò prius ingerenda ſunt,quæ & facilius corrumpuntur,& quę ſubducuntur magis.Poſterius verò contraria.Ptiſana autem, quàm mulſa difficilius corrumpitur, & deſcendit tardius.Si ergo mulſa primo ſumpta fuerit,ex ea quędam ptiſanæ ad deiectionem fit prouocatio.Verùm ſi ptiſana primū ſumpta fuerit,ſubduci mulſa prohibetur:inflabit hypochondria,atque tandem in bilem conuerſa,ptiſanæ detrimentum afferet.

Cocta autem mulſa,facie quidem cruda longè eſt melior,ſplendida ſiquidem & tenuis,& alba, & pellucida exiſtit. Sed qua ab ea euariet virtute,non habeo.Neque enim eſt ſuauior,ſi mel bonum fuerit, imbecillior tamen & minus ſtercoris habens.Quorum neutro vt auxilietur mulſa opus habet. Cocto tamen probiſsimè vtendum,ſi mel vitioſum fuerit,impurum,nigrum,& mali odoris.Nēpe coctura plurimam malignitatum turpitudinem tollit:

Tota dictione coctæ crudæque mulſæ differentias docet Hippocrates, ſed nullam deſiderat expoſitionem.

DE OXIMELITE.

Oximeli vocatum potum, ſæpius quidem in his morbis commoditatem habere reperies. Nam ſputum educit, & facilem reddit ſpirationem.

Καλούμενον, id eſt vocatũ, aut quod vocatur: & καλεῖσθαι, id eſt, vocari, atq; his ſimilia adiicere Hippocratem nõ ignoras: interdum quidem quòd hæc appellatio Græcis omnibus nullo pacto vſitata ſit, interdum verò quòd abrogata, atque interdum quòd artificioſum quippiam demonſtret vt ἐπὶ τῶν κροταφιτῶν καὶ μασητήρων μυῶν, id eſt temporalibus & maſticatoriis muſculis declarauimus. Sed quod artificioſum nihil indicet oximelitis appellatio, cõſtat omnibus. Appellationem igitur ex adiectione τοῦ καλουμένου vel damnauit, vel tanquã inuſitatam indicauit: poteſt autẽ & vtrunq; feciſſe. Nam forſan & primum in cõmunem cœpit vſum, forſan & vocem dãnat tãquam ex ſolis aceto & melle cõſtare medicamẽtum explanãtem, vel tã uam mellis differẽtiã indicãtem,

quaſi ita quiſpiam diceret: Mel autem, acce-tumque tali ſunt prædita facultate. Ergo de verbi huius καλεομένα adiectiõe nemo ignorat, quapropter ad id quod commodat, deſcendamus. Non enim ex aceti, mellisq; mixtione tantum oxymelitis eſt compoſitio, verùm ex mulſa paulum aceti accipiente. Sed vt conquoquatur, melius eſt. Nempe virtus aceti ita coctura imminuitur, vt mulſa quidem ab eo cui miſcetur auxilium ſumat, offenſam autem non habeat. Auxilium autem in orationis exordio enunciauit, atque ab his enunciabit. Offenſas verò ad dictionis totius calcem adiiciet. Dictum eſt igitur in exordio: Sputum ſiquidem educit, & facilem reddit ſpirationem. Quæ autem deinceps ſunt dictiones, conſecuti ab eo diſcemus.

Tempora vero hæc habet.

Καιρὸς, id eſt, tẽpora dixit, vel tẽpora quibus ex conſuetudine vtendum ſit, vel tempora quibus iuuare ſoleat. Nempe & in hoc ſignificatu καιρȣ̃, id eſt temporis appellatione interdum vti Hippocratem oſtendi.

Quod valde acre exiſtit, nihil mediocriter in his quæ non facile educuntur ſputis efficiet. Nam ſi quæ detinentur educeret, gut

turq́; lubricaret, & veluti geſtiẽtem redderet, pulmonem certè leniret, nẽpe ipſum molliret. Quæ ſi cõtingerent, maximè prodeſſet. Interdum vero accidit, cum valde acre fuerit, vt ſputum non educat, ſed viſcoſum reddat, adferatq́; detrimentum.

In quibus acri oxymelite vtendum ſit, in his fieri aliquãdo ex eo offenſam docet Hippocrates. Nempe in quibus nemo prorſus talis quod acre eſt medicamẽto vteretur, tales recenſere offenſas, ſuperfluũ eſt. Neq; enim ſimpliciter de acri oxymelite ſermonem fecit, ſed aduerbiũ hoc κάρτα, id eſt valde, adiecit: quod λίαν & σφόδρα, id eſt, admodũ, vehemẽterque ſignificat. Tale igitur oxymeli nihil mediocriter in craſsis glutinoſisq; pulmonis ſputis efficere conſueuit, in quibus eo ſolo quiſpiam vtatur, ſed ea vel ſecat, detergit, educitq;: vel facere id nõ valens, exiccat. Nempe vt huiuſmodi medicamẽtum ſecãdi vim habet, ita & exiccãdi. Vtimur autem eo in craſsis pulmonis ſputis, non tãquam exiccante (nempe hoc pacto detrimentum adferret) ſed tanquam incidente, & detergente. Cùm igitur hæc facere non valet. tantum abeſt vt vtilitati ſit, vt etiã maxime noceat:

teat:ſed quādo neque ſecat neque detergit, in ſequentibus docebit. Volo autem impręſentiarum de ea quæ in multis reperitur libris ſcriptura agere. Non enim per ο, ſecundam huius nominis μισο, ſyllabam, ſed per ζ, ſcriptam inuenimus, vt dictio tota talis ſit: τὸ μὲν κάρτα ὀξὺ ἐὸν αὐι μίζον ποιέοζεν. id eſt, Quod valde acre exiſtit, nihil inſigne efficiet. Sed id falſum eſt: nempe inferis magnū aliquando fieri ab eo iuuamentum oſtēdit, interdum & detrimentum. Quare perpetuo inſigne quippiam facit, & nullo pacto leue, paruumque. De quo autem eſt verū dicere, quod perpetuo magnum, vel malū, vel bonum facit, de illo melius nihil mediocriter ab eo fieri quiſpiam dixerit.

Potiſſimum autem ita afficiuntur, qui maxime pernicioſe habentes, neque tuſſire, neque quæ intus continentur, excreare poſſunt.

Sputa craſſa vehemente glutinari nihilq; ab exhibito, quod acre ſit, oxymelite iuuari ait his contingere, qui maxime pernicioſe afficiuntur, id eſt, quibus crudus ſupra modū exiſtit morbus: nempe hi nihil expuunt.

Cum hæc ita habuerint, vires hominis perpende, Nam ſi de eo ſperaueris, da: is,

Poſtea quàm eos qui maxime pernicioſe ægrotāt,ab acri oxymelite nihil iuuari præ dixit,paucique ex ipſis adiuti liberentur: ob id & ipſius,quod rarenter contingit, non ta cuit auxilium. Fit autem auxilium huiuſmo di ab acri ſupra modum oxyme lite, cùm ægri vires valent. Nempe ſi non valent, non iuuabit quod tale eſt oxymeli. Duorū ſiqui dem alterū efficiet:Nā vel prorſus nō ſecabit,ſed quod glutinoſum eſt glutinoſius red det,vel diſſecabit,abſtergetq;. Verùm ſubitam vniuerſamque tum eductionem,tū vacuationem quam molietur, non ſufferente natura,continget ſtrangulari hominem.

Cum autem dare volueris, perquā tepidum,paulatimq;,non affatim dabis.

Si æger ob ſputorum tum craſsitiem,tū viſcoſitatem nihil expuerit,virtusq; valida fuerit oxymeli dari iubet valde acre,paulatim & ἀκροχλίαρον,quod eſt ἄκρως χλίαρον, id eſt,per quam tepidum. Id autem calidi, frigidique exacte eſt medium. Nam quòd vehementem habeat facultatem, propterea copioſe ipſum vno hauſtu offerre veretur. Pari modo & æſtate frigidum porrigere,vt antea præcepit,ideo timet,qa tū pleuritides tū peripneumoniæ, in qbus nihil expuitur:

cru

crudæ ſunt. Coctioni aũt perpetuò calidum opitulatur, confertque, frigidum verò renititur,& aduerſatur. Sed quam ob cauſam calidum etiam oxymeli deuitat Hippocrates? Certe ob morbi malignitatem,malumque morem,ne videlicet protinus ex tali potione cruda perſiſtat affectio hominemq́; à calido oxymelite ſiticuloſiorem fieri contingat. Nẽpe quòd ſymptoma hoc viſcoſum reddat ſputũ,expoſuit. Tutius ergo mediocriter tepidum eſſe oxymeli arbitratur Hippocrates,vtpote qui calidi eam quæ ſuccedere poſſit,frigidiq́; de neceſsitate ſucceſſuram fugiat læſionem.

Quod autem parũ acre eſt,os,faucesq́; humectat,ſputum educit,& ſitim ſedat: qua occaſione hipocondrio,viſceribusq́; eſt beneuolum,mellisq́; inhibet noxas: nempe quod in melle bilioſum eſt,temperat, caſtigatq́;.

Poſtea quã de ſupra modũ acri oximeli te ſermonem abſoluit, ad id quod mediocriter acre eſt tranſiit, humectare ipſum os, fauceſque,& ſputum educere,& ſitim ſedare in textura orationis inquiens. Nẽpe quod omnia,quibus iuuari ægritudines natæ ſunt, habet,id eorum quæ nocere valent ob vim

tẽperaturæ nihil habet. Nam mulſæ tantum aceti eſt admixtum, vt quod in ipſo bilioſum ſit, queat ſufficienter κολάσαι id eſt, καθελεῖν & ταπεινῶσαι, id eſt caſtigare, inuertere, & ſupprimere. Nempe in quarto de ſimplicium medicamentorum viribus, dulcem ſuccũ acri maxime potentia aduerſari demõſtrauimus. Cùm itaque mulſæ facultas cætera quidem omnia quibus morbi huiuſmodi opus habent, contineat, in vno autem duntaxat contraria: quòd ſcilicet ſupercalfacta ipſa bileſcat, migrationem ſanè huiuſmodi permixtio aceti cohibens, optimum efficit medicamentũ. Nempe minime ſiticuloſum erit, atque ob id ſputa quę nõ omnino craſſaque glutinoſaque ſunt, facile educet: has autẽ quæ duo numero exiſtunt operationes conſequitur partium oris, fauciũque humectatio. Qua vero occaſione hoc facit, ea tũ lieni, tum hepati, maximam affert ſuauitatẽ, viſcera ſuauiter, iucundeque expurgans.

Flatum præterea diſcutit, & vrinas mouet.

De mediocriter acri oxymelite adhuc diſſerens, hæc protulit. Nam in pulmonis, thoracisq; affectionibus plurimo eſt vſui maximeque inſignem habet patrocinatum ob metricam illam aquæ, acetiq; & mellis permixti

mixtionem. Tale ſiquidē oxymeli ſpiritum craſſum, glutinoſumq́; in hypochondrio ſecat, flatusq́ue abrumpens vias omnes expurgat, atque ad vrinas, tum ſeroſa, tum bilioſa agit excrementa.

Sed partem inteſtini imam reddit humentiorem, facitq́ ramenta.

Eam quæ ſupra id quod ſecundum naturam eſt, innaſcitur partibus humiditatē, πλάδον. Hippocratem nominare neminem ex nobis præterit: hoc igitur efficere ait oxymeli. Nam quicquid craſsi, glutinoſique ſucci ſuperius infarcitur, id abradit, ſecatq́ue, atque ad excretionem ſubducit facile item & hac facultate ab iecinore facit excrementorum eductiones, ita vt collectis ſuperioribus cunctis humiditatibus in inteſtinis ipſis & potiſsimum infernis, ob multitudinem quidem innaſcatur ea quæ ſupra naturā eſt humiditas, ob qualitatem verò inteſtini abraſio. Nempe & oxymeli detergente prędituꝰ facultate, tandē abradet inteſtinum. Eiuſdē quoque eſt facultatis quod cum oxymelite deſcendit chyloſum excrementum. Quapropter & ſine oxymelite, ſi aliquādo exuperauerit, inteſtinum abradet.

Interdum

Interdum autem & in acutis morbis eſt inutile, & potiſſimũ quod non flatum modo foras prodire vetet, verùm quoque & reuerti faciat. Præterea & maxime vires frangit, & extremas infrigidat partes.

In acutis interdum morbis abradi inteſtinum bonum non eſt Nempe ea qua elici ramenta ſolent affectio, partium quæ in ſuperficie conſtant vlceratio eſt. Quæ cùm talis exiſtat, ab irrumpẽtibus omnibus, & præſertim mordentibus, moleſtiam recipit inteſtinum. Quod affectum niſi protinus mordentia excreuerit, ad regionem ſuperiorem, ea quæ irrũpunt, remittit. Quo fit, vt ea occaſione flatus etiam ſurſum recurrat. Naturalem ſiquidem functionem circũſtringentem, exprimentemq́; ſortita ſunt inteſtina, vt in commentariis de facultatibus naturalibus eſt demonſtratum. Sed quæ irrumpunt, à partibus quibus continentur reiici, †velocitatis eſt opus. Cùm igitur ſuperne motus exordium habet, quæ continentur deorſum habent excretionem. Verùm ſi motio inferne capit exordia, ſurſum feruntur. Quod ſanè in habentibus ſecundum naturam vſu venire videtur: cũ ſcilicet vniuerſim raptimq́; ſubeunte

† Vetus interpres videtur legiſſe non ταχύτητος, vt habent nũc græ. cod. ſed ταύτης δυνάμεως & fortaſſe meliùs.

ſubeunte ad inferna inteſtina bile cõtinemus excretionẽ,aut propter aliquã,quę prõpta ſit negotij curã,quę interpellari non poſsit,aut ꝙ nõ prope ſit, quo vẽter exoneretur locus. Nempe tũc*emergere,ſurſumq́; ferri bilẽ ita percipimus,vt non adhuc excerni poſsit. Sũt quibꝰ ex huiuſmodi bilis recurſu,ſtomachus male habet:aliis caput repletur,& ob morſum dolet:alij patiuntur vtrunque. Hoc igitur pacto quæ ramenta habet inteſtinorum affectio,deorſum interdum excernit celeriter,ægrorum moleſtiam nequaquam ſuſtinens. Interdum autem & à partibus inferioribus ad ſuperiores, vbi quæ irrumpunt non protinus ad ſedem prodierint,ſed is qui ſedem circulariter ambit muſculus, tum contractus,tum recti inteſtini extremum,ipſum aſtringẽdo complexus,principium motionis obſtrictoriæ ex infernis partibus ad ſuperiores fecerit. Ob eam igitur cauſam non flatus modo,verum & excrementum in huiuſmodi affectionibus reuertitur. Contingit autem & vires offendi ob eum qui in trãſitu ipſo ſequitur morſum. Nempe abradẽtia,tametſi quod irrũpit breuiſsimũ habeat morſum,vehementer tamen infeſtant. Scimus autem dolorem omnem vires exoluere,euertereque,atque ob id partes infrigidate extremas.

* *Recurrere melius.*

Et

Et hæc ſola eſt quam nouerim oxymelitis noxa, quæ ſcribi digna ſit.

Oxymeli mediocriter temperatum, noxas omnes quæ ex mulſa, vino, & aqua emergunt, effugiſſe paulo ante eſt demonſtratũ. Quod ſi aliquando nocuerit, ſolum nocet, quòd abradat inteſtina: idq́ue facit in his qui imbecillam habent facultatem, & pati idoneum inteſtinum.

Exiguum autem potionis huius noctu quidem & ieiuno ante ſorbitionem dare expedit, quanquam & à ſorbitione, modo longum interſit tempus, nihil vetet bibere.

Vbi facultatem quam habet percurrit, ad rationem temporis quo maxime ipſum quis porrigere debeat, in præſenti peruenit: & potiſsimũ, cum qui oxymelite vti debet, is ſorbitionibus alatur. Nempe vbi quis non ſorbitionibus, ſed potione ſola regatur, tempus in illis poſtea docet. Ait ergo, in ſorbitione vtentibus illud duntaxat obſeruandum tempus, quo ſorbitio ingeri debet. Ptiſanæ autẽ cremor ſorbitio eſt, qui vt corpus alat roboretq́ue, adſumitur. Ad quæ confert, ſi nutritionis

tionis tempore, ſolus in ventre contineatur. Nempe antea didiciſti cibos multiplices, & præſertim facultate diſsimiles magnā progignere in ventre turbationem. Ob eā igitur cauſam, non porrigendum oxymeli, niſi cremor concoctus fuerit. Qui ſi coctus fuerit, licet tum nocte, tum appetente die, ante ſorbitionem ſumere. Tempus autem inter ſorbitionem, oxymeliq́ue medium ſatisfacit, ſi ptiſanæ cremor vacuum ſimul & purū ex ea quæ ab oxymelite facta eſt abſterſione, ventriculum ingrediatur.

Qui autem non ſorbitionibus ſed potione ſola vtuntur, his non ſemper oxymelite vti expedit, præſertimq́ quòd inteſtina abradantur, fatiſcantq́ & ſuccūbant. Nam cum ſtercore vidua & deſtituta ſint, vacuæ item venæ, atque ablatæ à melicrato vires, citius inducuntur.

Qui victus rationem non ex ptiſana, ſed ex potu ſolo ſibi inſtituunt, iis non per totum morbum eſt conueniēs oxymeli, quòd vehementius inteſtinum ipſum tum nudum, tum humore alio deſtitutum abradat. Nempe à ptiſana quodammodo inungitur vbi eam aſſumpſerint, & cum corpus nihil à mulſa auxilij acceperit. Mulſæ autem

auxilium quod corporibus adfert, cum de mulſa ageret, prædicit.

Quod ſi potum hunc, & quidem multũ per totum morbi tempus profecturum exiſtimaueris, paulum aceti, tantumq́; vt dũtaxat ſentiri poßit, infunde. ſic enim & iuuabit, & lædens, minimum lædet. & ea quæ oportet, præſtabit.

Cùm ſitim quidem mulſa inferat, ſputa autem in bronchiis pulmonis contineantur, vel glutinoſa vel admodum craſſa, tunc ſolo eſt vtendum oxymelite. Neque memoria excidat dicta hæc fuiſſe, cùm de iis ageretur, quibus relicta ſorbitione potionis ſolius eſt vſus. Si igitur, vt dixi, ſolo vtendum ſit oxymelite, paulum aceti mulſæ infundere conuenit, vt aceti vſu commodoq́ue fruatur, & fugiat quod ab eo eſt detrimentum. Sed acetum mulſæ commixtum excoquere oportet. Nempe hoc pacto ad nocendum infirmus redditur.

Vt autem in ſumma dicatur, quæ ab aceto eſt acredo, picrocholis magis quàm melancholicis prodeſt: amara ſiquidẽ diſſoluũtur, deſciſcuntq́; in pituitam cum ab

aceto in ſublime attolluntur. Nigra autem fermentantur: attolluntur & multiplicantur. Nempe atra educit acetum.

Picrocholas naturas appellat Hippocrates, quæ amarum ſibi contraxerunt ſuccum: cuius generis eſt bilis flaua. his idoneum eſſe ait acetum, quod melancholicis aduerſiſsimum exiſtit. Nam & bilem nigram acidam eſſe contingit, cùm ſcilicet præter naturam habente corpore, & ſyncera, & impermixta fuerit. Nempe cùm rectè valet, plurimum quidem prædictæ habet qualitatis, non tamen exquiſitam ipſam. Reliqua dictionis manifeſta ſunt. Docet ſiquidem in ea quonam pacto acetum picrocholis, qui in temperamento calido cæteros vincunt, adiumento ſit, vtpote quòd frigidum ſit.

Mulieribus autem longè magis quàm viris aduerſatur acetum. Nam vterum dolore afficit.

Quòd acetum ſuaptè natura neruos offendat, teſtatur experimentum, & ratio demonſtrat: nempe exangues ſunt, & ideo frigidi, facileq; ab his quæ refrigerant ſimul & tenues habent partes, afficiuntur medicamentis. Læduntur præterea & à reliquis refrigerantibus omnibus: ſed ſubſtantia aceti

quod tenuium eſt partium in eorum mergitur profundum, atque in omnes ita irrumpit partes, vt ne minimum quidem ex eis illæſum maneat. Sic igitur acetum neruoſas offendit partes. Vterum autem anatomici ferè omnes neruoſum eſſe dicunt. Verùm & abſque eorum adnotatione, quam ex anatomica inſpectione fecerũt, poteris & tu de ea ratiocinatione colligere. Nempe ad maximam laxatur molem, & ad minimam contrahitur. Quantus etenim fœtus fuerit, tantũ ipſum perpetuò circulariter ambit: impleturq́; ſpatiũ omne ab eo, etiam ſi fœtus paruus fuerit, vel magnus, veluti venter à cibis. Sed ventris nõ magna eſt ad contraria permutatio, vteri autem maximè. Plurimum autem dilatari, laxariq́; neruoſorum proprium eſt corporum, & non carnoſorum.

DE AQVA.

Aquæ quæ in acutis bibitur morbis, nullum ſanè aliud habeo quod illi concedã officium. Neque enim in peripneumonicis tuſsim ſedat, neque ſputum educit: imò cæteris minus, ſi quis aquæ potione prorſus vtatur. Verùm ſi inter oxymeli & mulſam paulum aquæ inſtilletur, ob qualitatis potionum tranſmutationẽ ſputũ educit.

Nempe

Nempe intus inundationem parit. Alias neq; ſitim ſedat, ſed amareſcit. Nẽpe ei qui ſuapte natura bilioſus exiſtit, ea eſt bilioſa. Hypochõdrio præterea eſt infeſta, malaq́; atq; etiam peſſima, bilioſiſſimaq́; & viriũ maxima labefactatio, vbi in vacuitatẽ venerit. Adde quod liene auget, iecurq́;, vbi phlegmone obſidetur, fluctuatq́; & innatat. Tardè ſiquidẽ meat, quòd frigida & incoctibilis ſit, neq; aluũ deiicit, neque vrinas mouet. Atque ex eo quoque nocua eſt, quod ſtercoris ſuaptè natura expers ſit. Quã ſi pedibus frigentibus aliquãdo quis biberit, ea his omnibus multò magis nocebit, ad quoduis eorũ venerit.

Neq; incidẽdi vim habet aqua vt acetũ, neq; calida eſt vt mel, quod ſanè nõ calfacit mõ, verùm quoq; & detergit, ſecatq́;. Tardè igiť iure optimo meat oĩs aqua, difficulter cõcoquitur, atq; ægrè deſcẽdit: q̃q̃ alioqui & optima ſit, & culpa omni vacet. Nã quæ vel limoſa, vel malè olẽs, vel ſalſa, vel alterius cuiuſpiã medicamẽtoſæ qualitatis particeps exiſtit, ea nõ ſimpliciter eſt aqua, ſed cũ tali quadã permixtione medicamenti, vt ſi mel

vitioſum, vel ptiſanã, vel acetum, vel vinũ vel quippiam talis deſignaueris. Non enim ex illo genus totum culpabis, ſed id ſolum, ad quod conuertis mentem. Cùm igitur ſuper ſingulis, de quibus enunciat Hippocrates, ſermo de optimis ſit, ita & nũc intellige, ſingula, quæ dicuntur ad optimum referens aquam. Ea autẽ puriſsima eſt, & omni aliena qualitate deſtituta. Hæc igitur quanquã optima ſit, multo tamen tẽpore in ventriculo manet, fluctuationesq́; plurimum parit. Quo fit, vt cùm bilioſus ventriculus fuerit, corrumpatur & illa. Prætereà & cum ex ventriculo ad ieiunum inteſtinum ægrè perueniat, non facilè diſtribuitur, neque in hepar, & minus in renes, thoracem, & pulmonem. Quo fit, vt neq; vrinas mouere nata ſit, neque ſputum educere: imò neque per totum corpus molitur tranſpirationes. Id nanque ſubſtantiæ, quæ tenuium ſit partium, opus eſt, calidæq́;, non frigidæ & craſſarum partium. Neq; prætereà ſitim ſedat, quod in amplis tum ventris, tum inteſtinorum animalis inſtrumẽtis pluſculo maneat tempore. Neq; prorſus imas penetrat partes, neque ſiccitatẽ humectat. Quòd autem non alat, antea eſt dictum. Quo fit, vt neque facultatem vitalem roborare poſsit. Atq; eſt cauſa, propter quam Hippocrates ad mulſam, oxymeli, &

vinum ſe contulit, in ægris ab aqua abſti-
nens. Iam igitur ob eas cauſas nunquam ea
quis vtatur. Vtuntur tamen & alij quidam
medici, atq; etiam Hippocrates: ſed hic mi-
nus, cæteri magis. Nempe quod cæteris per-
peram vtantur circumuēti ad aquam ipſam
recurrunt, quæ non inſigniter quod præter
animi ſententiam ſuccedat, habet, quādo ne
virtutem quidem. Sic enim Eraſiſtratus di-
cebat: Fortes tum ciborum, tum potuum fa
cultates tempeſtiuè quidem aſſumptæ ma-
ximum iuuamentum: intēpeſtiuè verò ma-
ximam offenſam adferunt. Quem autem
vitioſum eſſe dico, tum oxymelitis, tū mul
ſæ, tum vini vſum, is quidē oritur & ob re-
pentinas mutationes, vt ipſe oſtendit, & ma
gna ex parte ob ſynceram quæ à medicis fit
permixtionē. Cùm igitur ſeni cuidā ægro-
tanti quotidie vinum aquoſum exhiberem,
quidam ex huiuſmodi medicis præſens, me
vini minimum aquæ ipſi inſtillantem con-
templatus riſit, ægrumq; vinum non bibe-
re, ſed duntaxat videre dixit: non ſanè intel-
ligens mixtionis vini, quod gratia volupta-
tis datur, ad aquam aliam eſſe ſymmetriam,
& aliam eſſe eius quòd ad opem ferendam
miniſtratur. Nam vini omnino minimum
veluti excitationem quandam, quæ ad di-
ſtributionem aquām trahat, permiſcemus,

quo duntaxat aquæ tollamus ſynceritatem, non autē aquā vinū faciamus. Sunt autem pleriq; ex ſanis, qui vinū aqua dilutū bibāt, ſed in his aquam guſtatu ipſo euincere non oportet: In ægris verò ita vt modica ſit vini repręſentatio. Sic & de oxymelite paulò ante dicebat, aquoſum laudās. Quod itē tutius quiſpiam ea vteretur, quæ aquoſa eſt mulſa. Nā ſincera, puraq;, niſi vētrē ſubducere anticipauerit, magis nocebit, & potiſsimum in amaræ bilis hominibus, & his quibus præter naturā tumefacta ſunt viſcera. In his & aqua detrimentum adfert, cū plus iuſto in hypochondriis morata bileſcit. Nempe & præter hæc omnia quæ habet mala, ſtercoris adhuc eſt expers, neq; vllo pacto aluum ſubducit. Aquā autē in principiis acceſsionū pòtā lædere, (quod manifeſtauit, cū dixit: Quam ſi pedibus frigētibus quis aliqū biberit, ea his omnibus multò magis nocebit.) eorum eſt quæ omnibus & nota, & certa, & confeſſa ſunt. Quando igitur bibi idonea eſt aqua? Cum ſcilicet potu ſolo æger vſus fuerit, nullo pacto accepto ptiſanæ cremore. Tunc enim in potionū aliarū medio aquā tempeſtiuè quis ingeſſerit, & præſertim cū ſiticuloſus æger fuerit. Nempe eam πλημμυρίδα quandā, id eſt humidi cuiuſpiā copiā abundantiāq; facere ait. Quo fit, vt inter mulſam oxyme

oxymeliq́;,parum aquæ exhibeãt, quòd his quæ expui debent,conferat ad humectationem. Imò & cùm vinum grauiter nocet,tũc aquam propinant. Quonam autem pacto id demonſtraturus ſit Hippocrates, audiemus.

Cùm verò in huiuſmodi morbis fortẽ capitis grauitatẽ, vel mentis læſionẽ ſuſpicatus fueris, à vino penitus eſt abſtinendum, aquamq́; tunc dare oportet, vel vinum aquoſum, flauumq́;, & prorſus inodorum, atque ab ipſius potione, aquæ exiguum ſuperbibendũ. Nam hoc modo vini potentia caput mentemq́; minus tentabit.

Mens tentari, lædiq́; dicitur, cum æger febre correptus deſipuerit. Nunc ergo mẽtis læſionem deſipiẽtiam dicit, in qua vino abſtinendum præcipit. Pari modo & in vehementibus capitis doloribus. De vtroq; antea eſt dictum. Sed in præſentiarum vbi in prædictis ſymptomatis à vino omnino abſtinẽdum prædixit, conſequenter aquoſum, flauumq́; omnino, & quod odore careat, dandum ait. Aquoſum quidem & inodorũ dare bene dicitur, ſed flauum non admodum recipio. Nam ad ea omnia aquoſum album melius exiſtit. Etiam verò in eam gratiam, cum vina talia ſunt, ſuperbibendam

confeſtim aquã tutius præcepit. Minus enim (inquit) vini robur quod vehemens eſt, caput, mentemque tentabit. ἀπτοιτο quidem verbo vſus ſibiipſi vſitato, conſuetoq́;, quo ἅψιν τῶν φρενῶν, id eſt, mentis læſionem ab huiuſmodi verbo quod ἅψεως nomine hominibus vſitatius eſt, ſeſe feciſſe oſtẽdit. Caput autem, mentemq́; vino tentari ait, quod propter caliditatem celeriter ad caput feratur, feruentesq́; in corpore ſecum ferat humores. Qua autem ratione caput malè afficit, ea & mẽtem. Nam in capite ſapere ipſum ſitũ eſt, & ea animæ pars quæ ratiocinatur.

In quibus autem maximè aqua vtendũ ſit, & quando valde multa, & quando modica, & quando gelida, & quando calida, partim quidem antea dictum eſt, partim verò ſuo tempore dicetur.

Eraſiſtratus quidem in libro de febribus malitiosè ſatis criminatur Hippocratem, diſcipulos ipſius propè accuſans Appollonium & Dexippum, quos ait cereos cyathos duodecim in ſextantali cotulæ cyatho effinxiſſe, atque vnum ex his vel duos febrientibus admetiri. Verùm Hippocrates non hic ſolùm, verùm quoque & in antedictis potionibus omnibus copioſius largiúſve manifeſtè

feſtè vti viſus eſt. Quod & in præſenti dictione liquido oſtendit, inquiẽs: In quibus autem maximè aqua vtendum ſit, & quãdo valde multa. Nam & τὸ κάρτα πολλῷ τὸ λίαν πολλῷ, id eſt valde & ſupra modũ multa ſignificat: ſed ſanè ſatis erat dicere multã aliquando dari aquam ſine adiectione aduerbij huius κάρτα, in oſtenſionẽ malitiæ Eraſiſtrati, qui de Apollonio & Dexippo mentionem facit, nec vllum horũ librũ oſtendere poteſt: nec Hippocratem ipſum intelligit, apertè dicentem, Et quando vtendum valde multa. Quinetiã & ſuperiore oratione mulſam inter oxymeliq; aquam porrigens vtilem eſſe ait, quod πλημμυρίδα, id eſt humiditatis abundantiã parit. Scripſit & antea de mulſa & oxymelite aquoſis, quod os humectant, & vrinas cient: non vtique cyatum horum porrigens, ſed quantitatem inſignem, qua & hos humectari, & vrinæ cieri, & quæ pulmonem infeſtent expui poſſit. Prætereà & de oxymelite ita ſcripſit: Quod ſi potum hunc, & quidem multum, per totum morbi tempus profuturũ exiſtimaueris. adiiciens hic multum. De malitia autem Eraſiſtrati aduerſus Hippocratem dicta hæc ſufficiant: Cæterùm recordemur Hippocratẽ quomodo ante, ita & nunc polliceri ſe in morbis ſingulis propriã facturũ

doctrinã:cum hoc in loco victus inſtituendi artem non ſufficienter conficiat:ſed vniuerſalia ſola in exemplo morbi vnius ſcilicet pleuritidis proſequatur.

De reliquis potibus,cuiuſmodi eſt hordeaceus,& qui ab herbis viridibus, vua paſſa, vinaceis,piris,cneco, myrtis,punico, & aliis parantur,cum horum aliquo vti tempeſtiuum fuerit, in morbo ipſo ſcribetur, vbi & de compoſitis agetur medicamentis.

Habet quoq; ſuam & hæc dictio doctrinæ alterius, quæ de morbis ſingulis fit,promiſsionẽ. Verùm quicquid ſit,liquido conſtat vel libros,qui de ſingulorum acutorum morborum curatione ab Hippocrate ſcripti ſunt,non extare,vel prorſus nõ ſcriptos:hac ſiquidem occaſione quæ nunc inferuntur præſtantiæ Hippocratis non ſunt. Sunt autẽ multa quæ mentem ipſius oleant, veluti & quæ huic libro adiacẽt ab eo qui de balneis eſt ſermone. Sed,vt dixi,de ſingulis in horũ expoſitione commodius diſſeremus.

DE BALNEIS.

Balneum in pleriſque morbis confert. In his quidem perpetuò,in aliis verò non:

eſt

eſtq́ quando minus vtendum ſit quod imparatum homines habeant. Nam in paucis domibus parantur neceſſaria, reperiunturq́ qui rem vt oportet curent. Quòd ſi exactè quiſpiam non lauetur, non mediocrem incurret noxam. Tecto ſiquidem eſt opus quod fumo careat, copioſa item aqua, & crebra lauatione: ſed quæ immediocris non ſit, niſi res ita poſtulauerit.

Balnea huiuſmodi, temporibus Hippocratis nondum parari videbãtur. Nempe dicere paucis in domibus parari neceſſaria, & reperiri qui rem probè curent, opusq́; prætterea tecto eſſe non fumoſo, copioſa aqua, & quæcunque deinceps dixit: quòd item in domibus calefiat adhuc intra lebetes aqua, labriſque infundatur, argumentum habet. Quod autem in fine dictionis ait, crebra opus eſſe lauatione, ſed quę immediocris nõ ſit, niſi res ita poſtulauerit: ſi vtique memoria non excidat, in ſequenti doctrina obſeruabimus. Nam ipſe inquiet: Sunt qui immediocri aliquando egent lauatione: id autem eſt cum æger multa, dum lauatur, perfunditur aqua. Quod ſi dicere non videatur, nos ipſi non ſimpliciter quidẽ, neq; vt inciderit,

ſed

ſed cum eorum quæ ab ipſo ſcribuntur conſequentiæ obſeruatione percunctabimur.

Neque etiam abſtergere oportet: quòd ſi aliquando abſtergendum ſit, calido aliquo, atque multiplici plus quam exiſtimetur vtendum abſterſorio, perfundendaq́; aqua multa, & celeriter poſt perfundenda.

Nullus æger cùm lauatur detergi expoſtulat, niſi ſordidus ſit, & pruritu vexetur. Nempe qui ægrotant, aqua citra laborem omnē, læſionemq́; prolui debent. Deterſio autem purgamentis fit, tum mordentibus, tum ſiccantibus: quo fit, vt ea tum virtuti, tū balneorū vſui aduerſiſsima ſit. Si verò ęger detergi debeat, vel propter ſordes, vel propter pruritum, vim medicamenti deterſorij multa admixta aqua, in miſſo quoque oleo, ſupprimere oportet. Quo circa inquit Hippocrates: Atque multiplici plus quàm exiſtimetur. id eſt, quàm ſanis conſuetum ſit, vtendum abſterſorio. Non enim ſubſtantiam medicamenti abſterſorii in ægris multiplicem accipiendam pręcipit, cum non abſtergere magis, quam abſtergere velit: ſed deterſorii † qualitatem in ægris multiplicem fieri iubet per aquæ * adauctionē. Ea ſi quidem ratio detergentia quoque vitare præcipit

† Quantitatem potius.

** Μίξιν habēt antiqui codices. i. mixtionem.*

cipit non excitante vel ſorditie, vel pruritu: acribusq́; ipſis & ſynceris non vtendum. Vt autem multa immixta aqua acrimoniā diſſoluit ipſius detergentis medicamenti, ſic & totius deterſorij vim, aquam calidam puramq́; affatim ſuperinfundens, atque illi rurſus, aliam, diſſoluit.

Via ad ſolium breuis ſit.

Commune id eſt, ſiue in balneo hominem laueris, ſiue in domo aliqua extruxeris pyrā, & labrum aqua impleueris. Quod & nunc in caſtris fit ſæpius, cum lauari quempiam deficiente balnei loco oportet.

Facilisq́, tum ingreſſus, tum egreſſus.

Prorſus ſiquidem citra fatigationem laſſitudinemq́; ægrum ſeruare iubet, atque ob id ſolium facilem tum ingreſſum, tum egreſſum habere voluit. Id proculdubio fiet, ſi paries qui aquam continet neque ſublimis, neque anguſtus fuerit. Maximè autem laudabile & à labore omni alienum eſt, quod in aquarum ſponte naſcentium conficitur lauacris: nempe ſolia humilia ita depreſſaque propè omnes conficiunt, vt nihil ſolij pauimento quod propè eſt emineat.

Qui lauatur, componat ſeſe, taceat, & nihil agat: ſed cæteros tum perfundere,

tum

tum abſtergere ſinat.

Hæc quoque prædictis ſimiliter vt æger non laboret,conferunt. Nempe & ęgrotantis quies vt corpus in balneo, tum laxius, tum mollius reddatur,eſt idonea. Nam cum mouetur corpus, muſculi extendùntur, qui minus tum molliuntur,tum relaxantur.

Multæ quoque aquæ mixturæ parentur.

Cum Hippocrates,inquit, καὶ μετακίρασμα πολὺ ἑτοιμᾶσθαι,id eſt,multę quoq; aquæ mixturæ parentur,poteſt vnico legi verbo, μετακίρασμα,atque intelligi hæc præpoſitio μετὰ per ſe,& ſeorſum κίρασμα. Nam Hippocrates non in hoc ſolùm libro, verùm & in aliis Ionum more per defectum vti prępoſitione μετὰ videtur. Plenè autem atq; integrè ita legetur: καὶ μετὰ ταῦτα κίρασμα πολὺ ἑτοιμᾶσθαι. id eſt,multæ quoq; poſt hęc aquę mixturæ parentur. Siue autem quis vno intelligat verbo μετακίρασμα, ſiue diſtinguat, diſtrahatq́; pro μετὰ ταῦτα κίρασμα, vna eſt dictionis vtriuſque intelligētia. Vult ſiquidem mixturā parari, eum qui in ſolio lotus eſt perfuſurus: quod medici huius temporis omnes efficere cōſueuerunt,cùm ægrum lauerint. Neq; enim in labrū frigidum ingredi permittūt,ſed tepida perfundūt aqua. Alij

ſolia

ſolia tota aqua huiuſmodi replent. Nam vt corpus, tum laxius, tum rarius, calida lauatione eſt redditũ, ita rurſum quiete paulatimq́; contrahere ipſum, & cogere, & denſare in animo habet. Nẽpe id ad virtutis robur confert, facitq́; vt non facilè homo lædatur, niſi ſubita quædã in ambiente aëre fiat ad frigidum permutatio. Ob id, qui rectè valent, à balneo calido ſeſe in frigidã proiiciũt aquã: ſed qui ægrotant, cõtactum frigidæ non ſuſtinent circa læſionẽ. Quapropter frigidam calidæ mixtiõe ſupprimimus. Mixtionis aũt modũ inueniemus, in primis quidẽ ſi corporis affectionem inſpexerimus: deinde & propriam laborãtis naturam, ætatemq́;, & anni tempus, & regionẽ, & preſentem cęli ſtatum. Probè autẽ faciẽt, qui à calido balneo tepidas nõ minus triũ generum aquas, quæ inter ſe differãt, parabũt: vt prima quidẽ admodũ tepida ſit, ſecũda verò minus, & tertia adhuc quæ magis ad frigidũ declinet. Tale autem quippiam velle viſus eſt Hippocrates cũ pręcepit mixturas parari. Nẽpe quod paratur, id non ſimpliciter modo multũ, verũ & variũ, multiplexq́; eſſe eſt melius, vt paulatim à calido ad frigidum procedatur: cum ſubitam ad cõtrarium mutationem æger non ferat.

Celeresq́; faciant perfuſiones.

Tex

Ταχείας,id eſt celeres,referre oportet non ad eam ſolùm, quæ in perfuſione fit, actionem,verùm quoque & ad illud quod actiones interiacet ſpatium: vt primam inter perfuſionem ſecundamque parum ſit interualli. Quod,ſi quis propriè nominauerit.non ταχείας,id eſt celeres,ſed πυκνὰς,id eſt frequentes dixerit.Quanquam apud veteres vſus horum nominum πυκνῶ & ταχίως confundatur.Nam aliquando πυκνὰς,id eſt frequentes actiones,ταχείας,id eſt celeres vocant.

Et ſpongiis proſtrigili vtantur.

Neque ſtrigilibus in ægris ipſis, neque ſpongia medici huiuſce temporis vtũtur,ſed à balneo eos linteo cõtegunt, alij veſtibus, & potiſsimum puris,vt plurimum ſudẽt,obuoluunt.Sed nõ ſemper ęgrum ipſum à balneo copioſè ſudare conuenit.Nempe ſæpius laborantem ad balneum non vacuandi corporis gratia ducimus,ſed prorſus contrariam ob rationem,vt ſcilicet humectetur,madeſcatque quod immoderatius exaruit.In talibus igitur non in balneo ſunt expectãdi ſudores multi,ſed quamcitiſsimè ſoli aquam ingredi,& poſtea balneo egreſſos,reſiccare expedit.

Et non valde ſiccum perungant corpus.

Ora

Oratio hæc,ſuccedit quidẽ huic: Et ſpongiis pro ſtrigili vtantur. Sed qui ſermonis proprietatem contemplatus fuerit,is de vnctionis in balneo vſu intelliget,ne eorũ quę de neceſsitate dicenda ſunt, quippiam prætermiſſum eſſe videatur. Nam vbi poſt balneum ſpongia aquam deterſit Hippocrates, obſcurum quidem eſt,ſi corpus vnxerit: bene tamen ægri corpus cum humidum exiſtit,perungendum † eſſe conſtat, niſi quiſpiam *oleum cum aqua,hoc ipſum reſiccare dixerit. Eſt igitur vtile, vt de vnctionis in balneo vſu diſcutiatur: ſed neceſſaria magis eſt ſuper vnctionis tẽpore diſcuſsio,ſi oleum perfundere conueniat, vel vbi qui lauatur ſudauerit, vel cum ſiccus adhuc eſt, confeſtim vbi ſeſe exuerit, & prius quàm ſudauerit,vel horum neutrum fuerit,ſed vbi humeſcere cœperit. Sanè quicunque eorum meminit, quæ de olei facultate in ſimplicium medicamentorum tractatione dicuntur,is exactè nouit optimum eſſe olei † vſus in his qui lauantur tempus quod tertio dicitur loco: nouitque quónam pacto calfactum corpori exhibere conueniat. Nempe id corpus mollius reddit,laxiusque,cum frigidum ſuo contactu non ſolùm horũ neutrum efficere natum ſit,ſed & eos qui lauantur frigentes reddat.

† Pro καὶ habent μὴ antiqui cod. vnde erit vertendum, non eſſe,

** Q& itẽ hoc ipſum oleũ aqua reſiccare dixerit.*

† In antiquis χρίσεως per non per κ.

Caput verò ſpongia, quoad maximè fieri poterit reſiccare oportet.

Quod in balneo caput curioſè reſiccandum ſit, vt ne minimũ quidẽ ſuperſit humiditatis, nequaquã eſt ambiguũ. Nam quicquid relinquitur, refrigerare conſueuit. Non tamen à ſpongia vt fiat, effici poteſt, niſi ſtatim ab initio poſt mixturarum vſum. Capitis tamen aquam linteo reſiccare eſt melius.

Neque caput ipſum modo, verùm & extrema, & quãuis aliam corporis partem à frigoris iniuria prohibere conuenit.

Dixiſſe id per ſe ſeorſumq; parũ eſſe mihi videtur: quòd enim pars nulla omnino nuda eſſe debeat, cum à balneo aquam eorum qui lauantur reſiccant, conſtat liquido omnibus. Nam quæ ita denudantur partes: cito eas refrigerari nemo ignorat.

Lauari quoque is non debet, qui nuper vel ſorpſit vel bibit.

Non in ęgris modo, verùm quoque ex in ſanis, nullus confeſtim à cibi vel potus ſumptione lauari debet. Nam qui biberunt, his caput repletur: qui verò cibum ſumpſerunt, his non caput modo, verùm & corpus totum alimoniam ad ſe prius quàm concocta fuerit, trahit.

Neque

Neque confeſtim à balneo ſorbēdum, neque bibendum.

Sedata quæ ex balneo eſt turbatione, tũ eſſe tum bibere melius eſt, veluti & cōpoſita ea quæ ab exercitatione oritur. Nam cibum protinus vel potum ſumere, caput replet, deuoratumq́; interdũ ſuperfluitare facit.

Magni autem admodum pendere oportet ſi æger cũ rectè valuit, balneum valde affectauit, & lauari fuerit aſſuetus. Nēpe tales magis appetunt, iuuāturq́; cũ loti fuerint, adeo vt lædantur ſi non fuerint loti.

Demonſtrata ſunt hæc per totum ferè horum commentariorum ſecundum, vbi dictiones expoſuimus, in quibus parte plurima conſuetudinum vires enarrauit.

Peripneumoniæ autem magis quàm ardenti febri confert. Nam lateris pectoriſq́; & dorſi mulcet dolorem, ſputum maturat, educitq́;, & ſpiritum facilem reddit. Laſſitudines tollit, mollit articulos & cutem per ſumma apparentem: vrinas ciet, capitis ſoluit grauitatem, & nares humectat. † Tot ergo inſunt

† *Hæc non habēt ant. cod. græ. ſicut nec veteres latini.*

balneo bona, quibus omnibus eſt opus. Cæterùm ſi in apparatu re vna vel pluribus defectum ſit, metus eſt ne nõ proſit: vnum ſiquidem horum, quoduis fuerit, ſi à miniſtris non vt oportet præparetur, valde lædit.

Quare peripneumonias magis quàm febres ardentes iuuet balneum, oſtendit Hippocrates cum inquit: Nam lateris pectorisq; & dorſi mulcet dolorem, ſputum maturat, educitque, ſpiritum facilem reddit. Ob hæc etenim omnia peripneumonicis maximo eſt præſidio. Sanantur ſiquidem qui cõtenta in pulmonibus ſputa expuunt. Pleuritici quoque ob doloris mitigationem valde iuuantur. Quapropter duorum alterum, nempe vel ita ſcribendum: Peripneumoniæ autem & pleuritidi magis quàm ardenti febri confert. vel in peripneumonia pleuritidem ſubaudire oportet. Nam pleuritis dolorẽ in latere habet peripneumonia non habet. Cęterùm cum peripneumoniis magis quam ardentibus febribus conferre balneum inquit, docet quoque & æſtuantibus quibuſdam auxilio eſſe: verùm oratio hæc diſtinctionem expoſtulat, quam nõdum efficere poſſumus, quia tempus quo lauari ægrotantes

velit,

velit,non definierit. Vbi autem ſequenti dictione enarrantem Hippocratem, quóſnam haudquaquam lauare velit intellexerimus, ad balnei tempus ita perueniemus.

Qui in morbis aluum plus iuſto humidiorem habent, ij non ſunt lauandi, neq; hi quibus magis quàm decet detinetur, & ſoluta non ſit: neque quibus vires languent, nec cibum faſtidientes, nec nauſeabundi nec biliosa ructantes, nec quibus ſanguis è naribus profluit, niſi minus quam decet fluxerit: nec quod decet te latuerit. Nam ſi minus quàm decet fluat, lauabis, etſi vniverſum corpus in cæteris, etſi caput duntaxat iuuerit. † Si igitur apparatus hi conuenientes fuerint, ægerq; feliciter balneum ſuſcepturus ſit, quotidie lauare oportet.

† *Hæc non habent ant. cod. græ. nec latini.*

Quibus cõplura per ventrem ſubducuntur, his balneũ ſiſtit, ea ad corpus vniuerſum reuellens: atque hac occaſione detrimentum affert. Quòd autem qui nullo modo deiecerunt, eos antea vetuſtã fecem euacuaſſe me-

lius ſit, nemo ignorat: ſicut neque quòd γεγυμνωμένυς, τοῦτ᾽ ἐστι, τοὺς καταλελυμένους, id eſt, quibus iam nō vigent ſed ceſſant vires, balneū amplius euertit. Ait preterea & ἀσώδεις, id eſt cibum faſtidientes & nauſebundos haudquaquam lauãdos. Nempe hos viribus ita deficimetus eſt, vt ſuccedat ea quæ ſtomachica appellatur ſyncope. Succedunt his quibus os ventriculi bile redundat: quos nota indicaui, inquiens: Nec bilioſa ructantes. Pari modo neque eos lauare conuenit quibus profluit ab ũde è naribus ſanguis. Nam ſi minus fluxerit, lauare eſt conſentaneũ. Sunt autem hi qui vehemẽtiore egent balneo, id eſt, qui multa aqua perfundendi ſunt, vt ſanguis qui †poſt caput eſt, vehementius moueatur. Cõſimiliter lauabimus ſi ſanguis nullo pacto erumpat, & erumpere debeat. Ex adiectione autem huius ſermonis: Etſi vniuerſum corpus in cæteris, etſi caput dũtaxat iuuerit: Clarius adhuc ſignificauit quonã pacto ſæpius in domo calfacta ægrum abſque ſolio collocent, & caput duntaxat citra reliquas corporis partes calida perfundant aqua.

† κατὰ habent ant. cod. non μετὰ. i. ſanguis qui in capite eſt.

Lauandi autem cupidos ſi quotidie bis laueris, nihil † peccabis.

† βλάψεις hoc eſt nocebis habẽt ant. cod. & ita legit vetus interpres.

Qui Victori Romano principi librũ de victus ratiõe Hippocratis tradidit medicus,

is

is dictionẽ hãc & alias quaſdam de curtatas ſcripſit: ſicuti & illã in qua dicit: Non protelentur primi ſorbendi dies. Præterea &, Qui bis die cibum ſumere ſunt aſſueti, his bis dare oportet. Verùm vtriuſque harum dictionum dimidiam partẽ ſubtraxit: ſed præſentis quidem nihil, tempus verò †non adiecit, vbi φιλολουτρῶντας, id eſt lauandi cupidos, eos intelligit, qui cum ſani ſunt, lauari gaudent, atque ob id ſæpius lauantur. Nẽpe hi quum lauantur, eũ accipiũt qui ex cõſuetudine eſt, ſcopũ. In ſequentibus autem ab Hippocrate tempus quo ægros lauari velit, audiemus.

† *In cod. ant. non habetur non.*

Tutius autem longe balneo vti poſſunt, qui tota vtuntur ptiſana, quàm qui ſolo vtuntur cremore: quanquam & hi interdum vti poſſint: minime autem qui potu ſolo vtuntur.

Tempus quo lauandũ ſit hoc in loco patefecit Hippocrates: quod ſi ab initio pronũciaſſet, multa ſanè quæ loco medio dicta ſunt, nõ obſcura & ambigũa eſſent. Ptiſanã autem totã porrigunt iis qui mitius quietiusq; habent: ſolũ verò cremorem his qui deterius degunt verùm his qui periculoſius acutiusque laborant, potus ſoles. Quòd autem toto in hoc commentario de thoracis pulmonisq; affectibus egerit, plurima

quidem exempli vice in his morborum partibus, & pręſertim pleuritidis vniuerſalia pręcipiens ſæpius eſt demonſtratum. Eſt expoſitum quoque quonam pacto coctis morbis ptiſana vti velit, quo tempore & balneũ ſine periculo conciliatur, vtpote quod ad ſputorum quæ in thorace & pulmone continentur, expurgationem maxime conferat. Qui igitur ita habent, & quæ ex conſuetudine eſt acceſſerit iudicatio, his lauationem multiplicare nihil prohibet. Ait prætere a balneum ἥκιϛα, id eſt, minimum, iuuare eos qui ſolo vtuntur potu: vbi ἥκιϛα ἐλάχιϛον. id eſt minimum ſignificat, & non, vt quidã aiunt, οὐδαμῶς, id eſt nullo pacto. Nam inferens, inquit.

†Hæc omnia nõ reperiuntur in antiquis cod. & forſitã neq; Hippo. ſunt, vt & ex Gal. cõiicere potes.

Eſt ſane & quando vti poſsint.† Ex his autem quæ ante ſcripta ſunt, quoſnam in ſingulis viuẽdi modis iuuaturũ ſit balneum, & quos non, coniicere oportet. Nã quibus aliquid eorum quæ balneum & bonum reddere et iuuare poſſunt, deeſt: hos lauare nõ expedito. Quib⁹ verò nihil deeſt ſignumq́ adeſt ipſis in quo lauare conueniat: lauare oportet.

Non adiecit quidem quando his balneo

vten

vtendum ſit,ſed nos qui ſententiam ipſius ſe quimur,dicemus.Potum ſolũ his exhibet. Hippocrates quos acuti infeſtant morbi vbi vires ad morbi vſque vigorem,qui interdũ cum ipſa coctione exiſtit,veluti in morbis thoracis pulmoniſq;,ſuffecturas ſperauerit. Coctis ſiquidem qui affectum progignunt humoribus,confeſtim excreabunt.Quòd ſi qualia oportet ſolum expuere cœperint, in neutro adhuc modorum neque in affectu, neque in ſymptomatis morbus augebitur. Nam ſæpius affectio ipſa qua laborant, mitior quidem exiſtit,ſed ſymptomata augentur,vt in phlegmone obſeſsis particulis, quo ipſe inquit modo: Cum pus conficitur, tunc dolores & febres fiunt magis,quàm cum factum fuerit.Sæpius autem mutuis exultant incrementis & decrementis ſymptomatum magnitudines,& ea quæ affectionis eſt:fitq; id in his phlegmonis in quibus pus effluit quod iam eſt confectum, vt in vulneribus quibuſdam fieri cõſueuit,& in peripneumoniis pleuritidibusque. Poſſunt ergo in his morbis & hi quibus potus ſolus vſui eſt,nõ inutiliter lauari.Nempe dolorẽ ipſorum balneũ mitigare ait,& ſputa maturare.Sed ſanè vacuato prius corpore,id factitandum. Seuerisque in vniuerſum de balneorum viribus,quòd ſi nõ antea vacuato corpore ex-

hibeatur, membris affectis fluxionem parit: vacuato autem ſi exhibeatur, coctionem iuuat. Nempe corpore toto ante vacuato, adhibitum aduacuatoriã obtinet facultatem. Quo fit vt ex febre ardente laborantibus, his tantum opituletur qui ſine tumore vel phlegmones vel eryſipelatos laborant, feruente in ipſis per totum corpus bile. Quòd ſi coctionis ſigna habuerint, his multo magis conferet. Verùm ſi æſtuoſa febris ob falſam pituitam putrefactam oriatur, aduerſiſſimum illis eſſe balneũſcire oportet. Neque enim pituitoſus humor vt bilioſus p cutim euacuatur, propterea quod tũ craſſus tũ glutinoſus ſit: neq; extinguitur lõga egẽs cõcoctione. Nõ ſum autẽ immemor verborum. Hippocratis, quæ in principio libri huius hoc refert pacto. Quæ autem medicũ ante animaduertiſſe ægro nõ referente oportet, plurima dimiſſa ſunt. Hæc ſiquidem qui Hippocratem dogmaticum eſſe putant, locos affectos eſſe dixerunt. †Sed qui Hippocratem empiricum eſſe exiſtimant, anni tẽpora eſſe, regiones, ætates, *& ambiẽtis nos aëris conditiones affirmauerunt. Hæc equidem omnia tum quę à dogmaticis, tum quę ab empiricis dicuntur, vtilia eſſe non ignoro. Verùm ſcopos multos hoc in libro recenſens Hippocrates, ad quos quis reſpiciens victus

† Et ipſorũ affectus, & cauſas addit codex græcus.

** Conſuetudines, add. græ.*

ĉtus formã inuenire poſsit, nullius eorũ quę dicta ſunt. præter quàm conſuetudinis mentionem fecit. Sed ſanè nonnulla quæ reminiſcentiam exigunt, præpoſuit. Atque ob id ſermonem ſum remoratus, vt hac quæ breuis ſit interpretatione eos, qui totum legerunt librum, habeam ſermonis huius per intelligentiam aſſecutores. Vnus ſanè & præcipuus ſcopus tanquam in exemplo pleuritidis talis in dictione ab Hippocrate enarratur: Siquidem ſiccior fuerit morbus quã vt quiſpiam putauerit, non multum dare oportet, ſed ante ſorbitionem vel mulſam, vel vinum, vtrum magis auxiliaturum putaueris, propinare cõuenit. Poſt hæc deinceps: At ſi os madeſcat, & quæ à pulmone expuũtur talia ſint qualia eſſe oportet, ſorbitionis quãtitatẽ, vt dicam ſummatim, augere cõuenit. Verùm tum hæc, tum quæ ſerie continuata dicuntur, non ſunt à gnidiis ſententiis definita. Poſt hæc & morbi coctionẽ animaduertendã eſſe ait Hippocrates, qui ſanè ſcopus totius propemodum eſt Hippocrati victus inſtituẽdi generis, atque carũ quæ in eo particulariter fiũt permutationũ. Alias quoque & ſubinde apponit definitiones, quæ tales ſunt: Quibus enim cibus ſtatim incluſus eſt, ſi quis nõ vacuato eo ſorbitionẽ dederit dolorem ſi adeſt adaugebit, & ſi non adeſt

pro

protinus inducet. Et amplius: Præterea ſi la teris dolor aſsiduus eſt, calidisque fomentis non remittatur, ſputumque nõ procedit, ſed extremè citra coctibilitatẽ glutinoſum ſit, niſi quis dolorem vel alui ſubductione vel ſecta vena pro vtriuſuis ſignificatione ſolue rit, ptiſanam autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem. Proinde & rurſus definiens, ait: Si nuper paſto cuipiam, & alui oneribus haudquaquam purgato febris, vel cum dolore vel ſine dolore *inceperit*, à ſorbitione tantiſper eſt temperandum, donec cibum ad infernam inteſtini partem deſcẽdiſſe coniectum ſit. Tum rurſus: Si nuper ci bato cibus prior non deſcénderit, virtusq; valida fuerit, & floruerit ætas, ſubluere opor tet. Si verò virtus imbecillior fuerit, balano eſt vtendum, niſi aluus ſua ſponte probè deiecerit. Adiecit ergo in hâc dictiõe eum qui à virtute eſt ſcopum, veluti in ſequentibus ſæpenumero, & id conſiderari præcipiens quænam cauſa & affectio ſit quæ virtutem proſternant: vbi & hoc à medicis ignorari adiecit, prçterea adiecit quòd iis qui dolorẽ ad hypochõdrium pertinẽtẽ habent, ea quæ per talia medicamẽta fiat, auxilio ſit purgatio. Cæteris autẽ qbus dolor vel grauitas ad brachiũ vel pectus extẽditur, venæ ſectio. Hæc autem & reliqua huiuſmodi, quæ item de

de cõſuetudine dicta ſunt, à gnidiis medicis omnino ſunt prætermiſſa, multoq́ue magis naturæ & corporum temperamenta, de quibus ſæpenumero in hoc libro egit: hos picrocholos appellans, alios melancholicos. †Scopo autẽ ſuccedente, de ea quæ tum in ſanis, tũ in ægris fit victus ratione agit, quonam pacto & emendare & corrigere oporteat demõſtrans. Præterea & in eo quem de vino, oximelite, & aqua facit ſermone, ſcopos recenſuit eoſdem. Meminit quoque & coctionis morbi ſæpius, non paruum ſcopũ vniuerſæ victus formæ, earũq́ue quæ in ipſa fiunt, mutationum hunc efficiens. Pari modo & in morbi vigore quippiam dixit, ad quem reſpiciens neque tanquam ad abiectiſsimum in victus ratione ſcopum alimoniã miniſtrat. Cuncta hæc & reliqua talia à gnidiis medicis prætermiſſa ſunt, quæ medicum ante animaduertiſſe non dicente ægro oportet.

†*His autem ſcopus inſiſtens, ait græ.*

*

GAL

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRAtis De victus ratione in morbis acutis Commentarius quartus.

*

IOANNE VASSAEO
Meldenſi interprete.

QVAE in libro de victus ratione poſt eum qui de balneis eſt ſermonẽ ſcribuntur, iure optimo pleriq; medicorum Hippocratis non eſſe ſunt ſuſpicati. Nam ab iis quæ ante ſcripta ſunt, & vi interpretationis & theorematum integritate longo diſcedunt interuallo. Neque tamen abs re adducti ſunt, q & Hippocratis eſſe exiſtimauerunt. Nempe eorum quæ ſcripta ſunt ſententia, propoſitum ipſius mẽtemq; vſque adeo redolet, vt diſcipulum Hippocratis aliquem ſcripſiſſe ſuſpicio ſit: imo & ex his multa dictionem vna cùm ſentẽtia ita abſolutam inculpatamque habent, vt rurſum & ea ab Hippocrate ſcripta eſſe ſuſpicandũ ſit, vtpo-

te

te qui librum componere, vbi ſingulariter morbi cuiuſque acuti curationem doceret, vt in libro de victus ratione in morbis acutis promiſerat, ſeſe apparauerit. Præterea & alias in præſenti libro reperies dictiones, quę Hippocrate ita indignæ ſunt, vt legitimis iuſtisq; adſcriptas eſſe ſuſpicari te oporteat: ſicuti & in aphoriſmis ipſis quidam huiuſmodi viſi ſunt, partibus libri vltimis adiecti adſcriptiq;. Qui enim interſerunt, † in memoriam multis primas cōſcriptiones vltimis adſcribunt. Quod & in libro de capitis vulneribus factū eſſe videtur, & in ſecūdo de morbis vulgaribus. Nec ſecus in eo qui nūc nobis proponitur libro reperimus quæ interſeruntur, atque adhuc magis partibus vltimis. Cū igitur quatuor, vt quiſpiā dixerit, in eo reperiantur genera, vnū quidem & dictione & † ſententia Hippocrate dignum: alterum quidem altero ſolum, vel dictione, vel ſententia: nonnulla verò horum neutro: in ſingulis eorum quæ ad expoſitionem nobis exponentur dictionibus idipſum declarabimus.

† *Quòd principes librorum partes multis in memoria ſint vltimis ſic ego vertebam.*

δύναμιν. i. virtute habent ant. cod.

Cauſus, id eſt febris ardens fit, cum venulæ tēpore æſtiuo exiccatæ, acres & bilioſas quæ tenues ſint, trahunt ad ſe humiditates, quas ἰχῶρας vocant.

Aeſti

Aeſtiuum anni tempus dixit calidum & ſiccum, ſiue vltimo vere fuerit, ſiue prima æſtate, ſiue in horum temporum mediis vel extremis, ſiue primo autumno. Quod autem aëris nos ambientis temperamentũ diſpoſitionem corporis ſecum mutet, ſiccum quidem ad ſicciorem, humidum verò ad humidiorem, in commentariis epidemiorum morborum eſt demonſtratum. Quod item & anni tempus mediocre & temperatum naturalem ſeruet temperaturam, cæteris quæ in vniuerſa victus lege agunt homines modo habentibus ſimili. Demonſtratum prætereà, & corpus quod à naturali moderataq; conditione ſeſe alienauit, commutauitq;, id, propter quod alienatum eſt & commutatũ, ob illud peculiari egere auxilio, vt arefactũ humectatione, humectatũ exiccatione, calfactum refrigeratione, & refrigeratum calfactione. Cùm igitur ob aliquam rerum quarum exempla dicit Hippocrates, circunſtantiam venulas aliquas qualibet in parte corporis exiccari contigerit, à vicinis partibus trahũt hæ humiditates. Si ergo quæ ad arefactas venas ferũtur humiditates, vt ſubſtantia humidam naturam, ita & vim humectatoriam habuerint, pars naturalem commoderationẽ recipit. Verùm ſi humiditas qualitate aëris fuerit, & facultate ſiccatoria, corpus

pus incenditur: vt ſi ex nobis quiſpiã ſiticuloſus effectus liberaliter biberit vel vinum, quod quia aqua marina largior mixta ſit, tethalaſſomenon dicũt, purum, vel aquã ſalſam. Scio equidem me aliquando ex æſtiuo itinere ſiticuloſum redditũ, bibiſſe vini veteris paulò ſincerioris calicem vnum, atque ex eo ſitim magis auxiſſe, non placaſſe. Vt igitur nos quanquam mente quę appetitum moderetur præditi interdum quidem negligentius, interdum autem & incontinentius, atq; etiam cùm in promptu melius non ſit, ad potũ aliquem qui & ſalſus & acris ſit peruenire cogimur, ſic & venarum facultas attractoria perpetuò vicinis ex partibus humiditatem attrahit, ſubſtantiam ipſius qualiſnam ſit, nullo pacto diſcernens. Ratione etenim caret, qua quippiam ex meliori ſcrutari poſsit: ſed vt pueri brutaq; ad caſu oblatum humidum cùm ſitiunt irruunt, hoc pacto & illa. Si ergo in vna quapiam corporis parte affectio ea fiat, in ea ſolùm qui eryſipelas referat, affectus quiſpiã erit. Verùm ſi venæ totius corporis ſupra modũ exiccatæ calidas carnoſis è partibus humiditates traxerint, in toto corpore fiet quæ cauſum referet affectio. Cauſus verò propriè dictus nõ caliditatis quæ per totum ſit corpus præſtat modò vehementia, verùm quoque & ſiti. Nam

ſitis in eo vehemens eſt, & incompeſcibilis. Deeſt ergo præſenti dictioni de cauſi generatione ſermo de partibus, quem nos nuper adiecimus. Nẽpe in vna corporis parte quęuis illa ſit, interdũ cauſus gignitur, interdũ & toto in corpore. Verùm cùm in toto fit corpore, ſitim omnino parit: cùm verò in vna parte, non de neceſsitate, niſi pars ipſa ſitim pariat. Omnium autem primum & maximè id facit ventriculi: deinde ventriculus, atque ab eo ſtomachus, pòſt pulmo, & ſubinde ieiunum inteſtinum. Vtrum igitur ita tantummodò fit cauſus vt dixit, cùm ſcilicet acres & bilioſas quæ tenues ſunt humiditates ad ſe traxerint venulæ? An ne & carne id ferente erit cauſus? ſiue in parte vna, ſiue toto in corpore pati eã contigit? Oſtendimus etenim eam vim habere eorum quorum indiga eſt attractoriam. Præterea & fieri poteſt vt modo altero ſimilis affectio fiat. Modum alterum dico cùm ex validioribus partibus ad imbecilliorem aliquam mittantur excrementa. Nempe quòd membris ſingulis vt attractoria, ſic & expulſiora inſit facultas, eſt declaratum. Fieri ergo poteſt vt interdum quidem ex parte vna, interdum verò & ex pluribus acres & bilioſæ quæ tenues ſint humiditates exactè ad dictas fundantur particulas, quæ ſcilicet imbecilliores ſunt.

Quòd

Quòd Hippocrates ἰχῶρας, tenues humiditates appellet, liquido conſtat.

Febris quoque vehemens habet, corpuſq́ veluti ab oſſearia laſsitudine habitum laborat, doletq́. 2

Febris ergo vehemens habet, propter naturam tenuium humiditatum, quas & acres & bilioſas ait. Nempe his ſuperueniunt febres vehementiſsimæ, id eſt quæ multam & acerrimam habent †qualitatem. Sicuti & pituitoſos ſequuntur ſuccos quæ & minorem & minus acrem habent. Laborat, autem corpus totum laſsitudine vlceroſa propter tenuium humidatum acrimoniam. Sed de laſsitudinum omniũ differentiis abſolutè in libris de tuenda valetudine eſt tractatum.

† *Caliditatem ait ipſe.*

Fit autem magna ex parte longum ob iter, longumq́ ſitim: cùm venulæ arefactæ, acres calidaſq́ fluxiones ad ſe traxerint. 3

Tum in principio dixit, tum rurſum hoc in loco adiecit verbum hoc arefactæ: procatarcticas appellatas cauſas veluti exemplo manifeſtans: primitiuas nunc dicunt. Siquidem calidæ omnes, & ſiccæ cauſos progignere poſſunt. Scio equidem nonnullos ob liberalem vini, quod tethalaſſomenon

vocant,potionem,cauſo fuiſſe correptos: veluti & alios ob ſalſamentum ſalſarumq; carnium, atque aliorum quorundam ſalſorum vſum immoderatum. Alius ex ambulatione & æſtu veniens, primum quidem lauit ſe, deinde domum perductus, vini mixti plus bibit,cœpitq; protinus affici cauſo. Alius autem ob iram,& alius ob vigilias cauſum incurrerunt.

4 *Fit quoque & lingua aſpera,ſicca & valde nigra, ventrisq; morſu dolet, deiectionesq; & liquidæ & pallidæ fiunt: vrgetq; ſitis vehemens, & vigiliæ, atque interdum mentis aberratio.*

Percurrit hoc in loco quæ cauſum ſubſequuntur, quæ & συμπίπτοντα,id eſt cōſidentia ſiue conſiſtentia vocant. Sunt autē hæc: lingua ſicca,aſpera & nigra, ventris morſus, deiectiones pallidæ,vehemens ſitis, & vigiliæ,interdum quoque & deſipiētia. Lingua ſanè areſcit,quòd tota corporis affectio ſicca ſit & calida,febrisq; talis. Vētris verò morſus propter tenuiū humiditatum, quæ illuc confluunt,oritur. Deiectiones autē pro ſucci redundātia. Liquidasq; eas dixit, nullo pacto concoctas exprimens. Coctio enim omnia cogit incraſſatq;. Qui autē ita habēt,

vigilant

vigilant ob ſiccitatem. Nempe humiditatē immoderatam profundas ad ſomnum delationes, multam verò ſiccitatē vigilias procreare eſt demonſtratum. Accedit quoq; & ab aliis ſymptomatis fatigatio quę ob vigilias efficitur. Deſipientiam autem fieri ſciuimus ob eam quæ ad caput recurrit bilem, & ob temperaturæ caliditatem ſiccitatemq;. Quod autem vbi quiſpiam bilem ſimpliciter dixerit, amara ſignificetur, antea eſt enũtiatum: quod item bilem eandem & pallidã & flauam appellent. Vt ergo nihil eorũ quæ ad cauſum bilioſum ſpectant prætermiſſum videtur, niſi quod non ſolùm fit per attractionem, ſed & per tenuium humiditatũ effluuium, ſic † abundè fuſeq; ſcripta quædam ſunt. Nempe ex his quæ dicta ſunt, quædam ſunt ſymptomata cauſum indicantia, quæ παθογνωμονικὰ dicunt: alia verò συμεδρεύοντα, id eſt cõſident. Verùm quæ cauſos procreant, alia quidem προηγούμενα, id eſt antegredientia, alia verò προκατάρχοντα, id eſt præincipientia à medicis appellãtur. Omniũ autem quæ dixi † prægredientium ſymptomatum, potes tibi vt lubet catalogum facere. Sed qui librum hunc ſcripſit, à prægredientibus fecit exordium. Venulas etenim exiccari prægrediens cauſa eſt. Deinceps autem cum præincipientia, vt ambulationem gere.

† ἀτάκτως i. confusè vel ſine ordine habent ant. cod.

† In antiq. cod. nõ habetur illud, prægrediẽtiũ neque videtur ſenſus id exigere.

longam & ſitim dicere quum deberet, non ea dixit, ſed ex his quæ affectum indicant quippiam dixit, vt febrem vehemẽtem. Debuit & hic ſitim vehementem adiicere, quã poſteà ſimul cum aliis quæ confidentia vocantur ſymptomatis dixit: quorum quędam aliquando, alia perpetuò cauſis inſunt, quod & ipſe oſtendit, inquiens: Interdum autem & mentis aberratio. Nam interdum perpetuò opponitur. Ego autem dico, & ventrem morderi, & biliofa deiicere, non eſſe ex his quæ perpetuò inſunt. Nempe quòd vehemens morbus ſit, motusque acrium & tenuium humiditatum ad interna ſit, proptereà hæc contingunt, his quidem qui ventrem hepárq; cauſi veluti ſedem habent. Verùm his qui pulmonem veluti ſedem habent, hæc non admodùm contingunt, ſed quæ de lingua dicuntur & deſipientia magis. Difficulter etiam & hiſpirant, ea ſcilicet quæ denſa & magna eſt ſpirandi difficultate, efflantq; continenter os aperiẽtes, igneiq; ſpiritus effuſione leuantur. Verùm totam ſpirandi difficultatem prætermiſit, quam in prognoſtico dictam oſtendimus. Cæterùm incompoſitè atque inordinatè ſymptomata linguæ recenſuit. Nempe debuit primum ſiccam dixiſſe, deinde aſperam. Nam ob immoderatam ſiccitatem lingua aſpera redditur

tur: vt ſi aſpera ſit, omnino & ſicca exiſtat. Quòd autem ob caliditatem immoderatam nigreſcat, vt his quibus cutis ſole vſta ſit, iam ante didicimus.

Huic aquæ, mulſæq́; coctæ & aquoſæ quantùm voluerit bibendum dabis. 5

Liber hic etſi Hippocratis non ſit, † eum tamen legitimo operi iam temporibus Eraſiſtrati adiectum eſſe, vetus res eſt.] Quapropter mirandum quonam pacto Eraſiſtratus calices cereos in Apollonium & Dexippum retorſiſſe auſus ſit. Nam qui librum hunc ſcripſit, mentem Hippocratis Eraſiſtrato melius intelligens, cauſo laborantibus quantum placet bibere concedit. Demonſtrauitque & in legitima voluminis huius parte ita ſentire Hippocratem. Sed de Eraſiſtrati malitia ſatis hæc ſint: & iam ſcrutemur quæ in oratione dicuntur. Præcipit ſiquidem neque aquam ſolam, neque mulſam ſolam, his propinandam qui cauſo laborant. Scis etenim aquam quòd natura frigida ſit, tardè penetrare, & quamplurimo tempore in hypochondriis manentem corrumpi in acuti morbis, mel autem facilè bileſcere. Ob id mulſam aquoſam dari iubet, vt aqua, nulla in ſuperiore ventre facta mora, à mixto melle ad diſtributionem trahatur.

† *Antiquus tamē eſt (ait ipſe) vt qui temporibus Eräſiſtrati iā fuerit adiectus legitimo operi.*

Ob eas cauſas & coctam ipſam exhibent. Nempe quàm cruda ſitim magis arcet, & flatu magis vacat, vrinasq́; magis ciet, vt quæ cruda eſt, deiectionem. Minus ſiquidē acris quæ cocta eſt, non ſolùm quòd in coctura peragatur conficiaturq́;: verùm quòd & ſpumoſum ipſius omne tollitur. Nempe quod acre & flatuoſum exiſtit, in † mulſæ eſt ſubſtantia. Cocta autē, tū morſu caret, tū flatu vacat, diſtribuiturq́; melius * quā per inteſtina deſcendat: quo fit, vt eā ob cauſam magis alat quàm cruda. Cæterùm qui ita laborāt, citra ptiſanæ ſuccum mulſa nutriendi ſunt. Sed quomodo in acutis morbis ſolos exhibere potus oporteat, in libri huius nō ſpuria parte eſt prædictum. Hæc omnia quæ ad præſentis orationis expoſitionem pertinēt, his qui & ante legerunt, & meminerunt eas quæ in illis factæ ſunt expoſitiones, ad hunc modum & dicta ſunt & dicentur.

† *Mellis eſt in anti.* * *Ex ant. exemp. ſic vertēdum melius quàm cruda, vel per inteſtina deſcendit,*

Quod ſi os amarum fuerit, vomere confert, & ventrem ſubluere.

Bilis amaritudo amarum os reddit. Nempe communem vnamq́; efficiunt tunicam & quæ ventri interna eſt, & omnis ea quæ os ſubiungit. Nō ergo ſine ratione ſermonis huius ſcriptor bilem tum per vomitum, tum per clyſterem euacuat.

Ve

Verùm ſi ad hæc non aperiatur, lacte aſinæ cocto purgabis. 7

Quòd omnino quidem eam quæ in ventre eſt bilem vacuare præcipiat, timeat autem purgantia medicamenta, quòd & acria & calida prorſus exiſtant, ob id ad lac aſinæ diuertit, vtpote quod nullam vt non aliud vllum habeat acrimoniam, ſed præ omnibus vnum humiditate exuperat, atque ob id ſolum vẽtrem ſubit. Præcoquit autẽ ipſum ob flatus. Sed ſanè ſolo vti ſero poteris, per oxymeli ipſum vbi lac ante coxeris, ſeparãs. Vas quoque æneum frigida plenum aqua continenter in lac demites. Nam & hæc ſi probè fiat demiſsio, ſerum à caſeo ſeparat.

Salſum autem nihil neque acre exhibendum: non enim deſcendet. 8

Salſus ſuccus qualíſnam ſit, ex ſale apparet. De acris autem tum ſubſtãtia, tum facultate, dictum eſt in quarto ſimplicium medicamentorum. Piper ſiquidem, ſinapi, pyrethrum & quæcunq; viribus calida ſunt, acria quoque guſtantibus apparent. Quo fit, vt tum acria tum ſalſa tanquam cauſum augentia vitare iubeat. Hæc autem acribus magis ſiccant, quanquam illis non ſimiliter, ſed minus calfaciant.

? *Sorbitionem vero niſi dies iudicatorij tranſierint, non dabis.*

Sermonem ita vt robuſtam eſſe virtutem ſubaudiẽdum ſit, intellige. Nempe hoc pacto Hippocrates doctrinam facit, magna ex parte quæ ſingulis in ſcopis præcipiuntur ſcribens. Quo pacto cùm ſemel dixit, comparare inter ſe quæ demonſtrata ſunt conſideratis ipſorum viribus oportet. Quod ſorbitio ante iudicationem danda non ſit † in prima huius libri, quæ legitima eſt parte, eſt demonſtratum.

† *Si vires ſufficiãt, habẽt græci cod.*

ω *Et ſi è naribus fluxerit ſanguis, ſoluitur ægritudo: atque ſi ſudores ſuperuenerint iudicatorij legitimi cum vrinis albis craſſisq́; & leuibus ſubſidentiis.*

In acutis febribus quod ex ſanguine feruet, ad caput fertur. Cùm igitur reſciſsis ruptisq́; venis natura idipſum vnà cum aceruatis vaporibus effuderit, cæteris promptius dominatur & imperat. Pari modo & cũ per ſudores eas quæ tenues ſunt humiditates expulerit, morbum ſanat, ſi vtique morbo iam cocto ſuperuenerint Nam de re huiuſmodi iam ſæpius in aliis explanatoriis commentariis eſt dictum, atque in his qui de iudicationibus ſunt confecti. Vt igitur in prima

libri huius parte, quam omnes legitimã fatétur, eum qui à morbi coctione eſt ſcopum ád victus rationem commodiſsimam accepit, ſic & nunc ad prædictionem. Subticuit quidem coctionis nomen, ſed conſtantiſsimam ipſius notam ſcripſit. Optima igitur vrina eſt, quæ albam & læuem habet ſubſidentiam, vt in prognoſtico eſt demonſtratum. Neq; tamen ad ſpem ſalutis ſemper apparere expoſtulabis, cũ ſi ençorema naturali tum colore tum ſubſtantia commodum videris, ſatis tibi erit. Et iam his ita habentibus, in interpretatione exuberauit dictio. Nam ob dictas vrinas conſtat & ſudores iudicatorios eſſe: quapropter & fruſtra adiectum. Legitimi præterea non propriè in ipſis dicuntur. Nam pro morborum genere talem inferre conſueuerunt appellationem, cùm alij medicorum probatiſsimi, tum Hippocrates ipſe.

Et ſi abſceſſus aliquis factus fuerit. 11

Rariſsimè per abſceſſum iudicatur cauſus, atque adhuc magis ſi citra partis corporis adiectionem, recenſionem quis fecerit. Nempe parotidibus, id eſt, abſceſsibus qui poſt aures fiunt, cauſos ſcio iudicatos, ſed nõ legitimos. Id autem paulò poſt condiſces poſt expoſitionem.

Verùm

12 *Verùm ſi abſque his ſoluatur, reuertetur ægritudo, vel coxa vel crus dolebit, expuetq́ crassa ſi ſanus eſt futurus.*

Vbi de ſanguinis eruptione ſudoreq́ue egit, ſi abſque his cauſus deſierit, ſuſpectam ait eſſe ſolutionem: nam paulò poſt reuertetur. Erit ſiquidem, ait, in recidiua crurum dolor, vel coxę, ſpuetq; craſſa. Nempe quòd iudicandus, ſanguinis eruptione vel ſudore vel abſceſſu opus habeat, poteſt quis arbitrari † ad ſanitatem dictum eſſe, ſi dictis adiecerit quæ curationi intendens ipſe ſcripſit, vomere ſcilicet præcipiens atq; aluum ſubducere, potumq; aquam & mulſam aquoſam coctam comminiſtrans. Quare ſi cum his quidem & ſanguinis eruptionem, & ſudores, & abſceſſum cauſum ſoluere quis dixerit, alias autem ſolui nō poſſe, ſermonem fortaſſe iuſtum æquumq; dicere videbitur. Iuſtum autem æquumq; dico, quaſi mediocriter vera loquentem atque priore magis, non tamen integrum abſolutumq; prorſus. Neque ènim verus eſt ſermo. Nempe quod in aphoriſmis dicitur: A cauſo habito rigore ſuperueniente ſolutio. veriſsimū exiſtit. Rigorem autem hunc de neceſsitate ſequitur interdum quidem ſudor ſolus, interdum verò & bilioſorum vomitus ſolus, atque

† ὑγιᾶς. i. *rectè hoc loco.*

inter

interdum deiectio ſola:ſed plerunque ex dictis tribus duo fiunt, & rurſum quandoque tria. Nempe horum duorum de neceſsitate alterum in cauſo fit,ſi ad integritatem deſinere debeat. Nam bilioſi humores vel perfectè vacuabuntur vel extinguentur. Prætermiſſa itaque videbitur præcipua cauſorum ſanatio: frigidæ ſcilicet potus, quo cauſos prorſus curauimus nullo ex his moriente, quibus frigidam tempeſtiuè propinauimus: cuius expoſitionem priore quidem libri huius parte paucis percurrimus:at in cęteris tum commentariis,tum operibus fuſius. Sed fortè quiſpiam me aſſerere putabit, nullum ex his qui cauſo laborant moriturũ qui aquam tempeſtiuè biberit: quanquam id non aſſeram, ſed quòd omnibus quibus propinaui, cum adeo multi extiterunt, vt numeri non meminerim,ſucceſsit auxilium & ſalus:quod idem non eſt, vt ſi diceres cauſo laborantes ſi frigidam biberint ſeruandos. Nam qui perniciosè inſalubriterque habent, eos neque per aliud quippiam, neque per aquam ſeruari eſt poſsibile: quibus neque miniſtrare ſum conatus. Quod autem in fine dictionis narratur: Expuetque craſſa ſi ſanus eſt futurus. In his tantum cauſis obſeruare debes, qui paſſo pulmone oriuntur.

Cauſi

19 *Cauſi genus aliud: aluus ſoluta, ſitis magna lingua aſpera, ſicca, ſalſa.*

Veteres Græcos reperio nomen generis interdum in homonymis vſurpare: homonymis inquam, quæ vnum quidem habent ſignificatum, ſed ex ipſius diuiſione ad plures deducuntur differentias. In quo ſæpius dicere conſueuimus genericas rei huius differentias eſſe vel duas vel tres vel quatuor, vel quotquot eſſe poſſunt. Sed cum homonyma duplicia ſint, aliqua quidem nullo pacto inter ſe communicantia, vt cùm canem dicimus & terreſtrem & marinum: alia verò quę cum ſynonymis aliquatenus communia exiſtant, cùm ab vno factam appellationem habuerint, ad quam interdum referantur: conſiderandum, vt dictum eſt, duo eſſe cauſorum genera: quod exactè quidem cognoſcetur, ſi ſubſtantiæ vtriuſque ratio quæ in appellatione eſt, oſtenſa fuerit. Sed quoniam à mentis conceptu ratio iudicium accipit, perſcrutandum ſi mentis conceptum cauſi ita conſonum habemus vt hominis, bouis, & equi. At cùm oratio cõmentario prolixior futura ſit, tum ipſam tum cæteras ad breuem contrahere ſummam conabimur, hoc exorſi modo. Febrem cauſum medicos reperio appellantes, cũ vrens caliditas, ſitisq́;

incom

incompeſcibilis hominem torquet. Quod ſi ita habet, eum in quo corpus non vritur, ſitisque leuis ſit, cauſum quidem ſimpliciter, exquiſitum autem legitimumque non dicemus: quumq; pro dimidia parte talis ſit, breuioris doctrinæ gratia cauſum nothum appellare, haud perperàm fuerit. Quo auté modo tertianis in febribus appellatione huiuſmodi vti conſueuimus, ita duo cauſorum genera eſſe intelligemus, vt tertianarum genera duo eſſe quiſpiam dixerit, vnum exquiſitum legitimumque: alterum verò nothum ſpuriumque, cui videlicet ex legitimi quidem ſymptomatis nonnulla inſunt, aliqua verò non. Quod autem ſecundus cauſus de quo in hac parte docere inſtituimus, tanquam diminutus quidam ſit, atque non exactè abſolutus, certior fies ſi mentem ad ea ſymptomata quæ à ſcriptore ipſo in eo fieri dicuntur, conuerteris. Nempe principio ait: Aluus ſoluta, ſitis magna, lingua aſpera, ſicca, ſalſa. non eo adiecto quod in priore adiecit. Nothus ſiquidem cauſus ex legitimi ſymptomatis alterũ quidem habet, alterum non. Deinceps auté linguã aſperam eſſe inquiens & ſiccam, non adiecit nigram, quo modo in priore: ſed pro hoc ſymptomate ſalſam dixit. Nempe vt cũ lingua amaruléta redditur, flauam redundare bilem oſtédit: ita cũ ſalſa, ſalſum

ſalſum ſalſuginoſumque appellatum humorem, qui ex pituitæ generibus, quæ tria ſunt, vnum exiſtit, vt tibi innotuit, acido ſcilicet dulci & ſalſo. Quo modo igitur prior cauſus ex amara bile conſtans, pallidas gemi. nam ob cauſam parit excretiones, tum quòd tenuis fuerit, tum quòd febris vrens augeatur, prænata in eo quæ flaua eſt bile: ſic pituitoſus humor neque facilè excernitur, neque febrem auget, neque ſitim ardentem habet, neque in ſpiritum vertitur, vaneſcitque, atque ob id de eo dixit: aluus ſoluta, excernere† ipſam ſolam oſtendens, quod ipſi non excernere aduerſatur: ſubit ſiquidem his venter non tamen ſecũdum humoris cuiuſpiam formam ſpeciemque, ſed his quæ in alimentum miniſtrata ſunt, corruptis. Non enim hi potu reguntur, vt quamplurimi eorum qui priore infeſtãtur cauſo. Nempe hi citam habent excretionem, tenuem ſcilicet & feruentem aſſecuti humorem: ſeram verò alij ob frigidam glutinoſamque & craſſam pituitæ ſubſtantiam. Fieri ergo nequit vt qui ita laborant ſolo vtantur potu. Id ſiquidem didicimus in his morbis qui in quinta vel ſeptima die valida exiſtẽte virtute coctioné ſunt recepturi. Verũ ſi morbus ad nonũ vel decimumquartũ vel vigeſimũ ſeſe prorogaturus ſit, in eo circa initia ptiſanę cremore vtimur.

† Antico. non αὐτὴν μόνην ſed μόνον. i. ſolùm habent.

Vrinæ

Vrinæ defectus. 14

Dici id ab ipſis conſueuit, vel cùm nō eſſatu digna, vel nullo pacto emittitur vrina. Fit autem in inſtituto pręſenti ſermoni cauſo propter humoris craſsitiem.

Vigiliæ. 15

Cauſo vtrique commune, id eſt, atque ob id in priore mentionem huius fecit: fit ſiquidem in illo magis quod caput accendatur, inflammeturque magis.

Et refrigerata extrema. 16

Symptoma hoc ſecundi eſt cauſi. Verùm ſermonem non ſimpliciter efferre conuenit, ſed cum definitione aliqua. Neq; enim perpetuò talis exiſtit, at cùm malignus fuerit. Nempe in billioſis vrentibusque febribus, caliditatem ad extrema vſque corporis extendit, etſi † non malignus cauſus fuerit. At in pituitoſis fumoſa eſt caliditatis ſubſtātia, cùm ſcilicet vel in ventre vel hepate vel pulmone ſalſus humor putruerit, ob quam quidem caliditas ignea redditur. Verùm ſi maligus fuerit morbus, refrigerantur extrema ob virtutis imbecillitatem, phlegmonesque totum ad ſe ſanguinem trahentis magnitudinem. Nam abſque his nunquam lethalis efficitur morbus.

† *In ant. n. ō eſt μὴ. i. nō, & fortè melius.*

17 *Cauſus hic, niſi ſanguis è naribus fluxerit, vel circa collum abſceſſus fiat, vel crus doluerit, & æger ſputa craſſa excreauerit (hæc autem aſtricta aluo fiunt) vel coxæ dolor, vel pudendi liuor ſuperuenerit, non iudicatur. Teſtis quoque intenſus iudicatorius exiſtit.*

Quòd ſoluātur per abſceſſus magis quàm per excretiones. quæ ex pituita putreſcente oriuntur febres, ſæpius eſt demōſtratum. At in præſenti cauſo non abſceſſus modò commemorauit, verùm quoq; & ſanguinis profuſionem adiecit, magisq́; in his cauſis quorum ſedes in pulmone exiſtit. Nempe in huiuſmodi affectionibus caput incaleſcit, ſanguine repletur, effunditq́; quod ex eo redundat tum ruptis, tum adapertis venis. Ob eandem cauſam ceruici abſceſſus fiūt, & parotides his qui ita afficiūtur. Verùm quibus affectionis ſedes † in ieiuno] vel hepate exiſtit, deorſum magis fiunt abſceſſus: qua efficitur ratione vt crus doleat, pudēdum liueat, teſticulusq́; his tēdatur qui ita afficiūtur. Fit autem teſtis intentio interdum ab ea quę in eo ſit inflammatione, interdum quoque * & ob cuiuſpiam eorū quæ ſuperius inflammātur

† κύστιν alicubi legitur. i. veſica.

* Ab aliquo eorum quæ ſuperius inflāmātur attractus. Sic melius, vt arbitror.

vlce

vlcerationem. Quoſdam autem eorũ qui in pulmone afficiuntur, craſſa expuere coɫto iam morbo diximus. Ex eo igitur liquet doctrinam cõfuſam eſſe, inordinatam & indefinitam: quod tametſi eam quæ librorũ gratia fit † illuſtrationem euidentiamq́; deceat, libro tamen nullo pacto eſt peculiare propriumq́;. Nam cũ multis membris paſsis tales fiant febres, deinceps & ex ordine ſymptomatum catalogũ ſcribere oportebat, & non inordinate indefiniteq́;, ſed ſecundum peculiarem propriumq́;, & præſentem morbum efficere. Et ſanè in hũc dictũ eſt modum, aluus ſoluta: non quòd cauſis ſymptoma hoc perpetuò inſit, ſed vt interdũ. Nam quibus vẽter ita vt dictũ afficitur, his corrupto cibo deiectiones liquidę exiſtunt. Verùm quibus pulmo ita habet, ventre haudquaquam patiente, his deiectiones huiuſmodi de neceſsitate non fiunt, cùm interdũ modo contrario ita affectis dura aluus cõtingat, & difficulter excernãt. Preterea & quibus in iecinore cauſi ſubeſt radix, & qui ob iecur cauſo laborant, iis quæ excernuntur, interdum quidẽ liquida exiſtunt, & interdum ſicca, veluti quæ σπυραθώδη appellantur, quaſi in gyrum voluta ſpiroſaque dixeris, combuſtis ſcilicet à viſceris phlegmone ſiccioribus, & quaſi in nucleum formatis excrementis: σκύβαλλα

† ὑποτυπώσει. *quaſi delineatione dixeris.*

Græci vocant. Cùm igitur viſcus huiuſmo-di ſolùm phlegmone obſidebitur, id effi-ciet. Verùm ſi cum phlegmone fuerit & im-becillitas, liquida deiiciuntur, viſcere ſcilicet alimentum ad ſe trahere nequeunte. Sed de-iectiones huiuſmodi ab his quæ ventre affe-cto fiant, chyloſitate diſtinguuntur.

15 *Sorbitiones dato attractorias.*

Quod ſæpius dicere ſolitus, quòd ſcilicet obſcura lectio nihil doceat, id & nunc dicã. Nam qui ex pituitæ vitio laborant, oxyme-litis quidem potus his eſt commodiſsimus: ſed alimentum ptiſanæ cremor. Ego tamen quanquam hoc noſcam, atque à nullo didi-cerim, diuinare non poſſum quaſnam dicat attractorias ſorbitiones. Oxymeli ſiquidem & ſecatorium & inciſorium & abſterſorium dici poteſt: attractorium tamen nullo pa-cto, quia ſanè quod ab ipſo attrahatur de-monſtrare non poſſumus. Ad hunc modum neque ptiſanæ cremorem attractorium eſſe aſſeremus. Sed fortè quiſpiam dicet, velle ipſum ventrem ſubducere attractoriis, id eſt, quæ craſſum trahunt ſuccum: cuiuſmodi eſt quod pituitam trahit. At verò ſorbitiones non dixiſſet. Nempe hoc munus medica-mentorum eſt, & non ſorbitionum, ſicuti neque potuum. Innotuit ergo quónam pa-

cto

cto in obſcuris dictionibus nihil certi comperitiq́; habeamus:quapropter neque dictionem hanc defendere conabimur,quòd nihil in ea certum finitumq́ue reperiatur. Cæterùm non mihi conſtat quónam homines pacto vt in aliis multis manifeſtè errent ſic, & in eo quod his quæ obſcurè dicuntur gaudeant:quãquam omnes vno fermè ore perſpicuitatem orationis virtutem eſſe, obſcuritatem verò vitium proclament.

In acutis morbis ſanguinem detrahes, ſi vehemens morbus videatur, florueritq́; ægrotanti ætas, & virium adfuerit robur. 17

Sermo hic nimirum Hippocrate eſt dignus:ſubitq́ue mihi in admirationem quòd inter aphoriſmos eum non ſcripſerit,cùm in paucis verbis vis magna comperiatur, quod aphoriſmis vſu euenire ſolet. De his ergo qui ſanguinis egent detractione ,frequens apud medicos fuit ſermo. Quorum quæ de ea detractione maximè probabilia videntur,duobus à me ſcriptis ſecurè ſunt enarrata libris: quorum alter de ſanguinis detractione inſcribitur:in quo quæ commodant omnia docẽtur:alter ſcriptus eſt,vt dixi,me-

dicis tum empiricis,tum dogmaticis. Verùm amethodi, id eſt, ab omni methodo alieni Theſſalij, vti & cætera ſine demonſtratione ſimpliciter dicunt,ſic & ſanguinis detractionem χαλαστικὸν,id eſt relaxatorium cenſent eſſe remedium:χαλαστικὸν verò non vno exponunt modo, vt per commẽtarios noſtros cùm de methodica ſecta ageremus oſtendimus. Qui autem omnem de ſanginis miſsione hiſtoriam intelligere voluerit, legere tum noſtros tum reliquorum medicorum libros poteſt. Nunc verò ſummam ipſam in paucos tandem relatam ſcopos audi. Sanguinem etenim primùm detrahes ſi magnus tibi videatur morbus. Tali autem remedio vtitur propter vehementes affectus, quod à qualitate deſumitur. Neque refert ſi vel vehementem vel magnum morbum dixeris. Secũdus ſanguinis detrahendi ſcopus eſt, ſi æger floruerit. Neque enim puer neque ſenex, ſanguinis ſuſtinent detractionem, etiam ſi morbus quo ipſi laborauerint magnus fuerit. Tertium ſcopum nõ prætermiſit libri huius cõſcriptor, qui facultatis robur exiſtit. Neq; enim in iis qui ætate floret, cũ languet, perpetuò robur apparet. Quã ob cauſam quis fortè duo hęc ſola pro ſcopis detrahẽdi ſanguinis ſatis eſſe autumabit, magnitudinẽ ſcilicet morbi,& virtutis robur. Neque enim ſenex

quod

quod annoſus ſit per ſe, ſed propter virtutis imbecillitatẽ non fert ſanguinis detractionem. At certe pueri quanquam vitali facultatè valeant, tamen neque hi ſanguinis ſuſtinent miſsionẽ. Promptè enim eorum ſubſtãtia tum propter humiditatẽ, tum propter temperamẽti caliditatem euaporatur. Detractione igitur ſanguinis non egent, qui inſitam naturalemq́ue habẽt vacuationem. Ob eam cauſam ſcoporum ſanguinis detrahendi numero nõ ſatisfacere videntur magnitudo morbi & virtutis robur: meliusq́; feceris, ſi & florentiũ ætatẽ adieceris. Quod porrò in fronte dictionis dictum eſt: In acutis morbis ſanguinẽ detrahes, vt conſideretur eſt dignum. Sed quo modo longòrum morborum non meminit? Quoniam ſanè de acutis nunc docet, atque ob id ſolos eos memorauit. Nempe & ex longis multi ſunt qui ſanguinis egẽt detractione, cum & hi dictis tribus ſubiaceant ſcopis. Cæterum cùm omnia hæc recte dicta ſint, quoſdàm tamen non rectè vſos fuiſſe eſt putandum. Quo è numero eſt Menodotus empiricus, in ſola plethorica appellata ſyndrome ſanguinis miſsionẽ obſeruari aſſeuerans. Nunc autem & ea non exiſtente, venam ſecamus cùm dolor vehemens hominem prehenderit, vel pars aliqua fracta fuerit, vel os ex loco pulſum ſit, vel

alius quiſpiam articulus contractus reductuſque ſit. Neque etiam plethorica facta ſyndrome ſanguinem ſemper mittimus, ſed & frictione, & balneis multis, & abſtinētia quæ tribus vel quatuor diebus fiat, ad id quod naturale eſt reuocamus. Verùm de his abunde tum in libro de plenitudine, tum in libro de ſanguinis detractione eſt pronunciatum: prę terea & in libro de morbis curandis. Ad præſens ergo hæc veluti in ſanguinis detractionis commentario dicta ſufficiant. Verum vt nihil deſit, adiiciam & eum qui ab ambienté nos aëre deſumitur ſcopum, cùm fuerit abūde calidus & ſiccus, ita vt cito ab eo corpus euaporetur. Nempe tunc à ſanguinis miſſione abſtinemus, etiam ſi morbus magnus fuerit, florenſque ætate homo. Id ergo autor ſolum prętermiſit, reliquis ſcriptis, atque etiã patientis ipſius corporis habitum. Verũ præcedente oratione & mentionem habitus fecit, qui & ætatis differentias in ſe comprehēdere poteſt, vt oſtendam.

20 *Porrò ſi angina fuerit, & ſi aliud quippiam ex pleuriticis malum, ecligmate repurgato: at ſi æger ob copioſam ſanguinis miſſionem imbecillior fuerit, clyſmum tertio quoque die ventri infundes, donec in tuto*

tuto æger fuerit, & fame indigeat.

Συνάγχη, id eſt angina, partium quæ in gutture ſitæ ſunt phlegmone eſt, quæ poſt ſanguinis miſsionem repurgari poteſt, id eſt quæ in partibus phlegmone obſeſsis continentur, per ſputa euacuari poſſunt. Nempe corpus impurum excrementoſumque quod vacuatur, iure optimo expurgari quiſpiam pronunciauerit. Cæteris autem acutis morbis omiſsis, de pleuritide mentionem facit, quo modo & in prima libri parte fecit. Si vero imbecillior, inquit, æger tibi eſſe videbitur, vel propter ſanguinis ablati copiam, vel ob aliam quamuis rationem, purgationis vice clyſterem tertio quoque infundes die. Nẽpe relaxato per ſanguinis miſsionem corpore, quod ex morbificis humoribus qualitate vitioſum ſuperfluit, per clyſterem id euacuari iubet. Quòd autem ſcopus illi ſit non ſolum alimenti excrementa ſubducere, verum quoque & paſſum locum expurgare, palàm eſt. Quod verò finem orationis facit, Et fame indigeat. his qui in primo libro à nobis demonſtrata meminerũt etiam manifeſtum euadit.

Obſeſſi inflammatione hypochondria, non ſpirituum interclusione, ſepti trãſuerſi

intenſio, vel ſpirituum protẽſiones, quibus orthopnœa ſicca pus non ſubit: ſed à ſpirituum interclusione pathemata hæc ſuperueniunt. potiſſimum verò & iecinoris dolores, & lienis grauitas, atque inflammatiões aliæ, & ſuperiores ſepto dolores, morborumq́ collectiones, quas ἀϛέρφας *dicũt, ſolui nõ poſſunt, ſi quis primum purgante vti medicamento aggreſſus fuerit. Nam venæ ſectio in his præferenda venit. Deinde clyſmis eſt opus, ſi vehemens & magnus fuerit morbus: ſi verò non, & poſtea medicamento opus ſit, ſanè id poſt ſanguinis miſsionem ſecure & mediocriter porrigendum.*

Morborũ qui primũ ſanguinis egẽt miſſione deinde ab ea purgari expoſtulãt, catalogum facit. Primũque inter omnes ſcribit, φλεγμαίνοντα ὑποχόνδρια, id eſt flagrantia, flãmatiaque hypochondria. Neque vocẽ hanc φλεγμαίνοντα ex Hippocratis conſuetudine audias velim. Nempe flammantes morbi omnes & calidi, voce hac ſignificantur: cuiuſmodi ſunt eryſipelata, herpetes, & carbũculi

culi,& quæ proprie phlegmonæ appellantur. Verùm recẽtiores medici omnes, ſpeciei flagrantium corporum vni vetus commune nomẽ indunt, vocantque hoc pacto ſolum eum tumorem qui durus cũ dolore & multa caliditate exiſtit. Verũ quum & alij præter naturam exiſtunt tumores, vt ſcirrhus, & qui à recentioribus medicis œdema appellatur: fuit ſiquidem & id aliquãdo commune nomen tumorum omnium præter naturam atque ipſius inflationis: diximus quidem alibi libro vno de tumoribus præter naturam, verum in præſentiarum, vt cætera, ita & hoc ſummatim dicatur. Scirrhus quidem durus tumor eſt, & doloris expers. verum inflatio bifariam eſt. nempe collecto in quibuſdam cauitatibus vel ſenſui expoſitis, vel ratione contemplabilibus, flatuoſo ſpiritu. Fuerunt ſanè qui aliquando tumores præter naturam in muſculis ſecuerunt, tanquam pus in imo reperturi, ſed nihil aliud præterquam ſpiritum qui totam per carnem minutatim diſſeminatus eſſet, inuenerunt. Præterea & thrõbi ſoli aliquando ab his qui ita ſecuere, vel humiditas viſcoſa, vel mucoſa eſt reperta. Verũ in talibus tumor vel ex thrõbo vel muco re erat, carne ad hũc affici modũ apparente: ſpiritus aũt in ea p minuta eſt diſſeminatus. Nõ igitur in præſenti dictiõe, Phlegmone

obſeſſa

obſeſſa hypochondria, ſecundũ aſſuetum. Hippocrati ſignificatum dicta eſſe videtur. Nempe quam mentem habebit quod ipſi adiicitur nõ flatuum interclu ſione?cum flãmea caliditas in hypochondriis ſiue cum fla tu fuerit,ſiue non eandem habeat indicatio nem. Neque etiã ita dicere eſt viſus vt acer- uatim coniunctimq́;,tum inflammationem tum ſpirituum interclu ſionem fieri dicatur, quum id falſum ſit. Nunquam enim ſpiritus interclu ſio flagrãtem hypochondrio infert affectioné. Qui ergo hæc ſcripſit, Phlegmo ne obſeſſa hypochondria, dicere eſt viſus quę in tumoré ſublata ſunt. Poſt hęc autem mentionem de ſepti tranſuerſi intenſione fe cit,deinde & protenſione ſpiritus. Septi trãſ uerſi intéſio manifeſta eſt omnibus. Sed ſpi ritus protenſos dicere viſus eſt veluti inter- ruptos:de quibus in prima libri huius parte ſcriptum eſt:Spiritus offendens in ea quę ex- tra fit aëris delatiõe. Super quo in dictionis illius expoſitione eſt enarratũ. Siccam autẽ orthopnœam dixit eam ſpirandi difficulta- tem,quę ſine ſputis† vel tuſsi vſque adeo ve- hemens eſt,vt inclinari citra ſuffocationem qui ita afficitur,non poſsit:quam fieri non ignoras ab anguſtia earum pulmonis capa- citatũ quæ ſpiritum deferunt:quæ id patiũ- tur,iacentibus magis,minusq́; ſtantibus,* & pro

† In ant. cod. non eſt ἄνευ βήξεως. i. ſine tuſsi. & forſitã melius.

** Ego verò ſic vertere, quũ oẽs quæ in thorace ſunt partes rectè collocatæ ſint.*

profecto recte ſedentibus omnibus quæ in thorace exiſtunt partibus: quo fit, vt & orthopnœa appellitetur. Sed cum ea interdum fiat ob viſceris phlegmonem, vt in peripneumoniis, interdumq; & oppleto † gutture, ſanguinis miſsiōe ait egere eos qui orthopnœa ſunt affecti: eos inquam, quibus pus collectū non ſit. Nempe quibus pus collectū ſit, eos puris vacuatione egere conſtat. Qui autem à ſpiritus intercluſione (quod in anguſtiam acto pulmone fieri ſolet) hæc patiuntur, eos ſanguinis miſsione iuuabis. Pari modo & iecinoris dolores ſpleniſque atque cæteras omnes inflammationes ſanguinis detractio iuuabit, atque vniuerſas morborum collectiones: Græci, συστροφὰς dicunt. Quod autem συστροφὰς morborum dixerit eas quæ ab intumeſcentibus fiunt partibus, par eſt. Audio ſiquidem & nunc multos in Aſia noſtra, tumores præter naturam omnes ita nūcupantes. In his ſiquidem prius quàm ſanguis mittatur, purgationem interdicere oportet, quā quam & hanc quoque mentem, rationemq; deinceps dicat in ea quæ ſequitur dictione.

† βρόγχων, rami ſunt aſperæ arteriæ & ſunt viæ ſpiritus in pulmone.

Quicunque autem ea quæ inflamman- 12
tur, ſtatim morborum inter initia medicamento ſoluere conantur, ij non ſolum ab

intenſa

intenſa inflammataq́ parte nihil adimũt quum non cedat obſequaturq́ quæ adhuc cruda eſt affectio: verùm quoque & quæ morbo † aduerſa, & ſana ſunt, abſumũt contabeſciuntq́: ductoq́ ad imbecillitatẽ corpore, morbus ſuperior euadit: qui vbi corpus vicerit, remedium non habet.

† ἀντίχοντα id eſt reſiſtentia.

Hunc expoſuimus aphoriſmum, cùm illũ exponeremus: Cocta medicari & mouere: atque in eiſdem quibus & nunc ſymptomatis. Recte autem ad ſanguinis miſsionẽ prius deueniendũ præcipit, vbi vitioſi aliqui humores in partem aliquã confluant atque in ea aceruentur, quod vt dixi συστρέφεσθαι, id eſt colligi, in ea parte dicitur. Quod autẽ in fine ante hanc ſcriptæ dictionis ſcribitur, quidam dignotioni inacceſſum efficiũt, nomẽ φαρμακείας in caſu accuſandi pro genitiuo legentes ad hunc modũ: ἀσφαλείας μὲν καὶ μετριότητος δεῖσθαι φλεβοτομίαν μετὰ φαρμακείην: qua dictione ſignificari volunt ad ſanguinis miſsionem à medicamento veniendum. Verum in tota dictione prius ad ſanguinis miſsionem veniendum, deinde ad medicamentum præcipitur: non autem è contrario, vt hi ſcribunt, aſſumendum medicamentũ;

dein

deinde ad ſanguinis detractionem deueniẽdum. Cætera dictionis dilucida his ſunt, qui exacte † dicta noſtra animaduertunt.

† εἴρηκε habẽt antiq. cod. id eſt eius dicta.

Quod autem quis repente obmuteſcat, id venarum interceptiones occluſioneſq́; faciunt, ſi ſano abſque occaſiõe vel forti alia cauſa id contigerit.

Venarum ἀπολήψιας, id eſt interceptiones, appellat oppletiones, quæ à copia exoriuntur. Cum igitur ſupra modum opplete fuerint venę, premi virtutem, grauariq; eſt neceſſe, atq; in extinctionis agi periculum natiuam caliditatem, quæ ob multitudinem, copiamq; ſuffocationi quippiam ſimile patitur. Oriuntur ſiquidem epilepſiæ, & apoplexiæ, & ſyncopæ cardiacæ. Nempe vno communi aphonię, id eſt vocis carentiæ ſymptomate, ſymptomata huiuſmodi ſignificauit. Adiecit autem orationi: Si ſano abſque occaſione vel alia forti cauſa id contigerit. vbi πρόφασιν, id eſt occaſionem, dico cauſam euidentẽ, manifeſtãq;: vt ſi qs in lucta vel pãcratio ex brachiorũ accõmodatiõe ad periculũ ſuffocationis circunductus fuerit. Cauſam verò aliam fortẽ dico, qualis vel tumore, vel maximo animi mœrore percuſsis accidit.

In

In ægris autem vocis priuatio huiuſmodi fieri poteſt, læſis dűtaxat his quæ voci effor mandæ ſubſeruiunt inſtrumentis, vel etiam his quæ reſpirationi deputauit natura: poteſt quoque contingere ob recentem quandam exolutionem & afflictionem virtutis. Vt autem ab huiuſmodi aphoniis vocisque priuationibus eam diſtinguat quæ orationi appoſita eſt, adiecit: ſi ſano contigerit.

24 *Venam igitur brachij dextri internã ſecare oportet.*

Velociſsime & plurimũ ex his quæ principes ſunt partibus vena ea corpus vacuat, atque ob id in acutiſsimis morbis ad eã ſeſe confert.

25 *Sanguinemq́; auferre, inſpecta ſecundum habitũ ætatemq́; pluris minoris ve ratione.*

Superius cùm de ſcopis miſsionis ſanguinis ageret, corporis habitum quidem omiſit, ſed hoc in loco virium non meminit. Verùm habitus nomen pro virtutis nomine dictum eſſe opinantur nõnulli, vna ex re duo dici perperam exiſtimantes. Nempe habitũ ad corporis conſtitutionem deferentes dicimus vtpote cùm quis vel mollis, vel durus

fuerit

fuerit. Robur verò virtutis functionum vehemētiæ attribuimus. Ex quo fit, vt duo hi ſint ſcopi, vacuandi quidem indicationem †quod communes ſint, habentes, ſed inter ſe differentes, veluti & ab ætate. Verùm ætatē ipſam ad corporis habitum referre eſt melius, & non virtutem. Nam pueris propter habitus mollitiem, ſucci perſpirabili cute facilè digeruntur: ſenibus verò non facilè, propter ſiccitatem & frigiditatē: ſatisq; eſſe tres hos detrahendi ſanguinis ſcopos quiſpiam dicere poteſt: indicationem accipientibus nobis †& à morbi qui curatur magnitudine, & habitu, & virtute. Cuiúſnam autem ambiens nos aër eſſe debeat temperaturæ inſpiciendum eſſe, eſt ſupra dictum.

Quàm plurimis autem horum accedunt hæc: faciei rubores, oculorum conſtantia, manuum porrectio, dentium ſtridores, pulſus, maxillarum contractio, refrigeratio extremorum, & ſpirituum in venis interceptiones. 26

Inter hæc quæ †deinceps accedunt, faciei ſolius qui ante ſcribuntur rubores, ſanguinis copiam indicant. Succedit oculorū conſtantia, id eſt immobilitas, & manuū porrectiones. Nempe & eas lædi ob neruorum prin-

† ἔνδειξιν κοινὴν ἔχοντες. i. *indicationem cōmunē habentes habent ant. cod.*

† *Quòd euacuare oporteat, addūt hic cod. anti. & ſic habuiſſe vitiatus transf.* (marginal reading partly uncertain: *detur vetus transf.*)

† ἐξαίφνης *habēt ant. cod. et ita legit vetus interpres. i. repente.*

cipium contingit, ſed aliter quàm ſit oculorum conſtantia. Nempe ea, veluti torporem quendam functionum in neruorum primordio indicat. Manuum verò porrectiones, & dentium fremitus, neque ob quietem, neque ob principij immobilitatem, ſed propter vitiatam motionem exoriuntur. Quid autem pulſus indicent, non omnino conſtat. Nempe veteres in motionibus dolorem in membris inflammatis excitantibus, hoc promunt proferuntq; nomen: in palpitationibus quoque, & prætereà in vehementi arteriarum motione. Maxillarum contractio cõuulſionis eſt ſymptoma, manuumq; porrectiones, & fremitus dentium. Extremorum verò perfrictio in huiuſmodi affectionibus caliditatem natiuam ab humorum multitudine grauari oſtendit. Quod autem in fine dictionis apponitur ſpirituum in venis interceptiones, id vt de pulſus carentia, ἀσφυξίαν Græci vocant, dicatur probabile eſt. Nam veteres, arterias, venas appellabant. Spirituum ſanè interceptiones, quaſi inclinationes & quietes, ab autore dici poſſunt. Sunt qui ſequentis dictionis alteram habentis ſententiam principiũ conſtituant dictionem hanc, cui quæ deinceps ſcripta eſt, coniungunt, copulantq;.

Cum

Cùm dolores acceſſerint, bilis atræ, fluxionumqué acriũ deſtillationes fiunt: dolent morſa interna, morſæqué atq; admodum arefactæ venæ intẽdũtur, trahũtqué inflãmatæ quæ influunt: quapropter corrupto ſanguine, nequeuntibusqué ſpiritibus naturales pertrãſire meatus, infrigidationes fiunt ob ſtationem, vertigines, aphoniæ, capitis grauitas, & conuulſiones, ſi iã ad cor, vel hepar, vel in venam peruenerint. Hinc epilepſiæ, & paraplexiæ, ſi cõtinentes locos fluxiones inuaſerint, atq; ſpiritibus exire nequeuntibus exaruerint. 7

Eiuſdem cum prædictis generis eſt ſermo qui nunc effertur, quem & nonnulli illis copulant: atque ob eam cauſam bifariam verbum hoc προσγίνηται, id eſt acceſſerint, ſcribi reperitur. Sunt enim qui præſentem ſermonem cum prædictis coniungant, ſcribentes πρὸς ſyllabam cũ σ elemento: alij verò non coniungunt, ſcribuntque πρὸ ſine σ. Verùm quod in oratione dicitur, huiuſmodi eſt: Dolorum motio fluxionem humiditatũ ad eã quæ dolore vexatur partem excitare conſueuit. Cùm igitur vitioſis

ſuccis corpus refertum fuerit, bilis atræ cæte-
rorumq́; acrium humorum fluxiones exo-
riuntur, ob quas dolet æger magis, morden
turq́; interna, grauanturq́; morſæ à prædi-
ctis humoribus quæ in affecto loco ſunt ve
næ: idq́ue ipſum rei alterius cauſa redditur
†contraria. Nempe repleta à fluxionibus hu
iuſmodi quæ afficitur particula, corrumpi-
tur quidem in primis ſanguis ipſe, deinde va
ſa opplentur, quòd in eo cunctas ſpirituum
vias arcet, cohibetq́ue. Nempe & id decla-
rauit inquiens: Nequeuntibusq́ue ſpiritibus
naturales pertranſire meatus. quod ſanè ſpi-
rituum interceptiones paulò ante vocauit.
Cùm autem ſanguis* eſt, atque cum eo ſpi-
ritus, infrigidationes fiunt, vertigines, apho-
niæ, capitis grauitates, & conuulſiones: qui-
bus ſuccedunt paraplexiæ, & epilepſiæ cùm
in locos oppletas venas continentes deſide-
rint fluxiones. Locos dixit corporis partes,
quas autor ante ſcripſit, cor, hepar, & venam
quæ prædicta coniungit viſcera: venam
inquam poſteà à medicis cauam appella-
tam, quòd venarum omnium quæ per cor-
pus animalis diſſeminantur latiſſima ſit. Iu-
re igitur ſanguis in locis huiuſmodi pro-
pter venarum repletionem ſpiritum pene-
trare non permittit, ſed veluti in mortuo
corpore coaleſcit, concreſcitq́ue. quod &
autor

† Codex veteris interptis videtur non habuiſſe id contraria. & forte melius.

** ſtã videtur legendũ, hoc eſt ſteterit.*

autor ipſe oſtendit, inquiens: Atque ſpiritibus exire nequeuntibus, exāruerint. at propriè magis dixiſſet à ſpiritibus. † Coaleſcunt ſiquidem & quæ ſiccantur, & quæ refrigerantur. Nunc autem non propter exiccationem concreſcit coaleſcitq́; ſanguis, & qui in ipſum defluunt vitioſi ſucci. Nempe exeuntibus ipſis, & † incorruptus, & naturaliter fuſus, liquidusq́; redditur ſanguis: verùm cùm manent, natiuamq́; caliditatem reſpuunt extinguuntq́;, is tanquam mortuo in corpore coaleſcit. Cùm ergo ita affectis ſanguis detrahitur, is frigidus, craſſusq́;, & vix effluens apparet: idque propter huiuſmodi refrigerationem. Interdum autem & toto corpore conuulſiones fiunt, interdumq́; ſalubriter & commodè. Nempe corpus totum quatientes, vniuerſas calfaciũt partes, adeò vt ex multitudine aliud per cutim digeratur, aliud ad aliquam ex non præcipuis expellatur partem: vbi cùm indiſſolubiliter impactum fuerit, paraplexiam facit. Nam quòd eas quæ apoplæxia vel epilepſia ad aliquã ex nõ præcipuis partem irruunt, paralyſes, id eſt reſolutiones, Hippocrates ita appellet, eſt demonſtratum. Interdũ quoq; & facta abſq; cõuulſione apoplexia nonnullis morbus in partis reſolutionem finiuit, qui paraplexia appellatur. Cætera dictionis ſunt manifeſta.

† Forſitan ſic legẽdus eſt hic locus, exire nequeũtibus coaleſcunt. Coaleſcũt &c. ſic etiam græ. reſtituendus.

† καὶ ῥιπι- ζόνται addit hic cod. ant. et ſic legit vetus interpres. i. flabellatis.

8 *Talibus ſanè prius adhibitis fomentis, venam confeſtim ab initio ſecare oportet, cùm nondum fixa ſint omnia quæ contriſtant, tum ſpiritus, tum fluxiones. Facilius etenim remediis patent.*

Qui ita habent, his ante fotus adhibere oportet, quoniã coaluit in ipſis ſanguis, difficulterq; effluit. Sed quoniã & in fotu ipſo fricatio fiat, facere quod ſcripſimus eſt melius, ſecare ſcilicet internam cubiti venam. Non enim ſemper ita concreuiſſe ſanguis reperitur, vt effluere non poſsit. Fricandæ igitur in eo tempore multis ab hominibus cunctæ corporis partes. & ſi mediocriter ſanguis fluxerit: rurſus fricandæ, ſuperq; auferendus ſanguis. Si verò non fluxerit, fricandæ quidem & fouendæ donec fluxerit. Vbi verò in paraplexiam deſierit affectio, breui fricare expedit tempore & fouere rurſum fricare & fouere donec citiſsimè hæc deſierint, dum fixi adhuc non ſunt ſpiritus, & euacuationi contumaces.

9 *Poſtea reficere expedit, & habita indicationis ratione ſuperiorem ventrem, ſi non leuetur, purgare: inferiori verò ſi non*

deiecerit, clyſmum inijcere. Coctum deinde aſinæ lac dabis: bibétque heminis duodecim non minus: & ſi virtus tolerauerit, ſexdecim magis.

Ab ea quæ per ſanguinis miſsionem fit vacuatione, refici hominē, roborariq; præcipit: vt ſi nihil leuatus videatur, ad eam quę per ſuperiores partes, id eſt per vomitum fit purgationem agatur. Verùm purgans medicamentum neque nominatim perſtrinxit, neq; ipſius fecit delectum. Nempe quod ad morbi magnitudinem, virtutiſq; robur reſpicientes, vel album veratrum, vel ex aliis quæ vomitum cient, quicquam exhibeamus, nemo ambigit. Quæ autem de aluo inferiore dicta ſunt, clara exiſtunt, expoſitoriſq; haud indiga. Neque admirationi ſit lactis copia, cum antiquis omnibus ita fuerit aſſuetum. Quod autem lac aſinæ propter humiditatem exhibeant, ſupra eſt dictum. atque amplius, quod non ſpiſſetur epotum, velut quæ craſſa ſunt. At cum eo mellis quippiam ſaliſq; miſcere oportet.

Synāchus.i.angina, fit cū hieme, vereq; fluxio multa & viſcoſa ad iugulares defluxerit venas, plurimūq; hæ propter latitudinē traxerint ſpiritū. Cū aūt et frigida, 30

& glutinoſa fuerit, ſpiritus obſtruit permeationes, ſanguinemq́ coercens, quæ vicina ſunt inſpiſſat. ſanguinemq́ ipſum immobilem reddit, & conſtantem: quippe cum frigida natura ſit & obſtrictoria, ob id † ſuffocantur liuente lingua, atq; in rotundum acta, flexaq́ propter eas quæ linguæ ſubduntur venas. Nã præciſa, quam nonnulli cionida, id eſt, columellam vocãt, vena vtrinq; craſſa apparet. Cùm igitur hæ oppletæ fuerint, linguæ quæ ob ſiccitatem & ſicca & ſpongioſa exiſtit, innituntur. Lingua autem vi ex venis humidum accipit, atque ex lata rotunda, ex bene colorata liuens, ex molli dura, atque ex facile flectenti contumax efficitur. Eã ob cauſam citò † iugulat, niſi citò aduerſus eam pugnaueris. Sanguinem ergo ex brachiis detrahens, mox venas, quæ ſub lingua ſunt, ſecabis, deinde medicamentis quibuſdam attractoriis vteris, calida exhibebis gargariſmata, caput abrades, ceratumq́ tum collo, tum capiti circumpones,

† Codices ant. habẽt ſicut legit vetus interpres πνίγνυται i. cogitur.

† Suffocat

nes, laniſq́; circumuolues, molliq́; ſpongia ex aqua calida expreſſa fouebis. Bibet autem aquam, & mulſam non frigidam, cremoremq́; aſſumet, vbi ex indicatione in tuto fuerit.

Siue ſynanchon dicere volueris, ſiue cynanchon: vel alterum quidem horum ſynanchen, alterum verò cynanchen, ſiue vtrunque ſynanchen vocaueris, duas ſynanches ſciueris eſſe rationes. Nempe ad curationem nominibus opus nobis non eſt. Conſueuit ſiquidem eam docere lōgè melius quàm hi, qui in nominibus falſa enunciant. Subſcribam autem tibi compendioſè doctrinam ipſius peculiarem, ſuſcepto ita exordio. Fluxionum quæ ex capite deferuntur, quædam ſubſtantia tenues exiſtunt, aliæ ex craſsis, viſcoſiſq́ue humoribus conſtant. Quæ igitur tenues ſunt, hæ latis penetratis venis, in anguſtioribus detinentur. Tales autem ſunt, quæ guttur ambiunt. Contrarium autem in craſsis cōtingit, quòd non ingrediantur vniuerſas, quæ ſtrictè admodùm exiſtunt venas, ante ſcilicet in capacioribus detentæ. Cùm igitur in faucium venis tales impacti fuerint humores, pars in tumorem attollitur, veluti guttur

† vtpote quòd dicerem ego.

† πρὸς τ̀ κενῶν habent ant. cod. i. ad euacuandum.

ex aliis,†quanquam gutturis quàm faucium ſtrictiores multò exiſtant venæ. Corpus autem totum vacare excrementis debet, & nõ plethoricum eſſe geminam ob cauſam: nempe tum ob eam, quæ à † vacuatione eſt reuulſionem, tum quòd vacuato corpore cum à parte affecta quod influit expellimus, id facilius conſentit, nihilq; ſi calido aliquo euaporare volueris, à corpore ipſo parti calfactę mittitur. Corpus igitur totum, vena ſecta, vacuare oportet, & purgatione, & clyſteribus. Verùm affectas partes tum medicamentis aſtringentibus, quæ profluentes retrudant humores, atque ex infarctis qui non admodum infarcti ſunt, & qui non valde glutinoſi & craſsi: tũ calidis & acribus quæ contentos in membris paſsis digerant humores. Venæ, quæ ſub lingua ſunt, ſectæ eam quæ faucibus eſt phlegmonem ſine medicamentis vacuant. Sed quoniam humorũ craſsi alij, glutinoſiq;, acrioribus propterea indigent medicamentis, quæ ſcilicet & ſecare & in tenuia diuidere, & tum glutinoſa tum craſſa cõſtringere poſsint. Præterea & ad exteriorem ſuperficiem reuellere oportet, circumpoſitis collo quæ attractoria polleant facultate medicamentis. Nempe colli ſuperficiarias partes, quàm imas aſſici eſt melius: quòd ſpiritus quidem cum inſpirationes

rationes fiunt, ad fauces, gutturq́; irruat, & cùm expirationes fiunt, per ea foras deferatur. Sæpius verò quæ ad partes prædictas procedunt fluxiones, eæ ad partes quaſdam alias exprimente natura tranſmutantur, atque interdum principio ita deferuntur, vt rurſum aliæ oriantur, tum faucium, tum gutturis fluxionum differentiæ. Quòd autem quæ ad cutem receſſerunt, his quæ in profundum decubuerunt multò ſalubriora exiſtant, conſtant omnibus. Commune tamen in vtriſque tum colli, tum capitis, à quo fluxiones fiunt, auxilium tibi ſit. Sermo hic & ſynanchas, & cauſas, & affectos locos, & curationes docuit. Neq; ſi vel ſynanchen, vel ſynanchon, vel cynāchon appellaret, fuit ſolicitus. Qui igitur librū hunc ſcripſit, neglectis nominibus, omnes qui tum in faucibus, tum gutture exiſtunt, arctantq; reſpirationem affectus ſynanchos appellitans, duas horum ſpecies eſſe ait: alteram quidem quæ à glutinoſa, frigidaq́; fluxione facta ſit, quam pituitoſam vocare poſsis: alterā verò à calida, acriq;, quam ſi picrocholam bilioſamq́; ſimpliciter appellaueris, non peccabis. Priorem autem fluxionem in latiores decumbere venas ait, bilioſam etiā in tenuiores peruenire oſtendens. Cætera dictionis ſunt manifeſta. Ad ea autem quæ retuli, conuertas

ani

† *Et ſi primum non.*

animũ oportet: † & ſi primam ſpeciem non intellexeris, bis & ter lege & intelliges. Ego autẽ ad ſecũdam ſynanchi ſpeciem tranſibo.

31 *Cum æſtate vel autumno fluxerit ex capite calida & nitroſa fluxio, quaſi ab anni tempore tum acris, tum calida fuerit, atque huiuſmodi ſit, mordet, vlcerat, ſpiritu implet, orthopnœã parit, ſiccitatemq́ multam, præterea quæ intuenti apparent, haudquaquam tumentia videntur.*

Quo modo, & quã ob cauſam hæc fiũt: quoniã à calidis & acribus. Priorem ſiquidem fluxionem, quæ pituitoſa eſt, hieme vel verè defluere ait: Hanc verò ſecundam autumno & verè: In aliis anni tẽporibus ex proportione, vt antea eſt dictum. Orthopnœam autem huic ſuperuenire anginæ generi ait, quæ inſignis nota eſt anguſtiæ, partẽ ex his quæ reſpirationi ſubſeruiunt aliquã fatigantis, vt ſupra eſt demonſtratum. Quod ſi hos ampliſsimè aperire os volueris, linguamq́ue repreſſeris, cohibuerisq́;, vt quæ in faucibus ſunt inſpectare queas, nullum ſanè præter naturã tumorẽ vt in antedictis inuenies: quod ſcriptor explanauit cùm inquit, Prẹter ea qu intuenti apparent, ἰσχνά, id eſt, non tumentia, vidẽtur. Nempe quod in faucium meat

inflam

inflammatum eſt,non videtur:quod autem ex apertis videtur,id omne citra inflammationem exiſtit,parteſq; non tument. Nempe hæc vox ἰσχνὸν, tumenti præter naturam, interdũ opponitur. Quam vocis huius nũc dictam ſignificationem ignorantes nónulli dictionem ridiculè exponunt. Alij autem †excogitant,comminiſcunturque,] vt hi,ad hunc ſcribentes modum: Præterea quæ intuenti apparent, ἄχροα, id eſt decolora, videntur. Cæterùm ita affectis fit interdum, vt & fluxionis partem recipiant faucibus vicini, atque à tergo ſiti ordinatíque muſculi, vbi & ſtomachus, qui ſæpius & ipſe afficitur. Poſt hoc ſanè in præſenti dictione ſcriptum quoque eſt quod ſequitur.

†*μετακινοῦσι, id eſt permutant.*

Tendines quoque ceruicis poſteriores cõtenduntur, apparentq́; tetani modo intẽdi.

Quod deinceps dictum eſt,magis adhuc guttur affici oſtendit. Nempe & vocis generationem in ea animalis abſolui parte eſt demonſtratum:quapropter inquit.

Voxq́; ἀπέρρωγε, id eſt abrupta eſt, & ſpiritus paruus eſt.

Nempe vox omnino ἀπέρρωγε, id eſt ἀπόλλυται, id eſt, diſperiit, abruptaque eſt; paſſo vt dictum eſt gutture. Reſpiratio autem parua redditur propter meatus anguſtiam.

ſtiam. Recenſetur autem in commẽtariis de difficultate ſpirandi, quod longior tempore ſit & interuallis frequens, quod ſcriptor in hunc enuntiauit modum.

34 *Spiritúſq; reuulſio frequens & violenta accedit.*

Spiritum, & eam quæ inſpirationi ſuccedit expirationem, & eam quæ expirationi ſuccedit inſpirationem, dixit: ex vtroq; enim frequens redditur ſpiritus. Nam ita affectis, quæ inſpirationi ſuccedit quies, breue tempus habet: ſimiliter & quę expirationi ſuccedit ante inſpirationem. demonſtrationes horum in libris de ſpirandi difficultate enarratæ ſunt.

35 *Talibus arteria vlceratur, incẽditurq; pulmo, neq; externum aërem admittere intro queunt: quibus niſi ad exteriores partes malum ſua ſponte perferatur, hi grauius, ineuitabiliusq; habebunt & propter anni tempus, & quod à calidis acribusq; id ſit humoribus.*

Arteriam quoque vlcerari his qui ita affecti ſunt, dictum eſt, propter humoris acrimoniam: ſed pulmonem ardere † viduatum, deſtitutumque, ait, doctrinę veræ ſermonem coniun

† *Vetus interpres videtur στεγνούμενον legiſſe. i. aſtrictum.*

coniungens, copulanſque. Nempe in commentario de vſu reſpirationis, demonſtratum eſt, animal in reſpirationis priuatione, non ob ſubſtantiæ penuriam perire: ſed quòd calor natiuus, tum ventilatione deſtituatur: quapropter non immeritò qui immoderatior exiſtit, pulmonem accendit. Hanc igitur anginæ ſpeciem, tum grauiorem, tum incuitabiliorem eſſe priore ait, tum propter ante dicta, tum quòd æſtiuum, autumnaleq́; ſit anni tempus, & quòd ex acrioribus oriatur humoribus. Qua efficitur ratione, vt ea quę cum coniunctione eſt dictio, melior ſit quàm ea quæ ſine coniunctione eſt. Significat autem ab his quæ ante dicta ſunt, & propter anni tempus in quo fit, & propter humorem à quo oritur, maioris eſſe periculi ſecundam anginę ſpeciem. Non eſt ergo ſimpliciter ſcribendum, quòd tum vitatu difficilior ſit propter anni tempus. Quòd ſi & abſque coniunctione ſcriptionem ſeruare quis voluerit, coniunctionem eam ita ſubaudire oportebit, vt ſi in dictione eſſe. Multa ſiquidem & alia apud antiquos defectiuo modo ſcripta reperiuntur.

Si febris hominem prehenderit, vetere 76
excremento deſcendente, vel nuper cibatum, ſiue cũ lateris dolore, ſiue nõ, is quieti

tan

tantis permittendus, donec cibus primùm ad ventrem imum deſcenderit.

Dictiones quoque huiuſmodi, ea quæ libro de victu in acutis morbis apponuntur, Hippocratis ſcripta non eſſe oſtẽdunt. Non enim qui perfectè de pleuritide in legitima libri huius parte tractauerat, eum rurſus hic pauca apponere oportebat.

37 *Quæ ſequuntur anti. codi. græco. non habent ſicut nec habuit vetus interpres.*

Sumat autem in potu oxymeli. † *At cùm grauitas ad lumbos vſque deſcenderit, tum vel clyſmum dare, vel medicamento purgare oportet. Atque cùm purgatus fuerit, ſorbitionem primum mox aquam mulſam. deinde cibaria, & coctos piſces miniſtrare, vinumq́ quod aquoſum ſit & exiguum noctu, interdiu verò dilutam mulſam. Cùm verò flatus malè olentes fuerint, balanus, vel clyſmus confert: ſi non, bibentes oxymeli tantis per cohibere oportet, donec ad inferiorem aluum deſcenderit, deinde clyſmate ſubducere conuenit.*

Indefinitè, indiſtinctéque dictũ eſt: quãquam quod hic ſcriptum eſt, definitè, diſtinctéque in legitima libri huius parte dictum ſit,

ſit,& quæ poſt id, vſquequo piſcium meminit Hippocrates: quoniã adhuc de languentibus in libro ipſe agebat, & non iis qui ex morbo reualeſcunt. Cætera dictionis manifeſta ſunt.

At ſi liquidam aluum habenti cauſus ſuperuenerit, ſi tibi purgatio idonea videatur, eam nõ tribus primis diebus adhibebis, ſed quarto. 38

Quod intempeſtiuè quidem hic de cauſo egerit, prędictis ſcilicet in principio, tum differentiis, tũ curationibus, nemo eſt qui ignoret. Nempe & dictiones ex mente ſunt aphoriſmi illius: Cocta medicari & mouere, non cruda, neque in principio, niſi turgeant: plurima verò non turgent. Quidam aliter ſcribunt, cauſos ab initio medicari volentes, vt dictio talis ſit: Intra tertiũ diem adhibebis. Expedit igitur nõ omnino à tertio medicari die, ſed vt aphoriſmus canit: In acutis morbis raro & in principiis medicamento purgante vti. Rem ergo ſecũdũ aphoriſmorũ mẽtem definire oportet, ſcrutariq; cùm in principiis purgatione vtẽdum ſit, & cũ morbi coctio expectãda ſit. Qui autẽ vel in principio ſimpliciter dixerit, vel neutrũ definierit, fallitur.

Cùm autem purgaueris, ſorbitionibus quibuſdam vtitor, obſeruatis ita febrium acceſsionibus vt nũquam cum adſunt, neque cùm futuræ ſunt, exhibeas: ſed vel cùm ceſſant, vel quieuerunt, & maximè à principio receſſerunt. Frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque ſorbitionem, neque aliud quippiam huiuſmodi dabis: ſed maximum exiſtimato, ſi id tantiſper obſeruaueris donec valde incaluerint: deinde ita quod cõfert exhibe. Frigiditas ſiquidem pedum, parte plurima, febris acceſſuræ ſignum exiſtit: quo tempore ſi quid porrigas, maximè prorſus peccabis: nempe & morbum non parum augebis. At verò cum febris deſierit, contrario modo pedes reliquo corpore calidiores fiũt. Nempe cùm augetur, pedes refrigerat, incenſaq; ex thorace ad caput flammam mittit. Calore igitur toto ad ſupernas partes concurrente, atque ad caput expirante, non abſque cauſa pedes frigeſcunt: vtpote qui natura & carne vacent, & neruis

abundent: præterea & à calidiſsimis ſeparati locis refrigerantur, ſeſe ad thoracem colligente calore. Rurſum & cum febris ſoluitur, & in minutas redigitur partes, calor ac pedes ex proportione deſcendit. Quo tempore caput & thorax refrixerunt, atque ob id cibus dandus. Nempe cum pedes frigidi fuerint, venter de neceſsitáte calet, faſtiditq́ cibum, intenditur hypochondrium, iactatur propter internam turbationem corpus, mens fixa non eſt, dolet æger, lancinatur, vellicaturq́, vomere affectat: & ſi mala vomuerit, dolet. Ergo cùm calor ad pedes deſcenderit, curritq́ vrina, & ſi non ſudet, omnia ceſſant: quo tempore ſorbitionem dare expedit, nam aliàs pernicioſa exiſtit.

De particulari cibi miniſtrandi tempore dictũ quidẽ eſt paucis in legitima libri parte: ſed æquè & nũc prolixius, manifeſtiusq́ue dicitur, quaſi ſermo pręſens alterius ſit explanatio, ſeruata Hippocratis mẽte, quã tum in cęteris dixit, tũ in eo quod febrẽ ex thorace accendi, atq; in caput flammam mittere ait.

lunt nareſq́ fodiunt, & parũ quidẽ interrogatis reſpondent, ſed ex ſe nihil quod compoſitum ſit dicunt: talia his melancholica eſſe arbitror. His igitur ita habẽtibus, ſi venter liquidus fuerit, abſuménsq́, & contabefaciẽs, ſorbitiones frigidiores, craſſioresq́ exhibendas eſſe puto: potusq́ quiſiſtant, vinoſioresq́ vel etiã aſtringẽtiores.

Phreniticorum ſanè hæc ſunt ſymptomata. Sed venter quidem interdum cum phrenitide liquidus efficitur, non tamen id proprie ipſi ineſt: quapropter liquidã aluum† diſtincte curare expedit, phrenitim verò alia ſeorſum perſequi ſanatione. In ea autẽ quã autor ſcripſit ſanatione, nullo pacto animi intentionem ad phrenitidem dirigit: ſed curare eum magis velle arbitror affectionem quãdam ex vẽtris quidem parte aliqua prodeuntem, ſed caput ita ad condolentiam trahentem, vt ex ventris affectu deſipiat. Talia autem non recte melancholica eſſe dictum eſt. Magis enim ea à flaua proficiſcuntur bile, cohibita aluo.

† ἐκ τῶν διορισμῶν, *id eſt ex quibuſdã definitionibus quod videlicet non ſemper eodem modo, vt in priori comen. dixit.*

Quibus itẽ febribus vertigines à principio, & capitis pulſus ſunt, & vrina te- 42

nuis, his ad indicationes vſque febris acceßionem expectare oportet: quòd ſi delirent quoque, nil mirum.

Cùm caput circumagi videtur, δῖνος, id eſt vertigo vocatur affectio: cùm autem & tenebricoſa ſimul fuerit viſio, σκοτόδινος, id eſt tenebricoſa vertigo appellitatur. Fit autem ob inordinatam ſpiritus flatuoſi motionem, qui vel in capite localem habet generationem, vel ſurſum ex infernis fertur partibus. Omnes autem ſpirituum huiuſmodi generationes turbationem indicant: ob quas & cum ſymptomatis tumultuoſis iudicationes fiũt. Scire etenim oportet affectiones huiuſmodi medium quodam modo obtinere tum earum quæ periculo vacant, tum pernicioſarum. Conatur ſiquidem caliditas natiua corporis humores tũ diſſoluere, tum effundere: ſed tenuare ipſos, & per inuiſibilia foramina excernere non poteſt. Cùm verò perfectè languet, neque ſoluere incipit, atq; ob id ſpiritus flatuoſus non ſummè languẽte natiua caliditate ortum habet. Aegrè igitur valere periculo omni vacat. Natura ſiquidem morbo ſuperior exiſtit. Verùm maximè ægrè valere letale eſt natura enim non parum à morbo vincitur. Cùm autem

non vincitur, prædicta fiunt ſymptomata: atque poſtea quàm languerit, iudicationes abſoluuntur, aliæ ad ſalutem, aliæ ad mortẽ. Pulſus autem qui in capite fiunt, id eſt, ſenſibiles arteriarum motiones caliditatis multę ſymptomata exiſtunt: ob quas ſæpenumero deliria fiunt. Ad hunc itaque modum vniuerſim habẽtibus quæ dicta ſunt, quum vbi quis parum valere cœperit, ab vrinarũ quidem tenuitate cruditas morbi iudicetur, caput autem flatuoſo impletum eſſe ſpiritu ſignificent vertigines cũ pulſibus, ſcire oportet naturã haudquaquam quieſcere: ſed interdum contentos in corpore prauos humores ita aggredi, vt à bonis eos ſeparet, atque quouis modo excernat, vel ad eam quæ minus præcipua ſit, reiiciat partem. Prædictus igitur ſermo ad ante dictorũ prænotionẽ pręſenſionẽq; maxime cõfert. Nẽpe interdũ ab initio morbi febres quidẽ moderatæ fiunt, ſed ſymptomata huiuſmodi caput infeſtant, propter contentorum in corporis vẽtre humorum calorẽ atque exhalationem. Sanè capitis ſolius quouis aliter modo habẽtis caliditatẽ, balneũ iuuabit, ptiſanæ que cremor pro ſorbitione ſatis erit verũ cũ ſpiritus calidus, flatuoſusque, ob humorum prauitatem ad caput fertur, lauare hos nõ confert. Tute igitur ſingula hæc facienda ſunt.

Definitio autẽ affectionum vna ſola eſt ex vrinarum cruditate & concoctione: quorũ autor recte meminit,inquiens: Vrina tenuis: quod ſæpius cruditatis ſignum eſſe,eſt pronũciatum. Quo fit,vt nullus ſit medicus qui in morbis huiuſmodi negligentius vrinas contempletur..

43 *Quibus principio vrinæ & nebuloſæ, & craſſæ exiſtunt,hos annuentibus cæteris purgare conuenit. Quod ſi vrinæ inter initia tenues fuerint,tales non purgabis: at ſi videatur,clyſterem exhibebis. Tales autem ita curare confert.*

Siue his quæ in antedicta oratione relata ſunt,hæc coniungit,ſiue non,quod ex ipſis vtile quis habere cõmune poteſt,quod ſcilicet corporis purgationem prorſus vitare oporteat,cùm in humoribus adeſt cruditas,id manifeſtauit,inquiens: Vrinæ tenues: tanquã craſſæ coctionis notas habeant. Iam hoc ipſum ſubſtantiam indicat,& verbum hoc νεφελοειδία, id eſt nebuloſæ,vrinas ſignificat nebulas habentes. Nempe nigras adieciſſet, ſi nos eas audire voluiſſet. Multa ſiquidem nomina communia,citra diſtinctionem dicere conſueuerunt,cùm id quod in ſignificantiis rerũ melius eſt, declarare voluerint.

Sic

Sic ſanè cùm iudicationes ad ſalutem fuerint ſimpliciter dicũt, iudicatus eſt. Defuncto verò iudicato non ſimpliciter efferunt, ſed hoc totum, iudicatus obiit. Præterea cũ quis excretam bilem ſimpliciter dixerit, palidam, & non nigram intelligimus. Sic certe & in præſentiarum vrinas nebuloſas audire oportet eas quæ albas habẽt nebulas, quæ coctionis notæ exiſtunt. Quoniam igitur cocta medicatur, ob id & nunc ita ſcripſit libro huius autor: Tales autem ita curare cõfert. Nihil autẽ de ſanguinis miſsione loquutus, ea particulatim enarrat ex ordine omnia: nõ quod interdum ita habentibus, ſanguinis miſsione opus non ſit, ſed quod nunc ſola alia docere velit. Nempe de ſanguinis miſsione abunde ſupra eſt dictum.

Corpus quieti permittere, vngere, & æqualiter contegere oportet, mulſamq́ aquoſam bibẽdam, & ptiſanæ cremorem ſperi ſorbendum dabis. Ventrem ab initio clyſtere duces, ſed medicamenta purgantia non admouebis. Nẽpe ſi ventrẽ moueris: vrina non maturabitur, febrisq́ citra tum ſudorem, tũ iudicationem in longum protrahetur tempus. 49

Sermonē quoq; hunc percurrit, ſcopum in eo habens, eā quæ cū moderata calfactione fit quietē. Cremorem autem ptiſanæ ab initio elargitur, quod mulſa ad vigorē vſq; & iudicationem ſufficere non poſsit. Morbus ſiquidē crudus eſt, & longè abſunt concoctiones. Præterea mulſam quæ aquoſa ſit, adhibet propterea, quod aquam per ſe, & ſolam, nihil boni habere demonſtratū ſit. Veſperi autem ptiſanā mauult exhiberi, quàm mulſam. Nempe cùm antea in legitima libri huius parte didicerimus, ptiſanam mulſa poſterius exhibendam, melius fuit & nunc ita dicere: Mulſam quidem prius, poſteriorē verò ptiſanā exhibe. At vero cùm veſperi pro poſterius dixerit, particulariorem efficit doctrinam, & nō vniuerſaliorē. Cur autem eos purgare haud velit, in quibus ſumma ineſt cruditas, cauſam recenſuit epilogiſticà magis quàm analogiſticam: quàm recenſere ad eū ſpectat, qui quod fit, ſola citra logicam demonſtrationem experiéntia nouit. Dogmatici autem viri erat docere, quam ob cauſam purgantibus nobis ita habentes non coquatur vrina, febrisque ſine ſudore & iudicatione perſeueret. Perfectius quidem & diligentius alibi hęc omnia ſumus contemplati: ſed in præſentiarum quod præſenti enarrationi prodeſſe poſsit, ſummatim dicemus. Tu er-

go animũ ad me conuerte. Cùm facultates, vt ſcis, quatuor ſint, atque inter eas non minime valeat alteratrix, per quam diſpenſatis ab ea corporibus natura alimentum aſsimilat, coctio nuncupatur nutrituræ ſubſtantię permutatio ſecundum qualitatem exiſtens. Natura igitur aſſumpto in vẽtrem deuoratoq́; alimento, à cæteris quidem motionibus ceſſare debet, vt ſoli quod coquendis cibis deputatum ſit operi vacet: ſed auxilio externo aliquo indiget, ſi aliquãdo imbecillior reddita fuerit, quo modo & in ea humorũ quæ in venis fit concoctione contingit. Quiete quidem indiget ſequentem ante caliditatẽ, quod calfactum, frigefactumq́ue, vel exiccatum & humectatũ ſit, ſingulis horũ alio & alio tẽpore factis. Ob id igitur q hęc ſcripſit, hominẽ curari voluit quieti permiſſum, vnctũ, & æqualiter veſtimẽtis obuolutum. nempe aduerſus vim febris humiditatẽ eam quę vnctionibus cõparatur, remediũ eſſe putauit: præterea & neq; valenter calfacere, neque refrigerare, ſed lenire: mulcereq́;, quibus maxime indigent quæ coquũtur, maturanturq́;. Quod ſi hæc coctioni humorũ confe rãt, purgationes cõtrariæ exiſtũt. Nẽpe corpus vehemẽter mouẽtes frãgunt. Tali ſiqui dẽ virtute prędita ſunt omnia quæ purgant medicamẽta: hęceſt ergo cã cur purgationes

coctio

coctionibus aduerſentur. Ad eam autẽ quæ ſermoni huic cõtinuatur ſeriem pergamus.

4—5 *Cùm iudicatio prope fuerit, ſorbitionẽ ne dederis, ſi perturbetur: ſed cùm perturbatio deſierit, atque in melius profectum ſit. obſeruandæ autem febriũ omnium iudicationes, ſorbitionesq́; hoc auferendæ tempore.*

Mentem Hippocratis hoc in loco ſeruat qui librũ hunc ſcripſit: in principio quidem mulſam & ptiſanæ cremorem exhibens, & cum prope eſt iudicatio cremorem tollens.

4—6 *Conſueuerunt febres hæ protrahi & abſceſſus habere, ſi aurium quidem ceruicisq́; infernæ partes frigidæ fuerint: quod ſi frigidæ non fuerint, †profectò mutationes habent. Nẽpe fluit è naribus ſanguis & ventres hi turbantur.*

† *In ant. cod. non* ἀλλὰ *ſed* ἄλλως *legitur id eſt alias.*

Quibus vrina ob humorum cruditatem tenuis eſt, his iure optimo protrahantur febres, quæ ante coctionem ſolui nequeunt. Quod autem tales per abſceſſus iudicentur, ſæpius iam eſt dictum. Rarius autem & per excretionem ſolutiones horum fiunt. Vtrũ autem in ſuperiore corporis parte vel inferiore

riore abſceſſus generabitur, quæ hic dicuntur, his quæ in prognoſtico ſcripta ſunt, concordant, conſentiuntque.

Quibus febres graues & implacidæ ſunt, & hypochondria contendunt, iacentésq; ægri ſeſe loco continere non poſſunt, atq; extrema frigeſcunt, abſolutiſsima tũ diligentia, tum cuſtodia indigent, eósq; ita degere oportet, vt nihil præter oximeli aquoſum tangant: ſorbitionem autem nõ dabis, donec ſeſe malũ remiſerit, & vrinæ maturentur. 47

Ἀσώδεις febres appellat in quibus ægri ἀσῶνται, id eſt grauiter afficiũtur, atque implacite, moleſteque habent. Difficilis autem tolerantia atque implaciditas, inquietatioq; ſequitur interdum febrem immobilem & æſtuoſam, ſæpius quoque & ſtomachi malitiam. Os autem ventriculi ita me dicentem audi. Incepit ergo à febribus ipſis ἀσώδεις, id eſt graues & implacidas inquiens, & hypochondria contendentes, deinde ad febrientes pertranſiit. Nam quod iacentes ſeſe continere non poſsint, de febrientibus eſt dictũ: veluti & quod extrema refrigerantur. Iacentes autem ſeſe non continere, grauiter languen

guen

guentium,atque difficulter ferentium, implacidorũq; & inquietorum nota eſt:extrema autem frigere,magnæ viſcerũ phlegmones,quę ex craſsis ſuccis orta ſit, vt antea demonſtrauimus,cum de ſecunda cauſi ſpecie ageremus. Quod ſi vehemẽs frigus fuerit, quod virtus valde imbecilla ſit,iam tibi cõiectura eſt. Non immerito igitur ita languẽtes plurima tum cuſtodia,tum diligentia indigere ait. Porrigunt autẽ & ipſis non abſq; cauſa oxymeli,vtpote craſſos, glutinoſosq; propter humores fatigatis. Adiecit autem ſermoni aquoſum, collatione illius, quod his exhiberi ſolet,in quorum pulmonibus tales continentur humores. Nam acrius longe in illis eſſe cõuenit,quod propter longã in diſtributione ad affectã partem delationẽ de neceſsitate ſoluatur virtus:his verò tale hypochondrio incurſat quale epotũ eſt. Nullo autem pacto ſorbitionem ita habentibus dare prius quàm morbus ad maturitatẽ deductus fuerit,indiſtinctæ eſt pronunciatum ſeruantibus nobis quod edocuit Hippocrates. Adiiciendũ ſermoni, ſi æger ſuffecerit: quòd vti manifeſtum forte prætermiſit.

4-8 *Iacere autem in conclaui obſcuro debent, & lecto valde molli,diuq; poſitum eum ſuſtinere, & quàm minime ſeſe proijcere*

re &

re & iactare. Nempe id tales maxime iuuat.

Nunc decubitum obſcura in domo non tanquam maturatorium auxilium, ſed tanquam difficilis tolerantiæ, inquietationisq́; quæ ob ἄσην, id eſt moleſtiam, angoremq́; fit, correctoriū voluit. Gratia cuius & lecti mollis meminit. Tentare autem ſeipſum nō proiicere, ſed conquieſcere, laboranti modo vtroque commodat, tanquam & morbi totius concoctionem iuuans, & virtutē ipſam conſeruans.

Hypochondrium autem lini ſemine illines, canebisq́, ne cùm apponitur, frigeſcat: ſit autem tepidum ex aqua & oleo coctum. 49

Mollit lini ſemen, idq́; habet vt non manifeſte calfaciat: quæ maxime expoſtulat phlegmone omnis. Et ſanè tactu tale ipſum oſtendit, quale & ſecundum virtutem eſt: perquam tepidum ipſum adhibere præcipiēs. Cæterum aquæ & olei mixtura tepidam generat caliditatē, mollitque & mitigat, vtpote moderatam habens facultatem. Cuius potiſsimum eſſe debent, vt demonſtrauimus, quæ & maturant, & per halitum digerunt.

50 *Coniectura autem colligere oportet ex Vrinis quidnam futurum ſit. Nempe craſſiores pallidioresq́, meliores: tenuiores vero & nigriores, pernicioſæ magis.*

Non quicquid futurum ex vrinis docet, ſed vel ſalutem vel mortem. Salutem indicant craſsiores & pallidiores. Craſsiores autẽ dixit tenuibus & non naturalibus comparans, vt & paulo ante intelligere voluit. Neque enim craſſas, neque tenues, quæ ſecundum naturam habent dixeris, ſi rectè volueris interpretari. Porrò tenues & nigræ, deterrimę ſunt. A tenuibus ſiquidem ſolis, morbi cruditas indicatur. Nam quod exacte tenue eſt, id aquoſum eſt, quapropter & albũ. Sed prænotiones ex vrinis, in commẽtariis prognoſtici dictæ ſunt.

51 *Si autem mutationes habent, tempus indicant, morbusq́ de neceſsitate modo ad peius, modo ad melius permutat inæqualitatem.*

Nempe ſi id & in laborantibus obſeruaueris, vere hominem ex vrinarum varietate in longius decidere tempus reperies, atque medias incurrere permutationes. Plures nãque ſignificantur affectiones quę nõ eadem egent

egent curatione,neque æqualem habent ſolutionis præfinitionem.

Inconſtantes febres donec conſtent ſinere oportet: Vbi autem conſtiterunt, victu & curatione conuenienti pugnabis, quod naturale eſt contemplatus. 52

Febres inconſtantes dixit, in quibus nihil, καθεστικὸς, id eſt conſtans, quietumque exiſtit: quod ſignificat τὸ βέβαιον, id eſt certum compertumque: Sunt autem certa quæ in periodis & vrinis apparent. Sed periodi principium non oſtendunt primis diebus: vrinæ verò ſuperueniunt aliàs aliæ, & ſæpenumero ter quaterq; interdiu & noctu meiere contingit: diſſimilesq; inter ſe apparent vrinæ. Formam ergo talis febris inconſtantem eſſe ait, quod idem eſt perinde atque diceres, non exactè formam vnam ſeruantem. Expoſui tibi exactas febrium formas, & in commentariis de febrium differentiis, & in ſecundo iudicationum libro. In huiuſmodi itaque febribus non in principio victu vti præcipit: ſed ſinere donec qualiſnã ſit febris cognoſcamus, & tũc victus formã prẹfinire.

Sunt autem facies ægrotantiũ multæ. 53

Ὄψιες, id eſt facies dixit, quaſi differẽtias,

vel modos, vel ſpecies. Aegrotãtium verò, pro his qui ægrotãtibus fiũt morbis. Nẽpe ſæpius eſt demonſtratum eã eſſe antiquis omnibus conſuetudinem, vt à pathematis ad patientes, & à patientibus ad pathemata trãſ ferant appellationes, quaſi febriũ vel febrientium differentias dicere nihil referat. Sic & pleuriticorum vel angina laborantium, aut pleuritidis vel anginæ. Facies ergo dixit laborantium, quoniam eos oculis cõtemplantes reperimus differentias.

54 *Quo fit, vt animaduertere debeat medicus, ne quampiam manifeſtarum cauſarum ignoret.*

Quod manifeſtas cauſas græcè προφάσεις appellet, didicimus: & ſanè nunc eam de his appellationem ferre conſtat. Infert igitur.

55 *Neq; eas quæ ad ratiocinationem ſpectant, neque quæ in numerum parem vel imparem apparere oportet.*

Quaſi cauſarum alias quidem manifeſtas abſq; ratione artificioſa cognoſcant omnes, alias verò ſoli qui ratione artificioſa vtũtur. His quoq; & attendẽdum ait, quas in numerum parem vel imparem apparere oportet.

56 *Maximè verò numerus impar eſt obſeruandus. Nempe hi dies in hanc vel illam*

Iam declinantes partem reddunt.

Dies impares multa pollere virtute non ſimpliciter, ſed in acutis morbis eſt intelligendum, quod inſignes in vtraq; tum ſalutem, tũ mortem, mutationes efficiãt: id enim ſignificat vocabulũ, quod græcè ἑτερορροπίας, id eſt huc & illuc declinantes dixit. In acutis quidẽ hi ſunt: tertius, quintus, ſeptim⁹, nonus vndecimus, decimuſquartus, & decimuſſeptim⁹. In lõgis, ſexageſim⁹, & octogeſim⁹. Medij horũ ſunt, vigeſim⁹, trigeſimuſquartus, & quadrageſim⁹. Impares aũt & hi.

Obſeruare aũt oportet primũ diẽ quo æger parũ valere cœpit, principiũq; vnde & quãdo inſpicere: exiſtimatur ſiquidem id ſcitũ præcipuũ. Cùm autẽ ægrum interrogaueris, atq; omnia fueris perſcrutatus, in primis quidẽ quonã habet caput modo, ſi dolore careat, nihilq; graue in ſe habeat: deinde ſi hypochondria latusq; dolore infeſtẽtur, ſi videlicet hypochondrium laboret, vel attollatur, vel obliquitatem habeat, vel ſatietatem, aut latus doleat, ſimulq; cũ dolore tuſsicula fuerit, vel tormina dolórve ventris: cũ inquam 57

horum quippiam hypochondrio aderit, potiſsimum ventrem clyſmis ſoluere oportet: bibat autẽ mulſam calidam, coctáq́. Ad hæc perdiſcendum, ſi cùm exurgit, defectu animæ corripiatur, & ſi facilè ſpiret. Inſpiciẽdum quoque vtrúmne deiectio nigra admodùm colore fuerit, vel ſyncera, qualis ſanorum exiſtit, & ſi febris exacerbet die. Nempe in huiuſmodi morbis, tertianæ conſiderandæ ſunt exacerbationes: conſpicienda præterea & alia: & ſi quarta dies tertiæ quippiã ſimile attulerit. Nã tunc æger in periculo eſt. Quantum autem ad ſigna attinet, nigra deiectio mortem indicat. Quæ verò ſanæ ſimilis, cum omni die apparuerit ſalutẽ.

Obſeruandam in primis ait primam eſſe diem, in qua morbi cauſam cognoſci iubet. Nempe hæc oratio, ἐξότο καὶ ὅτι, id eſt vnde & quando, quíſnam ſit morbus indicat. Interrogari autem præcipit in primis quidem, quonã modo habet caput, mox hypochondria, deinde latus: hypochondria quidem ſi dolor quiſpiam afficiat, vel attollantur, vel quandã habent ἀκολιότητα, id eſt ἀνομαλίαν,

id eſt

id eſt obliquitatem ſiue inæqualitatẽ: quod in prognoſtico hac dictum eſt oratione. Si inæqualiter affecta ſunt dextra ac ſiniſtra parte, vel ſi κόρον habent inquit: quod ciborum repletionem eſſe arbitror. Interrogari quoque & alia quæ in dictione habentur, iubet. Deinde hypochondriis ita affectis, ſoluere aluum clyſteribus præcipit, mulſamq́; bibere calidã & coctam. Sed indiſtinctè hęc locutus deinceps ſcribit: Ad hęc perdiſcendũ & cùm exurgit, defectu animi corripiatur, etſi, inquit, facilè ſpiret, quod defectu animi correpto opponitur. Cõſpiciendã præterea iubet deiectionem, vtrũ ne nigra ſit, vel ſyncera & inculpata, qualis in ſanis eſſe videtur, veluti & ſi febris tertio exacerbet die. Et ſi his ita habentibus quarta dies tertiæ quippiam ſimile in acceſsione attulerit periculoſam eã eſſe aſſeuerans. Nempe quartam diẽ quæ ſeptimæ index eſt, rẽ nouam ædere ex grauibus eſt notis. Rei autem nouæ æditio deſignatioq́; patet omnibus. Nam ſi prima die & tertia fiat, & ſecunda facta haudquaquam fuerit, quod quinta acceſsionem habitura ſit par eſt, & non quarta quapropter ſi quarta habuerit, mali cuiuſpiam alterius generationem demonſtrat. Si autem & nigra deiecerit, mortem indicat fore. Tu autẽ multa ex dictis prætermittẽs memoriã rei huius

habe. Nã ſi prima & tertia die proportionalem attulerit acceſsionẽ febris, atq; nouiter quidẽ q̃rta paroxiſmũ fecerit, ſed ęger nigra deiecerit, ſignũ eſt letiferũ. Quod ſi diebus oĩbꝰ ſanis ſimilia deiecerit, ſalutẽ ęgro ſpera.

58 *Cum autem venter glandi non obedierit, ſpiritusq́; tum placidus, tum quietus fuerit, ſurgensq́; æger in ſedem, vel dum in lecto eſt animæ defectu corripiatur, ſi hæc vel mari, vel fœminæ inter initia fuerint, delirium forè expecta.*

Confuſa eſt dictionis huius intelligentia. Nempe vbi glans nihil profecerit, videturq́; æger placidus quietusq́; eſſe, ſi vtiq; & cùm exurgit defectu animæ corripitur, delirium expectandum: perperam dictũ eſſe mihi videtur, cũ rei huic neq; experiẽtia, neq; ratio patrocinẽtur: quãquã tale quippiã aliquãdo fiat. Prænotiões tamẽ nõ eorũ ſunt quę rarò accidũt, ſed eorũ q̃ ſemꝑ vel magna ex ꝑte.

59 *Manus quoque contemplari oportet: nam ſi tremulæ fuerint, huic ſanguis è naribus profluet.*

Sermo quoq; hic, neq; quod continuum eſt, neq; quod magna ex parte fit, ſed quod rarò accidit docet.

Nares.

Nares quoque inſpiciendæ: nam ſi per vtranque ſpiritus æqualiter trahatur, & ſi multus ex ipſis feratur, conuulſio fieri conſueuit:† quæ ſi fiat, propinqua mors eſt, quam prædicere pulchrum fuerit. 60 †In anti. cod. tã græcè quàm lat. hæc nõ habentur.

Cùm tremunt manus, nempe ita dicere expedit: ſi ſpiritus multus per vtranq; narem feratur, conuulſionem ſuperuenire ait. Conſueuit autem ita appellare conuulſificã affectionem, quæ in muſculis naris pinnas mouentibus fit.

Si in febre hiemali lingua aſpera redditur, prehẽdãtq; animæ defectiones, huic tametſi febris remitti conſueuit, in eo tamen qui per famem fit cruciatu, conſeruare ægrum oportet, & aquæ, mulſæq; potione, & ptiſanæ cremore: neque febris quieti eſt fidendum. Nempe qui ſigna huiuſmodi habent, his mortis periculum im pendet. † Ergo cùm hæc noueris, optimeq; contemplatus fueris, ita prædicere pulchrum fuerit. 61 †Nõ ſunt hæc in antiquis gr. cod. neque in latinis.

Sunt qui febrem hiemalẽ ſimpliciter intelligant eã, quę in hieme fit, alij eã quę hiemi peculiaris ſit. Ea aũt ex pituita eſt, veluti

æſtiua ex ipſa bile. Si ergo, inquit, in huiuſmodi febre lingua aſpera fuerit, atq; animæ defectus, eam periculoſam eſſe eſt fatẽdum: atq; ob eam rem febrium quieti fidendum non eſt, ſi cum prauis fiant tum ſymptomatis, tum ſignis, veluti in præſentiarum cum animæ defectu & linguæ aſperitate. Nõ negligenter itaq; ait regẽdos ęgros, aquã, & mulſam & ptiſanæ cremorẽ exhibẽdũ. Sed ſanè hęc pugnare vidẽtur aduerſus id quod fame cruciandos dixerit. Nã huiuſmodi cruciatus qui græcè λιμοκτονία dicitur, maximè quidem abſtinentiam omnimodam ſignificat: aut ſi nõ, ſaltem eã quæ in potibus ſolis fit victus rationẽ. Sic ſanè & mulſam, & ptiſanæ cremorem dare permiſit. Videtur ergo eos ob id fame cruciandos dicere, quod qui remiſsiones huiuſmodi quietiſsimas habẽt, longo ita tempore in his morentur, protrahantq;, vt falſi circumuentiq; nonnulli validiorem miniſtrauerint alimoniam, & potiſsimum ob animæ defectionem. Quo fit vt ad victum hunc is, qui per mulſam atque ptiſanæ cremorem multis fit diebus, rectè dictus ſit ex fame cruciatus, vel inedia.

6 *Cùm autẽ in febribus quinta die terrificum quippiam fuerit, vel venter repẽte liquida deiecerit, & animæ defectus*

pre

prehenderit, vel vocis priuatio, vel conuellatur æger, vel ſingultiat, ex his angi grauiterq́; aff ci conſueuit, ſudoresq́; circa tum muſtacem, tum faciem, tum ceruicē ab occipitio eſſe conſueuerunt. Qui autem hæc patiuntur ſpirituoſi paulò poſt morientur.

Ex iis quę per obſeruationem empirice à medicis ſcripta ſunt, quædā talia exiſtūt, vt, ex ſemel aut bis conſpectis modi vniuerſalis adnotationem habeant, tāquā ſæpenumero in eiſdem & ſimiliter cōſiderari poſsint. Tale autem quippiam & id eſt quod nunc dicitur. Nempe contemplatus ægrum quendam liquida quædam deiecisſe, atq; animæ defectu prehenſum, voceq́; priuatum, aliū verò conuulſum, & poſteà vel ambos, vel alterū ἀσώδη, id eſt faſtidiis plenum, grauiterq́; affectum, parteſq́; tum faciei, tum colli ſudantes, deinde obiiſſe, hæc ſcripſit quod ſignorum empiricorum concurſum exiſtimaret. Sed ſanè hæc poſſunt & ſtomachicam prægredi ſyncopen, fieriq́; valent & propter copiā oppreſſa virtute, vel ea ipſa alio languente modo. Vnumquodque ſiquidèm eorū quæ dicta ſunt, per ſe malum eſt, nedū ſi ſint conuenientia omnia. Nēpe ex repētinis deiectio-

nibus deficere animam periculoſum eſt, veluti & voce priuari, & faſtidiis, angoreq; plenum eſſe: partibus verò, tum faciei, tum capitis duntaxat ſudare, non bonũ. Quo igitur modo hæc, tum multa, tum mala exiſtunt: ſic & alia quæ in prognoſtico ſcripta ſunt. Poteſtq; quiſpiam hæc inter ſe connectens videri nouum quippiam docere, quod ſi & dictionẽ obſcurã, ambiguamq; veluti ænigma ſermoni miſcuerit, iam plebeiis & ex ea ſapientior eſſe videbitur. Admirantur ſiquidem plebeij, quæ non intelligunt. Viro autem qui ſuperuenientia ſymptomata ab eorum quæ morbum indicant concurſu diſtinguere nouit, ſermo is varius quidem deprehendetur, ſed inutilis. Nempe pathognomonica ſyndrome, ita enim Græci ſymptomatum ægritudinem indicantium concurſum vocant, morbi ſpeciem demonſtrat. Superuenientia verò ſymptomata manſuetudinem ipſius & malitiã. Eũq; qui ſingulorum horum ſymptomatum vires didicit, quæ apparent, tum æſtimare, tum inter ſe comparare oportet. Et ſi quidem tum fortiora, tũ plura videntur quàm bona mala, hominem in periculo eſſe eſt ſciendum. Verùm ſi bona malis & fortiora, & plurá fuerint, de ægro bene ſperandum: quod te facere iubet & ipſe Hippocrates. Nempe in prognoſtico ſingu

ſingulorum tum ſymptomatum,tum ſigno rum vires particulatim docuit,atque circa libri finem ita ait: Oportet autem eum qui rectè ſit tum cõualituros,tum morituros prædicturus, prętereà & in quibus ægritudo pluribus diebus, & in quibus paucioribus permanſura ſit,ſigna omnia perdiſcere,atq; ęſtimatis eorũ inter ſe viribus, vt ſcriptũ eſt,ferre ſentẽtiam. Signorum autem vires ęſtimari præcipit,atq; ex ipſis prænoſcere quidnam futurum ſit. Vbi ergo bona malis permixta fuerint,viribus quodã modo paria æquaq;, exercitato eſt opus viro,qui in operibus ea ſæpenumero fuerit contemplatus. Vbi verò omnia vel mala,vt nunc,fuerint, vel bona, cuiuis patet quod futurum ſit. Cùm enim deiiciẽte aluo deficere animam ſignum per ſe malum ſit,pari modo & malum vocis priuatio. Si præterea æger neruorum diſtentione conflictetur, vel ſingultiat, vel faſtidiis refertus ſit,manifeſtius indicabit periculum. Si præter hæc & aliud quodpiam malum ſuperuenerit ſignum, vt circa faciem, ceruicemque ſudores, atque adhuc quæ nunc à ſcriptore huius libri dicuntur, nullo quod bonum ſit malis permixto ſigno, quod talis de neceſsitate ex ſignorum malorum aceruatione morietur, notum euadit. Adiectum autem in fine dictionis

πνευματωθέντες, id eſt ſpirituoſi facti, tãquam ænigma, ceu quippiam eorum quę de neceſſitate forè non reclamant, quicquid ſignificet, ſiue ſpirituum copiam quibus venter inflari poſſit, ſiue magnam & frequentem reſpirationem: quam ſanè his quas comitatur affectionibus haudquaquam bonam eſſe didicimus, veluti & eam quæ ventris eſt. Quapropter veſtigãda alia ſigna non ſunt, his de neceſſitate antegredientibus. Nõdum enim ex his veluti ex nonnullis quæ caſu eueniunt, futurorum † ſecura quædam fit prænotio.

† ἀσαφής. i. obſcura, alicubi legitur.

Quibus per febres crura tuberculis afficiuntur, eaq́; tractu temporis manente etiamnum febre non maturuerint, faucibusq́; haudquaquam tumentibus irrepſerit ſuffocatio, non maturuerint inquam, ſed extincta ſint, iis ſanguis è naribus fluere conſueuit. qui ſi multus fluxerit, morbi ſolutionem portendit: ſi non multus, morbi prolixitatem. Quare quo minus fluxerit, eo deterius & prolixius erit malum. Quod ſi & alia facilia fuerint, pedum dolores ſunt expectandi: qui*

ſi pedem

* In ant. cod. legitur μὴ διεσβεσθῆ. i. neque extincta ſint.

ſi pedem affecerint, & doloroſus perſeueret, inflammeturq́, & non leuetur, dolores poſt paulò ad ceruicem peruenient, clauiculamq́, & pectus, & articulum. Nempe & hic tuberculoſus fieri debet. Quibus extinctis, ſi manus vel contrahantur, vel tremulæ fiant, talem neruorum diſtentio prehendit, & deſipientia: ſuperciliis oriuntur quæ φλυζάκια vocant: ruboresq́ ægrũ habent, & ex palpebris altera ad alteram germinat: dura prehendit phlegmone, tumet vehemẽter oculus, & deliriũm valde creſcit, intenditurq́, atque noctu magis quàm interdiu indicatur. Signorum autẽ multa fiunt in numero impari magis quàm pari. Vtro tamen horum fiant, pernicioſi ſuperueniunt.

Qui librũ hũc cõfecit, is hæc omnia quæ dicta ſunt, deinceps inter ſe contẽplatus vniuerſalem quendam particulari ex obſeruatione ſermonẽ temere feciſſe mihi videtur. Melius ſiquidẽ erat, ſi quo Hippocrates modo in epidemiis morbis ſcribere cõſueuit, is ita feciſſet: præfatus quidẽ ab initio patiẽtis nomen,

nomen,deinde dies in quibus ſingula facta
ſint, narratione aſſecutus, vt & in ipſis quæ
nunc dicta ſunt ſymptomatis facere potuit.
Nēpe in cuiuſpiam cruribus orta ſint tuber-
cula,eaq́; non recipiant maturitatem:febriat
quoque is,& ſuffocationem incurrēs ab his
liber ſit tuberculis:exiſtimabit ꝓfectò quis
ſurſum factam humorū qui crus infeſtabāt
tranſmutationem,quę in horū tranſitu ſuffo
cationem homini peperit. Si ergo talis eua-
ſurus eſt,profluere per nares ſanguis poterit:
qui ſi multus fuerit,morbū ſoluit:ſi nō,pro-
trahetur ægritudo. Et ſi reliqua bene fiant,
ſuccedantq́;, rurſum ad pedes decūbere huic
dolor poterit. Quod ita factum eſſe ſtatua-
tur,veluti ex his hominē ποδαλγῆ factum
eſſe,quod caliditatem multā circa pedē ma-
nifeſtare cōſueuit,vel febrē multā igneamq́;
& flagrātem. Et ſi poſt hæc non ſoluta fue-
rint†ſymptomata,reuerſa iterū ad ſuperiores
partes humorū copia,dolores pariet in col-
lo, clauicula, humero & pectore. Vt autem
huic omnia hæc abſq; ratione cōtingerunt,
nēpe id extincta eſſe fuit,ita manus tremulas
factas eſſe ſtatuatur:deinde neruorū diſten-
tionem,quod ad neruoſas partes decubuerit
humorū copia,principiumq́; ipſorū prehēde
rit, vnde inſania,ſubſequutā eſſe. Cōtempla-
tus igitur autor quendā ex his qui ita affecti
ſunt,

† τὸ νόσημα habent ant. cod. i. morbus.

ſunt, φλυκταίνας in ſuperciliis habẽtem (nẽpe id ſignificãt φλυζάκια) omnibus ita habẽtibus futurũ ſymptoma hoc temere pronũtiauit. Idemq́; de his quę cõtinuata ſerie ſcripta ſunt, ſermo exiſtit. Nẽpe quod vni ita affectorũ vel duobus factũ eſt, id ad omnes extendẽs, ait & ipſos rubores habere, & ex palpebris alteram ad alteram germinare, duram quoq; fieri phlegmonem, & vehemẽter tumere oculos. Quorũ cæteris quidem cuiuis patent: ſed ex palpebris alterã ad alterã germinare eſt ambiguũ, vtrũ ne ſignificare voluerit, quãdam ex parte earum exurgentem cõſertionem, vel carnoſam quandam generationem, ab altera quidẽ enaſcentem, ſed ad alteram ſeſe extẽdentem. At verò ſi rei huius quo pacto inuentio quippiam vtilitatis afferret, de ea amplior, fuſiorq́; foret ſcrutatio.

Hos ſi ab initio purgare volueris, id ante diẽ quintũ facito, vbi vẽter murmurauerit: ſi nõ, à medicamentis abſtineto, Verũ ſi murmurauerit, fuerĩtq́ excremẽta biliosa ſcãmonia mediocriter purgato: q̃tũ verò ad aliã ptinet ſanationẽ, quãminimè exhibebis tũ potus, tũ ſorbitiões, vt meliꝰ æger habeat, niſi decimãquartã fuerit egreſſus. 64

Sana

Sanationem prædictæ concurſionis ſcribit, quā nominatim perſtringere mihi, vt dixi, non placet, cùm etiam & ſanatio nihil cōmune habeat præterea quæ ſæpius ante ſunt enarrata. Ait ſiquidē conſiderandam aluum: quam per murmurationes cognitā, purgandam eſſe præcipit: & ſi bilioſa deorſum repant, ſcammoniam bilioſa expurgantem exhibet. Quod verò ad reliquum ſanationis attinet, ſorbitiones perquam exiguas miniſtrari præcipit, quouſque decimumquartum pertranſierint diem: qua oratione morbum ante decimumquartum diem coqui non poſſe ſignificatur.

65 *Cùm febricitāti decimoquarto die vox intercepta fuerit, tantum abeſt vt morbus celeriter tum ſolui, tum diſcedere conſueuerit, vt etiam diuturnitas ipſi indicetur. Cùm ergo in eo die apparuerit vocis interceptio, morbus protrahitur.*

Dictio hæc his ſuperfluit, qui mala ſymptomata maiori prædita eſſe facultate didicerunt, cùm in diebus indicatoriis apparent. Nempe qui librum hunc ſcripſit, nunc in re vna, quæ decimoquarto diei eſt particularis, hoc eſt vſus vniuerſali. Nempe vt diebus ceteris

teris iudicatoriis,ſic & decimaquarta, ſi malum aliquod ſymptoma apparuerit, id maiorem habet efficaciam. Adnotare autẽ oportet quod futurum eſt,neque ſimpliciter, neque vt res tulerit,ſed cum definitione. Nam ſi ex ſignis bonis, quæ maiorem habent efficaciam laboranti adfuerint,longiori tempore ſaluari æger poterit. At ſi nullum tale fuerit, morietur, nequeunte morbi concoctioni ſatisfacere virtute. Qui igitur hęc ſcripſit,prolixiorem omnino forè morbũ malè pronũtiauit. Nẽpe & is citò mori poteſt,cui vox decimoquarto die interrupta eſt ſi cùm ſæuis aliis notis factũ fuerit hoc ſymptoma.

Cùm febrientis lingua quarto die turbata quædam loquitur, venterq́ liquida bilioſa deiicit, talis delirare conſueuit. † Sed obſeruare oportet quod euenientibus ſuccedit. 66

†Hæc in ant. non habentur.

Id quoque & in alio quodam die apparet: verùm ſi quarto apparuerit,in primis periculoſiorem ſeptimum fore demonſtrat,id eſt, quæ illo die futura ſunt.

In acutis morbis quæ æſtate & autumno fit repentina ſanguinis deſtillatio, robur, multamq́ in venis inflammatio- 67

nem ſignificat. Itemq́; quod poſtero die vrina tenuis apparebit. Et ſi æger ætate floruerit, fueritq́; corpore ob exercitationes bene carnoſo vel melancholico ex potatione manus tremulæ fuerint, delirium vel conuulſionem prædicere bene eſt.

Dictio quoq; hæc ſymptomatum multorum quę non in ægro omni coeunt, conueniuntq́;, implicationem, permixtionemq́; habet: quo fit, vt & inutilia ſint, quę ad hunc ſcribuntur modũ, cùm doctrina ab vniuerſalibus recipiat commoditatem, quo Hippocrates modò facere cõſueuit. Dictum autem eſt vniuerſaliũm † quędam perpetuam quandam habere virtutẽ, vſumq́;, alia verò vt plurimum.] Quod ſi anceps quippiã vel rarum fuerit id ad doctrinam inutile cẽſetur. Quæ igitur recenſuit, particulatim cõtemplemur: atque ante omnia, quod primo eſt dictũ: In acutis morbis, quæ æſtate & autumno fit repentina ſanguinis deſtillatio, robur, & multam in venis inflammationem indicat. Melius ſiquidẽ erat quod robur venas curatione egere indicaret, pronuntiare. Nouimus enim quod ſanguinis è naribus ſtillationes malum ſemper quippiam eſſe ait, propterea quod natura quidem concupiat quod ſuperfluum

† Quæ ppetua quidẽ ſunt, prima ſunt virtute & vtilitate: quæ verò vt plurimum, ſecundum locum habent. Sic Gal. græ. ait.

fluum eſt excernere, ſed ob propriã imbecillitatem, nequeat, vel ſanguinis craſsitiem, vel partiũ denſitatem, vel quędam ex his, vel propter omniũ cócurſum. Cùm autem malum ſemper hoc ſignũ ſit, magisq́; quod primis tum æſtatis, tum autumni tẽporibus virtutem ipſius intendi contingit (nempe in eis diebus flaua redundat bilis, ambiensq́ue nos aër calidus eſt: quo fit, vt ſanguinem vtranq; ob cauſam, bene fluẽtem eſſe oporteat) magnitudo quædam cauſæ indicatur, propter quam fluere inhibetur, quam robur eſſe ait, fortè denſitatem ita appellans. Quod porrò ita affecti venarũ curatione egeant nondum oſtendit, prius quàm aſtruat quámnam dicat curationem, nec tamen dixit. Prædictionem præterea primã dixit, quod ſcilicet poſtero die vrina tenuis apparebit, nõ ſolo eo die de neceſsitate crudis apparẽtibus, verùm quoq; & aliis præcedẽtibus. Cõuulſionem quoque & deſipientiam fore ait, ſi laborans ætate floruerit. Præterea & exercitati, & bonæ ipſius carnoſitatis meminit, & temperamẽti. Nempe melancholicus, nomen eſt temperamẽti. Huc adde quod ex potatione eum manus habere tremulas ait. Hæc ſanè ſymptomata poſſunt inter ſe complicari permiſcerique, non tamen de neceſsitate: quibus magna ex parte ſuccedent deſipientia & conuulſio-

Et ſi paribus quidem diebus ſuperuenerint, melius: in indicatione autem perniciοſum, niſi multus abunde effuſus ſanguis viam redundantiæ fecerit, vel per nares, vel per ſedem, vel per abſceſſus, vel commutationes, vel ad hypochondriorum dolores, vel ad teſtes, vel ad crura. Coctis autem his, viæ patent ſputis, vrinæq́, excernũtur craſſæ, læues & albæ.

Gemina eſt ſcriptio in hoc verbo ἐπεγίνεσθαι, id eſt, ſuperuenire: vna quidem ſcripta per, τ, elementum tertia ſyllaba, altera per, γ. Verùm ſiue per priorem ſcriptionem ægros diebus paribus ἐπιτείνεσθαι, id eſt intendi dixerit, ſiue ſecundum poſteriorem prædicta ſymptomata diebus paribus ἐπεγίνεσθαι, id eſt ſuperuenire affirmauerit, non cõtinuo exiſtit & melius, quanquam id dixit. Neque enim ſi pares fuerint, intueri oportet, ſed ſi & iudicatorij. Nempe quartam, quæ par eſt, & ipſe ex ordine paulò ante maximam habere facultatem aſſeruit. Cęterùm quod deinceps dicitur, verùm exiſtit. Nam ſi ſanguis multus, quouis modo id fiat, excretus fuerit, ſalutis ſpem habet. Pręterea & per abſceſſum ipſos, & per commutationem ſeruari

ait: abſceſſum quidem ferè ſua peculiari appellatione declarãs. Sed cõmutationem cum ait, ad hypochondriorum dolores, vel ad teſtes, vel ad crura. Differunt autem inter ſe, quod ἀπόςασις, id eſt abſceſſus iudicationem infert, ægrumque à moleſtiis omnibus liberat: μετάςασις autem, id eſt cõmutatio, aliarum habet principium acceſsionum, offenſionumq́;, vt & aliud exigat tempus ad coctionem mali corporis locus, ad quem infeſtantium humorum facta ſit commutatio. Eam ob cauſam adiecit: Coctis autem his, permeationes fiunt ſputis, vel craſsis vrinis læuibus & albis. ſigna coctæ commutationis edocens ex coctis tum ſputis, tum vrinis.

Febri ſingultuoſæ laſerpitij ſuccum oxymeli, daucum tritum, propina: galbanumq́ ex melle, & cyminum in eclegmate, ſorbendumq́ ptiſanæ cremorem dato. Talis autem euadere non poteſt, niſi ſudores ſuperuenerint iudicatorij, & ſomni æquales, vrinæq́ exierint craſſæ & acres, aut in abſceſſum confirmetur morbus. 69

Λύγγες & λύγγος, id eſt ſingultus appellata conſueuerunt. Sunt autem motiones quę-

dam ſtomachi conuulſificæ, quas quidem fieri aiunt propter immoderatam vel inanitionem, vel repletionem. Quæ ſi propter inanitionem fiant, fere ſanationem non recipiunt: ſi verò ob repletionem fuerint, ab his quę infarcta ſecant, abſterguntq́ue ſanantur medicamentis. Quo è numero ſunt, quæ hoc in loco ſcripta ſunt. Videtur autem & nunc morſus is fieri propter acrimoniā ſtomachum mordentem, vt cùm quiſpiam piperis plus, vel ſimile quippiam deuorauerit. Et ſanè fuerunt ex febriētibus, qui in ſingultu rodentem, acerrimumq́ue vomuerunt humorem: à quo tandem ſymptomate ſunt liberati. Verùm febris huiuſmodi nequaquā ſingultuoſa appellatur. Nempe vt ſingultuoſa vocitetur, permanere amplius debet ſingultus, vel etiam per totum morbum ſimul cum febre exacerbare: febrem hanc per ſudores iudicatorios, ſomnosq́ue æquales, vacuatasq́ue vrinas, tum craſſas, tū acres ſanari ait: talibus quidē vel ex cretis, vel in abſceſſum confirmatis.

70 *Coccalus, id eſt nux pinea, & myrrha in eclegmate exhibeantur, bibántq́ oxymelitis per quàm exiguum.*

Scriptum quoque & inordinate hoc eſt. Commodus ſiquidem feciſſet, ſi paulo ante

in ea

in ea orationis parte,qua eos ſanauit, quibus tũ thorax,tũ pulmo per ſputa expurgari debent,id ſcripſiſſet,& non febri ſingultuoſæ adieciſſet. Et ſanè quod dicitur obſcurũ eſt & claritate deſtitutũ. Nẽpe κόκκαλος ab ipſo dictus,non ita,ſed κῶνος magis ab antiquis Græcis appellitatur, veluti à recẽtioribus medicis propemodum omnibus ςρόβιλος. Conſueuit autẽ ex eo eclegma conficere, vbi maxime pinguis fuerit,id eſt vbi multam circũfuſam habuerit quæ peculiaris ſit reſinã. Coquunt autẽ fructũ hunc in aqua cum praſsio recenti,mox de cocto melis exiguũ miſcẽt, coquuntq́; iterũ donec mellis accipiat craſſitudinem:quo ad hũc modũ confecto medicamento,vtimur ad thoracis, pulmonisq́; expuitiones. Quo autem modo & alia quędam medicamẽto huic ſępius immitũt,ita & autorẽ libri huius myrrham immitere veriſimile eſt,quod poſtea velut cõpendio manifeſtauit inquiens: Coccalus & myrrha in eclegmate exhibeãtur. Poteſt autẽ & ipſos qui edũtur conos cum myrrha exhibere,atque huic fortaſſe mel non perperam medicamento miſceri intellexerimus. Sunt qui dictionem hanc, ab ante ſcripta ſeparant, ſeorſumque ſcribunt:alij finem ante ſcriptæ, principium huius efficiunt, hoc pacto: Si autem abſceſſus confirmentur , coccalus

& mirrha in eclegmate exhibeantur. vt morbis in abſceſſum confirmatis, ea medicámétum eſſe intelligamus: quod à ratione alienum cenſeo, propter id quod ita infertur: Bibantq; oxymelitis per quam exiguũ. Népe in ſingultuoſa febre formidandũ acetum præcipit ratio: in his vero quæ in abſceſſum confirmantur, nequaquam. Eam ob cauſam ſunt qui dictionem hanc quadantenus quidem antea ſcriptæ coniungant, copulentq; ſed quadantenus ſeparant, atque adiecta con iunctione autem, ita ſcribunt: Si autem in abſceſſum firmetur morbus. tãquam de ſingultuoſa antedicta febre id dictum ſit: volente autore ſi in abſceſſum aliquando firmari cõtigerit ſingultuoſam febrem, coccalum cum myrrha exhibere, & copiam oxymelitis vitare potionem. Syllaba autem vltima verbi huius ἐνερίζῃ, id eſt firmetur, ſiue per, ζ, literam ſcribatur, ſiue per, ξ, nullam quę inſignis ſit facit ſermonis mutationem.

Quod ſi ſupra modum ſiticuloſi fuerint bibant aquam hordei.

Quod potum hunc tanquam ſitim adimentem exhibeat, eſt manifeſtum. Sed melius feciſſet, ſi prius, quonam pacto parare hordeum oporteat, enunciaſſet: vtrũ ne ſimpliciter madefacere, vel ex eo zythum vt huius

huius temporis homines conficere,vel quouis alio parare modo.

In peripneumonijs & pleuritide ita conſiderare oportet: Si febris acuta fuerit, ſi dolores lateris, vel alterum, vel vtrunque infeſtent, & ſi æger in ea quæ ſurſum fit ſpiritus latione laboret, tuſſesq́ adſint, & ſputa educãtur, rufa vel liuida, vel & tenuia, & ſpumoſa, & florida, & ſi quippiam aliud diſcrepans, præter ea quæ di dicimus.

Pleuritidis,peripneumoniæq́ue,tum magna,tum effatu digna quidem omnia in legitima libri huius parte ſunt definita,diſtinctaque:ſed quæ medicis omnibus patent,ea ſunt prætermiſſa. Talia autem ſunt quæ impręſentiarũ ab autore ſcribunt.& primũ qui dẽ à veteribus empiricis appellata; ſyndrome,quã veteres affectibus confidentia ſymptomata appellabãt:ſi videlicet febris acuta, dolorq́; lateris vel alterius vel vtriuſque,& potiſsimũ qui in expiratione fit. Nẽpe id eſt,Et ſi æger in ea q̃ ſurſum fit ſpiritus latione laboret,tuſſes adſint,& ſputa educantur, rufa vel liuida,& tenuia,& ſpumoſa, & flo-

rida,& quouis aliter modo præter ſolitum euariantia. Nempe hoc ſignificat, inquiens: Et ſi quippiam aliud diſcrepans habent, pręterea quæ didicimus. Quæ omnia pleuriticis, peripneumonicisq́; oſtendi ait, ſi contingant. Sed hoc ita regere expedit.

Si dolor ſurſum penetrauerit, vel claviculam, vel mammã, vel brachium, venam brachij internam ſecare oportet qua dolor afficit parte.

Rurſus & in præſenti loco partis legitimę ſententiam elaborat: quoniam in ea prætermiſſum eſt quod ſimul cum dictis intelligitur: adiicitque illud, venam ſcilicet ſecandam recto à latere dolẽte tramite: quod expoſuit inquiens: Venam brachii internam ſecare oportet qua dolor afficit parte. ſed manifeſta vſus breuitate, orationẽ negligentius percurrit. Nam venam cubiti dicere debuit, cùm venam brachij dixit.

Sanguinemq́; auferes pro corporis habitu, anni tempore, ætate, & colore: ampliusq́; non veritus, ſi dolor acutus fuerit, ad animi vſque defectionem detrahes.

Rurſus hoc in loco plus quàm mediocriter ſcopos detractionis ſanguinis omnes recenſere conatus, quoſdam ſilentio præterit. Neque

Neque enim virtutis meminit,neque ſangui nis mutationis,nec verò regionis,nec temperamenti. Plus autem auferre,atque ad animæ vſque defectionem id audacter agere præcipiens,deliquit ſanè in dictione quum adiecit,quam ob cauſam audere conueniat. Nempe quod dolor acutus ſit,plus quidem ſanguinis vacuamus:ſed fluere ſinimus, non quia acutus ſit,ſed ob alia,vtpote ſi virtus robuſta fuerit, floruerit ætas,ſanguis abũdauerit,& laborantis natura tum denſior,tũ durior,atque ægre magis perſpirabilis, & ſanguinis copioſi fuerit. Anni etiam tempus,& temperamentum eucraton:ſic ſanè & regio. Nempe quod ad animæ vſque defectionem ſanguinem auferre non vereamur,nobis ex his accidit.

Clyſterem poſtea exhibebis. 75

A ſanguinis miſsione clyſterem exhibere iubet. Sed melius erat adiecisse Hippocratis definitionem,ſi non ſponte probè deiecerit aluus.

SI DOLOR SVB thorace fuerit, valdeq́ infeſtauerit, pleuritico ventrem ſubpurgabis, nihilq́ dum purgabitur dabis: à purgatione autem oxymeli. 76

Verum

Hæc cod. ant. non habent nec græ. nec lati.

Veruntamen purgans medicamentum quarto die miniſtrabis, † tribusq́; primis diebus clyſteres exhibebit quibus ſi non leuetur, ad hunc purgabis modum. Cuſtodies deinde ægrum, donec ad febris priuationem & ſeptimũ peruenerit diem: qui ſi in tuto eſſe videatur, in primis exiguum, tenuemq́; cremorem, eumq́; melle conditum dabis: ſi vero facile reuocatur, & facile ſpirat: lateraq́; non doleant, ſenſim craßiorem, copioſioremq́;, & bis die miniſtrabis.

Pleuriticum nominauit, id quod ab Hippocrate in legitima libri huius parte eſt dictum: vbi ita habentes pleuriticos purgat: facit autem id duobus modis. Quarto vero die medicandum indiſtincte pronunciauit. Neque enim inter morbi initia aliquod remediorũ huiuſmodi ægro iniungere oportet, deſumpto à numero dierum ſcopo. ſed quod Hippocrates recẽſuit, eſt exequendũ. Nam vel ſtatim ab initio prius quàm in partem aliquam confirmentur humores medicandum, vel poſtea cum ad maturitatem perducti fuerint. Quam ob cauſam, & prima

in

interdum die,& ſecunda,& quarta,& interdum quinta,medicamenta dedimus, & non in quarta ſolum,quo modo is dixit.

Quod ſi non facile reuocari videatur, potionis minus,ſorbitionem exiguam,cremoremq́; tenuem, & ſemel exhibebis: atque eo quo melius degit tempore, quod ex vrinis deprehẽdes.†Nempe in iſtiuſcemodi morbis ſorbitio ante vrinarum, ſputorumq́; concoctionem,danda non eſt. Quod ſi purgatus multa deiecerit, dare oportet, minus tamen & tenuius. Non enim ob vacuationem dormire,neque cõquoquere poterit ſimiliter,neque iudicationes ſuſtinere.Verum vbi crudorũ colliquatio facta fuerit,& quæ renituntur reiecta,nihil obſtabit. 77

†His etiã carent cod.ant.

De particulari cibi exhibendi tempore agens Hippocrates, & libri huius autor in iis quæſupra ſcripta ſunt, eam quæ tum in thorace,tum in pedibus eſt caliditatem animaduertendam eſſe voluerunt. Nempe vrinarum conſideratio ad vniuerſalem victus formam,nõ ad particularem commoda eſſe videtur. Quo fit,vt non rectè hoc in loco

cremo

cremorem tenuem ſemel exhibendum eo quo melius degit tempore: deprehendumq́; ex vrinis. Nempe tametſi breuiſsimam in particularibus acceſsionibus ad melius inclinationem vrinæ habuerint, tempus tamen huiuſmodi non vſqueadeo protrahitur, vt has recondamus, expectemusq́ue vtrum nebulas vel ſublimes, vel ſubſidẽtes habuerint. Hæc ſiquidem non in pauco fiunt tempore. Atqui in acutis morbis interdum ægri in declinationis principio de neceſsitate ſunt alendi.

75 *Cocta autem ſunt ſputa, cùm puri ſimilia fuerint. Vrinæ autem, cùm hypoſtaſes erui modo ſubrubras habuerint. Cæterũ autem laterum doloribus tepefactoria apponere & ceromata, nihil vetat: cruraq́; & lũbos calido inũgere, & pinguedine illinire, hypochõdrijs quoque aduſque mãmas ex lini ſemine cataplaſma imponere. Vbi autem peripneumonia ad ſtatum peruenerit, quando non repurgantur, auxilium non habet, & mala eſt, ſi laborans ægrè ſpirauerit, fuerintq́; vrinæ tenues, et acres, atque ſi ſudores circa ceruicẽ caputq́;*

oriãs

oriantur. Nempe ſudores huiuſmodi mali ſunt, vincēte ob æſtū impetūq́; & violētiā ægritudine, niſi vrinæ & craſſæ prodierint, & concocta exierint ſputa. Vtrū autem ex his ſpōte euenerit ſoluit morbum.

Neque autorē hunc de coctis vrinis ſupra ad hunc ſcripſiſſe modum recordor, neque Hippocratem aliter aſſerere, quā quod vrina optima ſit, quæ ſedimentū habet tum album, tum læue, tum æquale. Cætera quæ de peripneumonicis, pleuriticisq́; in orationis textura narrantur, conſpicua ſunt, tū vbi libri huius autor ab Hippocratis recedit ſententia, tum vbi maxime, vel prorſus, vel aliqua ex parte huic annuit & conſentit.

Peripneumoniæ eclicton ſeu eclegma. Galbanū & nucleū pineum ex melle attico dabis, vel abrotonū ex oxymelite. Piper quoque & nigrū helleborum vbi feruefeceris, pleuritico etiam circa initia dolenti, bibendum offeres. Quod ſi panacem ex oxymelite feruefactam, percolatamq́ propinaueris, bene facies. Proderit autē & hæc hepaticis, aut ex ſepti tranſuerſi dolore affectis, atque his omnibus qui aut per 79

aluum

aluum, aut per vrinas expelli deſiderat, ex vino & melle. Verùm quæ vētri expurgando exhibiturus ſis, ea cum mulſa aquoſa, & multa propinabis.

Medicamentum primum ſecundumque ſputa educunt. Sed quod ex elleboro nigro conficitur, ventrem ſubducit. Quod vero ex panace eſt, quibuſdam vtile ſit recenſuit.

60 *Dyſenteria quæ ceſſauit, abſceſſum vel tuberculum aliquod pariet, niſi deſierit, vel in febres, vel ſudores, apparuerintq́; vrinæ craſſæ, & albæ, & læues, vel in tertianas, vel in varices, aut dolor in teſticulum vel crura, vel coxam firmetur.*

Sermo quoque præſens ſine definitione & diſtinctione eſt prolatus: quod neq; qualem dicat dyſenteriam demōſtrauerit, quod neque omnis quæ ceſſauerit, hæc inferat.

61 *In bilioſa febre morbus regius cum rigore ante ſeptimum diem enatus, morbum ſoluit: ſi verò abſque rigore præter occaſionem ſuperuenerit, peſtiferum.*

Neque proculdubio ante ſeptimum diē cùm rigore enatus morbus regius febrem

ſoluit

ſoluit, neque poſt ſeptimum. Sed ſanè ita diſtinguere oportet. Febrientibus morbus regius ſuperuenit, interdum quidem tanquam affectionis hepatis ſymptoma: interdũ quoque & natura bilẽ per cutim excernere contendente, ſed nequeunte: veluti in abſceſsibus omnibus fieri cõſueuit. Verùm in aphoriſmis de huiuſmodi morbis regiis eſt enuntiatum.

Lumborũ tetanus, atq; in melãcholicis per venas ſpirituum interceptiones, cùm fuerint, ſanguinis detractione ſoluuntur. 82

Cùm inquit propter melancholicum ſanguinem in venis redundãtem ſpirituum interceptiones fiunt, ſanguinis miſsio ſoluit: ſi interceptionem dicit ſpirituum qui in arteriis ſunt (nam & arterias, antiqui venas appellabant) quænam alia fuerit quàm pulſus carentia, priuatioq́; ? Græcis ἀσφυξία dicitur. Si verò eorum qui in pulmone ſunt ſpirituum, interceptionem dicit, rurſum & appellatam apnœam, quaſi non reſpirationem dixeris obſcurè inſinuabit. Poteſt quoque ſanguinis tum copia, tum craſsitudo non arterias modo inflare vt permeare non poſsit, verùm quoque & propriè appellatas venas.

Cùm autẽ ob tendines vehementer in- 83

anteriorem reuelluntur partem, ſudoresq́; circa ceruicem, faciemq́; oriuntur, morſis ob laborē, areſcentibus his qui ad οὐραῖον, id eſt caudam vergunt tendinibus: craſſiſsimi hi ſpinam continuant, quæ † maximæ enatæ copulæ ad pedes vſque finiuntur: is ſi neque febris, neque ſomnus ſuperuenerint, fuerintq́; ſecutæ coctionem habentes vrinæ, ſudoresq́; indicatorij, vinum creticum vinoſum bibat, edatq́; polentam coctam. Cerato quoque perungatur, & crura ad pedes vſque calidis in pelui madefacta, ſuper impoſito velamine contegantur, brachia item ad digitos vſque inuoluantur. Spinam prætereà à ceruice ad coxam vſque molli pelle, quæ pinguedine & cera illita ſit, velabis ita, vt anteriora etiam contineantur. Intermiſsisq́; quæ per vtriculos fiant fomentis, calida perfundes aqua, linteo obuolues, & in conclaui cubare ægrum facies. Ventrem autem ipſum non admodùm ſolueris niſi balano, ſi longo iam tempore ſe

† Antiqui cod. habēt ἃ μέσοι. i. vel mediæ non autē μέγιστοι.

continuerit, idq́, ſi bene tibi proceſſerit: ſin autem†, modi radicem in vino odorato tritam & daucum mane ieiuno prius quàm madefeceris, propina. Poſt hæc citò farinam coctam tepidam voret plurimã, vinumq́, cum voluerit, bene temperatum ſuperbibat, idq́, ſi ad melius tibi proceſſerit: ſi non, prædicere te oportet. † *Aliter moleos.*

Sermo quoque hic indiſtinctè & indiſcretè eſt prolatus, præter id quod & nomina quædam impropriè ſcripta ſunt. Nempe ob laborem morderi tendines, impropriè eſt dictum: verbo hoc mordere acribus humoribus, & non doloribus quadrante. Prætereà & quod in principio dictionis dicitur: Vehementer in anteriorem reuelluntur partem. Deinde ait: Areſcentibus qui ad ὀραῖον, id eſt caudam vergunt tendinibus, qui craſsiores ſpinã cõtinuant. Eos qui vſq; ad caudam protenduntur ita vocans. Appellant autẽ ὀραῖον, oſsis extremũ. Quod ſi partem vtrãq; tẽdi manifeſtare voluerit, atq; tũ in ſcapulas, tũ in pectus tetanum intẽdi, fieri ſanè poteſt, quo modo paulò ante dixit: Tetani lumborum. Non tuto autem morbi facilitatem ex vrinarũ cõcoctione prænoſcit,

Nempe tametſi febris cruditates per vrinas manifeſtè indicetur, morborum tamen muſculos infeſtantium, haudquaquam ſecura eſt per vrinas ſignificatio, † imò exigua. Vinum autem his indiſcretè exhibere vtrúmne ob frigiditatem paſſus æger fuerit, an aliam ob cauſam, nõ exiguum eſt delictum: imò petulans potius immodeſtumq́;. Abſq; item ratione dictum eſt vẽtrem ſoluendum non eſſe, niſi balano. Nempe in huiuſmodi morbis commodè interdum ſoluitur. Cętera dictionis manifeſta ſunt.

† *Sed id exiguum eſt, dicit ipſe græ.*

*Morbi omnes ſoluuntur vel per os, vel per aluum, * vel per veſicam, vel per aliã quæ talis ſit, partem: ſudor autem morbis omnibus eſt communis.*

* *Non reperiuntur hæc in antiquis.*

Sermo hic, neque vniuerſalis eſt, neque communiter ineſt omnibus: neque enim per hæc ſolùm morbi ſoluuntur, verùm quoque & per vterum, & per ſanguinis è naribus eruptionem.

Quibus à capite fluxio eſt, his helleborum dare oportet.

Helleborum dare omnibus, quibus à capite fluxio eſt, non eſt neceſſe. Nempe interdum capiti ſoli prouidere conſueuimus.

Quicunque propter abſceſſum vel phle-

borrha

borrhagian, vel incontinẽtiam, vel aliam quampiam fortem cauſam ſuppurantur, his ne helleborum dederis, neque etenim proderit: & ſi quippiam afficiatur æger, feciſſe id videbitur helleborus. Si verò corpus diſſoluatur, vel caput doleat, vel oppleantur aures, vel nares, vel ſputum, vel genuũ grauitas afficiat, vel corpus præter ſolitũ tumeat: quodcunque horum contigerit, dabis: modo hæc neque ob potum fiant, neque ob veneres, neque ob triſtitiã, neque ob vigilias. Si enim quippiam horum cauſam fecerit, ad id curationem dirigere oportet.

Phleborrhagian, venarum ruptionem dicit. Quod autem neque ex huiuſmodi cauſa ſuppuratis, neque his qui propter abſceſſum, neque ob cauſam aliam afficiuntur, dare helleborum oporteat, nemo ignorat. Sed qui ob incontinentiam, intemperantiamq́; ſuppurantur, perperã in hoc recenſentur catalogo. Intẽperantia ipſa per ſe intemperantes lædente, vt redundantia, cruditate, crapula, venere multa, vigiliis & quibuſdam ſimilibus. Cæterùm prædicens quibuſnam

elleborum exhibere oporteat, inquit: Si verò corpus diſſoluatur, id eſt fractum admodùm reddatur, abſque ſcilicet manifeſta cauſa, vel dolor in capite diuturnus, & ſolutu difficilis fuerit. Nempe & id te ſubaudire oportet in capitis dolore, & deinceps in his, quæ ſerie continuata dicuntur omnibus, oppletis ſcilicet auribus, naribus, & ſputo. Adiicit & genuum grauitatem, doloremq́;, & corporis præter ſolitum tumorem. In omnibus ſiquidem his, quæ ſine manifeſta cauſa facta ſunt, vult elleborum exhiberi. Diuertens autem ſermonem vniuerſalem ad particularia, inquit: Modo neque ob veneres, neque ob curas, neque ob vigilias dicta facta ſint. Si enim ex horum aliquo facta ſint, pugnandum aduerſus efficientem cauſam præcipit. Quænam autem ex his omnibus quæ recenſuit, verè diligenterq́; dicta ſint, & quæ non, didiciſtis tum in Hippocratis libris, tum in commentariis noſtris.

47 *Dolores ex itinere ſi fuerint, lateris, dorſi, lumborum, & coxæ, & qui inter reſpirandum dolent occaſionem habentes: ſæpius enim dolores ex crapula cibisq́; inflantibus ad lumbos & coxam venire conſueuerunt: quibus talia fuerint, vrinæ diffi*

difficultas accedit. Horum iter cauſa eſt, coryzæ item & raucedinis.

Sine ordine hæc memorauit. Nam prædicens dolores ex itinere, laterum, dorſi lumborum & coxæ, rei inanis exhibitionem repræſentationemq́; fecit, perinde atque quonam modo hæc curentur eſſet dicturus. Deinde facto ita additamento, Sæpius enim dolores ex crapulis cibisq; inflantibus venire conſueuerunt: intulit, Quibus talia fuerint, vrinæ difficultas accedit. Poſt hæc quoque inquit: Horum iter cauſa eſt, coryzæ item & raucedinis. acephalum, vt quiſpiam dixerit, id eſt ſine capite & vertice rei faciens ſermonem.

*Quæ ob victus rationem eueniunt, multa quidem vnuſquiſque pro non aſſueta victus formæ maximè declarat. Nam qui prandere non conſueuerunt, & praſi fuerint, his tumor vẽtris ingẽs accidit, dormitatio, † & plenitudo: quod ſi ſuper cœnauerint, vẽter turbabitur: * hi ò in balneo (cõfert enim) dormiãt, expergefactiq́; plures lẽta ambulatione abſoluãt circuitus: & ſi vẽtrẽ exonerauerint, cœnẽt* 88

† ευ[illegible]μως addũt ant.cod.

* Hæc q̃ ſequũtur in antiquis cod. græ. & lati. non reperiũtur.

parumq́ vini, ſed meracioris bibant. Si ventrem non exonerauerint, corpus calido perungant. Et ſi ſitiuerint, vinũ aquoſum album & dulce bibant: ſi non, amplius dormiant, conquieſcantq́. Cæterùm talis inſtituatur victus, qualis ex crapula laborantibus inſtitui ſolet. Pocula aquoſiora tardè meant, ac veluti in orbẽ aguntur, circaq́ hypochondria innatant, & non decurrunt ad vrinas. Quibus qui repletus fuerit, nullum celeriter ex his abſoluet opus, quæ compoſitum corpus vi & celeritate conficere poteſt. Maximè autem quieſcat, donec cum cibis concocta fuerint: meraciora verò & auſteriora palpitationẽ in corpore atque in capite pulſum efficiũt. His bene fuerit, ſi ſuperdormiant, calidumq́ quippiam ſorbeant ex his quæ ſuauiſsima habent. Ieiunium enim aduerſus capitis dolorem crapulãq́ malum eſt. Qui ſemel tantùm die cibum aſſumunt, imbecilli fiunt, & calidũ mingunt, vtpote præter conſuetũ vacuati: os

ipſi

ipſi ſalſum efficitur, & amaricat, atque in quouis opere contremiſcunt, tempora contenduntur: cœnamq́; non ita cõcoquere perinde atq; pranſi fuiſſent, queunt. Minus igitur quàm conſueuerunt bibant, liquidioremq́; mazã panis loco aſſumant, atq; ex oleribus rumicem, vel maluam, vel betas, & ptiſanam. Dum autem cibantur, vinum modicè bibant, aquoſiusq́;, atque à cœna parum ambulent, donec excurrat vrina, mixerintq́;.

Totum hunc ſermonem in legitima libri huius parte abundè, tum elaboratum, tum explanatum ſcimus: quo fit, vt ex illis quæ modo dicantur ſimili poſsis tum diſcernere, tum iudicare. Neque mihi diutius morari in his eſt neceſſe.

Cibi aũt maximè notas & indicia faciũt. 59

Eduliorum vim nõ ex ratione aliqua, ſed experientia iudicare conuenit. Neq; hic refert βρώματα vel ἐδίσματα, id eſt cibos vel edulia dicere. Cæterùm qui hæc ſcripſit, tale quippiã oſtẽdit per hoc verbũ ἐπισημαίνειν, id eſt notas & indicia facere. Nẽpe nota corporibus ſignũq; fit (vt inquit) ſecundũ vnã-

quanque quæ ex cibis valentibus fit mutationem. Conſequenter autem ea enumerat.

70 *Allium flatum parit, caliditatemq́ in thorace, capitis item grauitatem facit, & cibi faſtidium: ſi & alius quiſpiam dolor ex conſuetudine ante infeſtauerit, irritat. Cæterùm vrinas ciet, eſtq́ hoc præditum bono: vtq́ qui potaturus ſit & ſeſe crapulæ daturus, vorare allium optimum eſt.*

Si vnumquodque eduliorum experiẽtia iudicandum ſit, non rectè dictum eſſe videtur, flatuoſum eſſe allium, neque caliditatis maioris ſenſum quàm cepam comedẽtibus inferre: & ſi in nulla alia corporis parte, neq; etiam in thorace, neque ſimiliter ἀσώδη, id eſt cibi faſtidium, & potiſsimum vbi quis ipſum parum ante feruefactum aſſumpſerit. Eduliorum autem multa corpus, ſi plethoricum fuerit, † calfaciunt: cùm verò ante vacuatum fuerit, ſiccant abundè. Peccauit igitur libri huius autor, qui indiſcretè rem enuntiauit. Nam melius erat vti dictum eſt definire. In præſentiarum autem ſimpliciter de allio cenſuit: ſed melius feciſſet, ſi & exiccare & calfacere ipſum dixiſſet, & non flatuoſum eſſe. Nempe aduerſus indiſcretum indiſtinctumq́ue ferre ſententiam, conſuetudo non eſt

† Legitur in aliquibus cod. ant. ὑγραί ve. i. humectant.

eſt. Subaudire autem oportet, vbi tempeſtiuè datum fuerit: quod parato ante corpore manifeſtat. Ante autem paratur, ſi neq; plethoricum, neque cacochymum fuerit. Non rectè igitur capitis grauitatem ab eo fieri ait. Nempe ſi pręuacuato corpore, allium obtuleris, capitis grauitatem ſanabis, partisq́ue alterius omnis. Demiror autem quónam pacto quæ hucuſque percurrit præfatus, deinceps dixerit: Eumq́; qui potaturus ſit, & ſeſe crapulæ daturus, vorare ipſum optimum eſt. Videtur autem ex his neque crapulam, neque ebrietatem efficere: ſed ab his ita præſeruare, vt & grauitatem expellere poſsit, & flatus ſanare. Vera quidem hæc dixit, atque adhuc ex cientibus vrinas vnum eſſe allium. Sed alia falſo adiecit, ſimulq́ue & pugnantia, ſi dicantur.

Caſeus flatum parit, atque aſtrictionem, ciboſq́; accendit, & crudum quoque incoctumq́; exiſtit, atque his qui ſe potu repleuerunt deterrimum eſt.

Caſeus recens & mollis, duro & ſicco flatuoſior exiſtit, minusq́ue quàm durum ſiccumq́ue aſtringit, id eſt, ve͞trem ſiſtit. Siccus etenim flatuoſus minus eſt, ſed ventrem magis ſiſtit: pręterea & ſiticuloſus magis exiſtit, quod oſtendit cùm inquit: Ciboſq́; acce͞dit.

Cru

Crudum autem & incoctũ, in dictionis iacet medio, quod exacta enũtiatione caret. Oſtendit autẽ quod crudũ omne incoctũq́; in corporis humoribus cõtractum, ex huiuſmodi eduliis fieri natũ eſt: cuiuſmodi eſt caſeus, crudum & incoctum exiſtens edulium, quaſi ita diceret: Caſeus flatũ parit, atq; aſtrictionẽ vẽtris, æſtuoſusq́; eſt: præterea & crudũ & ĩcoctile eſt eduliũ, talesq́; ſuccos generat. Ait p̃terea & deterrimũ eſſe his q ſe potu repleuerunt: quod & idiotis ipſis patet. Neq; ſiquidẽ aliàs bonũ eſt eduliũ caſeus, vtpote qui craſſum ſuccum, & coctu difficilem pariat. Si verò inter bibẽdũ eo quis vtatur repletus, deterrimum omniũ eduliorũ redditur: grauat ſiquidẽ os ventris, primũq́; corrumpitur, & alia deinceps ſecum corrumpit.

Legumina omnia flatuoſa ſunt, & cruda, & cocta, & fricta: minimè autem vel macerata, vel viridia: his autẽ vtendum non eſt, niſi cum cibariis. Sed horum ſingula ſuum vitium habent.

Ventrẽ implẽt legumina omnia, coctuq́; difficillima ſunt quæ cruda exiſtunt: fricta flatuoſa minus, ſed concoctioni non minus renitũtur. Quæ autẽ plurimũ cocta ſunt, ea exiſtunt

exiſtunt moderatiora. Quod autem ſequitur, in exemplaribus nonnullis ſcriptum eſt ita: Et macerata, & viridia. vt talia præfatis vitiis ſint prædita. In quamplurimis verò nõ ita ſcriptum reperitur, ſed principio altero, in hũc modũ: Minimè autem vel macerata, vel viridia. Viridia dicũtur, quæ ſicca non ſunt: †macerata verò, quę in aqua fuerint madefacta. Cæterũ leguminibus haudquaquã ſine cibariis vtendum eſſe pręcipit: cibaria nimirum eos qui ex tritico panes fiunt, affirmãs: vel ſimpliciter omnia quæ quouis modo parantur: vel forſitan & alia omnia ex quibus conficiunt zeam ſcilicet, tipham, & hordeum. Ruſtici ex milio panes conficiunt.

†Et quæ nondum omnino perfecta ſunt, addit græ. cod.

Cicer crudum friĉtumq́; parit flatum & laborem. 93

Sunt qui cicer ſcribant ob id flatuoſum eſſe, quod pudenda intendat. Quod autem in fine dictionis laborem dixerit, id ad eum referre oportet, qui propter inflationem fit dolorem.

Lens aſtringit atque turbationem facit, ſi non detracto cortice ingeratur. 94

Vocem hanc ἄραδον turbationem quandam, & veluti pugnam quæ in ventre ex diſcrepantibus facultate cibariis oritur, ſignificari dixi: quo modo & nũc ſignificat, ſi cum cortice

cortice aſſumatur, vtpote quæ quàm caro ipſius longè coctu difficilior exiſtat.

95 *Lupinus inter hæc minimè mala habet.*

Vocabulum hoc ἥκιστα, id eſt minimè, vocabulo huic μάλιστα, id eſt maximè, contrarium indicat. Lupinum autem minime prædictorum omnium ait habere mala.

96 *Laſerpitij tum caulis, tum ſuccus, nonnullis quidem maximè, inexpertis verò per ventrem non deſcendit. Nominatur autem hoc malum cholera arida.*

Laſerpitij radicē homines æquiuoce cum tota herba vocare cōſueuerunt: hāc & herbę ſuccum inexpertis, id eſt inaſſuetis ſiccam generare choleram ait. Sed quænam ea ſit, poſt paulò ipſe docebit, ita inquiēs: Ab arida cholera venter inflatur, & ſtrepitus inſunt. Patet ergo ſpiritum flatuoſum ex laſerpitij ingeſtione colligi in vētre: eſt enim acre & ęſtuoſum. Quídnam autē ſignificet vocabulum hoc, Nonnullis, nihil ex dictione eſt manifeſtum. Atque ob id explanaturus quiſpiam, quod maximè probabile videbitur, id eſſe affirmabit. Nempe in talibus dicere quod ex ratione eſt, incertum exiſtit.

97 *Maximè autem id fit, ſi cum multo caſeo, aut bubularū carniū edulio miſceatur.*

Siccam

Siccam ab eo vocatam choleram,ait maximè his fieri qui laſerpitium ſimul cum caſeo multum ingeſſerunt,aut cum carne bubula. Nempe flatus qui ex laſerpitio oritur, cum† opplentibus & tardè penetrãtibus eduliis mixtus,manet in ventre & non deſcẽdit.

† ἐμπλαστικοῖς dicit Gal.

98 *Bubulæ etenim carnes melancholica proritant pathemata. Nempe harum natura inſuperabilis eſt, nec quiuis ventriculus eas concoquere poteſt.*

Agebat quidem de laſerpitij virtute, ſed bubularum carnium eſum ſupermiſcuit:factoque ad pathemata melancholica trãſitu, ea à bubulis carnibus proritari ait. Deinde geminas aſsignans cauſas, hoc ait: Nempe harum natura inſuperabilis eſt. Vſus eſt igitur hac coniunctione, Nempe, eorum modo,qui dictorum cauſas referunt. Nõ tamen cur à bubulis carnibus melãcholica proritentur pathemata,cauſam dixit:quanquã aliam quãpiam cõmuniorẽ dixerit,qua ſcilicet natura ægre conficiatur, & valida ſit. Natura enim ea inſuperabilis,quã nullus ſuperauerit.

99 *At optimè liberabuntur, qui coctis vtentur & perquam vetuſtis.*

Hæc quoque ſermonis textura vniuerſaliorem habet admonitionẽ nõ in melãcholicis.

licis. Nam bubulis carnibus & coctis & vetuſtis vti præſtat: ſicuti & aliis omnibus quæ difficulter concoquuntur. At impropriè voce hac βίλτισα, id eſt optimè, eſt vſus. Neque enim melancholico laborantes morbo, neque homo alius quiſpiã vel ſanus, vel æger, optimè liberatur bubulas carnes & coctas & vetuſtas ingerens. Nempe inter omnia quæ eduntur, hæ non bonã preſtant alimoniam: bene tamen talia ingerentes cæteris minus læduntur. Si ergo pro voce hac βίλτισα dixeris ἥκισα, id eſt minimè, ſermonem reddes integrum.

Caprinæ carnes, quæ in bubulis mala ſunt, omnia habent, & cruditatẽ: ſuntq́; flatuoſiores, ructusq́; magis generant, & choleram pariunt. Verùm quæ odoratiſſimæ, ſolidæ, & ſuauiſſimæ ſunt, † non hæ optimæ ſunt, tum coctæ, tũ crudæ: quæ verò ſuauitate omni carẽt, malè olent, & duræ ſunt, deterrimæ atque non recentes.

† In aliquibus exempl. negatio non eſt.

Cur caprinæ carnes bubulis vitioſiores ſint, cauſam hoc in loco dixit. Nempe cùm coctu difficiles bubularum modo exiſtant, flatuoſiores etiam ſunt, & ſepius mouent ructus, qui malam habeãt qualitatem. Cùm igitur bubulis & acriores, & calidiores ſint, ſi

incoctæ

incoctæ maneant, choleram pariunt. Qua efficitur ratione, vt frigidas eas magis quàm calidas eſitare oporteat.

Optimæ autem æſtate, autumno verò penitus illaudabiles.

Optimas eſſe ait caprinas carnes, inter ſe quidem nō cùm cæteris comparatas. Oportebat igitur quantum ad anni tempus attinet, vitioſiſsimas ob tēperaturam eſſe. Contingit autem capris tēpore æſtiuo meliorem eſſe alimoniam: quo modo praua ſunt quæ herbas vorāt animalia, vbi viridem herbam non habeant. Capris autē maximè idoneam prębent alimoniam germina arborum, cauleſque, quos à fine veris æſtas largiter & copiosè habet. Quod autem alimonia ad carnis bonitatem plurimum poſsit, potes ex vulpibus certior fieri, qui autumno probatiſsimam ob vuas habēt carnem. Sic paſſer & ficedula maximè laudabilem carnē obtinent. Autumno igitur capræ nutrimento idoneo deſtitutæ, tum deterrimam, tum perquam tenuem habent carnem. Hieme autem meliorem ſanguinis conſequuntur habitum, naturalem intemperiem à temperatura temporis contractam corrigentes.

Porcelli carnes prauæ ſunt, cùm vel

crudiuſculæ, vel ambuſtæ fuerint. Nempe tum choleraceæ ſunt & turbatoriæ. Suillæ autem carnium omnium optimæ ſunt: valentiſſimæ verò quæ non admodum neque pingues, neque graciles ſunt, nec victimæ veteris ætatem ſunt aſſecutæ. Edendæ verò ſunt detracta pelle & frigidiuſculæ.

Χοῖρον propriè appellabãt veteres porcum valde paruum, vt apud poëtam reperitur: ἔσθιε νῦν, ὦ ξεῖνε τὰ δ' ἢ δμώεσσι πάρεστι. Χοίρε' ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν. id eſt, veſcere nunc ô hoſpes, ſeruorum cibus porcelli ſunt. Proci etenim plus quàm abſolutos edunt ſues. Non ſanè video quo pacto ſyalos ederent proci, (nam & ſyalos veteres appellabant ſues eos, qui perfectos abſolutosque ſupra eſſent) niſi quod & ignariſſimi eſſent dignoſcendorum tum eorum quæ facilè concoquuntur, tum ſuauium eduliorum: quales & ſeſe oſtendebant cùm ventres caprarum pingui & ſanguine plenos eſitarent: quo ſanè quod difficilius concoquatur edulium reperies nullum. Caro autem optima, tum ad ſuauitatem, tum ad concoctionem eorum eſt, qui mediam ætatem ſunt aſſecuti: veluti deterrima eſt porci vetuſtiſsimi,

tuſtiſsimi, atque eius qui confeſtim à partu voratur porcelli. Nempe hi terreſtrium ferè omnium quæ vorant homines animalium, maximè humidam obtinent carnem. Atque ob eam rem, quum nuper genitorum caro exuperanter humida ſit, plurimum inde generat pituitam: & ſi ſubcruda fuerit, multo adhuc magis. Simili quoque ratione pinguiſsimam ſuum carnem ea quam medij & bene carnoſi habent, deteriorem exiſtimat, ſuſpitionem humiditatis habens, ob quam pinguedo omnis carne ſui generis deterior, tum ad concoctionem, tum nutritionem exiſtit. Quæ autē ob aſſationem ambuſtæ ſunt, tum ad ſucci bonitatem, tum ad concoctionem ſunt inhabiles, cholerámque pariunt, propter eam, quæ his accedit, acrimoniam. Nempe ea choleraceorum eduliorum communis eſt malitia, cùm & humida & acria fuerint. Talia ſiquidem ſimiliter corrumpuntur, ſuaq; acrimonia vaſorū eorum quæ ad ventrem decūbunt, ora remordent: atque fluxionum earum quæ ex toto corpore in eū fiunt, cauſę efficiuntur. Quod autem porcelli abſque pelle, id eſt abſq; cutè edendi ſint, nemo ignorat. Non enim cutis animalis carni ſimiliter concoqui nata eſt, vtpote quod frigidior exiſtat. Frigidiuſculos quoque & hos manifeſtè edendos

præcipit,calidas omnes carnes veritus,ac fortaſſe calidas frigidiuſculis tum æſtuoſiores, tum flatuoſiores eſſe exiſtimans. Ego autem in caprinis carnibus,& quæcunque calida ſunt,ſermonem admitto. In moderatis verò tum caliditate,tum frigiditate, cuiuſmodi ſuillę carnes ſunt,ſimpliciter indiſcretè ita dici non admitto. Nempe ei qui diſtinxerit,calidæ frigidis idoneæ magis erunt.

103 *Ab arida cholera venter inflatur, ſtrepitus fiunt, & dolor tum laterum, tum lumborum: nihilq́; aluus deiicit, ſed aſtringitur.*

Choleram ab hominibus ſimpliciter appellatam ab arida per humiditatem diſtinguit. In vtraque autem nomine communi eſt vſus:generationis modum,qui communis eſt, reſpiciens. Vt enim cholera humida, ex acribus oritur humoribus,qui ex eſcrum ingeſtione prodierunt,ſic arida ex ſpiritu flatuoſo acri. Quo fit, vt quæ propè ventrem ſint neruoſa corpora mordeantur,intendanturq́ue,& dolorem pariant. At cùm ſpiritus hi poſsint interdum quidem retineri, interdum & exire,aridam propter retentos ſpiritus generari choleram aſſerere non poſſum. Nam probabilius fuerit, ita appellare quæ penetrant,egeruntur q́ue.

Ita affectum ne vomat ſeruato, venterq́; ſubducatur. Clyſterem ergo ex calido & perquam pingui adhibebis, perunctumq́; in aquam demittes calidam & quamplurimam, in ſcapha reclinans, & calida ſenſim perfundes: & ſi calfacto venter ſubducitur, morbus ſolutus eſt. 104

Quam citiſsimè clyſterem exhibere, & vomitum prohibere, pręcepta ſunt communia omnium quæ in ventre præter naturam continentur, & quæ vt excernantur apprimè contendimus. Simili modo & calidum exhibere clyſterem: prouocat ſiquidē calidum, & frigidum reprimit. Clyſma autem pingue aridam propriè ſanat, quoniam & virtute contrarium eſt, ſiccitatem nimirum humectans, morſusque leniens. Eundem habes ſcopum, ſi in ſcapha fouendo tum aqua, tum oleo & calfacis, & mitigas, ſolariſque.

Confert quoque & huic dormire. 105

An eum dum in ſcapha fouetur, dormire velit, an ſine illa, non conſtat. Quod autem ipſum dormire per ſe cruditatibus omnibus maximo remedio ſit, conſideranti patet.

Bibere item vinum tenue, & vetus, & meracius. 106

Vinum quidem exhibent, vt concoctioni adiumento ſit, ſed tenue, vt in ventre non moretur: vetus verò & meracius, vt calfaciat magis. Vinum ſiquidem omne habitum calfacit, magiſque quod vetus eſt.

107 *Oleum quoque dabis vt quieſcat, & venter ſubducatur: & ſoluitur morbus.*

Oleum quæ acria ſunt lenit, placatque, & ſiccitatem emendat, ventremque moderatè ſubducit: quibus omnibus ei qui curatur eſt opus.

108 *A cibis autem atque *aliis abſtineat.*

*ποτᾶμ. i. potibus habent anti. cod.

Si corpori nihil deſit, nullaque apponendi quippiã premat neceſsitas, & cruda quædam concoctionis indiga cõtineantur, his requie eſt opus, & non cibariis prius quàm cõtenta mediocriter concoquantur.

109 *Verùm ſi dolor non ceſſauerit, lac aſinæ bibendum † donec purgetur dabis.*

† ὅπως. i. vt, antiq. cod. leg.

Si feceris quod dictum eſt, & dolor non ſoluatur, contriſtantis cauſæ maiorem eſſe acrimoniam exiſtimandum: atque ob id corpus purgare oportet. Lacte aſinæ vtendum præcipit, quod purgantia inter medicamenta omnia mitius, trãquilliuſque exiſtit: id quoque & lacte omni humidius eſt, & ventrem magis ſubducit.

Si ven

Si venter liquidus fuerit: biliſq́ue excernatur, vexentq́ue tormina, & vomitus, & †ſuffocatio, quieſcere his eſt optimũ, mulſam bibere, & vomere. 10

† δῆκμοι legitur in antiquis id eſt mor ſus, & ita legit vetus interpres.

An de arida adhuc cholera agat, an per ſe hæc intelligenda ſint, non ſatis conſtat. Sed quocunque res ierit, contineri in ventre videtur bilis, quæ acris & elui contumax ſit. Ventrem autem moderate ſubducere, atque quæ in vẽtre continentur cõcoquere molitur. Subducetur autẽ mediocriter aqua mulſa, & per requiem cõcoctio fiet. Qui autem in affectionibus huiuſmodi ſæpius valenter auxiliatur, is cacochymiam valente medicamento affatim expurgat, vires cõtemplatus, ægri habitum, anni tempus, ætatem, & conſtitutionem. Quod autẽ in fine dictionis dicitur, mulſam bibere & vomere, quaſi ſuperiorem ventrem expurgari autor voluerit: melius cum aduerbio, non, dicetur. Nã mulſa detergẽdi pollens facultate, quæ corrupta ſunt in naturalem præuertit viam, idque citra oris ventris tum læſionem, tum periculũ, quæ per vomitum contrahi poſſunt.

Hydropum duæ ſunt naturæ: quorum hypoſarcidius ſi hominẽ aggreditur, vi- 11

tari non poteſt. Alter ex flatibus conſtat, multaq́ & bona indiget fortuna: curaturq́ tolerantia, fotu, & temperantia Sicca autem & acria edat. Ita enim maxime tũ minget, tum valebit. Si difficulter ſpirauerit, fuerítq́ anni tempus æſtiuum, & floruerit ætas, viribusq́ fuerit valentibus, ſanguinem à brachio tolles, deinde calidos panes ex vino nigro & oleo tinctos dabis: isq́ quamminime bibat, & quamplurimum laboret: ſuillaq́ edat carnoſam ex aceto coctam, vt aduerſus arduas reſiſtat inambulationes.

Sunt qui non hypoſarcidium, ſed epiſarcidium ſcribant. Neque tamen anaſarca & catasarca alicubi ſcriptum reperi, quanquam recentiores ita nominent. Cùm autem hydropum naturas duas affirmauerit, atque de poſteriore flatus citra quoduis aliud ſymptoma dixerit, de priore autẽ nihil omnino, nõ ſolum in aliquo cõfuſus videtur, verũ quoque & in hydropum differentiis falli apparet. Quidam ergo ex medicis quatuor hydropũ differentias eſſe affirmant, à iuſto recedentes: aduerſus quos verba in preſentiarũ

face

facere tempeſtiuum non eſt: verum qui hæc ſcripſit, manifeſtè defecit. Nempe hydropũ vnus humidi ſubſtantia tenuis copiam in tota inferiore thoracis regione aceruat, quam aliquando perpurgantes humidum euacuamus: Alter locum hunc non aqua ſed ſpiritu plenũ habet, & ferè ſuperiora omnia tumentia. hũc tympaniã appellant. Qui autẽ habitum totũ pituitę plenum habet, eũ hypoſarcidium nõnulli appellant. Quo fit, vt non exactè duas hydropum eſſe naturas dixerit. Neque etiã rectè protulit, ἐγχειρεῖν γίγνεσθαι, id eſt, ſi aggreditur. Nam verius dixiſſet, ita ſcribens: Interficit autem protinus poſtea quàm factus fuerit. Scripta eſt autem ita dictio, ſed perperam ab eo, qui primum ſcripſit. Alterius ſanè hydropum quem ex flatu conſtare ait, ſanationem ſcribit, quæ profectò hydropum omnium quod commune eſt, habet. Principio autem ſcripſit tolerantiam, fotum, & temperãtiam, calida & ſicca guſtare admonens, quod ſolius anaſarca eſt, quem vt inſanabilem prætermiſit. Nempe hic ſolus cùm incipit, eget interdum ſanguinis detractione, cũ ſcilicet ex retentione vel hæmorrhoidis, vel muliebrium, vel ex quapiam quæ ita plethorica ſit cauſa, inceperit. Tympaniam verò & aſcitem, nullus per ſanguinis miſsionẽ ſanare eſt auſus. In eo igitur

qui ſanguinis detractione eget, fiat quę ſubſequẽs eſt curatio, quæ ſcilicet calfacit & ſiccat. Sanè libri huius autor ad id quod expedit intentionem direxiſſe videtur. Nõ tamen rectè dixit, Si difficulter ſpirauerit, ſanguinis eget detractione, ſi non propter plethoram hydropa incurrat, propè ſcilicet ad extinctionem accedente naturali caliditate, vt igni cõtingit. Nẽpe vt ignis propè extinguitur immiſsis lignis tum humidis, tũ multis, niſi quis multitudinem ſuſtulerit: ſic & in frigidiore ob copiam ſanguine, vbi calor natiuus propè extinguitur, præſentiſsimum eſt remediũ ſanguinis miſsio: quo tempore periculũ ita prehenderit. Perperam quoque dictioni apponitur, fueritq; anni tẽpus æſtiuum. Nempe plus minus auferẽdi ſanguinis alia quędã ſcopi eſſe dicta ſunt, ſicuti & anni tempus: auxilij verò huius, affectionis natura. Dioſcorides non æſtiuum anni tempus ſcripſit, ſed vernũ, virtutis exolutionẽ æſtate adfuturã ſuſpicatus, hieme verò affectioni refrigerationẽ. Vulgariter autem & ineptè admodum panes calidos ex vino nigro & oleo ei cui ſanguis eſt detractus exhibet, ſcopum quidẽ verùm roborandæ virtutis habens, vt exercitationũ patiẽtiis ſufficere poſſint. Sed materiam ſcopo dignam non inueni. Vinum etenim nigrum, ſanguinem plu-

rimū generat,ſed tātum vt & ſuperfluus, ſit & melācholicus fiat. Verùm huic melius eſt vinum dare fuluum, tenue quidem ſubſtantia, vt vrinas moueat:ſed non ætate nouum, quo modo ſanè multis contingit. Vinorum etenim nigrum, ſanguinem plurimum generat, ſed tantū vt & ſuperfluus ſit, & melācholicus fiat. Verùm huic melius eſt vinum dare fuluum, tenue quidem ſubſtantia, vt vrinas moueat:ſed non ætate nouum quomodo ſanè multis contingit. Vinorum & enim nouorum nullum eſt fuluum, ſed vel album, vel rubrum, vel nigrum: vetuſtate autem fiunt & fulua & flaua. Atqui quamminimum bibere, & quamplurimum laborare rectiſsimè eſt dictum. Nempe talisq; viuendi modus calfacit & ſiccat. Suillæ carnes ſi quo dictum eſt modo edantur, florentibus ætate & validis dari poſſunt. Cæterorum autem nullus eas probe coquere poteſt: vtpote qui iam propè eſt vt caloris natiui patiatur extinctionem. Melius ergo ita affectis dare quæ probè coquent.

Qui ventrem inferiorem calidum habent, ſubeuntq́ acres deiectiones & inequales, hi à colliquatione id patiūtur: qui ſi valentes fuerint, reuelles elleboro albo: ſi non 112

ſi non, cremorem tritici ſi umentacei craſſum, frigidumq́; dabis, & quod ex lente etnos conficitur, panemq́; ſubcineritium & piſces febrientibus quidem elixos, non febrientibus verò aſſos. Vinum præterea haudquaquam febrientibus nigrum dabis: alijs verò aquam aut à meſpilis, aut myrtis, aut malis, aut ſorbis, aut palmulis, aut vitium œnanthe.

Excrementa his ob inuſtionem, nō ob colliquationem ſubire, proprie magis dixiſſet. Nam colliquatio in eo fit abſumpta cōtabefactaq; propter febrem moroſam vel pinguedine, vel molli carne. Inuſtio verò in ventre oritur, propter acrem eorum quæ ingeſta ſunt caliditatem, ob quam & febrire contingit. Elleborum præterea huic albū exhibet, quod indicauit per hoc verbum ἀντισπάσαι, eſt reuellere, nēpe per ventrem ſuperiorem. Si verò æger quauis ex cauſa nō poſsit elleborum adſumere, viceritq́ue acrimonia, pocula dare iubet tum aſtringentia, tum refrigerantia. Adiicit autem eduliis & quæ aſiccare poſſunt, veluti panes ſubcineritios, atque aſſos piſces. His ita & non ſine ratione enunciatis, quemnam ventrem inferiorem

riorem dicat, eſt contemplandum. Veteres enim thoracem interdum ventrem ſuperiorem appellantes, alimenti receptaculũ omne quod à ſepto tranſuerſo eſt, ventrem inferiorem nominant. Interdũ autem ventrem ſuperiorem appellantes, in quem cibi adſumũtur, quæ ab eo ſunt omnia, ventrem inferiorem vocitant. Interdum quoque & ſola quę craſsiora ſunt inteſtina. Sunt qui colon dũtaxat ventrem inferiorem vocant. Forſan igitur quęſiuiſſemus quamnã vel quaſnam ex prędictis particulis probabilius impræſentiarũ intelligere ſperaremus, ſi effatu dignũ quippiam percepturi eſſemus. Sed quoniam horum inuentio nihil nos admonet magis quàm ea quæ ipſi & ſcimus & diſcernimus, quòd nonnulla quidẽ rectè dicta ſunt, nonnulla verò non, cognitioniſque curioſitatem magis quàm commoditatem habent: melius eſt cito relinquere, & potiſsimum cum huiuſmodi liber Hippocratis legitimus non ſit.

Si verò febris non fuerit, vexentq́ tormina, primum quidem lactis aſinini calidi pauxillum, deinde ſenſim paulatimq́ plus bibat, & lini ſemen, & triticeã polentã mixta hordeacea & ſparſa adem- 11

pro amaro faba ægyptia, vel oua ſemico-cta edat aſſa, & ſimilam, & milium, & chondrum ex lacte coctum. Cocta hæc & refrigerata edat, atque his ſimilia tum poculatum edulia ingerat.

Quamplurimi exponentium conuenientius hæc cum prædictis componunt, præſentem ſermonem adhuc de his qui calidum habent ventrem inferiorem fieri exiſtimantes. Alij paucique ſeparāt, & ſeorſum exponunt, ſcopusq; his eſt vt interdum quidem cacochymiā expurgent, interdū verò & cōtēperent, infrenētq;, interdūq; reſiccent, & interdum refrigerent. Lac ergo aſininum expurgare poteſt & † contemperare. Lini ſemen, tum ſiccare, tum refrigerare. Quæ autem ex tritico conficiuntur poleniæ,* cōtemperāt: quibus non perperam remiſcentur hordeaceæ, vtpote quæ ſiccēt & refrigerent. Fabæ ægyptiæ mediocriter refrigerare poſſunt. Oua autem, & ſimilia, & chōdrus, craſsi ſunt ſucci & boni, & humorum acrimoniam infrenant. Siccat autem in edulio milium quo refrigerat modo. Omnia hæc frigida exhibet propter humorum qui affectum procreant, tum acrimoniam, tum caliditatem.

† ἐπικεραννύναι.

* ἐπικεραστικήν. *id eſt contemperatoriū & infrenatorium.*

Eius

Eius medicinæ partis quæ victu medetur, maximum eſt febrium tum intentiones, tum declinationes, non in acutis modo, verùm quoq; & in longis obſeruare, vt tempora quibus cibi offerendi non ſunt, & tuto, & quibus offerendi exiſtunt, cognoſcas, † atque adhuc quãdo plurimum ab intentione aberint.

† ἔστιδ', id eſt autem alicubi legi.

Artis ciborum exhibendorum maximum eſſe ait particulare cibi porrigendi tẽpus noſſe: ſcopumque vnum ait quod ſcilicet tempus illud, quo cibus exhiberi debet, quamplurimum abſit ab febris intentione, quam ἐπίτασιν, dicit, acceſsionis principium intelligẽs. Id autem nõ in diuturnis ſolũ, ſed quoque in acutis verũ eſſe videtur. Sed quare longis in morbis adiecit? Nẽpe ꝙ in his magis, & forſan ſolis euidẽs ſit ſcopus. In acutis etenim morbis deprehẽſa in pedibus caliditas, cibi tempeſtiue offerendi ſignum ſufficiens fuit. Non tamen in longis ita nutrire oportet, ſed melior declinationis pars eſt expectãda, quod in acutis haudquaquam eſt expectandum, timore cito futuræ acceſsionis. Sunt qui dictionem hãc ita ſcribant: Eius medicinæ partis quæ victu medetur

detur,maximum eſt,vt in acutis ita & in lõgis obſeruare & ſcire quando cibum dare oporteat. Alij finem dictionis ita ſcribunt: Atque adhuc cùm plurimum à febris acceſſione aberunt,ſcire oportet. vt præter cætera quæ nos in ægro contemplari voluit,& id admoneat. Quòd ſi quis perquirit,& nõ particulari tempeſtiue cibandi inuẽtioni copulat,id importunum eſſe de alimonia præceptum,atque re nulla dignum videtur.

Cognoſcere autem & eos oportet, qui capite dolent vel ob exercitationes, vel curſum, vel iter, vel venatum, vel quẽuis alium importunum laborem, vel venerea. De colores itẽ, raucos, lienoſos, exangues, ſpirituoſos, ſicce tuſsientes, ſiticuloſos, flatuoſos, & venarum interceptiones. Huc adde, quibus extenta ſunt, tum hypochondria, tum dorſum, tum latera, torpentes, obſcurè vidẽtes, eos quibus aurium tinnitus eſt moleſtus, eos qui vrinas non continent, morbo laborantes regio, quorum venter cruda egerit, ſanguinem è naribus, vel ſede vehementer profundentes, inflatos, & quos vehemens labor

inſe

infeſtat. Nulli etenim horum, niſi ſuperui cerint, medicamentum exhibebis. Nam periculo, ægrum expones, nihilq́; iuuabis, ſpontaneasq́; tum permutationes, tum iudicationes adimus.

Quod inordinatè & pręparationis ad cõmentationem modo omnia hoc in libro ſcripta ſint, cuiuis patere arbitror. Multa ſanè, vt dixi, in hoc bene dicta ſunt: ob quæ ad ea quæ dicta ſunt non rectè quidam animo & ſtudio incubuerunt, magisq́; qui ſibi conſcij fuerũt, veluti diſcretoria eorum quæ ſcribuntur ſciẽtia carẽtes. Quæ ergo hac in dictione dicuntur, catalogum habent eorũ, qui vt medicationem recipiant, idonei non ſunt. Καθαίρεσθαι autẽ, id eſt purgari, & φαρμακεύεσθαι, id eſt medicamento purgãte vti, idem ſignificãt, vt φαρμακεύειν & καθαίρειν. Videamus ergo quibúſnam ab initio purgationem interdicat. Capite dolentes recenſet, vel ob exercitationes, vel alium quemuis importunum laborem: ſummatim eos intelligens, qui ex intempeſtiuis laboribus capite dolent, haudquaquam expurgandos. Labores autem intempeſtiui, importuniq́; omnino ſunt, quos præſens hoc tẽpore corporis affectio ferre non poteſt. Admonebo autẽ

tete impræſentiarũ rei quæ ad multa eſt vtilis, quam ſemper in memoria haberi velim. Corpore igitur noſtro ad morboſam affectionem parato, ita vt propè cõpleta ſit, externum quippiam obueniẽs eã affectionem manifeſtauit, febrem videlicet accendẽs, vel capitis dolorẽ, vel catarrhũ, vel tuſsim excitans, vel aliud quod tale ſit. Deinde ex eo continẽter ad morboſam affectionis præparationem, non ſine periculo languent, neq; curſu morbũ excitãte, vel vehemẽti omnino motione, vt neq; intemperantia, vel refrigeratione, vel alia quauis ſimili cauſa. Nihil etenim horũ ſuaptè natura vehementẽ generare languorẽ poteſt. Nã ſi febris ab horum aliquo fiat, hęc ex diariarum genere erit: aut ſi ſymptoma aliquod aliud generetur, id ſæpius pauco edurabit interuallo. Et ſanè, vt retuli, propter corporis diſpoſitionem vnũquodq; horũ, nõ morbi cauſa, ſed πρόφασις, id eſt occaſio, redditur. Nã huiuſmodi cauſas propriiſsimè quis appellauerit προφάσεις, non ſimpliciter euidẽtes & manifeſtas, vt hi ſæpius vocare conſueuerunt, cùm ab aliqua manifeſtarum cauſarũ noxa in corpore euidens fuerit. Si enim nulla alia corporis diſpoſitio adfuerit, neque morbus eſtatu dignus ſubſequetur, eiusq; quod in corpore fit detrimenti, quod ipſum fecit, cauſa eſt. Scieris

itaque

itaq; hoc in loco de his agi cauſis, quæ non ſua ratione corpori adferunt detrimentum. Summa autem horum eſt vna quidē & prima, labores varij & particulares, curſus ſcilicet, luctæ, pancratia, venerea, fricatio, æſtuatio, frigus, vigilia, ira, mœror, & timor. Venereorum quidē meminit, verū cætera ſubticuit, quanquā virtute eadē prædita forent. Nam quæ, vt dictum eſt ſpiritū perturbant, ea purgatione non egent, quòd morbus huiuſmodi à cacochymia cōtractus nō ſit. Ab his autē digreſſus indiciis autor, quos prius dixit declarauit, Propriè autem ἀχρόας, id eſt decolores, ἀιφαίμους, id eſt ſanguine carentes vocant: †eosq; qui corpus aliter quàm ſecundum naturam ſit affectū, habēt, κακοχρόος, id eſt mali coloris appellant. Hi ergo decolores calfieri expoſtulant tum exercitationibus, tum vini facultate calidi potu, & cibis qui talem obtineant facultatem. Raucos deinde ſubiungit: nempe & horum humiditatem & frigiditatem ob delapſum ad guttur rheuma ſanare conuenit, exiccatis ſcilicet topicorum auxiliorum vſu, tum capite, tum cæteris quæ affecta ſunt membris. Præterea & lienoſos purgatione haudquaquam egere inquit: quod non rectè dictum arbitror, quum lienoſis, ſi aliis quibuſdam purganda ſint quæ nigra exiſtūt. Poſt lienoſos

† ἔτι τε δι' ἄλλην διάθεσιν ὁ κατὰ τὴν φύσιν ἔχοντας τὸ σῶμα.

meminit,λειφαίμων, id eſt eorũ qui ſanguinis inopiam habent,etſi nondum apertè,manifeſteq; fuerint decolores. Deinde mentionem de ſpirituoſis facit,ſiccè tuſsientibus,& ſiticuloſis,obſcurè ita loquutus, vt nõ conſtet vtrum ne ſinguli horum ſeorſum intelligendi veniant,an hi tres vnà comprehẽdi. Neq; adhuc in ſingulis horum, ſeorſum intellectis, perſpicuus eſt ſermo, vt & antea iam eſt enuntiatum. Nempe πνευματώδεις, id eſt ſpirituoſos ſæpius eos duntaxat vocãt qui cùm inſpirant,aëris indigent. Interdum autem & inflatos, quorùm vterque multas habet cauſas:quas omnes ſi percurrero, plixior quàm par ſit,ſermo eſt futurus: præter id quod quidam ex his ſanguinis miſsionem exigere vidẽtur,alij purgationẽ,& remediũ aliud alij. Sic & ſiccè tuſsiẽtes nõ affectione vna fiunt,neq; ſiticuloſi. Neque etiã imprӕſentiarum certiores fieri poſſumus,an ne de febrientibus ſiticuloſis ſermo ſit, an de nõ febriẽtibus,an de vtriſq;. Quod ſi vnius horũ quæ in aphoriſmis recenſentur, meminerimus,quod vniuerſale eſt tolletur. Dictũ autem in aphoriſmis: Si nõ febrienti inappetentia fuerit,oris ventriculi morſus,tenebricoſa vertigo,& oris amaror:id per ſuperiora purgatione indigere ſignificat. Si autẽ os amaricat, ſiticuloſi ſunt. Pari modo & quinam

flatuo

flatuoſi ab ipſo dicũtur, haud ſcio, ſi videlicet cùm venarũ interceptionẽ flatuoſi effecti intelligẽdi ſunt, cùm adſint nõnulli, qui per ſe legãt: atq; adeò ſingula dictionis huius poſſem trãſmutare, poſſemq; omnia quę cognoſcere vtile ſit, citra librorum multitudinem docere: veluti & de his quæ deinceps dicuntur. Ait enim: Quibus extẽta ſunt, tum hypochondria, tũ dorſum, tũ latera, torpentes, obſcurè vidẽtes, eos quibus auriũ tinnitus eſt moleſtus, & qui vrinas nõ continent. Nẽpe in ſingulis his pathematis, & cauſæ, & affectiones ſunt multæ, variisq; egentes curationibus. Quarũ profectò nonnullæ eam quæ per bilis eductorium medicamentum fiat, purgationem expoſtulabunt. De his ergo omnibus, atq; adhuc de his quę deinceps dicuntur, non enũtiationes indiſtinctas, ſed diſtinctiones, doctrinasq; tum claras, tũ longo rerum vſu probatas habes in noſtris tractationibus: quas qui intellexerit, omnia quæ ab autore hoc recitantur, diſcernere valebit. Atque ſi partis meminerit, quã & legitimam, & commodæ doctrinæ plenam faſſi ſumus. In ea ſi quidẽ parte cum demonſtratione & explanatione, congruentibusq; diſtinctionibus ſcripta ſunt omnia. Sed quæ ita diſſeminata ſunt, vt præſens oratio, nihil iuuare poſſunt. Nempe ſi quis nunc ſingula

horum ſimpliciter & indiſtinctè audierit, is multa aduerſus artem perperam molietur. Quod ſi ſingula, vt oportet diſtinxerit, primum quidem nihil impræſentiarum ad eorum inuentionem iuuari deprehendetur, deinde ad eam, quæ de præſentibus fit contemplationẽ multis egere libris videbitur. Nec verò pleriſque hominum ſuadendum eſt, vt aggrediãtur quidem ſola ea ſcripta quæ manifeſta ſunt: ea autem relinquant quæ talia non ſunt. Nẽpe ſi nullã nobis illi cognoſcendi quæ ſcripſerunt † commentationem fecerunt, vt & nos haudquaquam diligenter adhæreamus ea quæ dicuntur tum quærentes, tum diuinantes, par eſt.

† φροντίδα. i. curam.

Si cuipiam ſanguinem auferre confert, ventrem confirmare oportet, & ita auferre, mox inediam præcipere, & vinum tollere. Deinde congruenti victu, & fotibus, & infuſionibus reliquam curationem abſoluere.

Fluente aluo, ſanguinem non detrahes. Nam ſi poſt detractionem perſeuerat fluor, virtutem proſternit. Inediam autem præcipere quibus detractus fuerit ſanguis & vinum tollere, rectè dictum eſt, vt & congruo

vti

vti victu:ſed fotibus & infuſionibus curare, ſi de omnibus quidem quibus ſublatus fuerit ſanguis dicatur, id falſum eſt: ſi verò de aliquibus, dicere oportuit.

Si verò venter denſus, aſtrictusq́ tibi 117
videatur, mollem huic adhibe clyſterem.

Dignum conſcriptione quod omnibus pateat, hoc non eſt.

Quod ſi medicamento opus ſit, elleboro 118
tutè ſurſum expurga: deorſum verò talium neminem.

Tanquam ægritudinē prædixerit, in qua hæc fieri iubet, ſermonem facit: tametſi nihil prædixerit. Vel ergo exempta eſt quædam oratio, in qua oſtendebatur ægritudo, vel obliuioſus fuit qui hæc ſcripſit: vel talis qualis ab antiquis appellatur μετέωρος, id eſt nondum fixo animo, ſed ſuſpenſus.

Optimum autem eſt, ſi vrinæ cieātur, 119
ſudores prouocentur, inambulent, & tranquillè ita ſeſe perfricent, vt non denſiorem reddant habitum. Quòd ſi in lecto iacuerint, perfricent eum alij.

Scripſit, quoq; & hæc ita tanquam ægritudinem prædixerit.

120 *Et ſi in thorace ſupra ſeptum tranſuer uerſum infeſtet affectio, reſideat frequentius qui afficitur, minimeq́ reclinent donec vires valeant, ſedentemq́ calido multo diu refricent. Si verò dolor ventrem inferiorem ſub ſepto tranſuerſo infeſtat, iaceat is (conuenit enim) nulloq́ pacto corpus moueatur, ſecluſa etiam fricatione omni.*

Oratione ex hac quis cõiecerit, tum hęc, tum quæ ea pręcedunt omnia, de doloribus ſcripta eſſe. Prætermiſſa igitur principio dictionis ſunt hæc, peccante primo libri huius ſcriptore, & manente poſteà peccato. Quãobrem fieri non poteſt vt quiſpiam in his veritatem perueſtiget, etſi plus quàm temerè in huiuſmodi tempus cõterere videamur.

121 *Quæ autem ex vẽtre inferiore ſoluuntur tum per vrinas, tum per ſudores, ſi mediocriter per ſe delabuntur, quæ parua ſunt ſoluuntur, vehementia verò perniciosa ſunt. Nempe tales vel intereunt, vel non ſine malis aliis ſaneſcunt. Nam eiuſmodi conferri ſolent.*

Per

Per talem quoque dictionem coniicere licet, de dolorum curatione omnia quæ ab ipſo ante ſcripta ſunt, dicta eſſe.

Poculum hydropi. Cantharides tres abiectis ſingularum tum capite, tum pedibus, tum aliis, in cyathis aquæ tribus terantur, atque cùm bibens laborauerit, calido perfundatur, vngatur prius. Ieiunus bibat, & panes calidos ex oleo vel pinguedine edat.

Quidam dictionis huius mentem haudquaquam intelligens audax medicus, prædictas partes à cantharidibus abiecit, deditque hydropi: cui cùm à primo die abſceſſus in ſura comparuiſſet, poſt tres alios dies ſectus eſt: effuſaq; copioſa aqua, curatus eſſe viſus eſt, quod pars tumoris præter naturam plurima ſtatim ad moderationē redacta ſit: veruntamen nō multis poſt diebus obiit. Quā ob cauſam medico quidam crimen ingeſſit, perperam data eſſe cantharidum corpora inquiens. Nempe propinanda ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idq; eſſe quod in dictione enunciaretur. Quare nō cunctatus audax ille medicus, hydropi alteri ita propinauit: moxq; facto ſimiliter in

femore abſceſſu, ſecto'q; †multis poſt diebus hominem mori contigit: quanquam vrinarum prouocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum vſi ſint.

†καὶ ῥυέντος ὁμοίως τοῦ ὑγροῦ παραχρῆμα i. atq; fluẽte ſtatim ſimiliter humore.

Sanguinem ſupprimentia, quæ Græci ἴσχαιμα dicunt. Fici ſuccum lana ſuſceptũ intus ad venam appone, vel coagulum inuolutum ad nares immitte, vel chalcitidem digito ante tractam preme, cartilagineſq́ vtrinque & foris comprime, ventrem lacte aſinæ cocto ſolue, caputq́ rade, & aſtringentia, ſi calidum anni tempus fuerit, exhibe. Seſamoides ſuperiorẽ ventrem purgat ſeſquidrachmæ pondere in oxymelite tritum & potui datum. Miſcetur autem veratris, ita vt tertiam efficiat partem: nempe id hoc pacto minus ſuffocat. Ad trichoſin. Filum vbi acui foramen habenti ſubieceris, celſioremq́ atq; acuminatam ſupra tenſæ palpebræ partem, ad inferiorem vſque traieceris quod ſuperius eſt inferiori liga, fila autẽ extẽdẽs cõſue & colliga donec deciderit. Et ſi ſatis

quid

quidem fuerit, bene cedat: ſi non, deficitq́ aliquid, hæc refice. Hæmorrhoidas modo ſimili perſequeris. Nam acui craſſimum lanæ pinguis filum & quã maximum colligabis. ſecurior etenim eſt huiuſmodi curatio: deinde comprimes, & contabefaciente vteris medicamento, neque prius quàm deciderit perfundes, vnamq́ perpetuò relinques, & poſtea purgabis elleboro. Exercitetur deinde, & ſudet, & manæ multũ perfricetur: à curſu cõtineatur, & crapula, & ab acribus, excepto origano. Vomat ſeptẽ diebus, aut ter in menſe. Nam hoc pacto optimè corpus habebit. Vinum fuluum bibat, auſterũ, & aquoſum, & paucum. Purulentis diſſectos ſcillæ orbiculos in aqua excoque, aquamq́ valdè feruefactam effunde, aliamq́ infunde & coque ita, vt tãgenti percoctũ & molle appareat: deinde vbi triueris, cyminũ frictũ miſce, ſeſamaq́ alba, & recẽtes quæ tritæ ſint amygdalas, atque ex melle eclegma facito, datoq́. Poſt hæc vinum bibat, dulce,

papauerisq́; albi triti lecyſcium aqua perfuſum, & cùm frumentacea farina melleq́; coctum tepidumq́; ſorbeat ſicq́; diem tranſigat: deinde ad ea quæ cõtingunt reſpiciens, cœnam dato. Ad dyſenteriã. Fabarum purarum quadrantem accipe, ſurculosq́; rubiæ duodecim immiſce, atq; abũdanter excoque, deinde delingendũ porrige. Ad oculos. Cinerem lotum abundanterq́; maceratum, vt pinguedinem non liquidam læuemq́; teres, acerboq́; vuæ acerbæ amaræq́; ſucco humectabis, in ſole deſiccabis: humectare enim oportet, vt nõ ſolutu facilis ſit: cũ aũt ſiccus factus fuerit, læui trito, & ſicco perunge oculos, & angulos conſperge. Ad eoſdem. Ebeni drachmam, æris vſti obolos nouem, & croci obolos tres in cote tere: quæ vbi trineris, vini dulcis cotulam atticam infunde: deinde ſoli expone, contege: atque vbi concoctũ fuerit, eo vtere. Ad eorum dolores. Chalcitidis drachmam, vuæ expreſſæ partes duas, myrrham, crocumq́; tere, muſtum permi-

ſce, in ſole excoque, & eo dolentes oculos perunge: ſit autē in vaſe id æneo. Quónam pacto vuluæ ſtrangulatio cognoſcatur. Digitis duobus comprimè: ſi ſentit, ea eſt: ſi non, conuulſio eſt. Hydropi potio conueniens. Meconij, id eſt, peply rotundi lecyſcium atticum. Catapotia eidem. Lepidos, id eſt, ſquammæ, melæ tres latitudine cùm farina triticea agglutinentur, teranturq́; & in catapotia conuoluantur, denturq́; deorſum enim aquam purgant, & fecem deiiciunt. Aliud. In caricas ſingulas tithymalli guttas ſeptem etiam pueris inſtilla: deinde in vaſe nouo compone, concinnaq́; & adſerua, atque ante cibū exhibe. Aliud. Meconium tere, aquam infunde, & percola, farinā macera, itrium coque, mel coctum infunde, & edendum hydropi exhibe, bibendumq́; vinum dulce aquoſum, vel dilutam mulſam porrige. Quod ab excrementis meconium colligis, adſerua & cura.

Liber

Liber hic ex his planè oſtenditur cõmentarius eſſe variis mixtiſque conſtans theorematis, quod in eo incompoſitè inordinateque ab aliis in alia fiat tranſitus: quo modo & hic in ea quæ per nares fit ſanguinis profuſione ſcripta ſunt auxilia. Nempe alia parti ipſi quæ ſanguinem profundit exhibentur: alia reuellunt, vt alui ſolutio: alia caput adenſant aſtringuntque, vt refrigerantia. Quę deinceps ſunt, omnia medicamẽtorum ſcriptiones habent, & quædam commixta auxilia. De appellato igitur ſeſamo ſermonem in primis facit. Mox pilorum in palpebris manualem operationem ſcribit, quam τὴν ἀβροτχισμὸν appellant. Pari modo & hæmorrhoidum, alteriuſque earum ſanationis meminit. Poſtea purulentorum tum medicamenta tum ſorbitiones ſcripſit: atque ab his compoſitiones eorum quæ ad oculos deputata ſunt medicamentorum. Præterea de ſtrangulationis vuluæ dignotione egit: mox de meconio: Poſtea de aquæ eductorio medicamento, & ſubinde fecis. Et demũ hydericis de meconio & itriis exhibet. Sunt autem eorum quæ ſerie continuata dicta ſunt plurima quidem manifeſta, alia nequaquam manifeſta ſunt, de quibus deinceps faciam ſermonem.

INDEX EORVM, QVAE IN HOC VOLVMINE continentur.

*

ACutorum morborum enumeratio. 13
Acutorum morborum natura. cum ptiſana conferẽda, ſi rectè danda ſit. 37
Aceti mixtio in dolore pleuritidis ſedando qualis eſſe debeat. 91
Acetum picrocholis magis quam melancolicis eſt ex vſu. 224
Acetum neruis & mulieribus magis quàm viris aduerſatur. 225
Alui vires. 362
Aluus per febres perpetuò liquida. 308
Anginæ calidæ ſymptomata ſuperuenientia. 301
Angina quæ eſt à materia colerica. 300
Angina & ſi pendeat à materia frigida curatur venę ſectione, medicamento purgante & clyſteribus. 298
Angina quæ ab humoribus craſſis & viſcoſis ſit. 295
Anginæ ſigna atque eiuſdem quoque curatio. ibid. & 297
Ante miſsionem ſanguinis aluus aſtricta clyſmate eſt abluenda. 391

Apo

Apoplexiæ, epilepſiæ & ſincopæ cardiacæ commune ſymptoma eſt aphonia. 277
Aphoriſmus primus multis controuerſiis quid ſibi velit in eo Hipp. 399
Ἀπάρτι quid Hippoc. 145
Aqua mulſa minus ſiticuloſa quàm vinum dulce. 193
Aqua mulſa quibus nocua. 195
Aquæ varia exhibitio. 232
Aqua in acutis morbis non exhibenda ob multa quę affert incommoda. 228. & 226
Aqua vt vires recreat. 204
Aqua mulſa quando euitanda. 200
Aqua mulſa bilioſa deiicit. 197
Ars medica per ſimilis vaticinationi. 24
Aſtringentibus cibis quando vti cogimur in morbis acutis. 42
BAlneum in pleriſque morbis confert. 234
Balnea domi non parabantur tempore Hipp. 235
Balnea abſterſoria qualia eſſe debent. 236
Balnei via breuis ſit. 237
Balneo qui vtitur taceat & nihil agat. 237
Balneum inutile quibus ſoluta eſt aluus atq; multis etiam affectibus qui præter naturam ſunt. 245
Balnei tempus congruum. 247. & 249
Balneum in febre ardenti commodum ſi à flaua

flaua bile ſit, contra ſi à ſalſa pituita. 250
Balnei aqua multiplici ratione eſt recuperanda. 228
Balnei vſus varius. 240
Balneum vbi quis nuper ſorpſit minimè eſt ex vſu. 242
Balneo adminiſtrato non ſtatim ſunt ſumenda cibaria. 243
Balneum quibus morbis vtile. ibid.
Bilis vtraque ex ſanguine generatur. 126
Bilis eſt concoctio quæ naturæ opera conficitur. 148
Bilis cruda. 149
Bilis cocta. ibid.
Bilis ſincera & flaua & craſſa. 182
Bilis cum aquoſis humoribus permixta pallida eſt & liquidiſsima. 182
Bubulæ carnes. 367
CAuſi ſymptomata παθογνωμονικὰ & συνδρεύοντα. 261
Cauſi] procreantia alia προηγούμενα alia προκαταρχοντα dicuntur. ibid.
Calūnioſa apud vulgum ars medendi. 23
Caput poſt balnei adminiſtrationem diligenter exiccandum. 242
Cauſus dictus. 255. 257. & 270
Cauſus in vna corporis parte aliquando gignitur. 258
Cauſus duobus modis naſcitur. ibid.

Cauſi procatarticæ cauſæ. 259
Cauſi ſymptomata. 259. & 260
Cauſo affecti purgandi lactè aſinæ cocto. 265
Cauſo laborantes non ſorbeant ante iudicationem. 266
Caprinæ carnes. 368
Cauſi iudicationes. 266
Cauſus citra iudicationẽ ſclutus reddit. 268
Cauſus nothus. 271
Cauſus exquiſitus. ibid.
Cauſi nothi ſigna. 273
Cauſi nothi iudicationes potius per abſceſſuum fiunt. 274
Cauſo laborantes ob iecur. 275
Cauſi radix vbi in iecore fuerit interdum ſicca, interdum liquida deiiciuntur. ibid.
Cauſa ob quam quis repente obmuteſcat eſt venarum repletio. 287
Cholera ſicca. 372
Cholera humida. ibid.
Ciceris vires. 365
Ciborum varietas concoctioni nocentiſsima & quare. 43
Cibi cõſueti facili⁹ ferũt naturę etiã ſi minus boni ſint quàm qb⁹ vti nõ cõſueuerũt. 130
Clyſteribus inter initia morbi vti debemus à purgatione abſtinentes. 313
Coctio eſt ſubſtantiæ nutritiuæ ſecundum quali

qualitatem mutatio. 315
Coctioni calidum perpetuò opitulatur. 217
Coctionis vniuerſalior ſignificatus. 148
Cocta excreméta & cruda quę dicãtur. ibid.
Conditiones corporis quatuor ſunt. 147
Cõmunitas partiũ bifariam accipitur. 158
Conſueti facilius labores ferunt, quàm qui non ſunt conſueti. 304
Conuulſio ſubita ex repletione neceſſariò fit. 389
Concoctio fit inquiete & à motu interrumpitur. 315
Concoctionem quæ iuuant. 313
Corporum diſpoſitiones non cauſæ euidentes morbos faciunt. 386
Cur abſtinentes à cibo ſuſpenſa ſentiunt inteſtina. 128
Cùm corporis affectio in contrarium mutatur, victus quoque mutationem ſuſtinent ægri ſecus in ſanis. 134
DEiectiones bilioſæ quas offenſas inferant. 201
Dignotio morborum, prænotio & curatio ordine ſe ſubſequuntur. 9
Differentia qualis inter peſtem & epidimiam. 15
Dolori aſſiduo in pleuritide ſuccurrendum vel ſecta vena vel alui ſubductione vt res ipſa indicat. 68

Dolor quid. 84
Doloris cauſæ. 113
Dolor ex phlegmone intrinſeco fomentis ſi poteſt mitigandus. 85
Dolorem in pleuritide ad clauiculam pertingente interna cubiti vena ſecta & reuellit & citiſsimè vacuat à parte affecta. 94
Dolor ſi infeſtet inferiores thoracis partes purgatione tollitur. 100
Dyſenteriæ à flaua vel atra bile. 238
Ea prius ſunt ingerenda quæ facilius corrumpuntur & ſubducuntur. 210
Εκφυσις inteſtinum. 128
Edulia experientia ſunt iudicanda. 361
Eousque euacuandus ſanguis in pleuritide donec vel rubidus vel niger appareat & quare. 100
Epidimij & peſtiferi morbi raro accidũt frequentius verò σποράδες. 16
Erui vires. 91
Eryſipelas factum ex parte aliqua ſupra modum exſiccata. 257
Ex faciendorum cognitione, non ex cauſarum inueſtigatione ſanãtur ægri. 19
Εξις. 128
Excretio retenta quæ mala afferre ſoleat. 220
Ex vrinis coniectandum quid in febribus futurum ſit. 319

Febris

FEbris quid. 37
Febris forma ignorata neque victus ratio neque curatio rectè inſtituenda donec cognoſcatur. 321
Finis medicinę eſt curatio reliquę verò partes ſunt propter curationem. 9
Finita purgatione ſorbitio eſt exhibenda conſueta minòr. 106
Fluente aluo ſanguinem non detrahes. 390
Fomentorum vires. 85
Fomentis ſi dolor non tollitur corpus toeſt tum euacuandum. ibid.
Fomenta probatiſsima. 114
Fomentorum tria genera. 86
Fotu qui periculo omni vacat in internis inflammationibus eſt vtendum. 88
Fomentorum primum genus. 89
Fomentorum ſecundum genus. 90
Fomentorum tertium genus. 92
Fomentis ſi nihil proficias non vlterius his procedendum. 93
GLande eſt vtendum vbi virtus eſt imbecilla. 78
Glutinoſa ſputa non niſi à vehementer abſtergentibus educuntur. 194
Grauior noxa eſt ægris, quæ ob erratum in vigore contingit quàm ea quæ fit inter initia morbi. 52

Habitus immoderati licet boni ſint ſoluendi tamen ſunt. 329
Helleborus niger & peplion ſumme comẽdantur ab Hippocrate. 101
Hordeaceus potus. 234
Homonymia duplex. 270
Hordei aqua. 344
Humeraria vena partes, quæ in collo ſunt & capite magis,& velotius euacuat & quare. 95
Humores craſsi in pulmone contenti per ea quæ habent moderatam humiditatem debent expurgari. 178
Humores viſcidi, per humida & acida detergi debent ex pulmonibus. 180
Humiditas nõ cibus ſed cibi vehiculum. 205
Hippocondrij diſtentio quæ fit à ſiccitate, & quæ accidit propter phlegmonem diſtinguenda. 161

IDiotæ nequeunt diſtinguere bonos medicos à malis. 16
In ſiccitatibus febres acutæ ſunt & alij morbi per ſimiles. 150
In quarta medicamentum exhibet Gale. 349
In ęgris vocis priuatio à quibus cauſis fieri poſsit. 288
In augurandi arte celebres. 27

In victus ratione inſtituenda mediũ ſemper eligendum iuxta Hippoc. ſententiam. 55
In acutis morbis tutius eſt venã ſecare quã purganti pharmaco vti. 103
Interſtinguendum à prudenti medico nunquid æger præ dolore deficiat, an ob multam factam euacuationem. 160
Καιρὸς quid Hippoc. 213

LAcaſinæ leuiter purgat 374
Legumina omnia flatuoſa. 364
Lentis facultas. 365
Liber de morbis falſò Hippoc. aſcribitur. 141
Lini ſemen ex aqua aut oleo hypocondrio inflammato applicandum. 319
Logica ſpeculatio quæ dicatur. 18
Lumbrici eminentes. 169

MElius ſi opus eſt inter initia ſorbitiones exhibere quàm in ſequentibus diebus. 107
Medicus quæ obſeruare debeat. 323
Menſura mittendi ſanguinem in pleuritide. 100
Menſura medicamenti eſt tuta quæ in pluribus experta eſt mediocriter euacuare. 104

Melicratum craſſos humores per tuſſes elicit. 180
Melicratum quibus ſit ex vſu & quibus noceat. 191
Melle delectantur viſcera. 196
Morbus regius ante ſeptimum cum rigore factus bonum, contra verò malum. 352
Morbi ϖορáδες dicti. 15
Morbi endimij. ibidem
Morbi endimij in libro de aquis & aëre deſcribuntur ab Hippoc. 16
Morbi ϖιεάδες tractãtur in libro de victus ratione. ibid.
Morbi epidimici in epidimiis docentur ab Hippoc. ibid.
Morbi ſicci qui dicantur, & quàm victus rationem requirunt. 50
Morborum catalogus qui primùm ſanguinis egent miſsione deinde purgãti pharmaco. 282
Multæ quæſtiones ambiguæ in philoſophia. 19
Mulſa quàm feliciter in peracutis morbis exhibetur modo id in tempore fiat. 203
Mulſa cruda & cocta. 206
NAtura humores aggreditur vt malos à bonis ſeparet. 311
Natura indiget externo auxilio in concoquẽdis cibis & quale illud eſſe debeat. 315
Nomen

Nomen frumenti latius acceptum. 36
Nullus eſt liber Hippoc. de peſte vtpote de qua in epidimiis ſimul egit. 16
OLeum propinatum acria lenit ventrē- queſubducit. 374
Omne vinùm vires roborant. 180
Orthopnœa affecti indigent ſanguinis miſ- ſione niſi pus collectum fuerit. 285
Ore amaro exiſtente vomere confert & vē trem ſubluere. 264
Oximeli in affectibus pulmonis cur acrius eſſe debeat. 318
Oximeli qua hora porrigendum. 223
Oximeli flatum diſcutit,& vrinas mouet & inteſtinas abradit. 218.& 219
Oximelis mediocris commoda. 217
Oximeli mediocre viſera ſuauiter expur- gat. 219
Oximeli acre quando exhibendum. 219
Oximeli acre cur tepidum quando exhiben dum. 216
Oximelis acris vſus in crudis morbis no- xius. 215
Oximeli tuſſes irritat. 194
Oximel affectis neruis & vtero noxium. 58.
Oximel hieme calidum æſtate frigidum in inflammationibus intrinſecis propinan- dum. 48.& 50

ægros oporteat. 10
Quæ eueniant his,qui bis cibũ capere conſueuerunt & ſemel comedunt. 120
Qui cœnam omittit cauere debet ne in prãdio copioſiora aſſumat. 122
Qua in re bonus medicus à minus bono diſtinguitur. 137
Quibus ptiſana aut potus ſolus aut cremor ptiſanæ ſint exhibenda. 247
Quies potior iactatione in febribus. 319
Remedia licet longo tempore à viro erudito ſint reperienda inuenta tamen certiora ſunt quàm plurimæ philoſophorum ſententiæ. 19
Si æger neq; medicamento neq; clyſteri egere videatur,ptiſana eſt cibandus. 56
Scopus cibandi communis & ſanis & languentibus. 58
Signa ſanguinis redundantis in ſuperioribus thoracis partibus qui phlegmonem excitet. 99
Somnus & vigilia quid poſſunt efficere. 172
Symptomata manifeſta quę vires deiiciunt. 157
Symptomata quæ ob paruam victus rationem ſolent conſequi. 145
Symptomata quæ inter initia morbi contingunt lætalia. 154
Συκωτὰ

Συκωτὰ. 197

TEmpus oportunum alendi ægrum. 80

Tempora quòad ſymptomata & cõcoctionem morbi in affectibus thoracis concurrunt. 249

Tempora quoad concoctionem & ſymptomata eſſe diuerſa apparet. 249

Thorax venter ſuperior ab antiquis dictus. 380

Tres medicinæ partes 12

Tragus appellatus ex zea fit. 35

Tumores à quibuſdam importunè ſecti vt qui crederent pus eſſe collectum, cùm tamẽ ſpiritus vel trombi, vel humiditas viſcoſa inibi eſſet. 215

VBi dolor vexat oximeli exhibendum 48

Vbi æger ſufficere poteſt minus adiectioni intendendum quin potius ſubtrahere ſæpenumero omnia expedit. 139

Vehemens morbus à qualitate diſuarietur. 278

Velociſsimæ mortes & tardiſsimæ. 158

Vena quæuis ſecta corpus vniuerſum euacuat licet non ita celeriter, neque eodem modo. 99

Vena ſi nõ appareat quę eſſet ſecanda, ea incidenda eſt quæ ſit conſpicua. 98

Vena

Vena axillaris thoracis partes pręſertim euacuat idque facit citò. ibid.
Vena interna cubiti commodè ſecatur, vbi phlegmone facta ſit,& occupet eos thoracis præſertim inibi redundante ſanguine. 99
Vena interna in acutiſsimis morbis ſecanda, vtque à partibus principalibus euacuet. 274
Ventriculus paruus & magnus. 128
Venter ſuperior & inferior variè acceptus à veteribus. 380
Vinum eſt mulſa magis humectant quàm ptiſana. 50
Vigentis pleuritidis notæ. 63
Victus ratio quæ ſanos lædit multo magis ægris eſt pernitioſa. 111
Vitioſo cibo conſueta tutius eſt vti quàm inconſueto licet meliori. 112
Victus ratio permutanda cùm apparent ſigna concoctionis. 135
Victus inſtituendi ratio à quibus ſumatur. ibidem
Victus forma in ægris permutanda idque ratione inſtituta. 138
Victus forma non temerè faciundum. 146
Vires infirmæ ob manifeſtas cauſas. 157
Vires imbecillæ redditæ ob occultas cauſas

ſas. 158
Victus plenior non concedendus niſi apparuerint ſigna cōcoctionis aut aliquod ſymptoma vrgeat. 169
Vinorum differentiæ quinque genere. 174
Vinum potens & imbecillum quid poſsit. eodem
Vinum potens vinoſum dictum, contra imbecillum aquoſum. eodem
Vinorum ſexta differentia aduentitia eſt. 175
Vinorum differentiæ quæ per ſe, quæue per accidens iuuant aut lædunt. 176
Vinum dulce licet per inteſtina facilè deſcendat lienoſis tamen epaticis & picrocolis noxium eſt. eod.
Vinum aquoſum modicè ſtringit. 177
Vina dulcia. 178
Vini aquoſi vires. 177
Vini dulcis vires. 178
Vinum dulce pectori & pulmoni idoneum. eodem
Viſcidi humores per tuſſes non expurgentur. 179
Vinum dulce ad expuitionem idoneum quod tamen non niſi coctis morbis eſt exhibendum. 180
Vinum album vinoſum. 183
Vinum

Vinum dulce continuò ſit nigrum oportet. 188
Vinnm qualitatibus conſtans contrariis. eódem
Vinum meracius inteſtina iuuat dulcius verò ſuperiora. 189
Vinum oligophorum & poligophorum. 206
Vinum tethalaſſomenon. 257
Vnctio in balneo. 237
Vnctionis tempus. eodem

FINIS.